

REMBERTI DODONAEI

DE

FRUMENTIS, LEGVMINIBVS,
PALVSTRIBVS, ET AQUATILIBVS,
AC EO PERTINENTIBVS HERBIS,
STIRPIVM HISTORIAE
PEMPTAS QVARTA.

DE FRUMENTIS

LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

ACTENVS stirpium herbarumq; profecuti sumus historias ad medicam materiam facientes: nunc vero ad eas properamus, qua corpus alunt, atque ex numero sunt alimentorum: Fruges videlicet & Olera.

Frugum autem nomine continentur Frumenta & Legumina, qua Latini Cerealia semina, Græcis οἰνογεῖα καὶ ἀνθηρία ἀσπύρα appellatur, quarum historias modo profequi huius est instituti, tum & eorum qua eò pertinere, necnon stirpium earum, qua ipsis coniungi posse videbantur.

Pertinent vero ad frugum harum historiam, omnia ex frumentis factitia, ut far, chondrus, alica, tragus, amylum, ptisana, polenta, maza, βῦν, zythum, & si qua sunt alia eiusmodi.

Faciunt eodem & alia multa semina à Theophrasto lib. octauo inter fruges, & tertio quidem loco, reposita, qua & à Galeno primo De facultatibus alimentorum libro, inter ἐδωδιὰ siue edulia enumerantur, cuiusmodi sunt Sesami, Erysimi, Lini, Cannabis, Fanogræci, & aliorum similium, veluti & Fegopyri, quibus vel prior ætas in cibis vsa est, vel nostra hæc vititur.

Iam & frugum vitia, tam ex ipsis frugibus degenerantibus, & per cali aut soli inclementiam in peius mutatis enata, quam etiam inter eas exeuntia ipsis molesta, frugibus etiam opportunè succedunt: commodè saltem omitti, aut ab ijs seiungi non possunt. Cum quibus non inconcinne, nec præter institutum, aruorum quoque ac pratorum pestes ac vitia, in hanc operis partem admittuntur.

Additæ sunt palustrium multarum & aquatilium herbarum descriptiones, quia nulli nostri operis parti commodius, quam huic, coniungantur. Palustrium etenim plurimæ iumentorum aliorumq; pabula quadrupedum sunt, veluti & multarum frugum vitia, & ipsa quoque non raro fruges. Aquatiles autem paucas quidem, aut nullas, animalia hæc pascuntur, sed natalium locorum vicinitas ac affinitas, eas in palustrium consortium traxit.

Descripta autem sunt palustres non omnes, sed qua huic parti congruere magis visa sunt; non paucas siquidem de industria & data etiam opera omisimus, qua videlicet aptius aliis locis describi contigit. Sunt vero & inter palustres minimè tales, veluti trifolia quædam, qua vel propter nominis communionem, vel terna cohærentia folia, ab aliis palustribus trifoliis diuelli non poterunt.

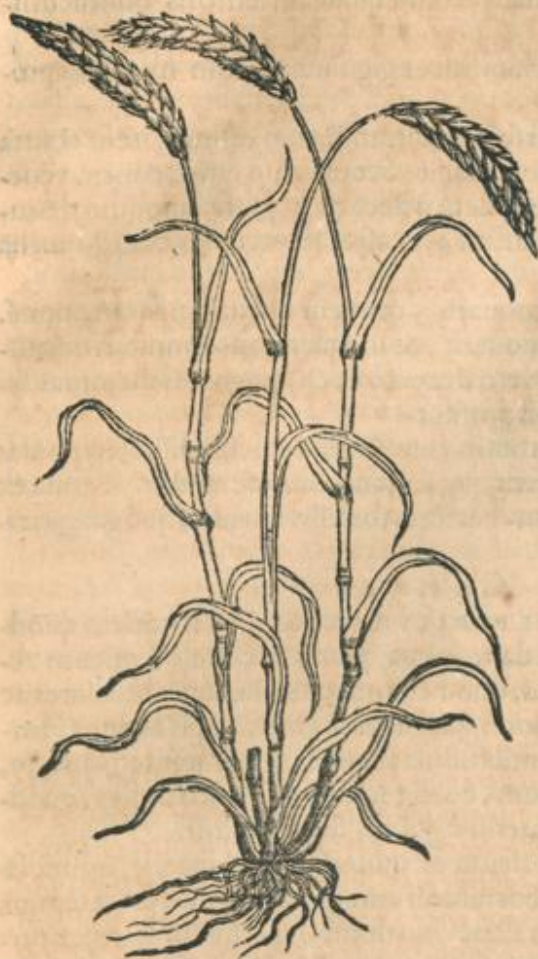
Et propter has maximè rationes horum omnium historias in vnâ hanc, ut diximus, partem contraximus. A frumentis autem exordientes, de Truico primùm agemus, ut & priore loco describatur, quod omnibus frumentis etiam præfertur.

DE

DE TRITICO.

CAPVT PRIMVM.

Triticum.

TRITICVM folio exit Secalis minore: culmis assurgit plurimis, geniculatis, hordei altioribus; quorum tertio aut quarto articulo spica eminet, vt plurimum mutica, interdum verò & aristis nonnullis breuib; cincta: grana profert colore flaua; quæ è glumis ac folliculis facile excidunt, ac exiguo negotio in area exteruntur: radicibus firmatur multis tenuibus.

Prouenit in omnibus ferè habitati ac culti orbis regionibus, à quibus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipsis natalibus sortita; quæ colore, magnitudine, specie, & proprietate inter se differunt: testis Theophrastus.

Lætum autem pingueque solum Triticum postulat, idque magis apricum & siccum, quam riguum. In sicco enim, vt Columella refert, melius coalescit: in humido verò ac vliginoso degenerat; & post tertiam sationem in Siliginem, hoc est, læuius & candidius Triticum conuertitur: quæ tamen & rursus in Robum, id est, præstantius Triticum biennio transit, si in conueniens solum translata, grauissima eius grana ferantur: auctor Plinius.

Seritur frequentius Autumno, interdum Vere: Autumno satum per hiemem in herba est, & pluribus culmis attollitur, & frequentioribus radicibus firmatur: æstiuis mensibus vtrumque ad maturitatem peruenit.

Appellant Germani *Weitzen* / Belgæ *Tertwe* / Itali *Grano*, Hispani *Trigo*, Galli *Bled ou Four-*

ment, Angli *Weet*: Græcis *πυρρός* dicitur, Latinis Triticum. Significat verò Triticum generaliter quidem omne frumentum, quod ex spicis tritum ac trituratione repurgatum est: in quo significato Iurisconsultus nonnumquam hac voce vtitur: vt ff. De verb. oblig. propriè tamen idem cum eo, quod Græcis *πυρρός*, est.

In Tritici verò genere, quod durum solidumque, & rutilo colore non modò extrinsecus **1.** splendet, verum etiam in partes diuisum, eundem interiùs refert, Columellæ Robus appellatur. Pondere hoc (quo maximè omnis frumenti præstantia discernitur) & nitore præstat. *Robus.*

Aliud genus mollius, læuius, interioreque medulla laxius ac candidum, (quale plerisque **2.** locis laudatissimum habetur) Siligo à veteribus Latinis appellatur. Hanc Plinius propter *Siligo.* candorem, ac in mandendo suauitatem, commendat, & Tritici etiam delicias nuncupat. Siliginem (inquit) propriè dixerim Tritici delicias: candor est, sine virtute, & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ Comata: lib. xviii. cap. viii. Columella verò, eius quidem speciem in pane præcipuam concedit, sed tamen quia pondere inferior, Tritici vitium esse censet: Quod extrinsecus, inquit, albidum, intus verò conspicitur candidum, leue ac vanum intelligi debet, nec nos tamquam optabilis agricolis, fallat Siligo: nam Tritici hoc est vitium, & quamuis candore præstet, pondere tamen vincitur.

Quod Vere feritur, Galli, Ruellio auctore, Martium cognominant, Belgæ *Somerterwe.* **3.**

Græcis *Σιτανιον*, *πυρρός*, id est, Trimestre Triticum, & *σητάριος*: Latini Setanium vocant. Hu- *Setanium.* ius vsus, Columella ait, agricolis gratissimus: vbi enim propter aquas aliãve causam matura satio est omiſsa, præsidium ab hoc petitur: Trimenon autem siue trimestre dicitur, quòd tertio à satione mense, Italiæ matureſcat. A Tritico ac Siligine potissimum, (cui candore leuitateque simile est, eiusque idcirco genus quoddam) solo sationis tempore differt. Quod si enim maturius sereretur, commodius proueniret. neque enim vllum natura trimestre Triticum; quippe idem satum Autumno melius respondet: Columella.

Triticum autem, vt inquit Galenus, frequentissimè ac summa cum vtilitate ab hominibus vsurpatur. Inter ea plurimum habent alimenti, quæ densa sunt, totamque substantiam habent

habent aded compactam, vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimum nutriunt; quæ verò ijs sunt contraria, quæque dentibus facillè franguntur, fractaque rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum.

Vt medicamentum verò foris impositum, primi est ordinis excalefacientium, non tamen nec resiccare, nec humectare manifestè potest. habet etiam quiddam lentoris obstruentisque naturæ.

Tritica, Dioscorides ait, cruda in cibis teretes lumbricos gignunt: canum morsibus profunt mansa & imposita.

Farina cum Hyoscyami succo imponitur aduersus neruorum rheumatismos, item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulso tollit. Setaniorum farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino imposita prodest: eadem si decocta in glutini modum delingatur, cruenis excretionibus succurrit: contra tussim & exasperatas arterias, cum Mentha & butyro decocta efficax est.

Tritici γύρος si ex aqua mulsa aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationem.

Furfures autem in acri aceto decocti lepras remouent, & incipientibus omnibus inflammationibus commodè imponuntur: cum Rutæ verò decocto cocti, turgentes mammas sedant, viperarum ictibus auxiliantur, & torminosi profunt.

Siliginis grana, Plinius lib. xxii. combusta & trita in vino Amineo, oculis illita, epiphoras sedant. Tritici verò combusta, ijs, quæ frigus vsserit, præsentaneo sunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum contractionibus auxiliatur. Furfures tonsillis faucibusque gargarizatione profunt.

De Tritico Typhino. CAP. I I.

Triticum Typhium.

REPERITVR verò & aliud frumenti quoddam genus, grano & culmis Triticum referens, quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores; spicam verò aristis longis & duris Hordei similitudine munita; granum autem durum, densum, colore fuluum, Tritico minus, quodque facillè è glumis suis exeritur.

Nascitur in quibusdam Hispaniæ, ac insularum Fortunatarum agris: Phalaridis enim semini, quod illinc aduehitur, permixtum reperitur: vnde collectum atque in hortis satum, ea qua depictum est forma prodiit.

Suspitari quis posset, semen hoc Typham esse, cuius Theophrastus & Galenus meminerunt. Sed cum Typhæ granum multiplici folliculo inclusum difficulter deglubatur, huius autem facillè, Typha propriè esse non potest: licet tamen ex Typha natum, & degeneratum esse possit; nam quod ad reliquas notas attinet, ei simillimum est. Inter ea enim quæ Tritico ac Zeæ similia, leuissimum est, tenui ac simplici culmo assurgit, vt de Typha Theophrastus scribit. Semen eius paruum quoque est & exile, densum item & coactum, atque colore quàm Triticum magis ruffo, vt Galenus de Typha scriptum prodidit. Iam & spica aristas habet longas ac duras, quales Typhæ esse ex veterum plerisque locis manifestum est.

Quæ omnia tam magnam huius frugis cum Typha similitudinem ostendunt, vt planè non aliud, quàm ex Typha Triticum ac Typhinum

quoddam Triticum esse videatur. Nam & Typha, auctore Theophrasto, in Triticum transit, si pista ac purgata, seratur. Rationi autem consentaneum videtur, Triticum ex Typha natum similitudinis plurimum cum ea retinere, non secus ac Triticum ex Zea genitum, quod culmo spicaque Zeam refert.

Huic non admodum dissimile videtur, quod Hieronymus Tragus Wälsch Weitzen / hoc est, Triticum Italicum aut Romanum cognominat: nam & huius spica aristas habet longas & asperas; est tamen culmis, spicis, atque granis maius, spicas etenim habet pleniore, rotundioresque

dioreſque quàm Triticum, ſemen verò pulcherrimū atque Triticæo ſimile, vti Tragus refert. Seritur frequentius in Alſatia, rariùs in alijs Germaniæ regionibus, idque locis potiſſimùm montolis, præfertim vbi apri fruges depaſcuntur, nam ab hoc vno fere abſtinent, quòd durioribus eius ariſtis offendantur.

De pane ex Triticis. CAP. III.

CONFICITVR panis ex omni quidem frumento, ſed ex Triticis longè præſtantiffimus. Veluti etenim Triticum reliquis omnibus frugibus prætat, ita & ex Triticis panis reliquorum omnium frumentorum panificia antecellit.

Sunt huius panis aliquot genera, quæ à Triticææ farinæ partibus, primaria differentia nomina acceperunt.

Moliti ſiquidem Triticis partes quædam tenuiores ſunt ac puriores, aliæ craſſiores impurioreſque, quas inter ſe commixtas ac confuſas, tota farina continet.

Puriſſima, molliſſima, nec non tenuiſſima ea eſt, quæ ab omnibus furfuribus exactiſſimè repurgata. Dicitur hæc Latinis Flos & Siligo, tranſlato à candidiore ac leuiore Triticis nomine, quod proprie, vt diximus, Siligo nuncupatur. Græci voce à Latinis mutuata hanc partem ^{Flos.} ^{Siligo.} *σιλίγη* appellant, proprio, vti Galenus ait, nomine deſtituti, *σεμίδαλις*, inquit, Græcum nomen & antiquum; *σιλίγη* verò neque Græcum, neque ipſam aliter poſſum exprimere: lib. I. De aliment. facul. Alij tenuiſſimam hanc partem, *γύρου*, ac *παισάλην* appellari exiſtimant. Helychius tamen *γυρῦτην ἄρτον*, *αὐτόπυρον* ſiue conuſaneum interpretatur, & *παισάλην*, Hordei Miliique non farina tenuiſſimum; ſed *ἀλόβερον λεπτόν*, hoc eſt, farinam tenuem.

Plinius puriſſimam Triticis farinam Latinè etiam Pollinem nominat, ſic tamen vt inter eum & florem discriminis non nihil faciat. Flos ſiquidem puriſſima ei eſt farina Siliginis, ſiue candidioris Triticis, Pollen verò Triticis alterius. Pollinem, ait, appellant in Triticis, quod ^{Pollen.} florem in Siligine. Verùm in hoc ſignificato Pollinis nomen à Cornelio Celſo non uſurpatur, qui per Pollinem impuriorem ac furfuraceam farinæ partem intelligit; vtpote ex quo panes ſunt cibarij, autopyris impurioreſque, veluti hæc ipſius verba lib. I. cap. XVIII. euidenter commonſtrant. Ex Triticis firmiſſima Siligo: Simila deinde, cui nihil ademptum eſt (quod *αὐτόπυρον* Græci vocant) infirmior eſt: ex Polline infirmiſſimus cibarius panis. Quæ Corn. Celſi verba cum ijs conueniunt, quæ à Paulo Ægineta hunc in modum ſcripta ſunt, lib. I. cap. LXXVIII. *Τεσφιμώτατος δὲ τῶν ἄρτων ὁ σιλίγητος, ἐφεξῆς δ' ὁ σεμίδαλις, καὶ τέλος ὁ συγκόμιστος, ὁ δὲ ρυπαρὸς ἄρτος ἦτον μὲν ἔφερι.*

Quod cum Marcellus Vergilius obſeruauerit, ac in Commentarijs, quos in Dioſcoridem edidit, ſcriptum reliquerit, admirari animo ſubit, qua ratione vel argumento inductus Pollinem exiſtimare potuerit tenuiſſimum puluerem magis eſſe quàm farinam, qualis circa molas plerumque, & loca in quibus panis pinſitur, parietibus hærens inuenitur. Nam ſi panis ex Polline, cibarius, ac *ρυπαρὸς* Græcorū reſponderet, (vt ordo ipſe oſtendit) Pollen Corn. Celſo non puluis vel farina tenuiſſima, ſed aliud nihil eſſe poteſt, quàm ſordidior farinæ pars, furfurum multum habens, ex qua puriſſima molliſſimaque farina excuſſa eſt. Ex Polline ſiquidem cibarium panem, poſt *αὐτόπυρον* Celſus collocat, eodem videlicet loco, quo apud Græcos *ρύπαρος*.

Poſt Florem ſiue Siliginem, Similago, quæ & Simila eſt, à Græcis *σεμίδαλις* dicta, & te- ^{Similago.} nuis quædam farinæ pars, ſed Siligine impuriore, vtpote ex qua non omnes excuſſi ſunt furfures, ſed craſſiores tantùm repurgati: medium videlicet quoddam genus inter florem & farinam confuſaneam. Laudauit hanc Martialis in Xenijs hoc diſtichon:

*Nec dotes poteris Simila numerare nec uſus,
Pistori toties cum ſit & apta coquo.*

Ex craſſioribus verò moliti Triticis partibus, vna quidem impuriore, quædam & furfuracea farina eſt, ex qua Flos ſiue Siligo hoc eſt, tenuiſſima farinæ pars excuſſa eſt, altera verò craſſiorum partium furfures ſunt. Priorem Corn. Celſus, vt diximus, Pollinem appellat: vnde & excuſſoria per quæ floris fit ſecretio, Pollinaria Plinio dicuntur. Poſteriore veteres Canicas, Græci *πίπυρα* nominant, Palladio cretura eſt, plerique vtriculos & exta Triticis dici volunt: alij Græce *κνυβεία* appellant, quæ tamen Galenus Hordei purgamenta interpretatur, in expoſitione linguarum Hippocratis.

In horum omnium medio farina eſt, omnes frumenti partes in ſe continens, cui nihil vel floris vel furfurum deceſſit, Latinè Farinam dixeris confuſaneam, Græci communi nomine *ἀλόβερον* nuncupant.

Ex hac panis coctus *αὐτόπυρον* nominatur, & *σγκόμιστος*, quaſi confuſaneus, quoniam ca- ^{αὐτόπυρον} ſtratus non ſit, ſed ſimul omnia ferat: item & *ἀλόβετος*, *ξερὸς πυρέτης*, *πύρενος*: ac teſte Hely- ^{ἀρίθ.} chio, *γυρῦτης*.

Sed

Siligineus panis. Sed ex purissima, mollissima, nitidissimaque farina Siligineus ac *σιλιγίνης* dicitur. Quod & Iuuenalis Sat. v. ostendit, seruari referens domino, ex Siligine confectū panem, his verbis:
Sed tener & niueus mollis, Siligine factus
Seruatur domino.

Similagineus panis. Cibarius panis. Ex Similagine verò, Similagineus & *σεμιδαλίτης*.
Qui autem ex polline siue furturacea farina coactus est, *ρύπαρος* nuncupatur, ac Latine Cibarius, gregarius, ac sordidus, pauperum ac seruatorum olim cibus.

Furfuraceus panis. Pacuuius sordidum panem Canicaceum, Festus Pompeius Acerosum nominat. Ex horum genere *πυρρίας*, hoc est, Furfuraceus, qui furfuris plurimum recipit.

Panis autem nomen à Pano dici Varro putat: Messapij redundantiam & saturitatem *πανίαν* (testis Athenæus) appellant: vnde Latini nomen Panis deflexerunt, vt Ruellius ait.

Parantur porro omnes panes aut cum sale & fermento, aut absque his: item aut in clibano furnove coquuntur, aut in craticula, aut sub cineribus, vel alio modo.

Ζυμίτης αρτος. Qui fermentum ac salem accepit, *ζυμίτης* & fermentatus, absque fermento verò factus *άζυμος*, non fermentatus, & à Nicandro Colophonio *δάρατος* appellatur: testis Athenæus.

Αζυμος panis. Testuaceus. *Κλιβανίτης* ή *κλειβανίτης* appellatur in clibano coctus, idem Varroni Testuaceus; nam *κλίβανον* testum nominat. Ex horum genere *ισπίται* quoque sunt, in maioribus furnis cocti.

Escharites. Ε'πανθρακίς. *Ε'χαρίτης* super craticulam torretur. Huic similes sunt, super cineres calidos, *επανθρακίς* Athenæo dicti, aut foci pauimentum assati. Escharitem, Athenæus ait, passio olim intingi solitum, ac sub finem mensæ inferri, multis rebus iucundis ac mollibus ita mistum, vt multam habeat ob delicias, ad vinum passum proportionem, sic vt ebrios quasi resipiscere faciat, ac rursus esurire eos, qui antea satis comederant.

Subcineritius. *Ε'γκρυφίας*, siue *εγκρυπίος*, Latine Subcineritius dicitur, qui cineribus obductus coquitur, qualis Iudæis olim familiaris.

Biscoctus. Est & *διπυρίτης* siue *δίφθορος*, Biscoctus, qui ignem ac coctionem bis expertus est.

Inter panes autem (vt Galenus in libr. De alimentorum facultatibus scribit) Siligineus plurimum alimenti præstat: post ipsum autem Similagineus: tertio loco medius, qui & *συκομιστός* ή *αυτόπυρος*: quartum post hunc est *ρύπαρών* siue sordidorum genus, in quibus *πυρρίας*, hoc est, Furfuraceus, postremus est, minimumque omnium nutrit, & omnium maxime per aluum secedit.

Concocti autem inter panes, sunt facillimi, qui plurimum sunt fermentati, & probissime subacti, qui que in clibano igne moderato cocti sunt: vt Galenus refert. Quibus similes & haud deteriores furnacei sunt, *ισπίται* dicti.

At qui super craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum assantur, prauis omnes sunt, vt qui inæqualiter se habeant; nam partes ipsorum extimæ supra modum sunt coctæ, interiores autem crudæ.

Ceterum ijs, quos Subcineritios nuncupant, propterea quod cineribus tecti decoquantur, cineres ipsi prauitatem quamdam aspergunt, quapropter omnium panum (si ipsis cetera omnia pariter adfuerint) quod ad assandi saltem modum attinet, propemodum sunt deterrimi.

Panis cum melicrato coctus, (Dioscorides ait) & crudus, inflammationes omnes impositus mitigat. Nam emollit & quadamtenus refrigerat, præfertim herbis succisve quibusdam permixtus. Vetus panis ac aridus, cum per seipsum, tum quibusdam admixtus, citam aluum cohibet: recens autem muria maceratus & impositus, vetustas impetigines sanat.

Quod ex pane fit cataplasma, vt Galen. lib. De facul. simplic. medicament. tradit, vim habet magis digerentem, quam quod ex Tritico; nimirum cum salem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentum etenim vim habet attrahendi, digerendi; ea quæ in alto resident.

De Zea. CAP. IIII.

ZE A, siue, vt vulgò, Spelta, culmis spicaque Tritico similis; culmis enim assurgit numerosis, geniculatis, Hordei altioribus, spicam profert inconditam, vt plurimum absque aristis: grana multiplici folliculo, à quo non facile deglubuntur, inclusa, geminis vtriculis duo simul iunguntur, quæ repurgata & è glumis extrita, Tritici granum referunt: radix ei quoque, vt Tritici, multiplex.

Nascitur qualicumque solo, etiam humidior, quoniam folliculum, ait Columelia, quo continetur, firmum ac durabilem aduersus longioris temporis humorem habet; læto tamen pinguique melius proficit.

Mutatur atque in Triticum transit, si pista atque purgata seratur, idque non protinus, sed anno tertio, vt Theophrastus tradit.

Spelta, vt diximus, vulgò nominatur; Germanis *Speltz*; nonnullis verò *Dinkel* / nostris *Spelte* /

Syette: Gallis *Espeautre*: Italorum plerisque *Pirra farræ*: Hetruscis *Biada*: Insubribus *Alga*, quasi alica. A Græcis *Ζεα* καὶ *Ζεα* nuncupatur.

Zea autem genera Dioscorides duo facit, unam *ἀπλή* siue simplicem; alteram *δίκοκκον*, quæ in duobus putaminibus grana bina coniuncta fert. Est autem *Spelta* Dioscoridis quidem *Dicoccos*, quæ eadem est cum Theophrasti ac Galeni *Zea*.

Antiquissimi ac prisca Latinorum, *Zeam* siue *Speltâ*, *Far* nuncupauere, ut locupletissimus testis est Dionysius Halicarnassæus: Nominabant (inquit) prisca Romani sacras nuptias vocabulo suo *φαρρακία*, quia coniuges vescerentur eodem *Farre*, quod nos Græci *Ζεαν* dicimus. idem affirmat Aesclepiades apud Galenum, κατὰ τόποις lib. 9. ita scribens: *φάρρα* δὲ καλοῦσι *Ζεαν*. id est, *Farris*, quod *Ζεαν* appellant.

Appellatur verò *Far* istud Latinis quoque *Ador*, *Adoreum*, & semen *Adoreum*, ac à posterioribus propter frugis præstantiam, peculiari nomine *Semen*. Hoc populum Romanum tantum e frumento CCC. annis usum, Verrius tradit.

Genera huius Columella quatuor scribit: *Far Clusinum candoris nitidi*: *Far* quod vocatur *Venniculum rutilum*, atque alterum candidum, sed vtrumque maioris ponderis, quam *Clusinum*: *Semen trimestre*, quod dicitur *Halicastum*, id est, pondere & bonitate præcipuum.

Ex his cum *Halicastro* conuenire *Spelta* possit, si trimetris esset, ac Vere fereretur; verum cum Autumno feratur, *Venniculo albo* magis similis esse videtur. Nam veluti *Venniculum*, sic & *Spelta*, pondere præstat ac candida est.

Nutrit *Zea* *Hordeo*, ut Diosc. tradit, potentiùs, *ἔνδομος*, hoc est, ori grata est, (Galenus *ἐν τῷ μεγάλῳ*, hoc est, ventriculo iuuat;) panificia ex eo confecta minus quam ex *Tritico* nutriunt.

Galenus *Zeam* vniuersa sua facultate, in medio quodammodò *Tritici* & *Hordei* esse, in lib. De simplicium medicamentorum facultatibus, scribit.

De frumento *Monococco*. CAP. V.

Menococcon.

QVOD Germani *Einforn* hoc est, *Monococcon*, siue vnius grani appellat, ad *Zeam* recentiores quoque referunt, breuioribus est & tenuioribus quam *Zea* culmis: spicæ in ordines quosdam veluti *Hordei* digestæ sunt, ac aristas habent asperas: semina parua sunt, *Zea* grani minora, singulis singula vtriculis contenta, à quibus non in area, sed in mola, ac quo *Zea* modo, repurgantur. Culmis autem id, glumis, aristas, semineque nigri ex rubore coloris esse, *Tragus* tradit. In Belgij tamen hortis satum, *Tritico* aut *Hordeaceo* colore satis simile enatum.

Nascitur asperis & montosis plerisque Germaniæ locis.

Autumno cum reliquis frugibus feritur, ferriùs tamen ac subinde Septembri demum mense maturefcit.

Dmefel ac *Dmfelforn* à quibusdam etiam appellatur: ab aliis *Sant Peters forn*, id est, *D. Petri Frumentum*: à nonnullis *Blicfen* / agro *VVormatiensi Einforn* / quod *Monococcon* sonat.

Nostri temporis scriptores, ut iam diximus, ad *Zeam* referunt, ac *ἀπλή* siue simplicem *Zeam* Dioscoridis esse volunt, & nec temerè quidem. Potest verò idem & *Mnesitheï Zea* esse, quam ipse *Typha* sua deteriorem facit; *Typham* nimirum, quæ Theophrasto *Zea* est; *Zeam* autem, translatis & transpositis vocabulis, aliud omnino genus faciens, quod communi Græcorum *Zea*, à Theophrasto ac aliis descripta,

longè sit deterius. Nam simplex Dioscoridis *Zea* cum *Mnesitheï Zea* conuenire videtur, & non alia de causa *Zea* generi adscripta, quàm quòd aliud eius nomen ignoraretur, à *Mnesitheo* autem *Zea* nominaretur. Simplicis siquidem *Zea* Theophrastus, *Diocles*, & alij plerique Dioscoride vetustiores non meminerunt.

t

Mnesi-

Briza.

Mnesithei autem hanc Zeam, Galenus non absque ratione conuenire cum eo frumento suspicatur, quod Macedoniae ac Thraciae incolae Brizam appellant; frumentum Typhae Graecorum, quae in Asia nascitur, non arista modo, sed & tota planta simillimum; ex quo panis fit ater, grauis odoris, ac membranofam substantiam habens: cum qua Monococcon istud non exiguam quoque similitudinem ac affinitatem habet. Panis etenim, qui ex Monococco conficitur, ex rubore nigricat, sordidus atque ingrati saporis, (Trago teste) est; veluti ex Briza factus.

*Frumentū
loculare.*

Conuenire praeterea Monococcon istud videtur cum ea Farris, ac Frumenti barbati, siue, vt vulgò Galli nominare consueuere, Bladi apud Ruellium specie, quod Rubrum agricolae appellant frumentum; partim etiam Locar, quasi loculare, quod pluribus tunicis perinde quasi loculis inuolutum condatur; partim item Pullare, quia ex rubro in pullum degeneret colorem. Serunt id Galli, ait Ruellius, concauis tractibus, qui facile sentiunt rubiginem. Nam istud, vt volunt, nec pruinas, nec rubiginem horret; in perflatis & excelsis, etiam bene conualescat, sationem tamen inibi damnant.

*Far Venni-
culum vs-
tilium.*

Similitudinem quoque nonnullam, fortassis & Monococcon cum Farre Venniculo rutilo habet: verum in tanta Columellae breuitate, simile aut idem sit, nec ne, quis diuinauerit? Multa siquidem sunt frumentorum genera, suis regionibus peculiaria, quae licet aliarum regionum seminibus similia videantur, in aliquo tamen subinde differunt, idque partim loci natura, partim cultus atque humanae industriae occasione: quae ambo ad mutationem & feminum & herbarum plurimum possunt.

Ex Monococco autem panis confectus, ater est & hominibus ingratus, vti superius scriptum, & Tragus ait.

De Amyleo frumento. CAP. VI.

ZEAE generibus non perperam quoque accedit Amyleum Germanis dictum frumentum, aestiuum siue trimestre genus, quod culmo ac grano Triticum proximè refert; ceterum spicam habet, aristis quibusdam Hordei fere similitudine cinctam, ac in duos versus digestam. Semen folliculis includitur, & non secus ac Zea, repurgari postulat.

Seritur Vere.

Germani, quia ex eo amyllum conficiunt, *Amelsoin* appellant, Latine Amyleum frumentum dixerimus. Existimant Tragus & Fuchsius trimestre Triticum esse, sed cum granum habeat glumis conditum, ex Tritici generibus esse nequit. Inter Farra citius reponendum fuerit, inter quae Halicastrum forte erit. Hoc enim, teste Columella, Vere seritur, & trimestre eam ob causam cognominatur.

*Far Hali-
castrum.**De Oriza Germanica. CAP. VII.*

AD Zeam quoque referre consentaneum videtur, Orizam Germanicam à Trago nuncupatam. Frumentum est culmis geniculatis, spicis, aristis asperis atque acutis, Hordeo simile, singulis tamen maioribus, & grano candidiore, quod utriculis etiam continetur, ac Hordei, aut Zeae modo deglubitur. Ex aestiuarum siue trimestrium frugum numero est.

Apud Mediomatrices, cum aliis trimestribus seminibus latissimis agris seritur.

Nomen huic Orizae Germanicae à vulgari nomenclatura Hieronymus Tragus inuenit, qui & ipsam Farris speciem, ac Tragum cerealem esse existimat, in quo veritatem nobis haud videtur assecutus. Nam Tragus ille Chondro assimilis, ex Olyra aut consimili aliquo, res factitia est, vt Galenus testatur, tantum abest, vt frumentum aliquod naturale sit.

*Santalum
Plinij.
Far Clusi-
num.*

Olyrae autem magis similis Oriza haec Germanica est, quae à Dioscoride Zeae generi adscribitur, aut Plinij Santalo, Farris Gallici specie, nitidissimi grani, illic Brance, ait Plinius, vocant: aut certe Farri Clusino, quod forte idem cum Plinij Santalo est. vtrumque enim candidum, & Clusinum, à Clusio dici potuit, oppido transpadanae Italiae, quae alias Togata Gallia nominatur. Si quid repugnet, quò minus haec Oriza, vel Clusinum, vel Olyra sit, sola utique erit vernalis satio. Nam Olyra & Clusinum Far, ex hibernis sementibus sunt. Adeò certi de plerisque frumentaceis definiri nihil potest, cum propter veterum ipsorum breuitatem, tum frumentorum appellationes aut diuersas, aut saepenumero confusas, eandem rem aliis aliter subinde appellantis.

Ruellius Farris Gallici, siue frumenti Barbati genus quoddam esse ait, cuius granum candidius, ac spica minoribus aristis circumuallatur, quam Locularis, quod, inquit, Clusinum putatur: istud autem an simile sit, vel idem cum Oriza Germanica, expendendum est.

Vtilis autem Oriza Germanica, ad multa culinae opera, cibus admixta ori grata est: cum lacte Orizae modo decocta, probe alit.

De

De Zeopyro. CAP. VIII.

Zeopyron.

A N N U M E R A T U R præterea & Zeis, quod Germani Kern appellant. Nascitur hoc, inquit Tragus, eodem quo Spelta modo, nisi quod semen huius non perinde ac Zea siue Speltæ glumis ac folliculis inuoluatur, sed in area facile exeratur; veluti Triticum, cui subluteo colore simile est.

Seritur plerisque Germaniæ locis, ad pistri-
narum & culinarum opera, in quibus Hordei
usum præbet.

Zeopyron quoddam esse videtur, vtriusque e-
nim similitudinem ac naturam habet, *Zeas* vi-
delicet ac *pyron* siue Triticum. Cum Chondro
aut Alica rebus factitiis (quod Tragus suspica-
tur) nullatenus conuenit.

Zeopyron siquidem, vt Galenus in lib. De
alimentorum facultatibus scribit, vtriusque na-
turam refert: ac sicuti nomen ex Zea & Pyro
compositum, ita substantia eius inter vtrumque
media quodammodò est, veluti si ex vtroque
esset commixta.

De Olyra ac Typha, ex Theophrasto, Galeno,
& aliis. CAP. IX.

O LYRAM ac Typham Mnesitheus idem
frumentum, vtroque nomine appellatum
existimauit, sed eius opinionem Galenus repro-
bat, Diocli ac Theophrasto accedens, qui Oly-
ram à Typha distinguunt. Olyram Dioscorides
Zea generi ascribit.

Theophrastus Olyram ac Typham inter ea quæ maturè seruntur, ac Tritico similia sunt,
enumerat; & Olyram quidem ait, Zea ac Bromo molliorem atque infirmiore, Typham
verò omnium leuissimam: nam simplici culmo assurgit, & solo tenui contenta est; nec, vti
Zea, pingue lætumque desiderat. Vtramque præterea scribit multiplici folliculo includi: ac
Typham vti Zeam in Triticum mutari solere, si pista seratur, idque non protinus, sed ter-
tio anno.

Plinius Olyram Latinis Arincam dici affirmat. Ex Arinca, inquit, dulcissimus panis: ipsa
spissior quam Far, & maior spica, eadem ponderosior, rarò modius grani non xvi. libras im-
plet: exteritur in Gallia difficulter, ob id iumentis dari, ab Homero dicta, hæc est enim quam
ὄλυρον vocant.

Recentiores Typham, cognominant cerealem, ad differentiam nempe alterius Typhæ,
quæ in paludibus enascitur, de qua infra suo loco.

Typhæ semen, Galenus ait, corticem extrinsecus veluti Olyra ac Hordeum habet. Quod
verò ad colorem naturalem attinet, in Hordeis quidem ac Olyris est albus, in Triticis verò
subflauus: Typhæ autem vel Triticis sunt flauiores. Quin & harum corpus coactum est ac
densum, quod fortassis ad seminis paruitatè nonnihil adfert momenti. Est enim id Tritico
longè exilius, quamquam non desint, qui ipsum quoque in Triticum numero ponant, velintque
id semen esse, cuius Homerus meminit, cum Hectorem equos suos alloquentem facit; his
verbis:

Τῶν μὲν γὰρ ἀστραγάλων μελίθερα πρὸν ἔθηκεν:

Hoc est, Triticum enim vobis primum prædulce ferebam. Aiunt enim Typham paruum
Triticum esse, eamque equos sine noxa mandere, verum autem Triticum non absque noxa.
Nec absurdè certè Typham quis exile Triticum vocauerit, cum ei & colore, & densitate, &
caliditate sit assimilis. Vtrumque autem semen, Olyræ videlicet ac Typhæ, in Asia est frequēs,
& potissimum in regione quæ est supra Pergamum, adeò vt rustici ipsi panibus ex iis factis
semper vtantur, propterea quòd Triticum omne in oppida comportent. Olyrini sanè, si mo-
dò ex bona Olyra fiant, post Triticeos saltem sunt præstantissimi: secundi autem ab his sunt
Typhini. Quòd si Olyrini ex vitioso semine sunt facti, Typhini non erunt eis inferiores. Ca-
lidi

lidi verò panes ex laudatissima Typha facti, Olyrinis longè sunt præstantiores, asseruati verò deteriores seipsis euadunt. Cùm enim massa eorum sit tenax ac ductilis, densatur maiorem in modum, & maximè cùm negligèter parati fuerint, adeò vt qui panem huiuscemodi, post vnum aut duos dies, ac multò magis sequentes aliquot, comederit, putaturus sit lutum ventriculo suo inesse. At calidus adhuc cùm est, ab ipsis etiam vrbani expetitur, ipsumque cum caeco quodam mandunt, quem vernaculo nomine *ὄξυγαλάκπιον* appellant. Porro hunc quoque tenerum esse oportet, & ipsum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certè hunc in modum est paratus, non rusticis modò, sed vrbani quoque hominibus in deliciis habetur.

Qui verò trium quatuorve dierum est, vel ipsis rusticis manditur insuauis: prætereà concoctus est difficilior, ac tardius per aluum subducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametsi ab Hordeaceo, quod ad deiectionem attinet, multum relinquatur; non tamen in eo adeò, vt Miliaceus, est vituperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus est, nutrit, vt panè Triticeo syncômisto par sit.

Congeritur autem in panes Typhæ semen repurgatum, omniq̄ue vsu accommodatur: nam & ex aqua manditur, haud aliter ac vocatum à rusticis *ἀπότρυμον*, hepsmate, quod alij *σίεμιον* nominant, iniecto: nonnumquam etiam cum sale esitatur.

Et de Zea atque ei similibus hætenus: nunc ex his factitia sequuntur, quæ apud veteres in vsu esse solent, vt sunt, Far, Chondrus, Alica, Tragus, & similia.

De Farre factitio. CAP. X.

FAR aliàs naturale frumentum, quod Græcis, vt ostendimus, *ζέα καὶ ζεία* appellatur; aliàs res factitia artisq̄ue & non naturæ opus, de illo superioribus capitibus, de factitio verò modò.

Fuisse autem istud apud veteres illos Romanos, quos pulte farræcea, non pane, longo tempore vixisse Plinius scribit, ex Farre frumento factum, nomen ipsum & frugi & rei factitiæ commune, indicat. Quòd inde translatum est, ad cuiusuis frumenti granum, ab vtriculo quibus conditur, eo modo, quo Archigenes Far confici tradit, repurgatum, atque in partes confractum. Nam & far Hordei, Palladius vino conspersum, phasianorum pullis primis diebus dare præcipit. & Plinius in Ægypto ex Olyra Far confici scriptum reliquit.

Modum autem conficiendi Farris, Archigenes apud Aëtium Sermone IX. ostendit: *σίτον* id est, frumentum, ait, modico tempore aqua madefacito, indeque extractum ac in pilam coniectum, veluti ptisanam à cortice repurgato: vbi verò corticem exuerit, tollito atque in sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato.

Porro factitium istud Far, præsertim ex Zea siue Farre frumento, plerique nostræ ætatis idem cum Chondro aut Alica esse existimant, similitudine quadam eorum inducti. Chondro etenim simile est, non tamen idcirco idem, veluti ipse Archigenes ostendit, quando Far Chondri modo coqui scribit.

Differentiam horum præparationis modus efficit. Chondrus siquidem gypso arena addita (vt paulò post dicitur) purgatur: Far absque his cum aqua sola. Differt verò etiam ab Alica; Far etenim antiquum, quo Romanorum vetustissimi vixerunt; Alica verò, vt Plinius ait, res noua ætate Magni Pompeij nondum cognita, cui non solum aqua, sed & creta candorem teneritudinemque confert. Differentiam prætereà horum etiam ostendit Tral-lianus lib. & cap. VII. vtrisque vt diuersis vtens, & eorum inter se comparisonem faciens.

Quod autem Germani ac finitimi Frisij, Hollandi, Batauique ex Hordeo & Auena conficiunt, Farri simillimum est, ac eius quoddam genus: Germani *Gruppen* / Hollandi *Gozt* appellant, & ex Hordeo quidem *Bersten Gruppen* / *Bersten Gozt* / ex Auena verò *Haberem Gruppen* / *Hauerem Gozt*.

Ceterum Far quod ex Zea factum est, facultate Chondro aut Alicæ quodammodò simile est, nutrit ea de caussa valenter, sed tardius descendit, ægriusque concoquitur. Vfus tempore, vt Archigenes tradit, Chondri modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro ægris verò variè apparatus, & epithematis quoque admiscetur. Ex Hordeo autem vel Auena Far leuius est, minusque alimenti adfert.

*Far Clu-
sinis.*

Est & Far apud Aëtium cognomento Clusinum, non naturale aliquod Far; verum puls quædam Farræcea, de qua Martialis Epigrammaton lib. XIII.

*Imbue plebeias Clusinis pultribus ollas;
Vt satur in vacuis, dulcia musta bibas.*

De

CHONDROS & ἀλιζ ex factitiarum similiter rerum numero sunt. Fit autem vtraque ex Zea, & Chondrus quidem ex Zea Dicocco, Dioscoride auctore. Theophrastus & ex Hordeo siluestri bonum fieri Chondrum tradit. Galenus Chondrum ex Tritici genere esse ait, quod nihil aliud sonat, quam ex Triticeo genere ipsum confici, non quod Tritici aut alterius frumenti aliquod genus sit, veluti nonnulli perperam sibi persuaferunt. Non enim frumenti aliquod genus, sed res planè, vt diximus, factitia.

Galeni & aliorum Græcorum medicorum interpretes χόνδρον, Latinè Halicam siue Alicam interpretantur, Chondrum omnino idem cum Halica esse putantes; qua in re non parum à veritate recesserunt. Chondrus siquidem & Halica differunt, veluti abundè vnus pro multis Paulus Ægineta non vno ostendit loco: aut videlicet de vtrisque seorsim agens, & suas cuique vires ac facultates tribuens, vt lib. I. cap. LXXVIII. aut vnam alterius loco substituens, veluti cap. XIX. XXXIX. & LXII. libri tertij.

Differunt autem hæc inter se, non quidem toto genere, sed quodammodò, veluti genus & species, aut potiùs vt vnus generis duæ species. Nam Halica siue Alica, Latinis ac Plinio generalius est nomen, Græcorum cum χόνδρον, tum ἀλιζα ipsis peculiariter nominatam, sub se continens.

Est enim vna Halica ex Zea, quæ Semen appellatur, propria quidem ac genuina, quæ à Plinio, lib. XXI. res Romana esse fertur, Magni Pompeij tempore nondum in vsu. Hæc à Paulo Ægineta Græcè ἀλιζ dicitur, & à χόνδρον ipso præparationis modo differt, non enim gypso & arena veluti hic repurgatur, sed creta candorem perfectionemque suam assequitur.

Est verò & altera Halica, ex Zea in Africa degenerante, cognomento adulterina, Græcorum Chondro simillima: gypso siquidem & arena, veluti Chondrus perficitur: licet tamen Halica quidem ex degenerante, Chondrus verò ex Dicocco Zea fiat. Nam præparandi ratio apud vtrasque nationes consimilis, eandem esse rem prorsus ostendit, quemadmodum & ea dissimilis res diuersas. Non enim tam species frumenti, quam præparandi conficiendique ritus ac modus considerandus. Frumenti enim aliqua diuersitas, speciem rei factitiæ non videtur mutare, modò in præparandi ratione nihil varietur. Siquidem ex Zea & Hordeo Far: ex Zea & Hordeo siluestri Chondrus: ex Hordeo & Tritico Ptisana confici possunt.

Qua autem ratione Chondrus conficiatur ac præparetur, in libris De agricultura, siue γεωπονικῶν, Constantino Imp. dicatis à Cassio Dionysio Vticensi, docetur his verbis:

Zea tunditur & in feruentem aquam iniicitur, ac premitur, deinde gypsum album tustum cribatum, & arene albissimæ ac subtilissimæ ad gypsum pars quarta paulatim admiscetur, donec Zea probè repurgetur. Præparetur autè in Canicularibus diebus, ne acefcat. Postquã verò rursus totus perpurgatus fuerit, per cribrum densius excutiatur. Optimus est Chondrus, qui primùm excussus est; secundum locum habet, qui succedit, deterior autem tertius est.

Halicarum verò præparationem Plinius lib. XVII. cap. XI. tradit: Halica fit, inquit, ex Zea, quam Semen appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum est, pilo victorum pœnali opera, primori inest pyxis ferrea, excussis inde tunicis, iterùm iisdem armamentis nudata conciditur medulla; ita fiunt Halicæ tria genera, minimum, ac secundarium; grandissimum verò ἀφαίρημα appellant: nondum habent candorem suum, quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Postea, mirum dictu, admiscetur creta, quæ transit in corpus, coloremque & teneritatem adfert.

Deinde paulò infrà: Halica adulterina fit maximè quidem ex Zea, quæ in Africa degenerat. Pinunt cum arena, & sic quoque difficulter conterunt vtriculos, sitque dimidij modij mensura, posteaque gypsi quarta pars inspergitur, atque vt cohæsit farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit, exceptitia appellatur, & grandissima est: rursus quæ transit, arctiori cernitur, & secundaria vocatur: item cribraria, quæ simili modo in tertio remansit, cribro angustissimo, & arenas tantùm transmittente.

Et hæcenus quidem Cassij & Plinij verba: ex quibus manifestum est, ἀλιζα à Chondro differre, & Chondrum cum secunda Plinij Halica conuenire, vtramque item rem factitiam esse, & non peculiaria frumentorum genera.

Ceterùm Chondrus, vt Paulus libro primo tradit, egregiè nutrit, & glutinosos parit humores; verùm puls ex eo confecta nocet, quoniam quamprimùm crassescens incocta permanet. Probat magis χύλος ipsius ex integro Chondro benè decocto, expressus ptisanæ similis.

Αλιζ in ceteris Chondro quidem respondet, sed aluum magis adstringit.

Galenus Chondrum valenter nutrire, ac succum lentum habere affirmat: siue in aqua dumtaxat coctus, cum mulso, vino dulci, adstringentive: siue cum oleo saleque frigus sumatur.

tur. Atque eo modo, inquit, Chondrum medici prifanæ fuisse confectionem dicunt; quidam autem ex *χονδροπρίσας άνη*, agrotum fuisse cibatum.

*Χονδρο-
πρίσας άνη.*

Veterum vero nonnulli, ut Diocles & Philotimus, *πρίσας άνη πριβίλω*, Chondrum hoc modo apparatus appellat. Et vno quidem horum modorum, eo videlicet qui prior est, Halicam etiam coqui ac edi apud Romanos solitam, Martialis in Xenii hoc disticho ostendit:

*Nos Halicam, mulsam poterit tibi mittere diues;
Si tibi nolueris mittere diues, cme.*

De Trago. CAP. XII.

TRAGVS Chondri, ut Dioscorides ait, similitudinem ac figuram gerit, res quoque factitia. Fieri eum, Galenus in lib. De alimentorum facultatibus, ex nobilissima Olyra ait, cum ut decet fuerit excorticata: in Commentariis vero lib. primi De ratione victus in morbis acutis *εν τῷ Ζείων*, hoc est, ex Zeis, quarum utique Olyra species est. Cassius Dionysius Tragum ex frumento conficit Alexandrino. Plinius lib. xviii. ex Tritici semine in Campania dumtaxat & Ægypto fieri tradit. In Ægypto autem, cuius celeberrima ciuitas Alexandria, Olyra facilis fertilisque eiusdem lib. cap. x.

A Chondro & Halica & materia, sed potissimum ipsa præparatione differt: Chondrum siquidem, gypsum & arena perficiunt, Halicam creta emundat; Tragus sola aqua maceratus excorticatur.

Eius conficiendi modum Cassius tertio De agricultura lib. sic docet: Frumentum Alexandrinum appellatum, maceratur decorticaturque, & in sole calido siccatur; deinde idem rursus fit, donec ei pellicula & quidquid fibrosum est, in frumento delabatur. Appellatur autem Tragus iste, subinde cognomento frumentaceus, ad discrimen eiusdem nominis, & animalis, & herbæ, non quod naturale aliquod frumenti genus sit. Nam ut veterum auctorum testimoniis abunde constat, res factitia est.

Trago autem, Galeno auctore, plerique vtuntur, primum eum in aqua decoquentes, deinde ea effusa *εψήμα*, aut vinum dulce, aut mulsam infundentes, superimiciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimum intumuerint: multò tamen minus quam Zea, Dioscorides ait, nutrit.

De Amylo. CAP. XIII.

AMYLVN ex Siligine fit, ut Cato scribit; item & ex Zea: optimum vero ex Setanio, auctore Dioscoride. Fit etiam in Germania hac ætate, ex eo quod *Amelforn* id est, Amyleum frumentum nuncupatur, quod veluti Zea quædam trimestris ac Halicastrum (vti scripsimus) est.

Rationem conficiendi paucis complexus est Cato cap. lxxxvii. Dioscorides latius his verbis tradidit: Purgatum trimestre Triticum madescit quinquies die, & si fieri potest nocte. cum emolliri cœperit, effundatur sensim sine agitatione aqua, quò minus, quod utile est, vnà effluat. Vbi molissimum factum fuerit, effusa aqua pedibus calcare oportet, deinde affusa aqua iterum calcare, tum enatantes ibi furfures, cribro excipiendi, reliquamque per colum traiectum, confestim in tegulis nouis sub ardentissimo sole siccandum. Nam si vel modicè humidum manserit, acorem contrahit.

Ἀμυλον autem ex eo nomen habet, quod absque mola, Græcis *μύλη* dicta, fiat. Officinæ corrupta voce Amydum appellant; Germani *Amme* & *Kraßmeel*: Brabanti *Amelbouck* & quod glutine inde facto mulierum pepla inalbentur, ac durentur, *Stijffel*.

Tritico, inquit Galenus, cum frigidius, tum siccius est: laeuigandi exasperatas partes vim obtinet. Dioscorides sanguinis reiectiones potu cohibere, contraque oculorum fluxiones, cælotetas, pustulasque efficax esse addit: quod vero ex Zea fit, nullius in medicina vsus esse, ad alia tamen conueniens.

*Amyli sic-
cuiusmodi.*

Galenus lib. vii. *κατά τόπους* Amyli loco, Siligine, id est, purissima Tritici farina vtitur.

De Athera & κόλλα, siue Glutine. CAP. XIII.

ATHERA sorbitio est, inquit Dioscorides, *ώσπερ πολλαίον ύγρον*, id est, veluti pulcicula liquida. Fit ex Zea tenuissimè molita. Apud Belgas non ex Zea tantum, sed ex quauis etiam puriore farina coquitur; veluti Secalis, Hordei, frequentissimè autem Tritici, cum tenui ceruisia vel alio liquore permixta.

Est autem edulium, quod citò concoquitur, facileque nutrit, infantibus idcirco & senibus conueniens; interiora tamen viscera nonnihil obstruens. Datur capite dolentibus, ex tenuissima Secalis, vel Hordei farina; dolorem enim sopit, & somnum clementer conciliat.

* *κόλλα.*

Athera crassius & solidius est gluten, Græcis *κόλλα*, ex Similagine & farina Tritici, quo chartæ

chartæ glutinantur. Quod propter eam, quam habet obstruendi vim, sanguinis excretionibus prodest.

In vtriusque medio *πολτός*, siue puls est, solidior quidem ac spissior Athera; liquidior verò Glutine; & minùs Glutine, plus autem quàm Athera viscera obstruens.

Atheræ, aut potiùs pulcis genus est, edulium, quod Galenus ex multa Tritici farina lacti permixta fieri scribit, quo hac ætate Belgium, ac vniuersa inferior Germania frequentissimè vtitur. Cibus boni succi & multi alimenti, sed eos, qui ipso assiduè vtuntur, offendens. Nam in hepate obstructions parit, & calculos in renibus gignit, auctore Galeno.

De Rogga siue Secali. CAP. XV.

Rogga siue Secale.

SECALE folio cùm primùm prodit, rube-
scit; inde vt reliqua fruméta viret: numerosis
culmis assurgit, Tritici tenuioribus, lōgioribus,
quatuor, vt plurimùm, genicula habentibus.
spica in ordines & versus digesta, breuibus, non
acutis, sed innocentioribus aristis cingitur, quæ
cùm floret, erecta est; semine verò prægnans,
procumbit ac deorsum dependet. Granum ob-
longum, nigricans, gracile, ac nudum, quod è
glumis facile concidit, ac sæpenumerò spontè
exilit. radices multæ, tenues, fibrosæ.

Nascitur cùm in Germania ac apud alias na-
tiones plurimas, præsertim Septentrioni subie-
ctas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam steri-
libus quàm lætis, veluti in Brabantia Cápania,
quæ hoc frumentum, licet arida ac sterilis, feli-
citer progignit. Qualicumque enim solo proue-
nit, quantumuis rigenti, gracili, aut arido, fœcū-
diore tamen ac lætiore melius præstantiusque.

Seritur Autumno, quod & lætius, item & Ve-
re, æstiuum, altero gracilius, paucioribus culmis,
spica breuiore ac tenuiore, granoque leuiore.

Germani *Nocken* / Belgæ *siogge* appellant:
Hispani *Centeno*: Itali *Segala*: Galli *Seigle*, ve-
teris Latinae nomenclaturæ vestigia retinentes.

Plinio Secale est, de quo lib. xviii. cap. xvi.
sic scribit: Rarum dictu, esse aliquid cui profit
negligentia; id autem, quod Secale & Farrago
dicitur, occari tantùm desiderat. Secale Tauri-
ni sub Alpibus Asiam vocant, deterrimum (sed

veriùs aterrimum) & tantùm ad arcendam famem vtile, fœcunda, sed gracili stipula, nigritia
triste, sed pondere præcipuum, & tamen sic quoque ingratisimum ventri est: nascitur quali-
cumque solo cum centesimo grano, ipsumque pro letamine est. Quæ Plinij verba fru-
mentum *Nocken* ac *siogge* dictum, cùm Secali conuenire satis commonstrant.

Dicitur autem id, vt Plinius tradit, etiam Farrago; verùm non secùs, quàm Far, Hor-
deum, Avena, Triticumve, subinde Farragines nominantur, quando videlicet iumentorum
pecudumque pabulo cedunt.

Farrago siquidem, quam Græci *ραάστη* appellant, generale nomen est, ad omnem viridem
segetu herbam, quæ pabuli causa seratur. Seritur ea ex recrementis Farris prædensa, admixta
aliquando & Vicia: eadem in Africa fit, ex Hordeo: Plinius. Atque inde Farrago, quod Far
fit ferro cæsum, aut quod primùm in farracea segete feri cœptum, Varrone auctore, dicitur.

Ex Hordeo Farraginem facere docet Columella: Farraginem, ait, in restibili stercoreatissi-
mo loco, & altero sulco serere conuenit. Ea fit optima cùm Chanterini Hordei decem mo-
diis iugerum obseritur, circa æquinoctium Autumnale, sed impendentibus pluuiis, vt confi-
ta rigataque imbribus, celeriter prodeat, & confirmetur ante hiemis violentiam. Nam frigo-
ribus cùm alia pabula defecerint, ea bubus ceterisque pecudibus, optimè defecta præberur:
& si depascere sapiùs voles, vsque in mensem Maium sufficit. Quod si etiam semen ex ea
voles percipere, à Calendis Martiis pecora depellenda, & ab omni noxa defendenda est, vt
sit idonea frugibus. Similis ratio Auenæ, quæ Autumno sata, partim cæditur in fœnum, vel
pabulum, dum adhuc viret: partim semini custoditur.

Iam & ex Tritico Farraginem fieri Plinius quoque testatur. Et in Tritici, inquit, genere, pars aliqua pabuli est, quadrupedum caussa fati: vt Farrago. Absyrtus etiam *περί τῆς φάσσης*, id est, Triticeam Farraginem, equulis maximè probat: ea si non adsit, *καὶ σῖτω*, quam Eumelus iis refert post trimatum dari solitam. Hoc modo & Secale Farraginis genus est, quando videlicet pecudum iumentorumque per hiemem pabulum efficitur.

Recentiores Roggam Siliginem terè interpretantur: qua in re quantum hallucinentur, satis ex iis, quæ capite De Tritico scripsimus, apertum est. Nam Siligo candidius ac leuius Triticum est, ac Tritici, vt inquit Plinius, delitiæ, ex qua lautissimus panis & pistrinarum opera laudatissima fiunt; at Secale nigrum est, & ex eo panis ater, pauperum, non lautiorum, mensis ac cibis dicatus.

In non dissimilem errorem lapsi videntur, qui *Νοκκον* cum Olyra conuenire autumant: Olyra siquidem candida est, ac vtriculo multis continetur; Secale verò præter quòd nigrum est, glumis nullis implicatur. Ruellij coniectura plus verisimilitudinis habet, qui Secale à Briza non longè dissidere credi scribit, atque inde putari nomen Bizi panis in Gallia vulgus manasse. Panis siquidem ex Secali fit grauis, firmus, concoctu non facilis, qualem ex Briza fieri Galenus tradit, & hunc nigrum ex Secali panem, extrita littera *r*, *pain biz* Galli nuncupant; sic vt ab inuicem non dissidere existimari possint, nisi Secalis granum nudum foret, Brizæ verò glumis implicitum, quod hæc inter se differre manifestè ostendit.

Briza.

Quòd verò Brizæ semen glumis implicetur, ex his videtur colligendum: tum videlicet, quòd eam Typhæ persimilem Galenus scribat, quæ multiplici folliculo conditur: tum etiam quòd membranofam substantiam panis ex ea factus habeat, ex ipsorum nempe folliculorum admixtione; contra planè quàm Secalinus, qui Triticeo syncomisto membranas ac furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur.

Porro Secale proximum inter frumenta à Tritico Triticeisq; seminibus locum habet. Panis ex eo factus, lentoris atque obstruentis naturæ non nihil obtinet, difficulter concoquitur, ac ventriculo grauis est, præsertim si furfurum expers fuerit. Nam confusaneus, qui simul omnia recipit, ac ex tota farina concinnatus est, si probè coctus beneque fermentatus fuerit, minùs lentus est, non admodum egrè conficitur, citoque descendit, nondum tamen Triticeo syncomisto par, quo grauior & concoctu difficilior etiamnum est. Alimentum autem corpori solidum ac firmum præstat, nec mali succi, si ex bono frumento coctus fuerit; ex malo autem frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos succos ingenerat, & diuturniores morbos procreat, veluti morbum, Germanis *Schörbeck*, aut *Schoorvuyck* dictum. Admisceatur huic non rarò Triticum, vt leuiorem gratioremque panem efficiat, qui Secalino puro minùs grauis ac lentus est, & teneritudinem suam Triticeo diutiùs retinet.

Secale autem vt medicamentum, Tritico in calefaciendo ac digerendo potentius est.

Panis ex hoc aut fermentum, promptiùs ac citiùs abscessus maturant & rumpunt, quàm ex Tritico facta.

Farina confusanea diuturniores capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata.

De Hordeo. CAP. XVI.

C V L M O Hordeum est quàm Triticum breuiore fragilioreque, pluribus articulis geniculato, folio in stipula latiore, scabrioreque: spica longarum, asperarum, mordaciumque aristarum valle munitur, ac in versus striata, ordinibus constat, subinde binis, aliàs ternis quaternisve, vt plurimum, vti Theophrastus ait, senis; sed vt Tragus, etiam octonis. Spissior autem posituque arctior est, quæ pluribus construitur. Granum tenui oblonga palea includitur: radices subsunt frequentes tenuisque.

Hordeum autem (vt Plinius inquit) frugum omnium mollissimum, atque ex omni frumento minùs calamitosum, quodque celerrimè reddit fertilissimumque.

Seritur (auctore Columella) soluta siccaque terra, & vel præualida vel exili.

Nascitur passim, ac vniuersæ familiæ Europæ est: cum Autumno, tum frequentius Martio, Aprili, Maioque mensibus seritur.

Græcis *καὶ δὴ* dicitur: Germani *Bersten*: Belgæ *Berste*: Itali *Orzo*: Hispani *Cenada*: Galli *Orge* nuncupant. In huius genere, quod pluribus versibus spicatur, *πολυσιχὸν* recentiores appellant, ac Germani *Brosse Bersten*. Quod sex versuum *ἑξασιχὸν*: Cantherinum hoc Columelle est. Aliud duorum versuum *δισιχὸν*, à Columella Galaticum, à Germanis *Futter Bersten* / *Ä. in Bersten* id est, exiguum ac paruum Hordeum nominatur. Quod magnum & plenum, spicamque gerit erectam, *ἀχλαίς καὶ δὴ*, ab Hippocrate vocatur, ærugini id obnoxium est: quod verò incuruatur, *ἐπὶ καὶ θεός*, ab ærugine hoc minùs infestatur.

Ad Hordei genus & reducendum, inquit Ruellius, putauerim, trimestre illud Hordeum, quod

Hordeum.

Hordeum distichon.

quod Gallicè *Secourgeon* dicitur, quodd rebus ad egestatem adductis, cum annonę premit pe- *Secourgeō.*
nuria, plebem alat, & à famis noxa vindicet. Seritur verò & in Gallia, quod mundum Hor-
deum vocant, Ruellio eodem teste: huius granum nudum est, ac sponte gluma concidit, cæ-
tera Hordeo simile: *Γυμνόκερος* ac nudum Hordeum, tale à Galeno, in lib. De aliment. fa- *Γυμνόκε-*
cult. appellatur. *ρος.*

Ceterum Hordeum, vt Galenus in lib. De aliment. facult. non eandem cum Tritico fa-
cultatem habet: siquidem Triticum palam calefacit; Hordeum verò non modò non cale-
facit, sed quoquo modo ea vtare, siue panes ex eo feceris, vim quamdam refrigerandi habere
cernitur. Dissidet præterea à Tritico succi specie, quam vtrumque ipsorum gignere consue-
uit. Siquidem Triticum crassum & lentum est: Hordeum autem tenuem, & nonnihil deter-
forium succum in nobis gignit.

Panes Hordeacei Triticeis multò minùs alunt, qui tamen ex præstantissimo Hordeo con-
ficiuntur, minùs à Triticeis in eo superantur: qui verò ex laxo & leui, panibus furfuraceis re-
spondent. Panes autem ex Hordeo eiusmodi citissimè per aluum subducuntur, quod reli-
quis non minimum accidit, si Triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò Triticeis, ve-
rùm etiam Olyrinis, & multò magis Typhinis, friabiliores, nihil in se lentoris, vt illi, habentes.
Ex quo perspicuum est, quòd exiguum corpori præbent alimentum, & potissimum, si
facti ex peiori Hordeo fuerint, ex quo Hippocrates ne Ptisanam quidem fieri voluit: neque
enim dum coquitur, succum copiosum ex seipso emittit.

Laudatissimum autem Hordeum quod candidum, vbi pinsitum est, apparet, nonnihilque
densitatis ac ponderis (quantum Hordeo datum est) habet. Porro quod totum plenum est,
& circumscriptionem externam habet tenfam, melius eo est, quod gracile est ac rugosum.

Hordeum primi est ordinis in exiccando & refrigerando, ait Galenus in lib. De facult.
simplic. habet etiam pauxillum abstersionis, paulò etiam plus deficcet, quàm farina fabacea,
cui non insunt cortices.

Hordeum, Dioscorides inquit, abstergit, vrinam cit, inflationem parit, stomacho aduersa-
tur, œdemata concoquit. Farina hordeacea in mulla aqua cum Ficu decocta, inflammationes
& œdemata discutit: duritias, cum pice, resina & fimo columbarum concoquit: cum Me-
lilot

liloto autem & Papaueris calyce, dolores finit, qui latus excruciant: aduersus intestinorum inflationes, cum Lini femine, Fœnogræco & Ruta imposita iuuat: strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit: cum Myrto verò aut Lentisco, aut Malicorio, aut siluestribus Pyris, aut Rubo, alui profluvia sistit: podagricis inflammationibus cum Cotoneis aut aceto prodest: decocta in acri aceto, modo quo ὠμὴ λύσις, & calida imposita, lepris medetur.

ἠ' μὴ λύ-
σις.

Est autem ὠμὴ λύσις, Pelagonio auctore, mistura æqualis Fœnigræci, feminis Lini, & farinae Hordeaceæ.

Cremor verò farinae Hordei ex aqua, aut cum pice & oleo decoctus, puri mouendo est: cum aceto subactus, itidem & cum pice, contra articulorum fluxiones prodest.

Habet præterea & Hordeum multiplicem usum, nam ex eo Ptisana, Polenta, Maza, Maltum & Ceruisia conficiuntur, de quibus deinceps.

De Ptisana. CAP. XVII.

PTISANA ἄπὸ τῆς πτίσεως dicitur, & nomen quidem commune omnium frumentorum à corticibus suis, ἢ τῆς τοῦ πτίσεως, purgatorum esse potest, sed propriè tamen & peculiariter non aliam, quàm Hordeaceam Ptisanam significat, quæ simpliciter ac citra adiectionem πτίσανη nuncupatur. Nam si hoc modo frumentorum aliorum quorundam femina mundata alicubi (quod tamen rarissimum) Ptisanæ nominentur, frumenti appellatio coniungitur. Ita Hippocrates lib. ὠμὴ παθῶν, & Dioscor. ὠμὴ κελθῶν cap. πτίσανη πικρὴν, & ex Oriza Ptisanam Plinius dixit: ad Hordeaceæ nempe Ptisanæ differentiam, propriè & simpliciter Ptisanæ nominatæ.

Est autem Ptisana hæc aliud nihil, quàm Hordei granum à membranis & corticibus suis mundatum & excorticatum. Πτίσειν, id est, macerare, tundendoque expurgare hoc oportet, ac in Sole siccare, deinde rursus πτίσειν, rursusque ad solem siccare. Quod autem tenue ex eo decussum est, ipsi inspergendum; hoc enim ipsam conseruat, uti Didymus in Geoponicis.

Humectat autem & refrigerat Ptisana, eduliumque est (Hippocrates ait ὠμὴ διαίτης ὀξείων νοσημάτων) in acutis morbis, reliquis omnibus frumentaceis præferendum. Nam viscolitas eius leuis, continua, iucunda, lubrica, & mediocriter humida sitim minimè infert, & si quid abluui eger, probè abluit: non adstringit, non malè turbat, nec in ventre intumescit, cum saltem, ut decet (Galenus addit) fuerit parata: hoc est, quando in coctione quàm plurimum intumuerit, postea igne lento, per multum otium in chylum fuerit redacta, acetum tunc ei admiscetur, cum planè intumuerit: vbi verò cocta exactè fuerit, sub edendi tempus, saltem tenuem iniicere oportet. Oleum autem si initio statim adieceris, coctioni nihil nocueris, aliud tamen nihil miscendum, nisi velis Anethi aut Porri quidpiam, idque initio statim admiscere. hæc Galenus.

Nostro tempore rarè aut numquam horum aliquod additur, sed sacharum ferè, & aqua è Rosis albis stillatitia ei admiscetur, & subinde Amygdala aliquot amara, ut palato gratior fiat: aut feminum Melonum vel Cucumeris nonnihil, præsertim quando impensius refrigerandum, aut somnus ea conciliandus est. Admiscetur ei & nonnumquam Amygdalorum dulcium χύλος, siue succus, (Officinæ lac Amygdalinum vocant) præsertim cum aluum liquidiorem cohibere utile est.

Fit item ex Ptisana potus, quem Officinæ Ptisanam nominant, cum tamen nec Ptisana, nec Ptisanæ χύλος siue cremor sit, sed eius tantum tenuius decoctum, ipsius substantiæ parum aut nihil retinens, quod ferè non ex sola Ptisana, siue Hordeo mundato, sed & ex Glycyrrhiza, & Vuis passis additis, decoquitur. Qua ratione parata potio utilis est iis qui inflammatione pulmonis, partiumque respirationi deseruientium, vel renum vesicæque exulceratione aut inflammatione laborant.

Plus alimenti (inquit Dioscorides) Ptisana ob cremorem in decoctione redditum præbet, quàm Polenta ex Hordeo facta. Contra acrimonias atque arteriæ asperitates exulcerationesque pollet.

De Polenta. CAP. XVIII.

POLENTA Hordei frixi farina est, quàm Græci propriè ἀλφίτων nominant: quamquam subinde τῆς ἀλφίτου nomen de omni alia, præsertim rudiore farina, sed impropiè, dicatur.

Pluribus hæc, Plinius ait, fit modis: Græci perfusum aqua Hordeum siccant nocte vna, ac postero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementius tostum, rursus exigua aqua aspergant, siccantque prius quàm molant: alij verò virentibus spicis decussum Hordeum, recens purgant, madidumque in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac siccatum Sole, rursus tundunt, & purgatum molunt.

Galenus

Galenus ex recente Hordeo mediocriter frixo, laudatissimam fieri ait, atque ex has Mazas præparari; deficiente autem recente Hordeo, nonnumquam & ex aliis ipsam confici, omnemque rectè factam boni esse odoris, eam verò suaueolentissimam, quæ ex optimo & recente Hordeo, quod aristam nondum habet siccam, est confecta.

Exiguum autem corpori, ut Galenus quoque tradit, Polenta alimentum dat, & priuatis quidem ac ab omni exercitatione abstinentibus satis multum; iis verò qui quoquo modo exercentur, minus quàm satis est.

Deficcat verò multò magis, quàm Hordeum: aluum etiam (Dioscorides ait) cohibet, & inflammationes mitigat.

De Mazá. CAP. XIX.

MAZÁ ex Polenta humido aliquò permixta & subacta conficitur. Et aliqua quidem cum sola aqua subigitur, aliæ verò aut cum vino, aut cum oleo, aut cum melle, aut cum aliquot horum permixtis.

Cum aqua autem eam subigi, præter quod ex libro Hippocratis De diæta secundo satis euidens sit, testis quoque est Xenophon sexto παιδείας Cyri, ubi hic concione conuocata, milites suos ad aquæ potionem adhortatur, & à consuetis non admodum recessuros ostendit. Καὶ γὰρ ὅστις φησὶ, ἀλφειοποιεῖ, ὕδατι μεμιγμένῳ ἀεὶ τὴν μάζαν ἐδίει· ἢ ὅστις ἀρτοποιεῖ, ὕδατι δεδυμένον τὸν ἄρτον. id est: Etenim qui Polenta victitat, Mazam aqua permixtam edit; & qui pane utitur, panem aqua subactum.

Subigi verò Mazam, & cum vino, ex Hippocratis libro de internis affectionibus apparet, ubi in hepatico morbo, cui suffocatio accedit, & similiter in coxendicum dolore, eam, quæ vino dulci subacta est, non edendum consulit.

Idem Mazam oleo & melle quàm maximè subactam, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit.

Hesychius verò μάζαν interpretatur, Polentam aqua & oleo permixtam.

Et à principio, Athenæus ait, popularem cibum ex Alphitis, Mazam veteres vocarunt, ipsamque præparare μάττες dicebant, postea verò necessarium victum, ob intemperantiam varietate distinguentes, studioseque paulatim immutantes, nomen ipsum Mazæ in μάτταν commutarunt, ita appellantes omnem cibum magnificum; ματτινάζειν verò ipsos cibos præparare dixerunt. Atque inde fortasse, quæ ex Amygdalis & saccharo placentæ conficiuntur, in Officinis Massepanes, hac ætate adhuc nominantur.

Porrò Maza, ut Galenus ait, panibus Hordeaceis ægrius concoquitur, magisque ventriculum flatu implet, in quo etiam si diutius manserit, turbationem excitat. Citius autem subducitur, si commixta diutius fuerit ac subacta. Quod si mel quoque addatur, citius etiam ob id, ventrem ad excretionem incitabit.

De Crimno. CAP. XX.

CRIMNO, inquit Galenus in Commentariis libri secundi prædictionum Hippocratis, crassior Polentæ pars appellatur, quæ grandiuscula effracto inuehitur Hordeo, refugiens videlicet molæ exactiorem contractionem. Dioscorides, quem Galenus etiam lib. De facultat. simplic. sequitur, non Polentæ modò, sed & Tritici, Zeæ, ac Olyræ, siue antea tostorum, siue non tostorum crassiorem farinam κρινον appellat, Crimni nomen ad rudiorum crassioremque farinam cuiusuis frumenti transferens.

Solo molæ discrimine ac trituræ modo à farina siue ἀλεύρω differt. Ἀλεύρωσι enim dicitur quando granum in tenuissimas partes quàm exactissimè contritum est; κρινον verò rudior farina, quæ fragmenta maiuscula ipsorum granorum continet.

Πύλον, id est, pulvem ex eo faciunt, inquit Dioscorides, quæ abundè alit, facile conficitur, & aluum vehementius atringit, si Zea ex qua fit, prius torreatur.

De Malto siue Byne. CAP. XXI.

MALTVM à recentioribus nuncupatum, ex Hordeo quoque fit. Nam ipsum Hordei granum est, primùm donec intumuerit aqua maceratum, quod deinde germen emittit, ac postremò cum ipsis germinibus siue enatis ligulis reficcatur est.

Reficcatur autem frequentissimè ignis calore, quam ad hoc constructus fornax per exigua spiramenta admittit: rarò verò absque ignis subsidio, idque non nisi æstiuis mensibus vigente æstu, cum in tabulato, eminentiore loco perflato, tenuiter sparsum, sæpius per diem vertitur.

Nostri Mout, Germani Maltz, recentiores Maltum voce à Germanis mutuata appellant. Aëtius Græcus medicus, Hordeum hoc modo præparatum βύνη nominat.

Ad Beræ siue Ceruixæ decoctionem conficitur, & laudatissimum quidem Martio & Aprili mensibus.

Quali-

Massepanes.

Αλεύρωσι.

βύνη.

Qualitatem habet ficcam quidem Hordei intensiorem, frigidam verò multò remissio-
rem; præsertim quod ignis calore tostum ac resiccatum est. nam ἐμπύρομα, quod illi ab as-
fatione diutinaque tostione inhæret, siccitatem eius intendit, ac frigidam non solum remit-
tit, sed & qualitatem quamdam calidam ei imprimit. Quod verò æstius caloribus resicca-
tum, minus quidem calet, tamen & ipsum Hordeo calidius vel sola germinatione redditum;
quæ absque leui quadam putrefactione, ob alienam humiditatem, non succedit. Putrefa-
ctione autem caliditatem multis accedere, satis notum.

Galenus lib. De aliment. facult. Hordeum ait, quoquo modo quis eo vtatur, siue psisanam
coxerit, siue polentam fecerit, vim quamdam refrigerantem retinere, verum id de Malto
non videtur intelligendum, quod vel germinatione sola, deinde & tostione, si accesserit, ma-
gis à natura sua recessit, quam polenta, quæ vel ex crudo nondumque maturo Hordeo, vel
in aqua macerato tantum, vt diximus, conficitur.

Abstergit præterea & Maltum Hordeo potentiùs, minus lentoris habet, cum, quia farinae
minus, siliquarum verò plus habeat, quam crudum Hordeum, tum ab inhærente illi non-
nullo calore; partim à leui illa corruptione, partim ab empyreumate, qui absterfionem con-
iunctam habet. Ventrìs torminibus aliisque similibus ex frigida causa doloribus Maltum
subuenit, tostum feruensque in sacculo appositum.

Cataplasmata ex Bynes farina tumoribus hydropicorum vtiliter, Aëtio teste, imponitur.

De Bera siue Ceruisia. CAP. XXII.

BERA ex Malto & Lupuli salictarij conis modo proportioneque certis, aquæ dulci per-
mixtis, coquitur: & simplicissima quidem ac propriissima talis est. Proxima, quæ Triti-
cum, Zeam, aliisque fruges, vna cum Malto Hordeaceo admittit. Quæ verò præter fruges,
herbas, semina, flores, aromata, aut alia huiusmodi caput implentia, ac ebrietatem inducen-
tia, à frugum natura aliena, permixta habent, compositæ quædam Berae, siue Ceruisia: sunt
ac medicatae, ab Hordeacea Triticeaue Bera & sapore & qualitate dissidentes.

Nominant autem huiusmodi ex frugibus potum cum Germani omnes, tum Britanni re-
liquaque; Septemtrioni subiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, Biere siue Bere/
Latina autem passim Ceruisiam. Veteres verò ex Hordeo potum variis nominibus appella-
runt: & οἶνον quidem κελθρον, id est, Vinum hordeaceum, omnem ex Hordeo compositum
Græci. Eundem Aristoteles, Athenæo teste, πινον dixit: alij βρύτον, veluti Sophocles in Tri-
ptolemo, & Hecateus in Europæ periodo, vbi Pæonias βρύτον ait bibere ex Hordeo; ὀψαλίον
verò ex Milio & Conyza. Hellenicustamen non solum ex Hordeo, sed & ex radicibus fieri
βρύτον asserit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρύτον, veluti Thraces ex Hordeo.

Ægyptij Hordeaceam potionem ζύθον siue ζήθον, Theophrastus ait, appellant. Idem te-
statur Plinius lib. XXII. Ex frugibus, inquit, potus, Zythum in Ægypto, Celia & Ceria, in Hi-
spania, Ceruisia & plura genera in Gallia, aliisque prouinciis. Quos lib. XIII. nominibus
quidem aliis, sed ratione eadem confici tradit.

Diodorus Siculus, Zythum non in Ægypto solum, sed & in Galatia quoque fieri affirmat.
Tanta est (inquit, de Galatia scribens) aëris frigiditas, vt neque vinum ea regio, neque oleum
producat, quare coacti homines potum sibi ex Hordeo componunt, quæ appellant Zythum.

Dioscorides vnum Hordeacei potus genus Zythum, alterum Curmi nominat.

Simeon Zethij ex posterioris ætatis Græcis, huiusmodi potionem Arabico nomine φέ-
κην vocat, alij φουκάδιον, siue φουκάδιον: Arabibus tamen, Phoucas non ex Hordeo tantum pot-
us est, sed etiam, veluti Rhafis scriptum reliquit, ex pane Heueri, hoc est, Similagineo, Men-
tha, ac Apio compositus: ac, vt Hali Abbastatur, quædam etiam Phoucas ex pigmentis,
aut ex Malorum puniceorum succo conficitur.

Hæc autem omnia siue similia sunt genera diuersis appellata nominibus, siue proprietate
aliqua discrepantia, cum Bera siue Ceruisia nostra in eo conuenire possunt, quod ex Hordeo
ac frugibus componantur, præparationis tamen modo, vel alia qualitate aliqua ab ea fortas-
se differunt. Nam si Zythum, vt Galenus ait, lib. De facultat. simplic. medicament. ex pu-
tredine proueniat, aut ex frugibus fiat aqua madefactis, donec resoluantur in liquorem Vino
similem, veluti Hermolaus Barbarus in Corollariis scribit: ac acre maliq; succi sit, renes &
neruos tentet, quæ à Dioscoride ac Galeno quoque ei attribuuntur, cum Bera siue Ceruisia
nostra nequaquam conuenire potest. Nam Bera ex fruge non fit putrescente, multò minus
ex ea in liquorem resoluta, sed ex hordeaceo Malto, vt diximus, coquitur, ab omni putre-
dine asseruato. Est & Bera per se sruavis, dulcis, ac boni omnino succi. Quæ certè Beram à Zy-
tho, cum conficiendi modo, tum facultate dissidere ostendunt. Sin autem Zythum non eo,
quo Galenus aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, sed ex Hordeo ac Tritico fiat leui-
ter

ter

ter tantum putrefactis, ac à natura sua commutatis, vt Theophrastus scribit, Zythum & Bera simillima sunt. Nam Hordeum in Maltum transiens, leuiter quodammodo computrescit & à natura sua recedit. Verum tunc Galenus, Dioscorides, & qui deinceps eorum sententiam ac doctrinam insequuti sunt, minus recte Zythi facultates cognouisse videbuntur. Propter leuem hanc etenim putrefactionem siue mutationem, Hordeum, aut ex eo potus, mali succi statim fieri non potest, non minus quam Polenta, quæ ex non recente Hordeo, sed ex maturo & sicco in aqua macerato conficitur. Siquidem & tunc leuiter quodammodo Hordeum computrescit, humoremque alienum imbibit, veluti dum Maltum futurum est. Polentam tamen hanc ob causam neque Galenus ipse, neque veterum quisquam, mali succi fore asseruit, sed contra omnem boni odoris, suaueolentemque esse, sicuti & Maltum ritè confectum est.

Zythum autem, siue Ζυθος, ex Hordeo & Tritico confici leuiter putrefactis, Theophrastus lib. De causis sexto, vbi de saporibus agit, his verbis tradidit: Nonnullos verò, ait, naturam commutantes & leuiter putrefacientes, in succos cogimus, ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex Hordeo ac Tritico conficiunt, quod in Ægypto Ζυθος appellatur.

Ceterum vt ad temperiem Berae veniamus, pendet ea ex qualitatibus eorum, ex quibus componitur. At materies eius, vt diximus, sunt aqua, Maltum Hordeaceum, subinde Triticum aut Zea, & Lupuli salictarij conij. Aqua quidem simplex, cuiusmodi ad Berae decoctionem sumitur, frigida est & humida: Maltum cum exigua caliditate resiccat & abstergit: Triticum ac Zea temperatè calida siccaque sunt: Lupuli conij secundo ordine calefaciunt resiccantque, caput tentant, vrinas mouent, abstergendi quoque ac aperiendi potètia præditi. Faciunt hi ad Berae cum sapore, tum diurnitate, fruges verò alimèti materiam subministrant.

Ex horum autem varia & inæquali mistura, diuersa Berarum genera, dissimilibus qualitatibus prædita, sunt. Tenuis quædam, potentes aliæ, rubicundæ siue nigræ hæ, candidæ illæ, amaræ pleraque, dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimum admiserunt, potentiores sunt: quæ minus tenuiores, minimum tenuissimæ. Ex Hordeaceo Malto, diutius tosto, rubicundæ, & præsertim, si diuturnior decoctio accesserit: præcipua autem parte ex Zea ac Tritico confectæ candidæ sunt, senescentesque tenue & aquosum vinum substantiæ tenuitate quodammodo referunt: amariore caputque citius tentantes, Lupuli conij copiosius incocti efficiunt; dulciores eorum parsimonia. fruges enim ex se dulcedinem conferunt.

Inter has tenuissima, frigida quidem est & humida, superante in ea aquæ qualitate ac substantia, non tamen alicuius caliditatis expers.

Potentiores caloris plus habet, cuius etiã vi atque potentia, in vasa conditæ non secus ac mustum fluctuat ac effervescent, minus tamè quàm mediocre vinum calidè, à quo non solum temperamenti caliditate, sed & tenuitate substantiæ superatur. Calefactio siquidè Berae clemens mitisque est.

Alimentum autem præstant illæ quidem exiguum, aut nullum, hæ verò copiosius, copiosissimum potentiores: omnes probi succi, si ex bonis frugibus & bene decoctæ fuerint. Crassiores circa præcordia aliquantisper hærent, tardeque descendunt: candidæ, tenuiores & citius digeruntur: amaræ, abstersione aluum leniunt: mediæ, medio se modo habent.

Compositæ Berae, quæ videlicet præter fruges ac Lupulum, & alias quasdam herbas, vel flores, semina, fructus, aromata, similiave recipiunt, pro qualitate eorum quæ admiscuntur, varias qualitates ac facultates obtinent, subinde etiam noxias.

Recens Bera quæ nondum subsedit, non secus ac mustum, vitia complura gignit: inflationem parit, aluum conturbat, calculum procreat, ac vrinae sæpenumerò stillicidium excitat: foris tamen admota, neruolarum partium dolores sopit, si dulci calenteque ea foueantur: præstat ad hoc recentissima, & cui nondum Lupulus incoctus est, ac inter omnes potentior.

Acida neruos & renes tentat, ventriculum conturbat, ac vitiosum in corpore succum gignit.

Acetum quod ex Bera conficitur, Vini aceto minus acre, minusque potens est, nec partium adeò tenuium.

De Milio. CAP. XXIII.

MILIVM multiplici fruticat culmo, geniculato: folia habet ampla, arundinacea: summo caule, non spicam sed effusam promit iubam, siue φάελλω, deorsum reflexam, flaua vt plurimum coloris, subinde nigricantem, in qua semine gignitur paruū, durum, splendentisque, paucis tenuibus tunicis conuictū, à quibus facillime excidit: radice nititur numerosa, altaque.

Leuem solutamque humum desiderat, nec in sabuloso solum, sed & in arenoso quoque prouenit, modo vel humido caelo, vel riguo solo: nam siccum cretosumque reformidat, Columella ait. Milio Plinius Campaniam præcipue gaudere tradit: ante Ver commodè feri non potest; teporibus maxime lætatur.

Milium, Theophrastus ait, siccitate sua diuturnum esse, plus centum annis seruari posse, si quò ventus & aer non perueniunt, vt auctor quoque est Varro, condatur.

Miliū.

Lacryma Iobi.

Græcis *κίχρηος*, nonnullis *κεχρηός* dicitur, Hippocrati *Πάσπα*, vt Hermolaus ait: Hispanis *Myo*, *Mill*: Italis *Miglio*: Germanis *Hirse*: Gallis *Millet*: nostris *Hiis* / & *Milie*.

Milij grana ac paleæ, vt Hippocrates ait, siccant & ventrem sistunt, & cum ficibus, fortibus doloribus conferunt. Ipsum autem Miliū coctum alit, non tamen aluo secedit.

Primo ordine, Galenus ait, refrigerat, exsiccatur verò tertio, aut certè secundo intenso, paululum etiam habet tenuitatis.

Panis qui ex Miliō fit, exigui est alimenti, frigidus, præaridus, & friabilis, nihil enim in se habet neque lentoris, neque pinguedinis: iure ergo aluum humentem deliccat, veluti & *Panicum*, quo tamen ad omnia est præstantius, suauiusque editur, facilius concoquitur, ventrem minus sistit, magis nutrit: foris impositum in sacculis, idoneum est fomentum iis, quæ citra morsum exsiccari postulant.

Torretur, auctore Dioscoride, feruensque in sacco ponitur, vt torminibus reliquisque doloribus, si foueatur, auxilio sit: neque aliud, teste Plinio, vtilius, quoniam leuissimū molliissimūque est, & caloris capacissimum. Itaque talis vsus eius est, ad omnia quibus calor profuturus est.

Farina eius cum pice liquida, serpentum & multipedæ plagis imponitur.

De *Lacryma Iobi*. CAP. XXIII.

MILII generi ascribitur & quam *Lacrymam Iobi* recentiores nominant, arundinaceæ quoque naturæ *φύλον*: folia habet longa, lata, & arundinacea; culmos crassos, geniculatos, ex quorum superioribus geniculis duo, tres, aut plures exeunt pediculi, & in singulis semina singula, dura, quasi rotunda, Ochris maiora, à quibus dependent quædam veluti spicæ inanes, & muticæ: radices in fibras multas diuiduntur.

In hortis Italiæ, Galliæ, ac subinde etiam Belgij feritur; peregrinum siquidem est, & aliunde illatum.

Nonnulli *Lithospermi* speciè faciunt, propter seminis duritiem, toto tamen genere à Dioscoridis *Lithospermo* differt. Itali *Lacrymam Iobi* appellant: posset fortasse non inepte *Arundo Lithospermos* nuncupari, vt Gesnerus ait.

Vsum habet nullum, nisi quòd mulierculæ, seminibus istis lycio siue filo transmissis pro spherulis prelatoriis subinde vtantur, catenulas inde facientes.

De *Panico*. CAP. XXV.

PANICVM Milij similitudine culmis prodit complurimis, intus farctis, multis articulis geniculatis, ac sensim extenuatis: folia ei arundinacea sunt, multò quàm *Tritici* latiora: spicæ siue paniculam fert oblongâ, crassam, prædensam, ex multis coaceruatam & compactâ granis rotundis, duris, splendentibus, folliculis quibusdam

Panicum.

dam inectis, colore subluteis, Milio similibus, sed minoribus: radice nititur fibrosa & valida.

Seritur simili, quo Miliium, solo: calidis & siccis regionibus libentiùs nascitur: ex vernalium frugum numero est, quæ teporibus gaudent: nimia aquatione folium dimittit, uti & Miliium: sed validius, ait Theophrastus, Miliium, dulcius Panicum ac infirmius: consummatur celerrimè, & referuari egregiè potest.

Græcis ἐλυμος dicitur; nonnullis μελίμη, aut μέλιμος. Diocles medicus Mel frugum appellavit. Germani Heydelyfennig, aut Pfennig; Hispanis Panizo: Galli Panic; Latini à panicula, nomen Panico dedere. Ruellius Panicum ab Italis Melicam nuncupari refert; Matthiolus autem Melicam Sorghum nominat.

Erradi occasione præbuisse videtur Ruellio, nominis Melicæ cum μελίμη, siue μελίμη, vicinitas; quæ fecit ut Panicum & Sorghum inter se cõfuderit, & Melicæ descriptionem cum Panici miscuerit.

Panicum autem facultate pauci nutrimenti est, & exsiccatoria, auctore Galeno: sistit quoque ventris fluxus ceu Miliium, in lacte caprino decoctum (addit Plinius) & bis die haustum. si verò foris illinatur, exsiccatur atque refrigerat.

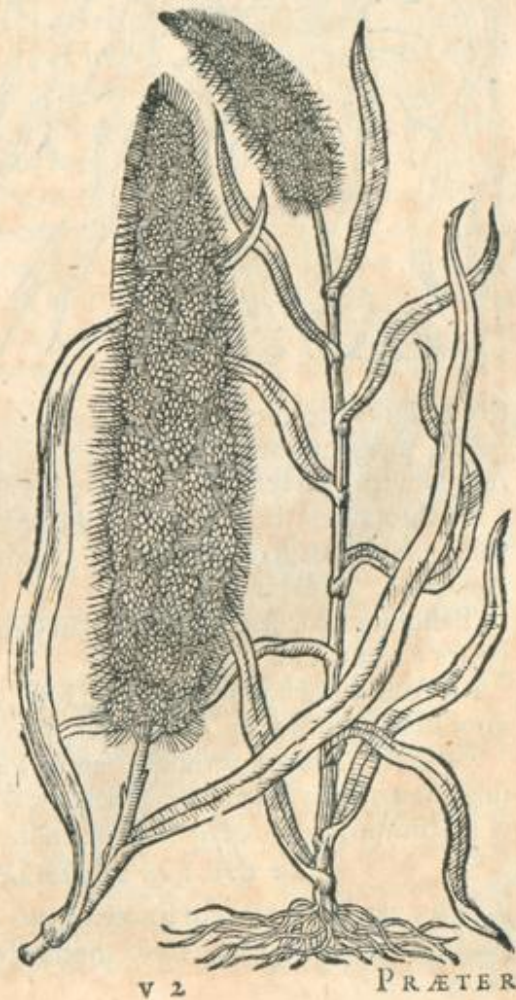
Panis, qui ex Panico fit, ut & is qui ex Miliio, exigui est alimenti, frigidus, præaridus, friabilis, nihil in se habens neque lentoris, neque pinguedinis; quare & aluum humentem desiccatur.

De Panico Indico.

CAP. XXVI.

Panicum Indicum.

Panici Indici spica.

V 2

PRÆTER

PRÆTER superius Panicum & aliud quoddam peregrinum ostenditur, quod Indicum cognominatur. Culmos istud promit crassos, VIII. aut IX. pedes altos, crebris geniculis articulatos: folia verò è singulis geniculis dura, magna, longa, lataque, omnino arundinacea: spicæ siue veriùs paniculæ crassæ sunt, & densè compactæ, aliquantulum hirsutæ, breuiiores non rarò quàm vulgatis Panici, sed crassiores: exeunt hæ & è summo culmorum, & è foliorum sinubis, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis insidentes: semen oblongum capillaceis glumis implicatur, quæ ipsas paniculas hirsutas efficiunt: radices validæ sunt ac fibrosæ, ampliores quàm prioris Panici.

Sub finem æstatis, etiam si calida feruensque fuerit, maturitatem semen in Belgio vix consequitur: in calidioribus regionibus melius proficit.

Panici speciem esse, ipsa densè compacta panicula ostendit.

De Melica siue Sorgho. CAP. XXVII.

Melica siue Sorghum.

MELICA tribus, quatuor, aut pluribus assurgit culmis arundinaceis præaltis, septem, octo, subinde decem, pedum altitudine vel ampliore, nouem articulis vt plurimum geniculatis, medulla candida farctis: foliis è singulis geniculis cubito longioribus, trium quatuorve digitorum latitudine: iuba dodrantali aut longiore, Milij crassiore, erecta, non dependente: grano multò quàm Milij maiore, ac Lentis fere magnitudine, aliàs in rufo, aliàs plenius nigricante: radicibus nititur fibrosis, multis ac validis. Tota planta arundinem refert: culmi & spica, semine maturefcente rubescunt.

Solum amat pingue & humidum. ex æstiuis sementibus est: Autumno maturefcit: gignitur in Italia, Hispania, ac aliis calidioribus regionibus.

Ab Insubribus *Melegua*, & *Melega*, Latine Melica, in Hetruria *Saggina*, aliis Italiae locis *Sorgho*, Germanis *Sorghamen* hoc est Belgis *Sorghaet* Lusitanis *Milium saburrum* appellatur: nonnulli Panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, idiplum videlicet ex Panici genere esse existimantes; quorum certè opinio probabilior est, quàm eorum, qui illud inter Farris genera reponunt. Cum Farre siquidem similitudinem nullam, cum Panico verò aliquam habere potest.

Conuenire & cum eo Milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inue-

Plinij locus arundinæ.

atum, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo, adolescit ad pedes altitudine septem; prægrandibus comis, phobas (exemplaria perperam culmis lobas, habent) vocant, omnium frugum fertilissimum, vt Plinius tradit.

Melicæ autem huic & similis alia quædam Melica candida reperitur, quæ arundinaceis foliis, præaltis & geniculatis culmis, effusa iuba Sorghum quoque refert; sed semen eius rotundius & candidum est.

Bellonius hanc Melicæ speciem in Cilicia ac Epiro feri, & illic à se repertam scribit: ibiq; panes ex ea coqui.

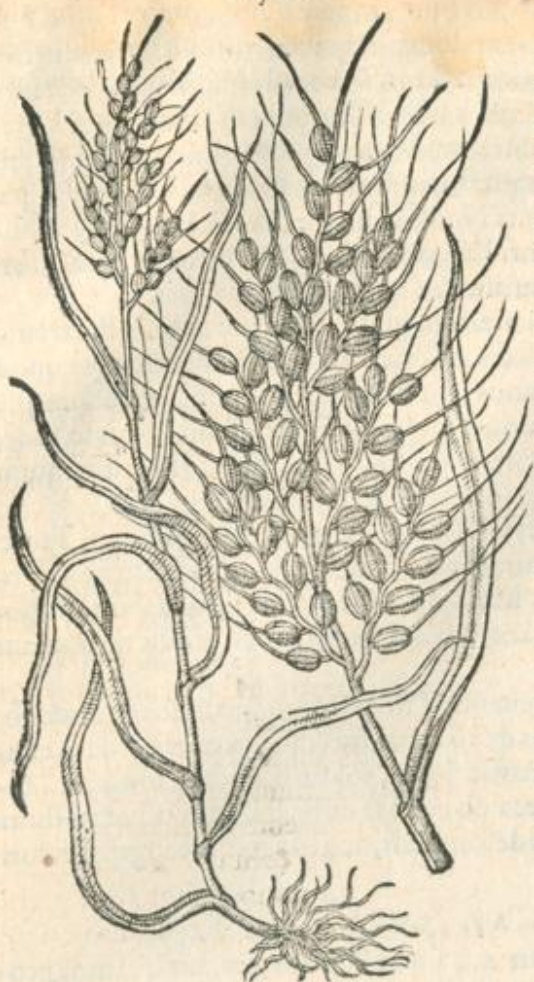
Ab Arabibus Hareoman, eodem teste, appellatur. Apud Auicennam tamen cap. CCCXXXI. Arcoman non Melica, sed Zea est, si interpreti fides.

Ceterum Melicæ vtriusque semen Panico sapore & temperamento simile est: cogitur subinde à rusticis in panes, sed friabiles, & parum alimenti subministrantes: frequentius, & vt plurimum, gallinacei generis ac columbarum faginæ seruit.

De Oriza, ex Theophrasto & aliis. CAP. XXVIII.

ORIZA Lolio aspectu similis est, vt Theophrastus refert: non spicam, sed veluti iubam effundit Milij aut Panici modo: folia ei, Plinius ait, carnosæ, ac Porro similia, sed latiora:

Oryza.

Frumentum Turcicum.

tiora: flos purpureus: radix gemmeæ rotunditatis.

Aristobulus apud Strabonem, Oryzam tradit in aquis conclusam stare, areolis quibusdam factis: eamque esse altitudine cubitorum quatuor: multiplicem spicam habere: copiosumque fructum adferre, meti circa Pleiadum occasum, atque ut Zeam repurgari: nasci in Bactriano agro, & in Babylonio, & in Susio; & in inferiore Syria.

Hac autem ætate non in iis solum regionibus, sed & in aliis plurimis prouinciis, veluti in Fortunatis insulis & Hispania prouenit: vnde in Belgium, pista ac ptisanæ modo repurgata adfertur. Nascitur palustribus ac riguis.

Vere feritur, & in India quidem, auctore Eratosthene, cum ætius imbribus madet.

Græci ὀρυζαν, aut ut Theophrastus, ὀρυζον appellant: Latini Græcam vocem retinent: Galli Riz: Germani Ris & Reiz nominant.

Semine hoc, inquit, Galenus, omnes in sistenda aluo vtuntur, ipsum eodem modo, quo Chondrum coquentes: difficilius tamen quam Chondrus conficitur, & minus alit. Belgæ Oryzam cum lacte coquunt, edulium parantes, quod mediocriter cum aluum adstringit, tum nutrit.

De frumento Turcico, siue Maizo.

CAP. XXIX.

TURCICO frumento culmus est arundinaceus, solidus, fungosa medulla refertus, multis articulis geniculatus, quinum senumve pedum proceritate, inferiore parte crassus, ac subinde purpureus, superiore paulatim extenuatus: folia lata, longa, venosa, arundinacea: spicæ summo caule dodrantes, iubar ferè modo multiples, muticæ, procumbentes, vacuæ, nullum semen gignentes, instar tamen Secalis florescentes, flore aut candido, aut luteo, aut purpureo, prout videlicet fructus coloratus erit. Fructum ferunt prægrandes veluti spicæ, quæ ex culmi geniculis, atque ab vno culmo tres quatuorve, alterno exeunt ordine, multis foliaceis ac membranosis tunicis, veluti vagina quadam obuolutæ, è qua longi tenuesque capilli prominent, singuli singulis granis adherentes. Semina magna sunt, Eruiiæ magnitudine, qua mediastino hærent angulosa, superficie verò rotunda: colore aliàs candida, aliàs lutea, purpurea aut rubra, sapore dulcia ac suauia: quæ in ordines ac versus octo aut decem digesta arctissime coniuncta, nascuntur: radicibus nititur hoc frumentum multis fibrosis ac firmis.

Seritur in hortis, idque Martio aut Aprili: fructus Autumno maturefcit.

Haudquaquam ex Asia quæ Turcorum Imperatori parer, (vt à plerisque & vulgò creditum est) aut ex Oriente, sed ab Occidente & ex America, vicinisque insulis, in Hispaniam primum, deinde in alias Europæ prouincias inuectum.

SIO R. DODONAEI STIRPIVM HISTORIAE

atum est. vbi & seritur, & ex eo panis conficitur, ac subinde procerius multò adolescit.

Bactrianum Triticum.

Plinij locus suspectus.

Βάσμορος.

Germani *Turetsch Korn*: Belgæ *Tozer Kozen*: vulgò Frumentum Turcicum: Galli *Blé de Turquie* appellant: Americae ac vicinarum insularum habitatores Maizium & Maizum nominant: Valerius Cordus Triticum nuncupat Bactrianum, sed ratione aut occasione non optima: nec enim cum Tritico nostro similitudinem habet: neque cum eo quoque frumento, quod in Asia quodam loco vltra Bactra nasci proditur. Nam hoc Theophrastus quidem adeò grande fieri, narrari refert, vt grana singula magnitudine nucleos Oliuae aequarent. Quod & Plinius lib. xviii. cap. vii. scribit: Tradunt, inquit, in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, vt singula spicas nostras aequent. In quibus verbis, pro dictione, spicas, fortassis rectius legeretur, Oliuas, vt apud Theophrastum, ex quo hæc transcripta.

Extat etiam apud Strabonem lib. xv. Bosmori mentio, qui Eratosthene teste, in Bactriano quoque ac Babylonio agro, iisdem quibus Oriza locis nascitur. Est hoc frumenti genus, quod in veneratione esse Onesicritus tradit, Tritico minus: inter amnes prouenit, excussumque areis protinus torretur. Iureiurando etenim adiguntur messores, non asportaturos se inde, priusquam coxerint, ne semen in alias terras exportari possit. Huic Bosmoro frumentum istud etiam parum simile, cum semen eius Triticeo dissimile & maius sit.

Quam ob causam, cum duo hæc apud veteres solum reperiantur, quæ Bactriani Tritici nomine appellari posse videntur, atque his ipsis frumentum Turcicum dissimile sit: non Triticum Bactrianum, sed nouo Tritici Turcici, aut Maizij nomine potius nuncupandum, donec vetus eius nomen Oedipus aliquis demonstrarit, qui à veteribus alicubi descriptum, aut cognitum fuisse, persuadere queat.

Ceterum in nutriendo frumentum istud Turcicum, Triticeis omnibus, ipsosque non solum Secali, sed & Hordeo longè est inferius. Panis ex eo apparatus mediocriter quidem candidus est, absque furfuribus concinnatus, sed durus ac ficcus, veluti biscoctus, nihilque lentoris, aut omnino exiguum habens. Concoctu eas ob causas difficilis, corporique nullum aut omnino exiguum alimentum præbens: tardè descendens, ac aluum constringens, veluti ex Milio aut Panico factus.

De Phalaride. CAP. XXX.

Phalaris.

PHALARIS culmos tres, aut quatuor promit, cubitales, geniculatos, Zeæ aut Tritici culmis minores: folia item similia, sed minora quoque, spicas breues turbinatas, exiguis squamis candidantibus compactas, è quibus flores candiduli, à breuibus staminibus dependent: semen deinde inter eas gignitur, splendidum candidumque, vt Milium, maius, oblongum, Lini semini forma ac magnitudine, aut, vt Plinius ait, Sefamæ simile.

Peregrinum hoc semen Belgio est; infertur autem ex Hispania ac Fortunatis insulis.

Seritur Vere, sub finem æstatis hic maturascit.

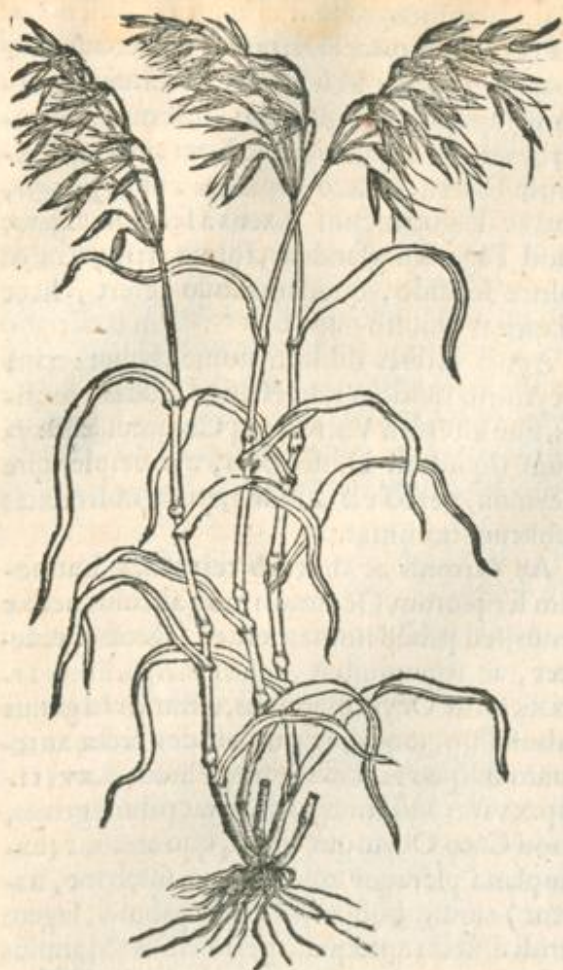
Græcis pariter ac Latinis *φαλαρίς* dicitur: Galeno *φαληρίς*: nostri Canarie fact, hoc est, Canariense semen appellant, à Fortunatis nimirum insulis, quarum vna Ptolemæo Canaria nominatur.

Succus & semen ad vesicæ cruciatus vtiliter bibi, Galenus ait, creduntur. Pharmacopœi plerique, deficiente Milio, eo in fomentis non infeliciter subinde vtuntur. In ficcis siquidem fomentis Milij vsum habet, ac eius succedaneum est.

De Avena. CAP. XXXI.

CVLMO geniculato, folioque Triticum ac Zeam Avena imitatur: in cacumine veluti iubam emittit, ex qua paruulæ veluti bipedes locustæ dependent, in quibus semen oblongum superiore parte, exiguis capillis hirsutum, ac glu-

Avena.

Avena nuda.

ae glumis inuolutum, conditur: radicibus nititur copiosis, à quibusdam plurimis dispargitur culmis.

Loca amat rigua: Vere sata, sub finem æstatis maturefcit.

A Græcis βεβραμος ἢ βεβραμος dicitur: Germanis Habern: Brabantis Dauere: Gallis Auoine.

Est verò & βραμος cognomento πβα, ex frugum vitiis, de qua infra.

Iam & Avena quædam est, cuius semen nudum nullis glumis implicatur, aliàs vulgari *Avena nuda.*

Auenæ per omnia similis: nudam Auenam quis nuncupauerit.

Avena autem, vt Galenus ait, iumentorum est alimentum, non hominum; nisi vtique aliquando extrema fame, ad panes ex ea conficiendos compellantur. Panis qui ex ea fit, est infuauis, non tamen aluum aut sistit aut proritat; sed, quod ad illud saltem pertinet, medium locum obtinet.

Vt medicamentum verò similem Hordeo vim habet: nam cataplasmatibus modo imposita deficcatur, & mediocriter ac sine morfu digerit: temperiem autem habet paulò frigidiorẽ, nonnihil etiam astrictiõnis obtinet, vt ad ventris profluvia iuuat.

Pulte huius, Dioscoride auctore, aluus sistitur, & prodest eius in sorbitione tussientibus succus.

Auenæ farinam in aceto coctam tollere næuos, Plinius præterea tradit.

De Fegopyro. CAP. XXXII.

IN frumentaceorum numero Fegopyrum quoque esse videtur; subinde enim cogente necessitate, panis ex eo, aut cum eo conficitur: habet id culmos rotundos, læues, striatos, rubicundos, in plures alas diuisos: folia Hederæ molliora minoraque, Semydæ proxima: flores paruos, candidos, racemosos: semina sordido colore nigricantia, triangularia, Smilacis nigrae (Malacocissum veteres nominant) similia, sed paululùm maiora: radicibus nititur paruis ac fibrosis.

Nascitur qualicumque solo, neque vllum, quantumuis aridum, macrumque respuit: gaudet imbribus, citò prouenit, celeriter maturefcit.

Seritur Martio aut Aprili, ac non rarò Autumno, pabuli causa. Plerisque Germaniæ

Fegopyron.

Ocyron.

Plinij locus
erodatus.

locis & Brabanticae Campaniae vulgare; Italiae etiam non incognitum.

Tridentina rura *Formentone*: Foroiulensia *Saracino*, ut testis Matthiolus, nominant: Germani superiores *Hcydentorn* / inferiores *Wethewepdt* / aut *Bueckentwepdt* / quae hirci aut Fagi Triticum sonant: Graece *Ἔαγροπυρον* aut *Φηγοπυρον*, Latine *Fagotriticum* dixeris à seminis figura, quod Faginam glandem, forma triquetra & colore sordido, quodammodò refert, licet quantitate multò minus.

Apud veteres nullum nomen habet: nam *Ocymum* quidem non est, siue illud *Dioscoridis*, siue alterum *Varronis* & *Columellae*. *Ocymum* siquidem *Dioscoridis*, aut ut plerique *Ozymon*, herba est odorata, quam nostra aetas *Basilicum* nominat.

At *Varronis* ac aliorum rei rusticae Latinorum scriptorum *Ocymum*, non alicuius herbae genus, sed pabuli nomen est, ex segetibus videlicet, ac leguminibus, veluti *Varro* libro II. c. xxxii. de *Ocym* describens, testatur: Id genus pabuli sunt, inquit, segetes virides sectae antequam siliquas ferant. Item & *Plinius* li. xviii. cap. xvi. Apud antiquos, ait, erat pabuli genus, quod *Cato* *Ocymum* vocat, quo ciebant (exemplaria pleraque minus bene, siltebant, habent) aluum bubus, id erat è pabulis, segete viridi dissecta antequam gelaret. *Sura Manilius* id aliter interpretatur, & tradit *Fabae* modios

decem, *Viciae* duos, tantumdem & *Eruiliae* in iugero Autumno misceri & feri solitos, melius & *Auena* Graeca, cui non cadit semen admixta: hoc vocitatum *Ocymum*, bouumque caussa feri solitum, *Varro* appellatum à celeritate proueniendi ait.

Ex quibus sanè euentissimum est, *Fegopyron* proprie *Ocymum* non esse; sed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non vsitatam, vel neglectam.

Ceterum *Fegopyron* *Tritico* quidem, *Secali* ac *Hordeo* minus nutrit, plus tamen quam *Milium* aut *Panicum*.

Pulmentaria ac placenta quae ex eius farina conficiuntur, facile concoquuntur, citò descendunt, alimentumque corpori adferunt, exiguum quidem non tamen malum aut vitiosum.

Panis qui ex eo aliquando, cogente annonae penuria, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus est, citiusque descendit, ac flatulenti plus obtinet, quam ex *Secali* coctus.

Herbam viridem priusquam semen maturuerit, boues iumenta que pascuntur. Semine gallinaceum genus pastum citissimè pinguescit.

STIR-

513

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS QVARTAE
LIBER SECVNDVS,
DE LEGVMINIBVS.
PRÆFATIO.

FRUMENTIS succedunt Legumina, Frugum alterum genus: veteres siquidem Frugum nomine Frumenta & Legumina complexi. Legumina Græcis βάρβα dicta sunt, quæ quia manu leguntur, non autem ut frumenta subsecantur, Legumina Latinis nominari putantur. Galenus in lib. De alimentorum facult. tertium quoddam genus addit, eorum videlicet quorum semina in cibariorum numerum subinde admittuntur. horum autem multa inter Legumina reposita, pauca alibi descripta.

DE ΒΩΝΙΣ SIVE FASELIS,
AC PRIMVM DE MAIORE.

CAPVT PRIMVM.

Bona siue Phaselus maior.

VVLGO dictarum Bonarum tria occurrunt genera: Maior, Minor, & Siluestris. Maior Bona culmo siue scapo exit quadrangulari, glabro, inani, nullis geniculis intersepto, longo & erecto; qui vbi quidem dense feritur, pedamentis aut adminiculis quibus sustentetur non eget: vbi verò seorsim, facile in terram collabitur: folia ex interuallis promit oblonga, ex pluribus vni costæ siue pediculo adnatis composita, quorum singularia subpinguia sunt, venosa, glabra, rotundis longiora: flores spicati sunt, forma oblongi, colore, aut candidi, lituris nigris conspicui, aut ex purpura nigrescentes: succedunt siliquæ longæ, crassæ, carnosæ, inferiore parte tenuiores, interius quodam veluti candido tomento aut mollibus floccis lanosæ & hirsutæ, quæ ante maturitatem virent, post verò sicciore factæ, nigrae sunt ac duriusculæ, veluti & Genistæ siliquæ, his longiores tamen maioresque, in quibus fructus tres, quatuor, aut quinque, rarò plures, oblongi, lati, compressi, humani ferè vnguis similitudine, magni & semidrachmæ sæpenuerò pondo, vt plurimum candidi, subinde ex rubicundo colore purpurascens; qui superiore sua parte oblongum nigrum veluti umbilicum habent, quem tegit oblongus dilutè virens vnguiculus. Putamen huius densum est, interior pars resiccata dura solidaque, in duas partes facile finditur, & ab vno latere germinationis principium euidens

habet, veluti & Ochri, Pifa, Ciceres, & plura alia legumina. radices huius longæ sunt, ac multis fibris firmantur.

Seritur Bona hæc in agris ac hortis.

Floret Aprili ac Maio mensibus, & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit.

Germani Bōnen: Galli *Febues*: Itali *Fauam*, quasi Fabam, vulgarem appellationem secuti, nominant. Hanc etenim veterum Græcorum βάρβα, ac Latinorum Fabam esse, non solum Officinæ, sed omnes passim crediderunt; qua in re quantum à veritate absint, ea vel li-
quidò

quidò ostendunt, quæ de Fabæ forma & magnitudine apud veteres sparsim reperiuntur, quæ parum admodum aut omnino nihil cum Bona, præfertim eius fructu, conueniunt. Nam Fabæ quidè fructus rotundus est, & paruus; Bona verò longus, latus, & Fabæ comparatione magnus.

Rotundam autem esse Fabam, multorum rotundorum & fructuum & aliorum ad eam collationes ostendunt. Theophrastus Terebinthi semen magnitudine Fabæ esse scribit: similiter & Loti rotundum fructum, quem Dioscorides Pipere maiorem facit: Tiliæ item fructum, & acinos Vitis Idææ (passulas Corinthiacas nominant) quod Hederæ acinis similes etiam perhibet: Taxi denique fructum Faba minorem affirmat. Dioscor. Xyridis rotundum semen Fabæ simile asserit. Plinius Tithymali Paralij fructum, magnitudine Fabæ esse ait. Galenus lib. xi. De simplic. medicament. facul. Oniscos qui sub hydris nascuntur, etiam *κνίμοις*, hoc est, Fabas appellari refert: quòd ubi sese in globum conuoluerint, esculentis Fabis sunt persimiles. Libro verò De aliment. facul. cap. de Aphace & Vicia, Horum seminum, inquit, figura non est rotunda, veluti Fabarum. Cornelius Celsus, acrochordones thymos epinyctidas, rotunda & exigua tubercula Fabis similia facit.

Quæ omnes similitudines & comparationes, non solum Fabæ rotunditatem, sed & paruum eam esse, euidenter commonstrant. Omnia enim ipsis comparata non solum rotunda, sed & exigua quoque sunt.

Paruitatem porrò earum præter illa & hoc similiter confirmat, quòd Dioscorides Ægyptiam Fabam, vulgarem Græcorum magnitudine superare tradat: quæ tamen & ipsa parua est, Bonaque longe minor. Pendet enim Ægyptia Faba, auctore Galeno lib. De pon. deribus, femiobolum tantum: Bona verò semidrachmam (vti scripsimus) id est, obolos integros tres, sæpè complet. Idem ostendunt, quæ apud veteres nonnullis locis reperiuntur & alia, veluti apud Galenum & alios eius ætatis scriptores, huiuscemodi capituli alicuius titulus: Si calculus aut Faba aut consimile quidpiam in auditorium meatum illapsus fuerit. Item quod Lucianus in *ὄνειρος* Mycillum adducat obiectentem gallo quòd Fabas sublegisset: ac in Icaromenippo formicam fingat Fabæ tunicam apportantem, & alia similia passim occurrentia: sicuti & quòd Aristoteles libro De animalium historia sexto, pullorum gallinaceorum oculos, decimo ab incubitu die, Fabis maiores esse scribit, qui tamen in exclusis non admodum magni sunt: Decimo iam die, inquit, pullus totus perspicuus est, & membra omnia patent: caput grandius toto corpore est: oculi capite grandiores hærent, quippe qui Fabis maiores per id tempus emineant.

Ex quibus omnibus euidentissimum manifestissimumque, veras Fabas rotundas ac paruas esse; multoque ipsis Bonis minores, quæ omnibus iis quæ Fabis comparantur, longè sunt maiores, & ea de causa a Fabis differentes. Vt interim prætereamus, Fabam substantiam habere, vt Galenus ait, raram & laxam, Bonam verò reficcatam cornu modo solidam. iam & Fabam, eodem auctore, minùs alere quàm ciceres, Bonam autem Ciceribus gratiorem, ac alimentum corpori humano copiosius præstare; & si quæ alia sunt eiusmodi argumenta, quæ Fabarum & Bonarum dissimilitudinem aliquo modo ostendunt.

Bona igitur non Faba, sed omnino alterius nominis legumen. Cùm autem apud veteres nullum aliud reperiatur quod Bonæ similius esse queat, quam Faselus, Bonam eandem cum Faselus esse consequi videtur: quem Græcorum complurimi *φάσηλον*, Dioscorides *φασίολον*, Simeon Sethij *φάσουλον* nominauit.

Habet enim in primis Bona fructum Dolichis forma similem, at maiorem quæ maior est, cuiusmodi Faselus esse Dolichus innuit, diminutiua voce, à similitudine Faselus, *φασέολος*, nuncupatus.

Iam & Bona alta proceraque est, qualem Faselum esse Columella testatur lib. x.

Et grauis at triplici consurgit longa Faselus.

Vulgarem item olim per Italiam fuisse Faselum, ex libris Columellæ, Palladij, Virgilij notissimum est, sationis enim eius & tempus & modus in his docetur: Bona verò hac ætate nihil familiarius.

His accedit, quòd minoris Bonæ fructus, Sparti fruticis siue Spartij lobum magnitudine ac forma, & non rarò colore, proximè referat: at Spartij *λοβάς ὄσπερ φασήλους ἢ φασίλους*, Dioscorides tradit, id est, lobas veluti Phasiolos.

Si enim minores Bonæ Phasioli siue Phaselis sunt, vt satis ex dictis apparet, maiores Bonæ haud alterius generis esse possunt. caule siquidem, foliis, floribus, filiquis, ac nota in summo fructus nigra, minores referunt, & sola quantitate maiore ab ipsis differunt.

Phasioli autem, quibus Sparti fruticis lobi à Dioscoride similes perhibentur, iidem sunt cum Phaselis, à Galeno in lib. De aliment. facult. appellatis. Differentem etenim *φασίολον* à Smilace hortensi, qui aliàs *δολιχος*, Dioscorides facit: tertium autem similis nomenclaturæ legumen,

legumen, nusquam descriptum reperitur, quam ob rationem, quadrifyllabus φασιολος per τω-
τα secunda syllaba, à trifyllabo φασιλω per τω differre nequit.

Facere verò & huc potest, quod Galenus lib. i. De alimentorum facult. inter ea semina, quæ
in aqua eousque dum radices egerint macerata eduntur, Phafelos quoque numeret: & no-
stra hac ætate vulgares Fabæ siue Βωνæ, in aqua etiam maceratæ edantur; & quidem à reli-
giosis montis Athou, vt Bellonius Singularium lib. primo cap. xxxviii. & xlviii. refert.
Quos verisimile hanc consuetudinem à veteribus retinuisse, sic vt & hinc colligendum vi-
deatur, olim Phafelos dictos fuisse, quas nostra ætas perperam Fabas, Germani Βωνas vo-
cant. Semina autem quæ in aqua macerata eduntur, referente Galeno sunt, Fœnogræci,
Phafeli, Eruiiæ & Lupini. Horum autem nullum cum Βωνα conuenire potest, excepto solo
Phafelo; qua de causa & Βωνam Phafelum esse satis manifestè consequitur.

Iam & Simeon Zethi maiorem Βωνam satis manifestè etiam sub φασιλου nomine (ita
enim φασιλος vocat) proposuisse videtur: duos referens, vnum rubentem, alterum albidum,
quales vtrique maiores Βωνæ sunt.

Reperiuntur postremò in Βωνα facultates eæ, quas φασιλω Dioscorides tribuit: nam re-
cens Βωνα nondumque matura esitata, & inflationem parit, & tam ægrè difficulterque con-
coquitur, vt sæpè vnà cum excrementis alui, non permutata descendat, aluum quoque, com-
mouet, ac non rarò cit; quæ Dioscorides Phasiolo tribuit: Phasioli, inquit, inflant, flatus
mouent, ægrè concoquuntur, virides cibo aluum emolliunt, ad vomitiones autem idonei.

Quæ omnia pariter ac simul tam manifestè inpuunt, ostendunt atque demonstrant, Βω-
nam Germanice dictam, veterum Græcorum & Latinorum φασιλον, ac Dioscoridis φασιλον
esse, vt dubitandi nullus locus superesse videatur: nihil enim de Phafelo alicubi occurrit,
quod non cum Βωνα conueniat.

Est autem Βωνα, siue Phafelus, quod ad facultates eius attinet, in alimētorum numero non
postremo loco, arida, vt cetera legumina, decocta & in cibis assumpta: nam recens quidem
inflat, & flatus, veluti modò scripsimus, gignit. At resiccata & arida, probeque deinde cocta,
minùs aut parùm admodum flatulenta est, corpori alimentum mediocre, & illud medio-
criter confert: descendit autem cum putaminibus quidem, nec omnino facile, nec omnino
tardè; absque his autem aluum constringit, & potentius quidem, quæ rubra est.

Farina Βωνarum, cataplasmatibus præsertim resiccantibus, deficiente Fabarum, eius loco
hac ætate admiscetur, & non inutiliter quidem. Sicuti enim temperies eius parùm à medio
recessit, ita ad multa utilis est. Talia siquidem medicamenta, auctore Galeno, multis aliis
miscentur, ceu materiæ quædam. Abstergendi autem facultatem Fabacæ farinæ, Βωνα-
rum non habet.

Galenus lib. i. De aliment. facult. Phafelus, ait, medium quodammodò locum obtinet in-
ter ea quæ succum bonum & prauum generant: inter concoctu facilia & difficilia, tardè &
celeriter transeuntia, flatulenta & flatus expertia, parùm & multum nutrientia. Nullam
enim affectricem habet qualitatem instar quorundam, quæ acres, aut austeros, aut acerbos,
aut salfos, aut amaros, aut dulces habent sapores.

De Βωνα siue Phafelo minore. CAP. II.

MINOR Βωνα caule, foliis, floribus, ac siliquis, maiori similis est, singulis tamen mino-
ribus, & foliis pluribus, multoque crebrioribus; ex quorum alis flores in singulis paruis
pediculis, vt plurimum seni, spicatum digesti prodeunt, quos totidem ferè succedunt siliquæ,
torosiores minoresque quàm alterius: fructus quoque minor est, verum non omnino latus
neque compressus, sed teretis quodammodò figuræ, ac in rotunditate oblongus, colore aliàs
subalbicans aut subflauus, aliàs niger, qui & vmbilicum superiore parte paruum ac nigrum
habet. Putamen huius duriusculum quoque est, interior autem medulla minùs densa aut
dura, sed rarior & laxior. Fœcundum admodum legumen, quod maiorem Βωνam non fo-
lùm multitudine foliorum, sed & florum siliquarumque numero superat.

Seritur in agris, & frequentius apud Zelandos, equorum iumentorumque pabulo. Me-
dium quoddam genus est, inter maiorem, ac siluestrem rotundam Βωνam: maioribus siqui-
dem, minor & rotundior; siluestribus verò maior ac longior.

Brabanti vnà cum Flandris, Hollandis, Zelandis, ac aliis finitimis vulgò *Peerts Boonen* hoc
est, Βωνam equinam, & *Eleyn Boontiens*, id est, paruas Βωνas, appellant; plerique etiam *Zeeus*
sthe Boontiens, siue Zelandicas Βωνas.

Est verò hæc Βωνα, & Phafelus siue Phasiolus quidam, & potissimum ille, quem Diosco-
rides videtur solùm nouisse; ille certè, cum cuius fructu Sparti lobum comparauit, qui
huic fructui & forma & magnitudine tam similis est, vt sublato eo, quo stirpi adhaeret ac
adnasci-

adnascitur pediculo, nihil aliud, quàm huiuscemodi parua *Bona*, primo aspectu videatur.

Nec potest hæc *Bona*, tametsi minor, *κίαμος* aut Faba veterum esse: licet plerisque sic videatur. Maior etenim est, quàm vel Terebinthi Feminæ vel Tilix fructus, qui *κίαμοις* comparantur. Pondere enim maior est quàm sit Faba Ægyptia, quæ Græcorum *κίαμος* pondere superat. Pendet enim *Bona* minor VIII. aut IX. grana: Faba verò Ægyptia semibolum tantum, qui quinque granorum pondus est. Item oblonga & quasi teres est minor *Bona*, *κίαμος* verò absolute globosus, quales videlicet onisci sunt contracti, qui globosam ac sphericam figuram referunt.

Ceterum facultate ac temperamento hæc *Bona* non admodum dissimilis maiori est; non tamen tam hominum cibo, quàm equorum faginx seruit ac utilis est. In cataplasinatis farina huius idem quod maioris potest.

De silvestri *Bona* sine Fafelo. CAP. III.

Bona silvestris.

SILVESTRIS siue nigra *Bona* caule quoque est angulari, inani, nullis geniculis intersepto, & quidem ubi suæ spontis est, ut fertur, breuiore ac erecto; in hortis autem nostræ inferioris Germaniæ, longioris, ac nisi adminiculis fulciatur, caduco: foliis quoque *Bonæ* similibus, sed in clauiculas desinentibus, quibus propè assistentia apprehendit, ac complectitur. Flos *Bonarum* forma, colore è puniceo nigricans: siliquæ quoque veluti aliarum per maturitatem nigra, interiore sui parte albos mollesque floccos continentes, in quibus semina tria, quatuor, aut quinque rotunda, Eruiiæ forma & magnitudine, subinde paulò maiora, colore nigra, paruum candidum umbilicum habentia; quorum septem, octo, aut subinde nouem semidrachmam pendent. substantia horum seminum rarior est, ac minùs dura solidave, quàm *Bonarum* maiorum: dum autem manduntur, fectorem veluti quemdam ingratum excitant.

In Narbonensi Gallia ac Aquitania plerisque locis sua sponte exit: apud Belgas rarum est legumen, neque alibi quàm ubi satum est, prouenit. Siccitatibus in Belgio gaudet: imbribus ac humido cæli statu æruginosum efficitur, maxime cum in flore est: paucis à satione diebus exit, citoque attollitur.

Nostri Wilde *Boonkens* & Swerte *Boonkens* hoc est, silvestrem & nigram *Bonam* appellant,

à similitudine videlicet & caulis, & foliorum, & siliquarum cum *Bona*.

Græcorum *κίαμος*, & Latinorum Fabam forsitan quis dixerit. Quæ enim de Faba sparsim apud Theophrastum aut alios veteres reperiuntur, multa cum hac *Bona* conueniunt, ut ex his quæ sequente capite de Faba collegimus, satis manifestum est. An autem propter hanc similitudinem pro vera Faba haberi debeat, considerandum relinquimus.

Porrò usum *Bona* hæc nigra nullum apud nos habet, cum, ut diximus, rara sit, & in paucorum hortis, quos varietas & studium herbarum delectat, tantum seratur.

De Faba, ex Theophrasto & aliis. CAP. IIII.

FABA inter legumina sola potissimum, inquit Theophrastus, caule constat erecto, quadrangulo, ac, ut Plinius tradit, vnico, eoque geniculato (aliàs *ἀζονατὸς εἶ*, hoc est, absque geniculis) & inani, quamobrem calamus appellatus est: foliis exit rotundis, multis, floret diutissime, diebus quadraginta, & particulatim quidem alio atque alio flore subinde prodeunte, fructus paruus, rotundus, & numerosus, (inuentus est enim, teste Plinio, scapus centum Fabis onustus) siliquæ adhæret, germinationis principium euidentem ostendit: putamen eius crassum, interior substantia rara laxaque, in colore & sapore differentiam obtinet, candidior, autem, dulcior; est & nigra quædam. Nam apud Galenum lib. x. De medicamentis secun-

secundum loca, Asclepiadis pharmaco admiscetur, ἀλδύρον ἐρεγγμίνον τὸ μέλανος, hoc est, nigrae Fabae lomentum siue farina. Radice nititur Faba parua, non numerosa.

Solum amat leue, terramque solutam. Columella tamen, Fabae, ait, pinguiissimus locus vel stercoratus destinatur; & si veruactum erit, in valle situm, quod à superiore parte succum accipit. Aquas fluentes his magis prodesse quam celestes affirmat Theophrastus. Solum in quo sata est lætificat stercoris vice, ideoque circa Macedoniam & Thessaliam cum florere incipit, vertunt arua; Plinius. At Columella, sunt qui putent, inquit, in aruis hanc vice stercoris fungi; quod ego sic interpretor, non sationibus eius pinguescere humum, sed minus hanc quam cetera semina vim terrae consumere.

Nascitur & sua sponte plerisque in locis, sicuti in Septemtrionalis Oceani insulis, quas ob id Fabarias Romani appellarunt. Item in Mauritania siluestris passim, sed prædura & quæ percoqui non possit: auctor Plinius.

Seri debet ante hiemem, maturè, imbecillitatis suæ causa, quo serenis diebus radices concipiat, quibus valenter frigori & tempestatibus hiemis possit resistere: si enim cum sata fuerit, imber plus æquo successerit, prouentu omnino difficilis redditur. Virgilius per Ver eam feri iubet, Circumpadanæ Italiæ ritu; sed maior pars malunt fabalia maturæ sationis, quam trimestrem fructum eius.

Floret Vere ortu Vergiliarum. Apicula procedens Fabam florere indicat, Fabaque florens eam euocat. Sollitio autem ineditur.

Prodest Fabae imber cum floret, tunc enim præcipue madefieri cupit, sed posteaquam defloruerit, parum omnino aquæ desiderat, imberque ei tunc nocet.

Sentit Faba inter legumina ἐρουσίλω, hoc est, rubiginem magis: tum quia folia vndique multa gerit, tum quia dense obscuritur, tum etiam quia humorem maxime ad se trahit, suæ raritudinis causa; adde quia fructum terræ proximum gerit: putrescunt enim inferiora potissimum, quoniam minus perflantur.

Fabam autem hanc Græcè κύαμον ἑλληνικόν appellant, hoc est, Fabam Græcam: item & πύανον, vnde πύανη Atheniensium festa, Apollini sacra, quibus πύανοι, id est, Fabae & legumina coquebantur; à quibus rursus mensis, quo hæc celebrabantur, πύανη-μῶν nuncupatus est, qui ferè cum Octobri conuenit.

Nominantur porro κύαμοι, etiam testiculi, quod sint τὸ κύνειν αἶποι, hoc est, pariendi auctores, vel εἰς τὸ κύνειν δεσσοί, quod est, ferendo vtero valentes. Ab his κύαμοις abstinendum Pythagoram præcepisse plerique interpretantur, ac rei veneræ usum hoc symbolo eum detestatum aiunt, non autem esculentarum Fabarum.

Farina Fabarum lomentum, inquit Plinius, appellatur. Græcè ἐρεγγμος aut ἐεγγμος, Faba fresa aut fracta nominatur; & ἐρεγγμίνον ἀλδύρον, Fabae fresa farina.

Flatulentus autem cibus (inquit Galenus lib. De aliment. facult.) Faba est, etiam si cocta diutissime fuerit, ac quouis modo parata. Habent verò substantiam non densam nec grauem, sed fungosam ac leuem: quæ vim quamdam habet detergendi. Apparet enim perspicue, ipsarum farina sordes à cute detergere: ob quam sanè facultatem ventrem non cunctanter permeat. Cum autem Fabarum puls sit flatulenta, multò adhuc magis erunt flatulentæ, si quis integris ipsis coctis vtatur: si tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficiliore, tardeque prætereunt, & crassi succi alimentum corpori exhibent. Quod si virides priusquam maturæ sint atque exsiccata, edantur, idem eis accidet, quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius scilicet alimentum corpori præbent; obque id excrementosius non in intestinis modò, sed in toto etiam habitu: meritò igitur Fabae eiusmodi minus quidem nutriunt, sed promptius deiiciuntur.

In lib. verò De simplic. medic. facult. Faba ait, in vtroque mediij temperamenti proximè est in exsiccando & refrigerando. Caro eius paulum quoque abstergentis facultatis continet, sicuti putamen nonnihil adstringentis; idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum oxycrato decoctam, dysentericis, cœliacis, ac vomentibus exhibuerunt. Excreationibus ex pectore & pulmone idonea est: foris imposita desiccet innoxie in podagricis: ea sæpenumerò vsi sumus ex aqua cocta, & ita adipi suillæ admixta, ad neruorum tum contusiones, tum vulnerationes farinam eius cum oximelite imposuimus; ad eos quos ex ictu phlegmone occupauerat, cum polenta: sed & testium & vberum aptum est cataplasma. Nam hæ partes cum inflammatione tenentur, moderatè refrigerari amant, maxime quando vbera ex lacte in ipsis concreto inflammationem patiuntur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicuti puerorum pubes farina Fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.

Furunculos (addit præterea Dioscorides) sigillata parotidasque cum Fœnigræci farina, & melle lomentum eius discutit: cum rosa autem, thure, & oui candido oculorum procidentias,

tias, staphylomata & œdemata reprimat, subactum vino suffusionibus & ictibus oculorum medetur.

Manducata sine cortice Faba, ad sistendas fluxiones fronti imponitur; decocta in vino, testium inflammationem sanat; puerorum pubi ex ea cataplasma impositum, ipsos diu impubes conseruat: alphas quoque abstergit.

At cortices Fabarum, capillis euulsis impositi, graciles & vt non nutriantur eos conseruat: cum polenta, scisso alumine, & vetere oleo impoliti, strumas discutunt: decoctum illorum lanas inficit.

Faba dempto cortice in duas illas partes diuisa, ex quibus natura coaluit, sanguinis fluxiones ab hirudinibus natas, imposita supprimit, si dimidia apponatur.

De Aegyptia Faba, ex Theophrasto & aliis. CAP. V.

AEGYPTIA Faba, folia habet ampla, petasi similitudine, super aquas eminentia; caulem lignosissimum, quatuor cubitorum, (Dioscorides cubitalem tradit) digiti crassitudine, calamo molli, & non geniculato similem, qui rimas intrinsecus habet, tendentes per totum; Lilij modo: flos duplo maior, quam Papaueris, colore roseus, qui vbi defloruerit, caput proferat fauo orbiculato vesparum simile, in cuius singulis cellulis, singulae Fabae continentur, paululum & bullantis, vt Dioscorides, ampullae modo supereminentes, multitudine vt plurimum triginta, quae resiccatae nigrescunt, & vulgares Graecorum Fabas magnitudine superant. In his amarum quoddam est, ex quo fit, inquit Theophrastus, ἡ πείλος: radix crassissima, arundine plenior, spinosa, rimas similiter ac caulis habet.

Nascitur Faba haec in Aegypto, vel sua sponte plurima, in paludibus ac stagnis: seritur & in limo paleis admixtis, vt descendat, incorruptaque maneat, sicq; fabeta, siue Graece κάρμυνας, faciunt. Si autem semel apprehenderit, perpetuo manet: radix enim valida est, nec arundinum radicibus dissimilis; ceterum spinas terens, in Syriae etiam & Ciliciae lacubus reperitur, sed tractus ipsi non plene conficiunt. Et circa Toranam agri Chalcidici quodam in lacu exit, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur & perficitur, & in plenum fructificat.

Fabam hanc Graeci κάρμυνον αἰγυπτίον, id est, Fabam Aegyptiam appellant, nonnulli etiam κάρμυνον ποικίλον, vt Dioscorides refert.

Fructum, inquit Galenus, incolae κίθη καὶ κισώριον nominant. Item κισώριον, auctore Dioscoride, quasi seriniolum, aut arculam, quoniam seratur ipsa humenti glebae mandata, & ita in aquam demissa.

Radici κολοκασίνη nomen est, quae & cruda & elixa & assa manditur, eoq; cibo, qui paludes incolunt, vtuntur.

Ceterum Aegyptia faba, vt Galenus lib. 1. De aliment. facult. tradit, sicuti Graecorum magnitudine longe superat, ita & naturam habet humidiores, magisque excrementitiam.

Adstringendi facultatem obtinet, Dioscorides ait, & stomacho utilis est: dysentericis, coeliacisque prodest, inspersa, polentae vice, farina: datur quoque in pulte. At cortices in vino mulso decocti, si terni inde cyathi bibantur, magis efficaces sunt.

Facit ad aurium dolores, quod in earum medio viride spectatur, gustu amarum, si tritum & cum rosaceo coctum instilletur.

Cornelius Celsus Aegyptiae Fabae amarum cum Rosae contritum, oculorum cum dolore inflammationibus adhibet.

De Dolicho siue Phaseolo. CAP. VI.

DOLICHVS caules profert tenues, longos, ramosos, perticis ac vicinis fruticibus sese circumuoluentes: folia per interualla Hederæ foliis maiora, asperioraque tria vni pediculo herentia: flores ex omnibus aliis erumpunt numerosi, candidi, lutei, pallidi aut rubentes, Eruiiæ similes: siliquæ deorsum pendent longæ, rotundis latiores, extrema parte in paruum veluti vnguiculum desinentes, in quibus continentur semina septem, octo, aut nouem, oblonga, in latitudinem compressa, paruis renibus, ac maioribus vulgaribus Bonis siue Faselis similia, sed minora, colore luteo, nigro, rubente, aut vario, sæpe numero etiam candido, qui & reliquis paulò longiores sunt, & renum formam pressius referunt: radices subsunt multæ, longæ ac duræ.

Facile ac citò Dolichus assurgit, ac in longitudinem maximam excrefcit, longis pedamentis propè affixis, aut iuxta topiarias ac perticales scenas satus, quas iis sese circumuolvens adumbrat: aliàs humi procumbit, tardè germinat, difficulter fructificat, vitiosus ac æruginosus, vt Theophrastus ait, redditur.

Seritur

Dolichus siue Phaseolus.

Phaseolus peregrinus.

Seritur Vere, fructus sub finem æstatis maturefcit.

Hippocrates, Diocles, Theophrastus & plerique alij, δόλιχον appellant; nonnulli à filiquarum magnitudine λόβον ac λόβιον, Latine Siliquam: à Dioscoride σμίλαξ κηπαία nominatur, quòd Smilacis similitudine conscendat, & vicina adminicula aut frutices apprehendat. Ab aliis φασέολος dicitur voce diminutiua à φασήλω, cui fructum, vt diximus, similem, sed minorem gignit.

Neque enim, vt quidam existimant, φάσηλος ac φασέολος idem sunt legumen diuersis nominibus appellatum, sed fructus diuersi ac differentes, veluti Galenus lib. 1. De aliment. facult. satis ostendit, vbi de vtroque agit. Nam primùm quidem de Phaselis & Ochris, deinde postea aliis interpositis, de Dolicho, qui & Phaseolus, disputat: & licet videatur addubitare, quale legumen sit à Theophrasto Dolichus appellatus; tamen Dolichum colligit ac resoluit, fructum esse in Italia quidem hortensis plantæ; in Caria verò, in agris nascentis, qui formam habeat Lathyris longiorem, ac vulgò sua ætate Faseolus nominabatur.

Huic accedit Paulus Ægineta, de Phaselo & Phaseolo, quem Dolichum nominant, vt diuersis, eodem cap. tractans, lib. videlicet primo cap. LXXIX.

Iam & Faselus Italiæ quidem ac Romæ vulgare olim fuit legumen, Dolichus verò peregrinum. Nam sationis Faseli, Columella & Palladius rei rusticæ scriptores meminerunt, & vilem eum Virgilius appellat Georgicò 1.

Si verò Viciamq, seres vilémque Faselum.

De satione verò Dolichi nemo Latinorum scripsit, vtpote qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantùm satus, veluti Galenus innuit, eum subinde plantam hortensem nominans, ac in Caria, vt diximus, seri referens: & similiter Diosc. σμίλαξ κηπαία, id est, Smilacem hortensem eum nuncupans, quòd videlicet in hortis seratur. Qui etiam seorsim, separato ac alio capite hanc perstringens, aliam ac differentem Smilacem hortensem siue Dolichum à Faselo esse, quem Phasiolum nuncupat: euidenter monstrat.

Quas ob rationes dubium esse nequit, Faselum trium syllabarum à Faseolo quadrisyllabo diuersum esse; non minùs quàm Cicer, Cicercula, & Cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia sunt: ac à veritate recessisse eos, qui vnum legumen diuersimodè appellatum esse existimant.

At Dolichi, vt Hippocrates tradit, magis Pisis per aluum secedunt, minùs inflant, & probè alunt, & non minùs quàm Pifa, auctore Diocle, nutriunt, prætereà flatu similiter carent: quod verò ad suauitatem ac deiectionem pertinet, vincuntur.

*Dioscoridis
locus suspi-
catus.*

Siliqua, vt Dioscorides ait, cum seminibus cocta oleris loco, veluti Asparagus estur; vrinam cit, & tumultuosa somnia facit: quod tamen postremum, perperam à nonnullis adiectum existimatur, ac ex capite De Smilace læui, huc ab imperitis translaturum.

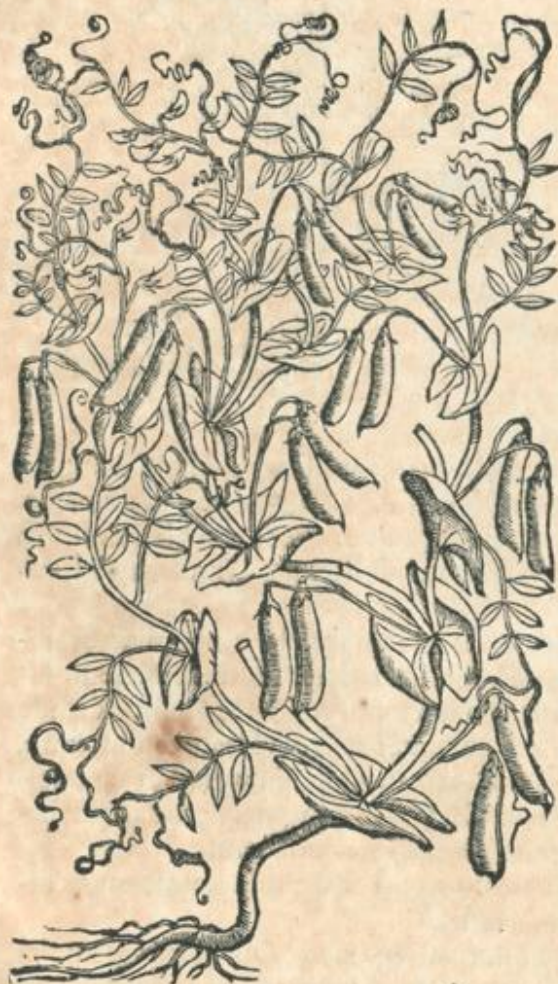
2. Est verò & alius Dolichus, minor, breuior, siliquis minoribus, cuius flores & fructus forma Dolichis similes, sed multò minores. Sunt hi forè Fasioli illi quos Alexander Trallianus libro VII. φασιόλοις μικροῖς, & lib. XI. Fasiolos Alexandrinos nominat, si modò non per Fasiolum paruum, Dolichus veniat intelligendus, quod verisimillimum videtur: Dolichus enim, vt diximus, Fafelo minor est.

3. Iam præter hos & alius quidam extat peregrinus Fafeolus, perticis & vicinis adminiculis sese quoque circumuoluens, cui terna ab vno pediculo folia etiam dependent, veluti Fafeolis, sed singula angustiora multò, ac similiter nigriora: siliquæ breuiores, planiores ac magis compressæ, pauciores fructus continent.

De Pifo maiore.

CAP. VII.

Pisum maius.

Pisi maioris alia icon.

PISVM quod Maius vulgò dicitur, caules habet longos, fistulosos, fragiles, ex candore virentes, ramosos, humi sparsos, nisi propè appositis adminiculis sustineatur: folium frequens, amplum & longum, ex multis rotundis læuibus ac candidis, vni costæ adnatis, & ex aduerso sitis; compositum, extrema parte in clauiculas ac capreolos desinit, quibus iuxtà assistentibus adminiculis sese implicat: flos candidus, circa vmbilicum purpuream notam habet: siliquæ longæ sunt, teretes cylindri figura, in quibus grana continentur, Ochris, id est, minoribus Pisis, maiora, quæ resiccata angulosa sunt, inæqualesque angulos habent: colore aliàs candido, aliàs sordido: radices subsunt paruæ.

In Germania ac Belgio subinde in hortis seritur: serendum autem Vere, sicuti & legumina alia, cum quibus etiam æstate perficitur. Cæli statu calido feliciùs prouenit: frigoribus, præsertim quando floret, facilè offenditur.

Nostri vulgò *Woomsche Erwtten*, & *Groote Erwtten* aut *Storch Erwtten* appellant, ac Latine Pisum

sum

sum Romanum aut maius, Theophrastus & alij veteres, Græcè *πίσον*, Latinè Pisum nominarunt. Plerique etiam *λελυθον*, sed parum propriè nuncupant. Lecythos siquidem non peculiare aliquod legumen aut frugis genus, sed pulmentarium ex leguminum farinis, vti Galenus lib. De Euchymia & Cacochymia testatur: *Ε'τρος* appello, inquit, pulticulam, quæ ex fractis leguminibus fit: *λελυθον* verò ex molitorum farina, in aqua cum aliquo pingui decocta.

Pisum autem, veluti Hippocrates tradit, minùs Fabis inflat, per aluum autem magis secedit. Galenus, Pisa cum Fabis tota substantia quamdam habent, inquit, similitudinem, eodemque cum Fabis modo sumuntur. His duabus tamen rebus ab eis discrepant, tum quòd non æquè ac Fabæ sunt flatulenta, tum etiam quòd detergendi facultatem non habent: ideoque segniùs quàm illæ per aluum secedunt.

De Píso minore, siue Ochro aut Ervilia.

CAP. VIII.

Pisum minus.

PISUM minus, siue vt Græci *ὄζος*, caule inani, foliis, capreolis, siliquisque maiori Píso simile est, singulis tamen minoribus: flores habet vt plurimùm candidos, aliquando tamen ex purpura obscuros: siliquas quoque cylindri figura, rotundas ac longas, in quibus femina nascuntur octo, nouem, aut decem rotunda, Písis minora, colore vt plurimùm luteo, subinde virenti.

In hortis & agris prouenit; & quod quidem in hortis, maius est, ac nisi prope affixis admiculis ac pedamentis sustentetur, exiguum fructum eumque seriùs reddit. Quòd verò in agris seritur, amplum vagumque humi spargitur, ac absque vllis, quibus incumbat aut tuleratur adiutoriis, fructum perficit, vberiore tamen loco aprico, & cali statu calido siccoque; nam viginosis parum proficit, & veluti Pisum frigoribus quoque citò offenditur.

Seritur autem Vere: Iulio mense ad maturitatem peruenit.

Germani *Erbfen*: nostri *Ertuten*: Gallis *des Pois* appellant, Græci *ὄζος*, à luteo videlicet ochræ colore; quem interior fructus medulla refert: Plinius & alij Latini auctores *Erviliam*, recentiores ac Officinæ passim *Pisum*, & *Pisum minus* nominant: propter eam nempe, quam cum Píso, & caulis, & foliorum, & siliquarum similitudinem gerit, licet tamen fructus rotundus, & non angulosus sit, quale, Plinio teste, *Pisum* est.

Facultate autem & viribus Pisum istud *Faselo* simile est, nullam effectricem qualitatem insignem habet, & medium quodammodò locum obrinet inter ea, quæ boni ac prauis sunt succi, multùm ac parùm nutriunt, facile ac difficulter concoquuntur, tardè & citò descendunt, flatulenta sunt ac flatu expertia, veluti Galenus lib. De aliment. facult. de his & *Faselis* scriptum reliquit.

De Ervilia, siue Ochro siluestri. CAP. IX.

SILVESTRIS Ervilia caules promit angulosos, Lathyri quodammodò similes, sed latiores, infirmos atque humi procumbentes, ex quibus per interualla folia exoriuntur longa, lata, in capreolos desinentia, & inferiùs quidem singularia, altiùs verò in plura parua foliola diuisa: flores candidi sunt, siliquæ Lathyri similes, minores, in quibus rotunda femina Erviliis minora ac duriora, colore sublutea, aut nigra, sapore subinde amara: radix, vt aliorum leguminum, fibrosa est: caules foliaque Pisum, Ochrum, ac Lathyrum colore referunt.

Eruiia siluestris.

Lathyrus siue Cicercula.

Rarum quidem & peregrinum legumen, quodque à studiosis herbarum stirpiumque tantum, ac raro quidem in hortis feritur.

Eruiam siue Ochron siluestem appellauimus, alio destituti nomine, propter eam quam fructus cum Eruiia similitudinem habet.

Multum autem à veritate recessit, qui legumen istud Aracum, & quidem nigrum fecit: fructus etenim tametsi quandoque, non tamen semper niger est. Aracus siquidem, Galeno teste, Lathyro similis est, angulosus videlicet, sed tamen minor ac durior: istius autem fructus, ut diximus, rotundus est. Plus autem huic similitudinis cum legitimo Eruo est, ut inferius cap. xvii. latius ostenditur.

De Lathyro siue Cicercula.

CAP. X.

LATHYRVS caules habet complures angulosos, utrimque in membranofam latitudinem extensos, vagos, humi procumbentes: folia è caulium geniculis exeunt glabra, angusta, in mucronem desinentia, bina vni insistentia pediculo, inter quæ medius hæret capreolus, intortus, quo admicula propè assistentia, ac proprios etiam cauliculos apprehendit: flores candidi sunt: siliquæ Eruiiæ siliquis minores, non cylindraceæ, sed latæ atque compressæ, colore similes; fructus in his gignuntur angulosi, foris candidi, intus lutei, sapore Eruiiæ: radix tenuis & fibrosa.

Rarum Belgio legumen, quodque in hortis tantum colitur, & eorum quidem, quos varietas stirpium delectat: vnâ cum aliis leguminibus & feritur, & colligitur.

Græci *λάθυρον*, Latini Cicerculam nominant.

Substantiam Ochris & Faselis assimilem, ut Galenus scribit, habet, crassio rem tamen; obque eam ipsam causam plus aliquantò quam illa nutriunt.

De Araco, siue Cicera.

CAP. XI.

SIMILIS Lathyro Aracus est, caule enim foliisque cum omnino refert: flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes, siliquas paulò minores: atque in his grana angulosa quoque & Lathyrus similia, sed minora durioraque, minusque compressa, colore obsoleta, nigroque proxima.

Rarum & hoc etiam legumen, quod neque

Aracus siue Cicera.

que ab aliis quàm rei herbariæ studiosis feritur.

Galenus lib. De aliment. facult. *ἀρακον* appellari scribit, & posteriorem nominis syllabam, per *z*, in Aristophanis *Holcadibus*, notatam inueniri, ad differentiam videlicet alterius *Arachi*, per *χ*, qui cerealium frugum vitium est. Latini *Ciceram* nominant, quòd videlicet *Cicerculae* similitudinem habeat, atque solo potissimum colore ab eo dissideat. *Cicera*, inquit *Columella*, sapore nihil à *Cicercula* differt, colore tantum discernitur, nam est obsoletior & nigro propior. Item *Palladius* in *Martio*: Nunc *Cicera* feritur, quæ distat à *Cicercula* solo colore, quo sordet & nigrior est.

Vsus omnis *Araci* & facultas, inquit *Galenus*, *Lathyri* facultati est assimilis, nisi quòd *Araci* sint duriores, minusque facile elixantur: quæ causa etiam est, cur *Cicerculis* concoctu sint difficiliore.

Est porro & alius *Aracus*, flore fructuque candidis, ceterum magnitudinè, & forma feminis, reliquisque omnibus priori similis, quem non *Aracum*, sed *Lathyrum* minorem esse, fortè quis dixerit.

De *Lathyro siluestri*. CAP. XII.

CUM *Lathyro* & *Araco* similitudinem magnam siluestre quoddam legumen habet, quod plerisque *Germaniæ* ac *Brabantiæ* locis sua sponte exit. Caules id promit, folia, capreolisque *Lathyri* longiores maioresque, flores *Araci* colore, siliquas deinde paruas, & angustas, in quibus semina parua, rotunda, duraque continentur, *Craccæ* siue *Aracho* rotundo similia: radix huius magna, crassa, dura, lignosa ac diuturna, singulis regerminat annis.

Læto pinguique agro, circa eorumdem margines, prope sepes, dumos ac senticeta enascitur, quæ capreolis suis apprehendens conscendit ac superat.

Siluestrem *Lathyrum*, aliud eius nomen ignorant, nuncupauimus: neque enim, ut plerique aliquando perperam crediderunt, *Eruum* est. *Eruum* enim non viuiradice constat, sed veluti alia legumina, singulis annis feritur, & fruticosum, siue, ut *Theophrastus* ait, *παραγίκαυλον* est, sponteque sua assurgit: istud autem inualidum & *ὑπὸ πηγείκαυλον*, per terram spargitur, nisi propè nascentibus fulciatur.

De *Moch*, siue *Cicere satiuo*.

CAP. XIII.

LEGUMEN quod ab *Italis* *Mochus* siue *Moch* appellatur, caulem habet duriusculum, non quidem erectum, nec tamen procumbentem, sed in latus vergentem; *παραγίκαυλον* siquidem (ut huiusmodi legumina *Theophrastus* nominat) est: folia *Lentis* similitudine ex par-

x 4

uulis

Lathyrus siluestris.

Mochus siue Cicer fatitum.

uulis & angustis compluribus, vni pediculo, siue coltę aut $\rho\acute{\alpha}\chi\epsilon$ vtrunque adnatis, & sibi inuicem oppositis, componuntur: flores exigui sunt, subcandidi; post quos parua, oblonga, torosa, à seminibus intersepta filiqua sequuntur, in quibus terna quaternave semina, plurima quidem parte rotunda, sed vno eminente angulo, arietinis Ciceribus quodammodò similia, sed multò, atque ipsis etiam Eruiis minora, gustui non insuaui, sed Eruiis haud multum absimilia: radicibus firmatur tenuibus.

Nascitur Hispaniæ & Italiæ compluribus locis: in Germania verò ac Belgio non nisi in hortis, & à paucis seritur.

Dioscorides legumen istud $\epsilon\pi\acute{\iota}\epsilon\iota\eta\theta\epsilon\upsilon\eta\mu\epsilon\sigma\theta\upsilon$, id est, satium Cicer appellat. Theophrastus Cicer magnitudine ab Arietino differens $\delta\epsilon\sigma\beta\iota\alpha\iota\sigma$ nominat, ab Orobi videlicet aliqua similitudine.

Plinius verò, Columbinum ac Venereum: Ciceris differentia, inquit, plures sunt, magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim Arietino capiti simile, vnde ita appellatur, candidum & nigrum: est & Columbinum, quod alij Venereum vocant, candidum & rotundum, læue, Arietino minus, quod relligio peruigiliis adhibet. Deinde mox: Dulcissimum, quod Eruo simillimum.

Officinis legumen istud incognitum est:

Itali *Mochus*, vti scripsimus: Hispani *Terno*, & *Ternos*, quasi Eruum appellant, non, vt verisimile videtur, antiqua nuncupatione, sed à quibusdam medicis aut pharmacopœis recens introducta. nam Mochum hunc multi ex recentioribus $\delta\epsilon\sigma\beta\iota\sigma$ siue Eruum esse existimant. Sed hi, nostra quidem opinione & aliorum rectè iudicantium sententia, à veritate non parum recesserunt. Mochus siquidem folia non habet angusta, verum Lentis modo alata, nisi singularia, ex quibus totius folij compositio est: ad quæ foliorum angustia non videtur referenda. Nulla præterea gustabilis qualitas euidenter amara aut ingrata ei inest, vnde & cum Eruo nequaquam conuenire potest.

Eruium.

Eruium enim $\sigma\epsilon\gamma\acute{o}\phi\upsilon\lambda\lambda\omicron\varsigma$, siue angustifolium est, & vt Galenus ait, gustu insuauiissimum, ac prauis succi, & ab eo quidem homines abstinent, boues verò in aqua dulcoratum pascuntur.

Porro Cicer fatium aluo, Dioscorides ait, idoneum est, vrinam cit, inflationem parit, colorem bonum facit, menses ac foetus pellit, lac auget. Cum Eruo decoctum imponitur ad testium inflammationes & myrmecias, ad scabiem, vlcera capitis manantia, impetigines, $\lambda\epsilon\iota\chi\eta\mu\alpha\varsigma$ vocant, carcinomata, & vlcera quæ cacoethe dicuntur, cū melle & Hordeo prodest.

De Cicere Arietino. CAP. XIII.

ARIETINVM Cicer, caules profert tenues, lignosos, ramosos, modicè hirsutos, in latus declinantes: folia ex pluribus vni pediculo siue $\rho\acute{\alpha}\chi\epsilon$ vtrunque adnatis, & sibi inuicem oppositis congesta, quorum singularia parua sunt, lata ac in ambitu crenata, Teucrij foliis minora: flores parui sunt, colore aut candidi, aut ex purpura rubescentes, quibus succedunt singulae paruae breuesque filiquae, vtricolorum modo ac veluti à flatu distenta, in quibus duo, aut ad summum tria clauduntur semina angulosa, turbinata, vnoque acuto angulo prædita, Arietino capiti non admodum dissimilia, colore aut candida, aut ex subrubente purpura nigra, quæ germinationis principium haud obscurum ostendunt: radice nititur gracili, candida longaque; vt enim Theophrastus ait, radicem inter legumina altissimam Cicer agit.

In Italia, Hispania, & Gallia passim in agris seritur: perutilis ei que familiaris est falsilago. Natura enim eius, vt Theophrastus tradit, est cum falsilagine nasci, ideoque solum vrit, & non nisi madefactum pridie, Plinio auctore, feri debet.

Græcis

Cicer Arietinum.

Græcis ἐπίειδος κελός, Latinis Cicer arietinum dicitur, & colore quidem ex purpura subnigrum, Cicer nigrum, Officinis rubrum Cicer: alterum verò candidum, siue album appellatur.

Cicer autem edulium est, Galenus libro De aliment. facult. scribit, non minus quàm Faba flatulentum, sed valentiùs nutrit quàm illa. Ad Venerem autem incitat, creditumque est, semen quoque generare; vnde quidam equis admistariis ipsum exhibent. Inest præterea Ciceribus facultas abstergerendi maior quàm Fabis, adèd vt quidam ex ipsis calculos in renibus constantes manifestè comminuant, nigra autem sunt ea & exigua, Arietinaque ipsa nuncupant. Satius autem est, succum ipsorum in aqua coctorum bibere.

Dioscorides, Arietinum vtrumque, inquit, vrinæ cit, dato cù Rore marino, hydropicis aut regio morbo laborantibus eorum decocto: lædunt autem ea exulceratam vesicam & renes.

De siluestri Cicere. CAP. XV.

CICER siluestre satiuo simile est, Dioscorides ait, odore acri, sed semine discrepat. Recentiores aliquot siluestria Cicera proponunt.

Vnum cauliculos promit complures, ramosos, humi decumbentes; circa quos folia ex pluribus ad vnam costam commissa, veluti Arietini

Cicer siluestre primum.

Cicer siluestre tertium.

Ciceris,

Ciceris, sed ambitu haud crenata, Securidacæ foliis idcirco similia: flores in pediculis iuxta cauliculos exeuntibus, è luteo pallentes, spicato ordine prodeunt: succedunt folliculi exigui, Arietini Ciceris fructus figura & magnitudine, nigri & nonihil hirsuti; in quibus semé exiguum durum, planum, splendens, gustu Phascoli: radix satis altè dimittitur, fibris aliquot firmata.

Herbosis & incultis prodit tractibus, & non modò in Italia aut Gallia, sed & apud Bohemos. Æstiuis mensibus semina perficit.

2. Alterum siluestre Cicer cauliculos quoque complures habet per terram iacentes, circa quos folia mollia, subhirsuta, candicantia, ex tribus aut quinque ferè ad vnam costam commissis composita; quorum minima, quæ ad pediculum; maximum vera extremum: flores ex annexu foliorum exeunt lutei plures simul, sequuntur folliculi oblongi, molles, & hirsuti, in quorum singulis siliqua parua, in qua duo grana Arachis similia.

3. Tertium siluestre Cicer & ramosum, cauliculos verò spargit cubitales aut longiores; circa quos terna folia, Trifolij modo, maiora, crassiora latioraque quàm singularia Arietini Ciceris, ambitu tamen crenata: siliqua brevis est: semina in his compressa, multò Ciceribus minor: radix restibilis singulis annis promit germina.

In Heluetiorum & Allobrogum, quos Sabaudos vocant, finibus reperiri P. Pena & M. Lobelius auctores sunt.

Cicer siluestre non aliud apud Græcos quàm ἀγρῆου ἐπιβίοντος nomen habet: à recentioribus verò nullum inuenit.

Ex illis verò, quæ pro siluestri Cicere ab his ostenduntur, quod primo loco descriptum, magis quàm reliqua, cum siluestri Cicere conuenire nobis videtur.

Ceterù Cicer siluestre, vt Dioscorides ait, idem quod satiuum præstat. Galenus verò agreste Cicer ad omnia efficacius satiuo ait; & eò tū calidius, tum ficius, quāto & acrius & amarius.

De Lente. CAP. XVI.

Lens.

Lens minor.

LENS tenuibus exit cauliculis, duriusculis ac obliquis foliolis, ab vtraque medij pediculi parte, multis & angustis, Vicie similibus, sed angustioribus & minoribus: flores exigui sunt, colore purpurascens: siliquæ parua, lata; semina in his, tria, aut quatuor, parua, rotunda, plana, compressaque: radicibus firmatur paruis.

Solum

Solum amat tenue, cælique temperiem siccam.

Græcis φακός ἢ φακὴ, Latinis Lens & Lenticula, Germanis Linsen / Gallis Lentille, Italis Lenticchia nominatur: Hispanis Lenteia & Llentillas.

Tenent autem Lentesc, ut Galenus ait, medium caliditatis & frigiditatis, deficcant tamen secundo ordine; corticem habent adstringentem, & quæ ipsorum est veluti caro, crassi est succi, ac terrei, austeram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ est particeps. Succus porro in ipsis est, adstringenti contrarius: quocirca si quis in aqua ipsas coxerit, & deinde aquam sale & garo, aut cum ipsis oleo condiens sumpserit, potus is aluum deicit. At ex biscoctis Lentibus, Lens apparatus, facultatem habet succo contrariam, ut quæ ventris fluxus siccet, stomachum, intestina, & totum denique ventrem corroboret: quam ob rem cæliacis & dysentericis, cibus est accommodus.

Lens verò decorticata, ut illam adstringendi vehementiam, & ea quæ ipsam consequuntur, amittit, ita magis nutrit, quam quæ cortice spoliata non est; succum crassum prauum que gignit: tardeque commeat; non tamen alui fluxus deficcet, uti ea cui cortex non est ademptus. Iure igitur, qui largius hoc edulio vtuntur, elephantiasin, & caneros incurrunt: siquidem crassa siccaque cibaria, succo melancholico generando sunt idonea. Quare iis dumtaxat, quibus aqua in carnibus est *ναρξία*, Lens in cibo vtiliter præbetur: aridis verò & squalentibus admodum damnosè. Eandem ob causam visum integrum & inculpatum hebetat, ipsum immoderatè exsiccans: ei verò, qui contrario modo se habet, confert. Ad menstruas autem purgationes non est accommoda, crassum enim & tardissimum sanguinem reddit: at muliebri profluuiò est vtilissima, ut Galenus in lib. De aliment. facult.

Somnia tumultuosa (ut Dioscorides præter hæc scribit) excitat, capiti, neruis, & pulmone inutilis. Contra alui fluxiones, melius suo fungitur officio, addito cum aceto, Intybo, aut Portulaca, aut Beta nigra, aut Myrti baccis, aut putamine Punici, aut Rosis aridis, aut Mespilis, aut Sorbis, aut Pyris Thebanis, aut Malis Cotoneis, aut Cichorio, aut Arnoglossò, aut Gallis integris, quæ post decoctionem abiiciuntur, aut Rhoë, quæ obsoniis insperguntur: verum acetum; cum eo diligenter percoqui debet, aliàs aluum cõturbat. Contra subuersionem stomachi triginta grana Lentis decorticata, deuorari proderit; decocta cum polenta, & illita podagras lenit; sinus cum melle glutinat; crustas rumpit; vlcera purgat; decocta in aceto duritias & strumas discutit; cum Cotoneo Malo aut Meliloto medetur inflammationibus oculorum, sedisque, addito rosaceo: verum in maioribus sedis inflammationibus & magnis sinus, cum putamine Mali Punici, ac siccis Rosis adiecto melle decoquitur: & similiter ad nomas gangrænicas, adiecta maris aqua: pustulis item & herpetibus, ac erysipelatis, perionibusque, ut dictum est. contra mammas verò, in quibus lac in grumos coit, & quæ lactis nimiam redundantiam non ferunt, cocta in aqua maris, & imposita auxiliatur.

De Eruo, ex Theophrasto & aliis. CAP. XVII.

ERUUM ex leguminibus est, quorum in latus caulis tendit, ut Theophrastus ait, siue, ut Dioscorides, trutex paruus est, tenuis, angustis foliis: floris eius productio diuturnissima est, veluti Ciceris: *πυρράνα*, id est, exigua semina, in siliquis cylindraceis se inuicem contingunt, Arachis, Galeno teste, maiora; Æthiopidis verò, Dorycnij, ac Lithospermi similia; Lathyridis autem, auctore Dioscoride, minora, sapore insuauissima: quæ sapore & colore differentiam obtinent, & dulciora quidem, ac minus medicamentosa candida sunt iis, quæ ad flauitiam, siue *σέδες τὸ ξανθόν*, aut ad Ochreæ colorem accedunt.

Latatur solo, ait Columella, macro; maturè ac serò seritur, sed si Vere seratur, facile gratumque exit, non graue, veluti Autumno satum. Seritur inter Brassicas, contra papiliones.

Græci *ὄροβον* nominant: Officinæ Germaniæ Orobi nomen retinuerunt, rem autem igno-

Officinarij
errore.

rantes, pro eo Viciam perperam substituerunt. Neotericorum plerique Eruum esse existimant, quod ab Italis *Mochò* nominatur, verum quam parum cum Eruo conueniat, cum ex capite de Mochò siue Cicere satiuo, tum ex præfente Erui descriptione, facile animaduerti potest.

Erui similitudinem videtur siluestre quoddam legumen, quod subsequente capite pro Eruo siluestri descriptum est, quamquam nec ipsum verum aut legitimum sit. Nam *σενόφυλλον* quidem est, ac *πυρράνα*, siliquaque habet cylindraceas, & forma modoque loquendi Dioscoridis, opportunissime *θαμισκόν* ipsum quis dixerit; nullis enim pedamentis, aut propè assistentibus adminiculis eget, sponteque sua erigitur, & in altum assurgit, cuiusmodi stirpes Dioscoridem *θάμις* ἢ *θαμισκόν* aliquando appellare, *πολυγόνα* abundè ostendit, quod ipse *θάμις* facit, non alia de causa, quam quòd ab humo sursum sponte sua assurgat. Sed cum semen proferat Aracho non maius, & durum, sapore non amarum, non ingratum, pro verò Eruo

Θαμισκόν.

Erui

Eruo haberi non potest, nisi fortè & paruum quoddam Eruum sit, quod in has inferioris ac maritimæ Germaniæ regiones translátum, insuauitatem suã deponat, quod verisimile non est.

Accedere verò ad Erui descriptionem & legumen illud apparet, quod Cap. IX. huius libri Erui siluestris nomine descriptum est. folia siquidem eius oblonga sunt, quæ nonnullorum comparatione angusta dici possunt: fructus rotundi, Arachis maiores, Lithospermi feminibus magnitudine haud dissimiles; colore sublutei, quandoq; nigri; sapore veluti Eruum amari; minus tamen qui albicant quàm nigricantes. Quæ huius leguminis cum Eruo (si non idem) affinitatem maximam ostendunt; & tantam quidem vt pro Erui succedaneo citra errorem haberi queat, atque omnibus medicamentis eius loco adhiberi: repugnantibus licet siliquis non omnino cylindri modo terebibus: quales Eruo Theophrastus tribuit. Quæ si tales, exiguum Erui descriptioni repugnans adesset: nunc verò ad Lathyri accedentes, scrupulum iniiciunt. Veluti quoque & ipsa stirps non *σταμνίσκος*, vt Diosc. ait, hoc est fruticis in modum assurgentes, sed humi, nisi pedamentis sustineatur, procumbens. Quod & siluestrem Eruiam ab Eruo differentem facit.

Erui succedaneum.

Ceterum ab Eruo, vt Galenus lib. I. De aliment. facult. tradit, homines prorsus abstinent, est enim insuauissimum & prauum succi; boues verò tum in Asia, tum apud alias plerasque gentes in aqua dulcoratum palcantur. In magna tamen fame, quemadmodum Hippocrates quoque scripsit, necessitate coacti ad ipsum nonnumquam accedunt. Nos verò ad eundem modum, quo Lupinos, præparantes, Orobis cum melle vtimur, ceu medicamentis crassos thoracis ac pulmonis humores expurgantibus.

Porro inter Orobos, albi minus sunt medicamentosi iis, qui ad flauitiam aut ochræ colorem accedunt. Qui verò cocti bis fuerint, & in aqua idemtidem dulcorati, insuauitatem quidem deponunt, sed vnà cum ea abstergendi etiam & incidendi facultatem, vt sola in eo relinquatur terrestris substantia, quæ alimentum fit: quod citra insignem amarorem, desiccandi vim habet.

In libris verò De simplic. medicament. facult. desiccatur, ait, Orobus excessu secundo intenso, calefacit verò primo: porro quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, extergit, obstructions expedit: ceterum si sumatur copiose, sanguinem per vrinas euocat.

Dioscorides, capitis, inquit, Eruum grauitatem efficit: aluum esu turbat, & sanguinem per vrinam extrahit: elixio tamen boues saginantur appposito.

Orobos albus.

Fit è feminibus farina, quàm *ὀρόβιον ἀλόωρον*, id est, farinam Eruiam nominant, ad mendi vsus conueniens.

Parandæ eius ratio hæc est: Vberiora grana candidaque deliguntur, permiscendoq; aqua resperguntur, & donec sufficienter combiberint, sinuntur, postea torrentur, vsque dum cortex dirumpatur, deinde mola trita, farinario cribro incernuntur, farinaque reconditur.

Hæc aluo utilis est: vrinam cit: meliorem colorem efficit: frequenter in cibo aut potu sanguinem cum torminibus per aluum, & vesicam ducit: vlcera cum melle purgat, lentigines, item, ephelidas & maculas, quas *πίλοις* vocant, totumq; corpus emūdat: nomas, *σκληρόματα*, & gangrænas serpere non patitur: mammarum durities emollit: vlcera fera, quæ *θηλειόδη* vocant, carbunculos, fauosq; emarginat ac rumpit: cum vino subacta moribus canum, hominum, viperarumq; illita medetur, vrinæ difficultates, tormina, tenesmosque ex aceto mitigat. Prodest etiam iis, qui alimentum à cibo non sentiunt, frixa & ad nucis magnitudinem melle excepta sumptaque. Decoctum eius fouendo, perniones & pruritus in toto corpore sanat.

De Eruo siluestri siue Catanance prima. CAP. XVIII.

SILVESTRE istud à nobis nuncupatum Eruum, cauliculos præfert pedales aut longiores, rotundos, erectos, nonnihil ad latus inclinantes, in exiguos quosdam ramuculos diuisos: folia tenuia, oblonga, angusta, graminis foliis multò & minora & angustiora: flores tenuibus pediculis, ex foliorum alarumque sinibus exortis hærent, parui, luteoli: siliquæ deinde suboriuntur paruulæ, forma oblonga, tereti & angusta, in quibus femina nouem aut decem vel plura, rotunda, dura, nigra, splendentia, Arachis aut exiguis Eruis similia, gustu non insuauia.

Floret magna æstatis parte, ex orientibus subinde nouis, prioribus marcescentibus flosculis. Nascitur sua sponte plerisque in aruis, & iuxta serobes fossasque; reperitur etiam locis quibusdam non procul à mari, quod siliquas non rotundas, sed latiusculas progignere fertur. Herbarum studiosi subinde apud Belgas in hortis serunt.

Silvestre quoddam Eruum videtur; cum descriptione enim eius, excepto solo semine, vt superiore capite diximus, conuenit. Videtur etiam Dioscorides prima Catanance, tametsi etiam semen non in capitulis, sed in siliquis terat. *κεφαλάς* etenim in quibus semen hanc

Cata-

Eruum siluestre.

Lupinus satiuus.

Catanancen ferre Dioscorides scribit, nō capitula, sed siliquas hoc loco interpretari debere, quod cū eo cōiungitur, ostendit: nā Catanancen κεφαλὰς veluti Orobulū habere, Dioscorides ait: at Orobulus non capitula gerit, sed siliquas.

Verba autem Dioscoridis de priore Catanance hæc, in veteri exemplari, sunt: Η ἄμφω αὐτῆς ἔχει φύλλα μακρὰ, ὡς κορυμβόδος, ρίζαν λεπτήν, χροιάδην, κεφαλὰς δὲ ὡς ὄσθρα, ἢ ζ', ἐν αἷς καρπὸς ὁμοίος ὄσθρα· κάμπτεται δὲ ἑξαμήρους ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἰκτίνε ὄνυξ ὁμοίωται νεκροῦ. id est, Vna quidem folia habet longa vt Coronopus: radicem tenuem, iunceam, siliquas veluti Eruum senas septenasve, in quibus semen Eruo simile: arefcens in terram flectitur, & se contrahit ad speciem vnguium milui exanimati.

Plinius Catanancen Thessalam herbam, qualis sit, superuacuum scribi ait, cū sit eius vsus ad amatoria tantū, ad quæ etiam sola cū hæc, tum altera à Dioscoride utilis traditur. Vtramque, inquit, narrant in amatoria expecti: Thessalicæ mulieres his vti traduntur.

At Erui istius siluestris nullus omnino est vsus.

De Lupinis, ac primū de Satiuo. CAP. XIX.

INTER Lupinos hi satiui, alij siluestres sunt. Satiuus Lupinus caule assurgit singulari, rotundo, interius concauo, exterius modice lanuginoso, firmo, & qui absque adnuculis rectus consistit, è quo, postquam primi marcidj facti sunt, flores in huius fastigio eminentes, alij tres ramuli infra spicam florum prodeunt, quorum singuli non rarò & alios quoque, modò binos, alias ternos eodem proferunt modo; præsertim si tempestiue Lupinus satus, ætatem calidam diurnamque nactus fuerit: folia ex quinque, sex, aut septem cohærentibus cōponuntur, Viticis similia, superiore parte virent, inferiore verò cādida & lanuginosa, & sub vespërâ circa Solis occasum, veluti flaccida facta, deorsum depēdent. Flores in summo cauliculis spicatis digesti candidi sunt: succedunt siliquæ crassæ, latæ, Bonæ siue Faseli minores, duræ, subflauæ, foris tenuiter hirsutæ, intus verò glabræ, in quibus semina quina senave, plana, rotūda, ac veluti cōpressa, foris alba, intus lutea, sapore amarissima, quæ & germinationis principium haud obscurū, & qua parte siliquæ adherent, concauitatem quamdam, veluti exiguū vmbilicū habent: radice Lupinus nititur singulari, tenui, lignosa, paucis capillamentis fibrata.

Poscit, inquit Theophrastus, solum arenosum ac vitiosum, cultis ægrè prouenit, natura sua siluestris.

Floret apud Germanos, primū quidem sub finem Maij, deinde Iunio aut initio Iulij secūdò, tertio verò Iulio aut Augusto mēsis, si anni tempestas calida siccaque fuerit. Fru-

y

ctus

ctus duo priores sæpè ad maturitatem perueniunt, tertius in inferiore Germania rariùs.

Græci hoc legumen *ἑρμὸν ἡμαρῶν*: Latini Lupinum, & Lupinum satiuum nominant: Germani Feigbonen: Itali *Lupino domestico*: Hispani *Entramocos*: Brabanti *Dijghboonen*, & *Lupmen*: Galli *Lupins*.

Lupini semen *πολύχρηστον*, hoc est, frequentis multiq̄ue vsus est, Galenus in lib. De aliment. facult. ait: elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantisper donec in ea omnem sibi ingenitam exuerit insuauit atem, ita demum manditur cum garo aut oxygaro, vel etiam sine his, sale mediocri conditus. Lupini dura & terrestris est substantia: quocirca ipse concoctus sit difficilis, succumq̄ue crassum gignat est necesse, ex quo non probè in venis confectus, crudus propriè appellatus succus aceruatur. Ceterum cum inter parandum quidquid habuit amaritudinis deponat, *ἑὶς δασύοις*, id est, qualitatibus quæ sensu deprehendatur expertibus, similis euadit, & ita præparatus, vt in lib. De medicam. simplic. ait, ex genere est emplasticorum.

At vbi natiua etiamnum manet amaritudo, extergendi digerendiq̄ue vim obtinet: interficit lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere potest: tum etiã foris idemtidem perfulum vitiligines, achoras, exanthemata, pforas, gangrænas, vlcera maligna iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo siccandoq̄ue. Expurgat iecur & lienem cum Ruta & Pipere suauitatis gratia assumptum: elicit menses, ac foetum eiicit, cum myrrha & melle impositum.

Porro Lupinorù farina sine mordacitate digerit, nec enim liuida tantum, sed & chæradas & phymata curat, sed tunc in aceto aut oxymelite aut posca coquatur oportet, idq̄; pro laborantiũ temperamento & affectus diuersitate, quod ex vsu est eligendo: digerit item & quæ liuida sunt, & quæcumq̄; modò diximus præstare posse decoctũ, eadem omnia efficit & farina.

Decocti pluuiali aqua Lupini, Dioscorides præter hæc scribit, donec in cremorem lentescant, faciem abstergunt: medentur ouium scabiei, cum radice nigri Chameleonis, si tepente decocto abluantur.

Cit vrinam radix cum aqua cocta & pota.

Lupini vbi edulcati fuerint, triti cum aceto, poti stomachi fastidium leniunt, & cibi appetentiam excitant.

De Lupino siluestri. CAP. XX.

Lupinus siluestris.

SILVESTRIVM Lupinorum duo triãve sunt genera, vnum florem profert luteum, alia purpureum.

Luteus caule foliisq̄ue satiuo similis est, vtrisque tamen minoribus ac breuioribus, flores habet pulchros, luteos, suaueolentos, in spicã congestos, Violæ luteæ colore & quadamtenus odore: siliquas paruas, duras, aliquatenus hirsutas: femina parua, plana, rotunda, sapore amarissima, colore vario, sordida, satiuis multò minora.

Purpurei, caules longiores procerioresq̄ue sunt quàm lutei, & in plures alas ramosq̄ue diuisi: folia verò minora tenuioraq̄ue: flores parui ac luteis minores, ex purpura cærulei, aut subrubentes: fructus colore similiter vario, amari, & inter omnes minimi.

Nascuntur siluestres Lupini plerisque locis sua sponte, verum apud Germanos non nisi sati proueniunt.

Florent eodem quo satiuo tempore.

Amariores sunt, vt Galenus ait, & ad omnia valentiores quàm satiuo, eiusdem genere cum ipsis facultatis.

De Vicia. CAP. XXI.

VICIA tenues habet & quadrangulares cauliculos, tres ferè pedes altos: folia oblonga in clauiculas desinunt, ex pluribus vnicolte siue neruo adnatis composita, quorum singu-

Vicia.

Sesamum.

singularia maiora, latiora, crassioraque sunt quam Lentis: flores Bonæ siue Faselii forma similes, sed colore ex purpura nigri: siliquæ latæ, exiguæ, atque in singulis grana quina senave, non globosa, sed Lenticulæ instar propemodum compressa, colore nigra, gustu insuavia.

Seritur quocumque solo, cultu facillimo.

Maior floret, fructum inde perficit.

Latinis Vicia, à vinciendo, ut Varroni placet, dicitur, quod item capreolos, inquit, habet ut Vitis, quibus sursum versus serpit, ad scapulum Lupini, aliúmve calamum, ad quem ut hæreat, eum solet vincire. Galenus in Asia Pergami *βίχιον*: ab Atticis verò *σάβανον* aut *κίλιον* nominari ait. Germani *Wicken*/ Brabantii *Witfen*/ Galli *Vesce* nominant: Officinæ pleræque perperam *βεβήον* ac Eruum: multum enim Eruum à Vicia differt.

Theophrastus lib. viii. Aphaces cuiusdam leguminis meminit, cuius siliquæ latæ, & fructus celeriter perit: hæc an cum Vicia nostra conveniat, considerandum est.

Porrò Viciam cum ipsis siliquis atque integra plana rustici reponunt, ut brutis pecudibusque sit pabulo. Per famem tamen novi, Galenus ait, qui hanc quoque comederint, potissimum Vere cum etiamnum viret, quemadmodum Fabas & Ciceres esitare consueverunt. Est autem non insuavis modò, sed concoctu etiam difficilis, aluumque inhibet.

Perispicum ergo est, quod cum natura sit huiusmodi, alimentum, quod ex ipsa distribuitur, habeat haudquaquam boni succi, sed crassum & ad succum melancholicum gignendum idoneum.

De Sesamo ex Theophrasto, Plinio, & aliis.

CAP. XXII.

SESAMO caulis siue culmus est ferulaceus, altus, crassior multipliciorque quam Milio: feminis ferax & fecundum est, quod oleosum ac pingue & vasculis continetur, candidumque, ut Plinius: Theophrastus, genus eius quoddam candidum, inquit, radice singulari cohæret. Viride Sesamum nullum mandit animal, propter amaritudinem & grauitatem saporis: sed siccat, acceptior euadit frutex eius, & suaue semen efficitur, ciboque idoneum.

Nascitur cum in Ægypto, tum in India. Ab Indis, Plinius ait, Sesama venit, ex eo oleum conficiunt.

Ex æstiuis sementibus est, & quæ ante Vergiliarum exortum, Plinio auctore, seruntur. Columella tamen, Sesama, scribit, ab æquinoctio autumnali serenda sunt, in Idus Octob.

Putre solum, quod Campani pullum vocat, plerumque desiderant: non deterius tamen etiam pinguibus arenis, vel congestitia humo proueniunt. Sed hoc quidem semen Ciliciæ Syriæque

que regionibus ipse vidi mense Iunio & Iulio conferi, & per Autumnum cum permaturuerit tolli. Palladius in Septembri, Nunc Sefama, inquit, feritur, putri solo vel pinguibus arenis, vel terra congestitia.

Quadraginta diebus à flore, Plinius ait, maturatur, magna tamen caeli terraque differentia. Molestissimum terrae Sefamum, plurimum eam posse extenuare putatur: diuturnum est: optimè reponitur, quia pingue.

Hanc frugem Graeci *σισαμων*, Latini quoque Sefamon ac Sifamum, nonnumquam feminino genere, Sefamam nominant: Officinis Germaniae incognitum est.

Semen eius, ut Galenus lib. De aliment. facult. ait, pingue est, ideoque repositum celerimè fit oleosum: quamobrem eos, qui ipso vescuntur, celeriter implet, stomachumque subuertit, ac tardè concoquitur, pingueque corpori praebet alimentum. Liquet ergo quòd ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodum nec aliud quoduis pingue. Est autem crassi lucci, ideoque non properè peruadit. Ipso autem solo non admodum vescuntur, sed cum melle crudo, quas *σισαμίδας* vocant effingentes. Panibus etiam inspergitur, temperamento est calidum, ob eamque causam sitim etiam excitat.

In libris verò De facult. simplic. Sefamon non parum in se continet, ait, viscosum & pingue, quare emplasticum est, & emolliens, ac modicè calidum. Eiusdem facultatis est, quod conficitur oleum, & herbae quoque decoctum similem vim obtinet.

Dioscorides, Sefamum, scribit, stomacho aduersatur, oris graueolentiam facit, quoties inter mandendum commissuris dentium inhaesit: neruorum crassitiem impositum discutit, medetur aurium contusionibus, inflammationibus, ambustionibus, artuum doloribus, & cerasae moribus; capitis dolores, qui ab aestuatione oriuntur, ex rosaceo lenit: eadem efficit herba decocta in vino, praesertim autem inflammationibus doloribusque oculorum prodest.

Ex ea fit oleum, quo Aegyptij vtuntur, quod auribus, Plinio teste, vtile est.

De Camelina, siue Theophrasti Erysimo, & Myagrìo Dioscoridis.

CAPVT. XXIII.

Camelina siue Myagrion.

*Erysimum
Galeni.*

CAMELINA surculosa est herba, caule recto, rotundo, in alas diuiso, duos aut tres pedes longo: folia oblonga, angusta, in acutum desinunt, singularibus Rubiae foliis haud dissimilia: flores secundum cauliculos exigui: semen orbiculatis vtriculis, Lini vasculis prope modum similibus, sed compressioribus continetur, minutum Fœnogræco minus, pingue & oleosum.

Plerisque Galliae locis, ut apud Sueffiones, benè subactis & stercoretis agris, ut Ruellius scriptum reliquit, feritur: feritur & in agro Leodiensi, apud Zelandos, & aliis Belgij locis: in Germania nonnusquam sua sponte exire fertur, atque vnà cum Lino enasci, cuius vitium existimatur.

Germani *Flachsdottern* & *Leindottern* nominant, Galli *Cameline*, quo etiam nomine Belgis innotuit: Officinae pleraque Sefamum appellant, oleoque huius pro Sefamino vtuntur.

Est autem Camelina hæc, cereale illud Erysimum, quod à Galeno lib. i. De aliment. facult. ac à Theophrasto *ἐρύσιμον* appellatur, quodque inter fruges vnà cum Sefamo refertur. Siccum id, ut inquit Theophrastus, cibo idoneum est, quia quantum in eo amaritudinis difficultatisque, Solis operâ percoctum excretumque est. Viride verò à nullo animali tangi videtur, propter amaritudinem & grauitatem saporis.

Est ramè & aliud *ἐρύσιμον*, à Dioscoride lib. ii. descriptum, cuius lib. De simplic. medicam. facult. vi. Galenus meminit, ab hoc Theophrasti

phraſti Eryſimo multum differens; nam præſentem frugem Dioſcorides non *ἐρύσιμον*, ſed *μυάγγρον* nominat, quod aliqui, inquit, *μελάμπυρον* vocant, ſimilitudine fortè foliorum, quam cum altero Theophræſti ac Galeni Melampyro, à Myagrio differente, habet.

Plinius frugem Sefamo ſimilem Latinis Irionem, Græcis *ἐρύσιμον*, Gallis *Velarum* appellari, lib. xxiii. cap. xxv. ſcribit: & libro xviii. cap. x. huic (ſcilicet Sefamo) ſimile, ait, in Aſia Græciaque *ἐρύσιμον*: idemque erat, niſi pinguius eſſet, quod apud nos vocant Irionem.

Porro quemadmodum, Galenus inquit, Milio Panicum ad ſimile quidem quodammodò eſt, verum vndequaque deterius; ad eundem modum & Sefamo Eryſimum, corporis ſubſtantia quodam pacto eſt affine, ſed in cibo eſt inſuavius, corporique alimentum parcius exhibet, prædictoque omnino eſt deterius.

Temperamento autem, calidum quoque, vti Sefamum eſt, ſitimque etiam excitat.

Seminis oleoſa pinguitudine corporis aſperitates læuigari atque expoliri, Dioſcorides ait, creditur.

Ulcibus oris herbam ſucco ſuo mederi; oleo pauperes in epulis, diuites in lucernis vti, Ruellius auctor eſt.

De Lino.

CAP. XXIIII.

Linum fatium.

TENVIBVS ac rotundis culmis ſiue virgis Linum aſurgit, folia ei oblonga, anguſta, acuminata: flores in ſummis virgis ſpecioſi, colore cærulei; quos parua, rotunda, orbiculata capitula, ſiue vaſcula ſuccedunt; in quibus ſemen, figura aliquatenus oblonga, læue, glabrum, ſplendens, ex fuluo colore punicans: radicibus nititur exilibus.

Pingui lætoque ſolo, locis humilioribus non ſitientibus, felicius prouenit. Pinguiſſimum enim, vt Columella ait, locum & modicè humidum poſcit. Aliqui, inquit Palladius, macro ſolo ſpiſſum ſerunt, ita aſſequuntur vt Linum ſubtile naſcatur. Plinius ſcribit ſeri ſabuloſis, maximè vno ſulco, nec magis feſtinare aliud, vrereque agrum & deterioreſe ipſum facere, quod & Virgilius in Georgicis atteſtatur:

*Vrit Lini campum ſeges, vrit Auenæ,
Vrunt lethæo perſuſo Papauera ſomno.*

Seritur Linum Vere, Maio & Iunio menſibus floret: poſt meſſem (Plinius lib. xix. cap. i.) virgæ ipſæ merguntur in aquam, ſolibus tepefa-ctam, pondere aliquo depreſſæ: maceratas indicio eſt membrana laxior, iterumque inuerſæ, vt priùs, Sole ſiccantur: mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris Lini, lucernarum ferè luminibus aptior.

Græci *λίνον* pariter vt Latini nominant; Germani *Flachs*: Itali & Hiſpani *Lino*: Galli *du Lin*: Belgæ *Ulaſ*.

Hoc ſemine, Galenus lib. i. De aliment. facult. ait, nonnulli quidem frixo vti obſonio cum garo, non ſecus ac factitio ſale, vtuntur. Vtuntur autem & melli permifcentes: quidam panibus & ipſum quoque aſpergunt. Stomacho autem noxium & concoctu difficile, exiguumque alimentum corpori exhibet. Quod verò ad ventris deiectionem pertinet, ipſum nec probaueris nec vituperaueris: exiguam tamen vrinæ mouendæ habet facultatem, quæ magis apparet cum frixum ſumitur. tunc autem aluum quoque magis liſtit. Ruſtici autem homines eo vtuntur ſæpenumerò, frixo tuſoque mel admifcentes.

In libris verò De ſimplic. medicament. facult. Lini ſemen eſum flatuoſum eſt, inquit, etiam ſi frigatur; adeò ſanè recrementitia humiditate plenum eſt. Eſt verò etiam in primo ordine quodammodò calidum, at humiditatis & ſiccitatis veluti in medio eſt ſitum.

Quantopere autem flatuoſum, & recrementitia humiditate plenum ſemen Lini ſit, pau-

cis ab hinc annis Middelburgi in Zelandiis animaduerti potuit, cum propter frumenti aliarumque frugum inopiam, plerique ex ciuibus pane & libis ex hoc coctis vescerentur. Distenta enim his valde cito hypochondria fuerunt, & facies aliaque partes tumida factae; quorum non pauci sic affecti, etiam mortui sunt. Neque enim aliunde haec symptomata, quam ex recrementitia seminis humiditate, quae flatulentiam parit.

Lini semen, vt Dioscorides memoriae prodidit, easdem quas Fœnumgræcum vires obtinet: discutit & emollit, omnem intus forisque inflammationem, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum: cutis in facie vitia, quas ἐφθλεις vocant, crudum, & varos cum nitro & ficibus impositum tollit: cum lixiuio verò parotidas duritiasque discutit, herpetas fauosque cum vino decoctum expurgat, vngues scabros eximit, cum pari modo Nasturtij & mellis; quae in pectore vitiosa, educit; cum melle eclegmatis modo acceptum, & tussim lenit. Venerem extimulat, si pipere & melle acceptum, pro placenta largius assumatur.

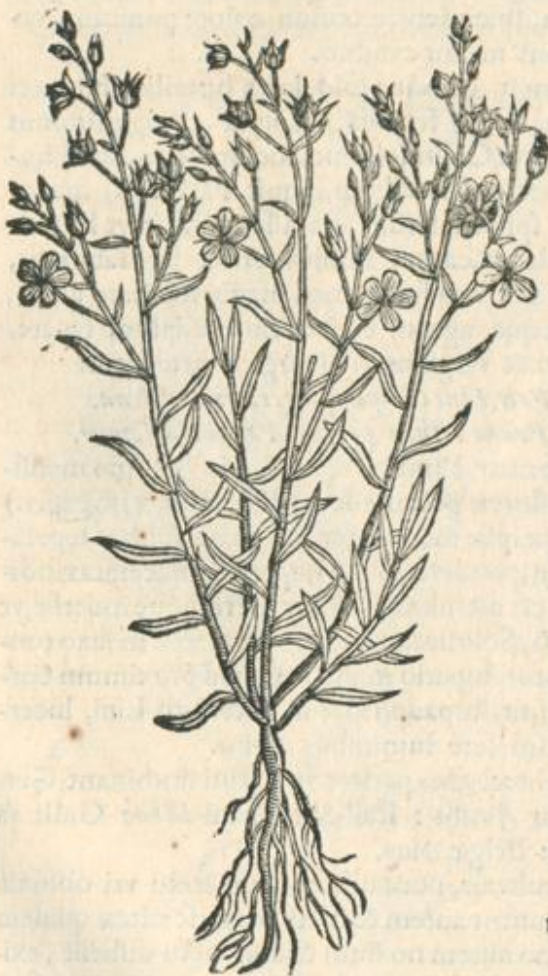
Huius decoctum ad interaneorum vuluæque erosiones immittitur, & alui excrementa educenda: inessu ad vteri inflammationes, veluti Fœnumgræcum, perquam utile est.

Oleum quod ex semine eius exprimitur, multiplicem vsum habet, nec enim à pictoribus aut statuariis aliisve artificibus expetitur solum, vel ad lucernas tantum utile est, sed etiam medico vsui seruit: nam & duritias omnes mollit, neruorum tensiones contractionesque laxat, dolores illitum sopit. Sunt etiam qui bibendum exhibeant lateris aut coli dolore laborantibus, verum recens sit oportet, rancidum enim factum & nauseam excitat, & plus quam par est calefacit.

De Lino siluestri.

CAP. XXV.

Linum siluestre.

LINUM siluestre satiuum Lini similitudinem ac speciem quamdam habet: cauliculis asurgit tenuibus, circa quos angusta sunt foliola, veluti Lini, flosculi forma similes, sed aliquantò minores, & haudquaquam caerulei, sed colore lutei: succedunt rotunda quoque capitula, sed minora.

Haud procul à mari, in pratis ac herbosis locis, in nonnullis regionibus gignitur, veluti in Narbonensi Gallia.

Iunio ac Iulio floret, seriùs quàm satiuum.

Linum appellatur siluestre, quòd non satiuum, sed spontè exeat: item & Marinum Linum, quòd maritimis gaudeat; in stamina diduci & istud posse refertur.

Sunt verò & alia quaedam siluestria Lina à C. Clusio diligentissimè descripta in suis per Hispanias obseruatis.

Vnum foliis refert esse latiusculis, trineruiis, lanuginosis: ramulis fastigio, vt Heliotropij maioris, reflexis, flosculis Lini maioribus, capitulis & semine similibus.

Alterum angustioribus foliis, flosculis, capitulis, & seminibus Lini minoribus.

Tertium perpetuò virens: foliis angustis, subalbidis, & radice restibili.

Reperiuntur in Hispaniis primum & tertium, alterum in Gallia haud procul Lutetiâ.

Ceterum siluestria haec Lina nullum in medicina vsum habent; facultates idcirco eorum incompetæ.

De Cannabe. CAP. XXVI.

CANNABIS caulis profert rotundos, erectos, inanes, quinque aut sex pedes altos, alis compluribus luxuriantes; quando videlicet sua sponte siluestris exit: vbi verò in agris feritur, ramis nullis, aut omnino paucissimis: folia ei dura sunt, aspera, subnigra, & si cõfricentur, graueolentia, ex sex, septem, aut pluribus aliis simul hærentibus coaceruata, quorum singularia

Cannabis sterilis.

Cannabis fœcunda.

gularia angusta, oblonga, acuminata, & per oras serrata: semen ex alarum & foliorum sinibus exit rotundum, duriusculum, medulla refertum candida: radices multas fibras habent.

Est in huius genere quædam sterilis, flores tamen proferens paruos, herbaceos, racematim cohærentes, sed inutiles & vanescentes: alia verò seminis fœcunda, cuius flos non est conspicuus.

Est & siluestris quædam Dioscoridi Cannabis: eadem & Maluæ siluestris, siue Alceæ species, de qua in olerum historia inter Maluas.

Solum autem Cannabis, vt Columella scribit, pingue stercoratumque & riguum, vel planum atque humidum, & altè subactum deposcit. In quadratum pedem seruntur grana sex feminis Arcturo exoriente, quod est vltimo mense Februario, circa sextum aut quintum Calendas Martias: nec tamen vsque in æquinoctium, si sit pluuius cæli status, improbè feretur.

Apud Belgas hac ætate Aucturus ἀκρογυχῶς exoritur circa Martij diem XIX. aut XX. & Cannabis Martio feritur ac Aprili.

Græci κάναβιν καὶ αἰσίριον nominant, item γρονοςέρον, Latini Cannabem, Officinæ nomen retinent: Germanis *Zanet Hanff*, Italis *Canape*, Hispanis *Canamo*, Gallis *Chanvre*, Brabantis *kenp* dicitur.

Semen Cannabis Galenus in lib. De alimentorum facultatibus prodidit, concoctu est difficile, stomacho ac capiti nocet, prauique est succi.

Sunt tamen, qui eo frixo cum aliis tragematis vescantur. Τραγήματα voco, ait, quæ post ^{Τραγήματα} cœnam, voluptatis inter bibendum excitandæ gratia, eduntur. Multum autem calefacit, ^{τα.} ideoque sumptum paulò largius, caput ferit, vaporem sursum ad ipsum mittens calidum simul ac medicamentosum.

Flatus item extinguit, vt lib. De medicament. facult. adeoque desiccet, vt si plusculum edatur, genituram exsiccat.

Succus ex recenti herba conuenienter aurium doloribus, Dioscorides ait, instillatur, ab obstructione, vt mihi videtur, Galenus addit, natis.

Rustici in Belgio seminis contusi medullam, ac liquido aliquo expressam, ictero laboran-

tibus initio ipsius mali exhibent, & crebrò non absque praesidio, si quando ex sola obstructione, citraque febrim exoritur. Aperitenim fellis meatum, & bilis per corpus digestionem promouet.

Gallinas Matthiolus hoc semine ait ouiferiores reddi.

De Fœnograeo. CAP. XXVII.

Fœnumgræcum.

CAULEM Fœnumgræcum emittit singularem, tenuem, virentem, intus concavum, in alas ramosque diuisum: folia pratensi Trifolio similia, rotundiora tamen ac minora, quæ superiore parte virent, inferiore verò ad cineritium inclinant: flores in summis virgis exiguos candicantes, Lupini floribus minores: siliquas longas, graciles, angustas, instar corniculorum recuruas, in quibus semina non magna, forma oblonga, angulosa, flauescencia, quæ resiccata cum grauitate quadam iucundè olent: radice nititur tenui & candida.

Seritur in Belgio in hortis medicinae causa, & quidem Vere; olim in agris serebatur. Lætum poscit solum, tenui enim, vt Theophrastus ait, inarescit.

Duo tempora sationum habet, auctor Columella, quorum alterum Septembris mensis, cum pabuli causa seritur, iisdem diebus quibus Vicia, circa æquinoctium: alterum mensis Ianuarij vltimo, vel Februarij primo, cum in messem feminatur.

Græcis *θήλεις* appellatur, item *κάρπος*, siue, vt Pliniana exemplaria, *κάρπος*: & *βούκκερε*, *αϊγόκερε*, *νεογίτε*, *λωβόν*: Latini Fœnumgræcum: rustici Siliquam, Columella ait, appellant. In Plinio Silicia legitur, apud Varronem verò Silicula: Germanis *Boctshorn* oder *Kühorn*: Italis *Fiengreco*: Hispanis *Alfornas* & *Alholuas*: Gallicis *Fenegrec*: nostris *Fenigretti* dicitur.

Semen Fœnigræci inter manifestò calfacientia, Galenus in lib. De aliment. facult. tradit, censetur, eundemque hominibus in cibo vsùm præstat quem Lupini: sumitur enim ipsum cum garo, alui subducendæ gratia: estque huic rei multò quàm Lupini accommodatius, cum nihil ex propria substantia habeat, quod transitum remoretur. Manditur autem & cum aceto & garo, sicut Lupini. Multi præterea & Fœnumgræcum & Lupinos ex vino, garo, & oleo sumunt: alij etiam panem addunt, eoque obsonio sunt contenti, quod vt ventrem minùs subducatur, caput certè (ceu nonnullis Fœnumgræcum ex garo facere solet) non ferit: præterea stomachum non subuertit: nam id quoque Fœnumgræcum in quibusdam efficit.

Vescuntur autem nonnulli Fœnograeo, prius quàm planta ipsius semen produxerit, aceto & garo intingentes: quidam autem oleum affundentes, eo obsonij vice cum pane vtuntur: sunt qui cum aceto quoque & garo ipsum mandunt. Caput autem hoc quoque sumptum copiosius ferit: quod faciet impensius, si quis ipsum sine pane sumpsit: quibusdam item stomachum subuertit.

Succus autem elixi Fœnigræci cum melle sumptus, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est accommodus, suo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem absterforiæ facultatis quoque sit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat, sed parcius mel ei est admiscendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrem affectibus, pingues cum eo Palmulas elixare quidem oportet, vbi autem succum ipsum expressum copioso melle miscueris, ac rursus super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum vti.

In lib. De simplic. medicament. facult. Fœnumgræcum, ait, calidum est secundi ordinis, deficcet primo: proinde feruentes phlegmonas irritat acerbatque: quæ verò minùs sunt calidæ & magis duræ, eas digerendo curat.

Fœni-

Foenigræci farina, Dioscorides tradit, vim habet emolliendi discutienti que: cum melicrato decocta & imposita, facit ad inflammationes, tam internas quàm externas; lienem cum aceto & nitro subacta & imposita extenuat.

Decoctum eius in fessu, ad muliebria mala, quæcumque ex inflammatione aut præclutione consistunt, vtile est.

Expressus in aqua decocti succus, capillos, furfures & manantia capitis vlcera, ἀχώεας vocant, purgat: cum anserino adipe pelli vice subiectum, locos circa vterum dilatat & emollit.

Spergula.

Viride cum aceto debilibus locis, & exulceratis prodest. Decoctum eius aduersus tenesmos, & grauitèr olentia dysentericorum excrementa confert.

Oleum quod ex eo exprimitur, capillos & in genitalibus cicatrices abstergit.

Sunt porro & quædam siluestria appellata Fœnogræca, de quibus inferiùs cap. xv. huius Pempt. lib. iiii.

De Spergula. CAP. XXVIII.

SPERGULA cauliculis exit tenuibus, rotundis geniculatisque, dodrantem aut pedem altis: foliola circa genicula radiantis stellæ modo in orbem disponuntur, parua, tenuia, & angusta: flores in summo cauliculorum candiduli, Alsinæ per similes: parua deinde rotunda ac orbiculata vascula, Lini capitulis similia, in quibus semen conditur paruum, rotundum, nigrum, Rapi semine minus: radix tenuis est.

Seritur in aruis, & potissimum quidem Autumno, vt hieme, ac primo Vere, cum alia pabula defecerint, bubus præbeatur.

Vulgò in Brabantia Spuerie appellatur, atque inde Latine Spergula: nonnulli Polygalum nominant, quòd lactis abundantiam bubus promoueat. Non est tamen Dioscoridis πολύγαλον, quod multum ab hac differt.

Pabuli, vt diximus, causa seritur, nec alium vsum, quod sciam, habet.

Semen vomitione pituitosos humores educere plerique referunt; estur tamen à gallinis & columbis, quæ non solum citra noxam id ipsum sublegunt, verumetiam, hoc pasta, & oua plura, & citius excludere creduntur.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS QVARTAE

LIBER TERTIVS,

DE VITIIS FRVGVM.

PRÆFATIO.

DE Frugibus huc vsque egimus, ad earum vitia, pabulorumque reliqua genera, & si que quoque ipsorum vitia, ac alias consimiles transire consentaneum est.

DE LOLIO.

CAPVT I.

Lolium.

PRI MV M inter vitia locum Lolium facile obtinet. Gerit id folia culmosq; Tritici aut Hordei, hirsutiora tamen; spicam longam veluti ex multis paruulis *ἄσπυλλοις* ac alterno ordine digestis compositam; quorum singulae bina ternave grana continent, Triticeis minora, quæ nullis quoq; aut exiguis glumis includuntur, & facillimè similiter exteruntur.

Nascitur in aruis cum Tritico ac Hordeo, feminibus ipsorum corruptis ac in deterius, vt Galenus ait, perm utatis, & solo quidem, præfertim vliginoso, per cæli, mensibus potissimum hibernis, tempestatem humidam.

Græci *ἀίλα* nominant, Arabes *Zizaniam* & *Sceylem*, Galli *Turaye*, Itali *Loglio*, Belgæ *Doltch*.

Deficcat, vt Galenus lib. vi. De simplic. medicament. facult. & excalescit efficaciter, vt propinquum sit acibus magis quàm Iris: sed non est perinde vt illa subtilis essentia, verùm multum ab hac deficit. Secundum hoc ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalescentium, secundi verò in fine exsiccantium.

Dioscorides, Lolium molitum, ait, vim habet compescendi nomas, putrescentia vlcera, gangrenasque cum raphanis & sale impositum: teras impetigines siue *λεγχίνας*, & lepras cū sulfure viuo & aceto sanat: cū fimo columbino & Lini semine, in vino decoctum, strumas discutit, & quæ ægrè maturantur rumpit: decoctum cum *μελιπέτω*, & impositum Ischiadicis pro-

dest. Cum polenta autè, aut Myrrha, aut Croco, aut Thure suffitum, conceptionem adiuuat.

Lolium autem frugibus, ex quibus ceruisia coquitur, permixtum, ebrietatem citò excitantem eam reddit: idem potest pani copiosius additum. Nocet verò & oculis, caliginem ipsis adferens; quod & Ouidius Fastorum lib. primo scriptum reliquit:

Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

Atque hinc natum videtur Prouerbiū, vt excuientes Lolio vititare dicantur.

De *Aegilope*. CAP. II.

ÆG I L O P S Triticum ac Hordeum foliis æmulatur, sed culmos promit tenues & breues, dodrante haud altiores, atque in horum fastigio exiguas spicas, bina ternave grana proferentes, quàm Hordei paulò minora, glumis striatis implicita, à quibus tenues, prælongæ, & acutæ aristæ eminent.

In Italiae & Narbonensis Gallia agris inter segetes crebrò reperitur. Frequenter, vt Galenus

nus

Ægilops.

Festuca prior.

nus ait, in Hordeis inuenitur. Germaniæ minus cognita est, cui tamen & alia vitia non defunt, frugibus molesta.

Græcis *αἰγίλωψ* dicitur; Latinis, Plinio teste, *Festuca*.

Digerendi vim obtinet, Galenus ait: id quod ex gustu patet, leuiter enim est acris: verum & ex eo liquet, quod phlegmonas induratas & ægilopas sanat.

Medetur, inquit Dioscorides, herba ægilopis, & duritias discutit, cum farina imposita: succus ad eadem seruatur, farinæ admixtus & resiccatus.

De aliis Festucis. CAP. III.

REPERIVNTVR verò & in Germaniæ ac Belgij agris, quæ ad Ægilopis siue *Festucæ* similitudinem accedunt.

Prior *Festuca* folio quoque *Tritico* similis est: culmi huius tenues; spicæ siue iubæ *Auena* similiore: grana oblonga sunt, hirsuta, subrubra, folliculis inclusa, ac tenuem capillaceam longamque aristam habent.

Non modò in *Hordeo*, sed & cum *Secali* hæc frequentius enascitur: potissimum vbi hiemis constitutio humida fuerit, aut ager fimo columbino, vt plerique aiunt, stercoreatus.

Altera *festuca* culmis foliisque *Secale* refert, culmos obtinet *Tritico* *Hordeo*ve tenuiores, in

quorum summo veluti effusæ pendent iubæ; *Auena* propemodum similitudine, sed breuiores arctiusque coniunctæ. Semina oblonga sunt, longitudine grani *Secalini*, sed angustiora, te-

Festuca altera.

nuiora,

Phœnix siue Lolium murinum.

Bromos herba.

Triticum
murinum.

nuiora leuioraque multò, quæ membranulis siue vtriculis paruis continentur, è quibuscum in area teritur, concidunt.

Propriè Secalis est vitium, cum aliis enim frumentis, aut non, aut rarissimè reperitur: succrescit, veluti & alia huius generis, per imbres frequentes, anni hiemisque constitutionem clementem ac tepidam.

Priorem Ægilopis esse speciem satis apparet: nec impropiè idcirco & Festuca dicitur: Brabantis Ghebaerde Cuene appellatur.

Alteram Germani Doxt & Lolsch vocant, Brabanti Dzauteh: Latine Festucam alteram non malè quis dixerit. Nam inter ea quæ frugum similitudinem gerunt, illasque interim infestant, minimum ac leuissimum est granum; Festucis ea de causa simillimum.

Sunt autem facultates harum Festucarum incognitæ, & nondum exploratæ vires.

De Phœnice. CAP. IIII.

PHŒNIX culmis, foliis, spicaque Lolio similis, singulis tamen minoribus: culmos habet multos, breues, geniculatos: folia Hordei minora angustioraque: spicas Lolij, sed minores, tenuiores, breuiore ac rariores.

Nascitur in aruis, secus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia & Gallia frequens & vbiq; ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus.

Φοίνιξ Græcis à phœniceo colore dicitur, Latinis etiam Lolium rubrum & Lolium murinum: Plinius Hordeum murinum nuncupari scribit.

Appellatur autem Belgis Hordeum aut Triticum murinum (vulgò *Muyse rozen*) & aliud omnino herbe genus, breue ac humile, frequentibus breuibisque culmis, dodrantis altitudine, foliis angustis, quod spicas gignit complures, frequentibus aristis cinctas, Hordeo similes, sed breuiore, tenuiore, mollioreque: nascitur secus vias, nullius planè vsus, ac omnino inutile.

At Phœnix, vt Dioscorides scriptum reliquit, vim habet, vt in vino austero pota diarrhœam, sanguinis ex vtero profluuium, & copiosorem vrinæ fluxum sistat.

Sunt etiam qui sanguinem eam supprimere prodant, phœnicæ lanæ inuolutam & corpori alligatam.

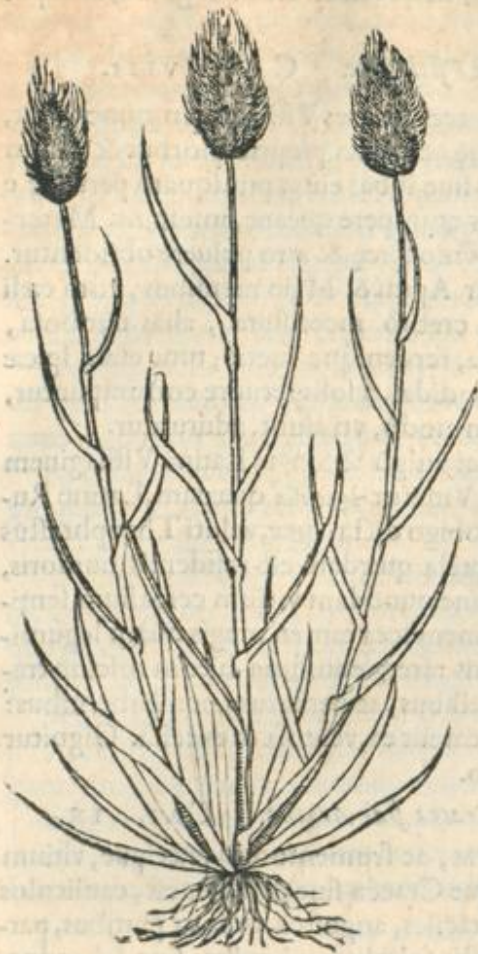
De Bromo herba. CAP. V.

BROMVS herba Auenæ & Ægilopi similis est, habituque ipso siluestris quædam Avena; multiplicibus enim geniculatisque culmis, foliisque eam refert, licet vtrisque tenerioribus: iuba rarior, aristas asperiores, longioresque habet: radice firmatur copiosa ac tenui.

Herba natura sua in torum siluestris, ætate secus vias & agrorum margines reperitur.

Nomi-

Alopecuros.

Triticum vaccinum.

Nominant eam Græci *βρόμον πόναν*, id est, Bromum herbam, ad differentiam Auenæ, quæ Græcis quoque *βρόμος*, aut *βρόμος*, dicitur.

Exiccatoriam, Dioscorides inquit, vim habet: decoquitur cum sua radice in aqua ad tertias, colatur, deinde mellis tantumdem admiscetur, rursusque decoquitur, ad liquidi mellis spissitudinem: facit ad narium ozenas & fetida ulcera, linteo eo humore imbuto naribus indito: aliqui tritam Aloën addunt, & eo modo vtuntur: facit & cum Rosis siccis in vino decocta, ad oris graueolentiam.

Est verò & alia quædam quorumdam iudicio herba Bromos, Agrostis videlicet altera, infra descripta. Quam nos non Bromum aut Bromi herbæ speciem, sed à veteribus etiam pro legitimo Gramine ac Agrosti habitam non absque veterum testimonio iudicauimus.

De Alopecuro. CAP. VI.

ALOPECVROS geniculatis culmis folijsque frumentaceis similis est, culmos tamen habet breuiiores, foliaque minora & angustiora: spica eius nec acuta nec aristata est, sed mollis, hirsuta, densaque lanugine constans, haud multum dissimilis vulpium caudis, vnde & nomen obtinet.

Nascitur in aruis vnà cum frugibus æstate, reperitur in pluribus Galliæ, præsertim Narbonensis, agris.

Ἀλωπέκουρον Græcè Theophrastus nominat; Latinè Caudam vulpinam dixeris, Gallicè *Queue de renard*, nostrate idiomate *Doffrusstert*.

Nullius, quod scitur, est vsus, de viribus enim eius, Theophrastus vel Plinius nihil scriptum reliquere.

De Triticio vaccino siue Melampyro. CAP. VII.

VACCINVM Triticum, caulem gerit cubitalem aut minorem, in alas diuitem: folia oblonga, acuminata, nigricantia, per oras serrata: spicas in summo caulium latas, crassas, aspectu pulchras, foliorum florumque purpureorum plenas, quæ, posteaquam defloruerunt, virent, ac complures folliculos latos proferunt, in quibus bina vt plurimum semina, Triticeis similia, sed minora nigrioraque.

Exit in aruis vnà cum Triticum ac Secali, & lætopotissimum pingui ac restibili agro. Theophrastus ex Triticum aut Hordeo corruptis nasci ait.

Vnà cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit.

Germani *Kühweizen*, hoc est, Triticum vaccinum aut bouinum, nonnulli *Drum Fleischblumen* / Brabantii *Peerts bloemen* nominant.

Galenus Græcis *μελάμυρον* dici ait, quasi dicas, nigrum Triticum; & ex Tritici quoque mutatione generari, sed prauitate quam plurimum à Lolio relinqui.

z

Theo-

Vstilago.

Theophrastus quoque, Res innocens Melampyrum, ait, neque sicuti Lolium graue, & caput tentans.

De Vstilagine. CAP. VIII.

QVAM recentiores Vstilaginem nuncupant, Auenę ac Tritici proprie morbus & vitium est, ipicas siue iugas eius, priusquam perfectę è vaginis suis erumpere queant, infestans. Marcescunt hoc vitio spicę, & atro puluere obsidentur.

Nascitur Aprili & Maio mensibus, cum cęli tempestas crebrò inconstans, aliàs nimbofa, aliàs serena, feruensque fuerit; tunc enim spicę humore madidę, à folis feruore corrumpuntur, ac quodammodò, vt aiunt, aduruntur.

Germani vulgò Brandt / Latinè Vstilaginem appellant. Videtur *ἰερσίβη* quędam, Latinè Rubigo, ac Robigo dicta; quę, veluti Theophrastus ait, corruptela quędam est residentis humoris, ac commune quoddam vitium cerealium seminum, frumentacea tamen magis quàm legumina infestans: frequentissima hæc in roscido tractu, conuallibus, ac perflatum non habentibus: è diuerso carent ea, ventosa & excelsa. Gignitur plenilunio.

De Cracca siue Aracho. CAP. IX.

FRVGVM, ac frumentorum præcipuè, vitium quoque Cracca siue Arachus est, cauliculos promit graciles, angustos, folia ex pluribus, paruis, angustis foliolis, vni costę, siue *πάρις* adna-

Craccę primum genus.

tis, ac

Epicę
quid.

tis, ac sibi inuicem oppositis, congesta, in capreolos siue viticulas desinunt, flores parui & purpurei, siliquæ paruæ, rotundiores, minoresque quam Viciæ; semina in his sèna, septenave, rotunda, nigra, duriuscula, Eruo, vt Galenus inquit, minora.

Græci huiusmodi Vicium *ἀραχίον* nominant, & tertiam nominis syllabam per *χ* exprimunt, ad differentiam alterius Araci per *α* scripti. Galli *Vesse sauvage* & *Vesseron*, quasi Viciolam aut Viciastrum dicas: Germani *Wilde Wicken* / & *Sant Elyssoffeis fraut*: Brabanti *Erer*. Ruellius Craccam etiam appellari refert. Leonhartus Fuchsius in Commentarijs suis de stirpium historia, Craccam hanc Aphacen appellat: Matthiolus verò, in Commentarijs in Dioscoridem, Aphacen nominans quam passim Viciam, Craccam non Aphacen, sed Viciam fecit. Quantum autem vterque hic à veritate recesserit, seminis Craccæ figura ostendit, exquisitè globosà: nam Viciæ & Aphaces feminum forma non est rotunda, sed aliquantò latior veluti lentium: testatur Galenus lib. 1. De aliment. facult.

Craccæ autem huius & aliud simile genus est, caule foliisque paulò minus: flosculis, in paruis spicis, candidulis; siliquis deinde breuioribus ac paruulis, in quibus bina, terna aut quaterna gignuntur grana, rotunda, colore & sapore prioris Craccæ similia.

Appellatur & istud genus Brabantis *Erer* & Arachus quoque quidem est, aut potius *ἀραχίον* quædam: nam vt in expositione linguarum Hipp. scribitur, minuta Tritici legumina, Græci *ἀραχίον* nominant.

Prouenit vtrumque Vicium vnà cum segetibus, quibus cæli statu humido admodum perniciosum est, tunc enim citò incrementum sumens, confestim segetem præoccupat, teneramque pertinaci vinctu, crebrisque circumuolutionibus, deorsum trahit, delapsamque erigi non patitur, ac calamitosam ipsam efficit.

Seligunt hæc, Galenus ait, rustici apud nos, & abijciunt vti Securidacæ semen.

At nostri cum herbas ipsas virentes æstate, tum resiccatas hieme, cum alijs frugum repurgamentis, bubus non iniucundè obijciunt.

Craccæ granum, vt auctor Ruellius, columbarum cibo gratissimum habetur: serunt ea de causa eam villici, qui numerosa fieri columbaria cupiunt, siquidem illectè eo cibatu columbæ, cum emittuntur ad peculiare cellas tam cicures alias, quam feras adcersere noscuntur.

De Aracho latifolio.

C A P. X.

Arachus latifolius.

Arachi latifolij species alia.

z z

EST

Fuchsi & Matthioli errores.

2.

Arachia.

EST verò & aliud quoddam siluestre legumen, quod citius ad Arachos, quàm ad Eruum referri potest.

Cauliculos iste Arachus profert complures, crassiusculos, sed breues, pedalis vix longitudinis, qui non attolluntur, sed humum versus inclinantur: folijs luxuriat, quæ ad vnum pediculum ferè quinque, rarò tria, lata, & in rotunditate oblonga; è sinu horum in longioribus pediculis congesti flores, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, minores quàm Eruiiæ, alioqui haud ab similes: succedunt siliquæ longæ, angustæ, planæ, in quibus semen Vicia minus: radix diutinè viuax, fibris firmatur.

In collibus herboſis apud Bohemos subinde reperitur, in hortis Belgij facillè proficit.

2. Huius autem generis & nonnulla alia siluestria legumina à C. V. Carolo Cluſio in ſuis Pannonicis Obſeruationibus deſcribuntur, quorum quædam ſenis, alia pluribus vel etiam paucioribus ad vnam coſtam folijs conſtant; extremo, quòd in alijs ſupereminet, deſiciente. Siliquæ horum ſubinde etiam teretes, ſemina verò globoliſ longiora.

In Pannonia locis naſcuntur incultis, vt quædam in planis, alia in montanis.

Florent cum hæc, tum priùs deſcriptum, Vere: æſtate ſiliquæ cum ſemine perficiuntur.

Orobi ſiue Erua, hæc à nonnullis appellantur, ſed legitima Erua haud eſſe, ſatis manifeſtum. Galenus ſilueſtria legumina Arachos per *ch* dici affirmat. Quam ob cauſſam, hæc omnia ad Arachos referenda ſunt: & Arachi latifolij nuncupandi.

De vſu autem ac facultate Arachorum iſtorum latifoliorum nihil compertum habemus, aut aliunde accepimus.

De Ornithopodio. C A P. X I.

Ornithopodium.

ORNITHOPODION paruulis, multis, tenuibus ac gracilibus exit cauliculis, non quidem erectis, ſed per terram ſtratis, foliola ei ſunt parua Arachi ac Lentis minora & tenuiora: floſculi in exiguis corymbis luteoli: ſiliquæ parue, tenues, oblongæ veluti articulatae, extrema parte recurua, in quibus ſena ſeptenave minuta rotunda ſemina, Napi ac Rapi ſimilia.

Naſcitur in aruis, ſegete potiſſimum demeſſa: reperitur & locis incultis, veluti in collibus pratiſque ſiccis & apricis, ac ſecus vias, quod in aruis nato minus etiam ac tenerius eſt.

Brabantii Vogelvoet appellant, id Græcè eſt *ορνιθοπόδιον*, Latinè Auis pes, à ſimilitudine nempe pedum paruorum auicularum, quos ſimul coniunctimq; naſcentes, tenues, recuruae articulataeque ſiliquæ referunt. Ex Arachidum quoque eſt numero ac genere.

Nonnulli *πολύγαλον* eſſe exiſtimant, quod Dioſcorides tradit exiguum fruticem eſſe, palmi altitudine, foliaque habere Lenticulæ ſimilia, & guſtu eſſe ſubacerbo, qui potus lactis abundantiam ſacere credatur.

Porrò Ornithopodium eundem quem Arachides vſum habet: bubus enim ac iumentis lætum iucundumque pabulum eſt.

Aliud præterea ab iſto & nonnulli Ornithopodion oſtendunt, folia cuius maiora & Galegæ ferè ſimilia, attamen minora ſunt: flores in parua vniuerſa, corymbi forma exeunt, coloris dilutè rubentis; poſt quos tenues aliquantulum recuruae, plures ſimul exiguae ſiliquæ, Ornithopodij ſuperioris ſiliquis ferè ſimiles, ſed maiores, & nequaquam articulata digitorum ſpeciem referentes.

Reperiri fertur plerisque Gallia, præſertim Narbonenſis, locis, ſecus vias & in agris.

Ornithopodion quoque appellari poſſe videtur, à ſimilitudine ſiliquarum cum paruorum auicularum pedum digitis, & Ornithopodion quoddam eſſe maius.

De Aphace. CAP. XII.

Aphace.

APHACE tenuibus, angulosis, geniculatis, longis, Lenteque altioribus cauliculis assurgit: folia ei sunt parua, tenuia, latiuscula, in acutum desinentia, e singulis geniculis bina, sibi inuicem opposita, & circa hæc, tenues viticulæ, & graciles pediculi, flores ferentes, paruos ac luteolos: quos siliquæ sequuntur latæ, Lentis longiores, in quibus semina quatuor quinæve, lata, nigra, dura & Lente minora, plana, rotunda, radicibus nititur paruis ac fibrosis.

In agris frumentarijs læto pinguique solo, vnà cum Tritico, Secali ac alijs frugibus exit.

Floret Maio: semen Iunio ac Iulio maturum est.

Nostris ἀνώμωρος, licet tamen non infrequens sit. Dioscoridi verò & Plinio ac similiter Galeno ἀφάκη est: est tamen & ἀφάκη quædam apud Theophrastum, cuius siliquæ & fructus celeriter perit, quæ cum hac Dioscoridis Aphaca non conuenit, sed Viciæ, de qua supra scriptum est, similior videtur. Nam Aphace, hoc capite depicta, durabilis est, ac diutine asseruari potest.

Est item & Aphace apud Theophrastum, ex olerum & intubaceorum numero, herba instabilis & amara, quæ & cum hac Aphaca nihil habet commune.

Ceterum Aphace, vt Galenus libr. De facult. simplic. medic. ait, facultatem obtinet adstrictoriam, sicut & ipsa Lenticula: sed & similiter vt ipsa Lenticula edi solet; verum ægrius quàm illa concoquitur: valentius autem de-

ficcat, & moderati caloris est: his autem haud dissimilia de Aphace & Dioscorides quoque scribit.

Semina, inquit, adstringendi vim habent, quapropter stomachi & alui fluxiones tosta, fracta & decocta Lentis modo sistunt.

Hanc autem adstringendi facultatem ac vim Aphacen, quam descripsimus, habere, certo experimento cognouimus.

De Hedyfara. CAP. XIII.

HEDYSARVM caules promit à radice multos, cubitales, rotundos: folia oblonga in corymbis, luteos: siliquas deinde oblongas, planas, nonnihil recuruas, in quibus semina complura, ruffa, & amara, angulosa securis effigie.

Est huius & alterum genus, superiori caule folijsque simile, vtrisque tamen minoribus: siliquæ huic breuiores sunt & magis recuruæ, in quibus & semina quadrangularia, ancipitem quoque securim æmulantia.

Nascitur Hedyfaron, Dioscorides ait, in Hordeis & Triticis. Galenus Lentis vitium esse, atque vnà cum ea enasci, lib. 1. De aliment. facult. scribit. Idem testatur Plinius. Theophrastus autem, cum Aphace exire refert.

Primum in Germanijs incultum non prouenit, floret in hortis Maio ac Iunio mensibus: alterum sua sponte, plerisque superioris Germaniæ aridis & apricis locis exit, Gesnero in hortis Germaniæ teste.

Græci hoc, siue legumen siue cerealium frugum vitium, ἡδύσαρον & πελεκῆρον nominant; Latini à seminis figura Securidacam: Officinis incognitum est.

Huius semen, Galenus lib. De simplic. medicament. facultat. vi. ait, amarum & subacribum

Hedysarum primum.

Hedysarum altatum.

Ferrum equinum.

verbum apparet. Quamobrem potum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat: idem praestant totius fruticis germina.

Dioscorides, stomacho etiam in potu commodum refert, & antidotis admisceri; ante verò coitus, existimari, cum melle appositum conceptionem impedire.

De Ferro equino. CAP. XIV.

FERRVM equinum vulgo Italarum nuncupatum, cauliculos habet multos, tenues, & procumbentes: folia tenuia Hedysaro minorum: flores secundum ramulos paruos: filiquas deinde oblongas, latiusculas, & nonnihil recurvas, quæ ab vno latere, profundas, rotundas, ac sinuosas incisuras, soleam equi ferream quodammodò præ se ferentes, obtinent: radix longiuscula est.

Prouenit incultis quibusdam & apricis Italiae & Narbonensis Galliae locis.

S ferro de cauallo Itali vulgò nominant: Latine Ferrum equinum dixeris. Tota amara est, & Hedysaro natura assimilis.

De siluestri Fenograc. CAP. XV.

- I. **S**ILVESTRE appellatum à Trago & recentioribus Fœnumgræcum, multis, rotundis, & longis repet caulibus: folia ei oblonga sunt, veluti Viciae, singulis particularium tamen maioribus, latioribus ac rotundioribus: flores ex foliorum sinibus prodeunt, albicantes: filiquæ

Fœnumgræcum siluestre primum.

Fœnumgræcum siluestre alterum.

filiquæ oblongæ sunt & aliquantulum recurvæ, Fœnigræci similes, sed minores; in quibus fermen angulosum, sapore Viciæ: radix longa & sæpè tricubitalis, quæ non faciliè intermoritur, verùm singulis annis primo Vere regerminat.

Reperitur in vtraque Germania, locis siluosis, opacis & incultis.

Germani *Waldbockshorn* / Belgæ *Wildt Fenigriech* / id est, siluestre Fœnumgræcum appellant.

Nullius in medicina, aut cibatu, quod scitur, vsus.

Præter istud verò, & aliud siluestre Fœnumgræcum recentior ætas obseruauit, Fœnogræco legitimo similius; vtpote etiam trium foliorum: folia siquidem habet terna Trifolij modo coherentia, eaque exigua & per ambitum crenata: flores perpusillos, aliorum minorum leguminum persimiles: filiquas deinde teretes, tenues, paruulas, oblongas, tres quatuorve simul ab annexu foliolorum exeuntes, in quibus fermen exiguum.

In Hispania plerisque incultis locis spontè exire istud Fœnumgræcum siluestre accepimus.

Facultatem aut vtilitatem porro nobis cognitam, nullam habet in medicinæ vsu.

De Galega. CAP. XVI.

GALEGA caulibus constat rotundis ac erectis: folia Arachi maiora ac longiora: flores spicati sunt, colore aut cærulei aut candicantes: filiquæ forma oblongæ, rotundæ & angustæ: radix breuis & lignosa, multas fibras habet, & diuturna est, aliquot continuis annis primo Vere regerminans.

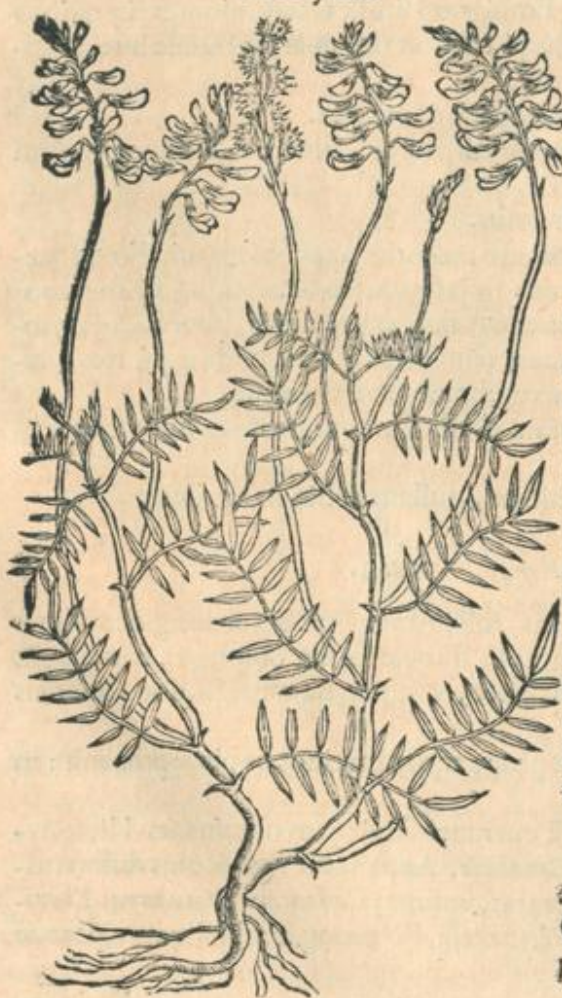
In Italia passim locis pinguibus, humectis, & prope aquarum riuos copiosè prouenit: in Germania verò & Belgio non nisi sata.

Itali Galegam & Rutam caprariam, nonnulli corruptè Gralegam nominant. Hieronymus Fracastorius herbam Gallicam; Hetrusci *Lauanese*. Appellatur verò & alijs differentiibus nominibus in diuersis Italiae locis, vt Gesnerus ait, vt sunt: *Castracane*, *Lauanna*, *Thorina* vel *Taurina*, *Martanica*, *Sarracena*, *Capragina*, *Herbanesa*, Fœnumgræcum siluestre, & teste Brasauolo, *Giarga*.

Galega.

Onobrychis.

Quidam Onobrychim à veteribus nuncupatam esse iudicant, alij Glaucem, nonnulli Polemonium esse volunt: verum omnibus, non tam Petr. And. Matthiolus in suis commentarijs, quàm singularum descriptiones à Dioscoride memoriae mandatae, ac scripto traditae, contradicunt: quemadmodum & ijs, qui Galegam Polygalon esse autumant, & Galegae nomen à Polygalo luxatum; ipsa quoque Polygali descriptio repugnat: altior enim & maior Galega est, quàm exiguus frutex palmum tantum altus, dici possit.

Galegae autem huic & alia quaedam, altera veluti Galega, similis reperitur, quae caulibus, folijs, floribusque eam aemulatur. Cauliculis haec est tenuibus: folijs oblongis in exiguos capreolos desinentibus, Aracho similibus: flores in spicis ex purpura caerulei sunt: siliquae verò paruae, latiusculae, & semina in his parua, Viciae minorae, radix durabilis quoque naturae pluribus annis, primo Vere regerminat.

Nascitur subinde in sentibus circa margines agrorum, frequentius autem in pratis secus fossas, fluminum ac riuulorum siue torrentium ripas.

Nostri *Wilde Vitsen*, hoc est, Viciam siluestrem appellant: Galegam autem siluestrem aut Germanicam non impropiè quis ipsam nominauerit: nam Galegae quaedam species videtur.

Porro Galega, vt Baptista Sardus, & alij scriptum reliquere, ad omnes pestilentes morbos, contra ventris lumbricos, & venena assumpta efficax est: remedio quoque est, aduersus animalium venenosorum cum morsus, tum ictus, & succo epoto & herba contusa plagis imposita. Pueris etiam conuulsis, ac comitiali morbo laborantibus, succus dimidiae vnciae pondo sumptus prodesse fertur.

De Onobrychi. CAP. XVII.

QUAM Onobrychim hoc loco nominamus, caules profert à radice multos, cubitales, non sua quidem sponte erectos, sed procumbentes, & per terram reptantes: folia Galegae similia, tenuiora tamen, subtus albicantia, ex pluribus angustis in acutum desinentibus, coaceruata: flores in longiusculis spicis dilute rubent; fructus echinati sunt, asperi, plani, ac subrotundi.

Plerisque superioris Germaniae locis exit; circa Curiam, inquit Gesnerus, in pratis abundat: in Bohemiae agris secus scrobes, per quas pluuia delabatur aqua, frequens est: apud Brabantos ac Flandros ab herbarum studiosis in hortis subinde feritur.

Augusto cum flore & fructu reperitur.

Αΐωνυμος recentioribus herba est; à veteribus autem *ὄνοβρυχis* dicta apparet: quae enim de Onobrychi apud Dioscoridem aut Plinium reperuntur, ea omnia huic maxime conuenire videntur.

videntur. Scribit autem Dioscorides quidem sic: Ονοβρυχίς φύλλα ἔχει ὅμοια φακῶν, μακρότερα καυλὸν ἀνισάμειον ἀνθος φοινικῶν, μικρὰν ῥίζαν. Φύεται ἐν καθύγραυς καὶ ἀργαῖς τόποις. hoc est: Onobrychis folia habet Lenti similia, longiora: caulem dodrantalem, florem phœniceum, radicem parvam: nascitur in humidis & incultis. Plinius verò hunc in modum:

Onobrychis folia habet Lentis, longiora paulò florem rubentem; radicem exiguam & gracilem: nascitur circa fontes.

Quæ omnia & singula ἀνώουμον hanc herbam habere evidens est. Quam ob causam & eam veterum esse Onobrychim, minimè dubium esse videtur.

At Onobrychis, vt Galenus lib. De facultat. simplic. medicament. scriptum reliquit, rarefaciendi digerendique vim obtinet, proinde folia eius virentis, etiamnum imposita ad morem cataplasmatum phymata digerunt; arefactæ verò si in vino bibantur, strangurias sanant. Quin etiam sudores elicit, cum oleo inunctum.

Quæ & de Onobrychi Dioscorides quoque his verbis perhibet: Vim habet herba phymata discutiendi trita & imposita; cum vino verò pota strangurias sanat; cum oleo autem illita sudores mouet.

De altera Onobrychi. CAP. XVIII.

Onobrychis altera.

AD Onobrychim superiore capite descriptam proximè accedit alia, temerè inter Securidacas relata. Sunt huic multi à radice cubitales cauliculi, procumbentes ac humi proferentes: folia è multis congesta veluti Lentis, sed quàm Onobrychis superioris latiora: flosculi veluti Genistæ, minores, eleganti colore rubent, spicatum digesti: succedunt fructus asperi, spinosi, plani, clypeolis exiguis similes; in quibus semen minus quàm Genistæ: radix satis altè demittitur.

In hortis Belgij apud herbarum studiosos conspici interdum contingit: qua in regione spontè nascatur, aut qualibus locis gaudeat, nondum cognouimus.

Falluntur qui ad Securidacæ genus referre student. Securidaca nomen habet, quòd semina eius angulosa securim æmulentur: talia autem huius non sunt. Cum Onobrychi superiore plus habet affinitatis: quamobrem & alteram idcirco Onobrychim nuncupauimus.

Non desunt verò qui velint Helenium esse ^{Helenium} Ægyptium: Dioscorides enim duo descripsit ^{Ægyptium} Helenia; vnum Inula & Enula campana vulgò dicitur, alterum ait Crateuam referre in Ægypto gigni, herbamque esse cubitalibus ramulis, Serpylli modo per humum repentibus, folijs veluti Lentis, sed longioribus, & ad cauliculos multis, radice lutea, digiti parui crassitudine, inferiùs tenui, superiùs crassa, cortice vestita nigro, nascique in maritimis collibusque.

Meminit verò & Theophrastus Helenij quod ^{Helenium} φρυγανῶδες esse refert, & lignosum, & vni- ^{Theophrasti} uersa sua natura cum folijs ac floribus odoratum.

Facit & mentionem Helenij Plinius lib. XXI. cap. X. quod ait fruticem esse humi se spargentem, dodrantalibus ramulis, folijs similem Serpyllo. Sint autem hæc vna vel diuersæ ^{Helenium} stirpes, relinquimus diligentius perquirendum: hoc tamen addendum, si inter se conueniant, non posse Onobrychim alteram, Helenium Crateuæ esse, cum odorata non sit. ^{Plinij}

De Terra glandibus. CAP. XIX.

TERRÆ glandes exilibus & infirmis cauliculis exeunt: folia tenuia & paruula, oblongis & tenuibus adnascuntur pediculis, qui in viticulas desinunt, quibus propè assistentia complectuntur atque apprehendunt: flores summis caulibus, piso similes, sed minores, ex pur-

Terraë glandes.

ex purpura rubent, odoris non ingrati, quos paruula, oblonga siliqua succedunt, in quibus femina terna quaternave rotunda: radices crassa, oblonga, glandibus forma quodammodo similes, sed multo maiores, foris nigra, intus albicantes, sapore fere Castaneae, a quibus inferius longa tenuisque fibra dependet. Exeunt ab iisdem & aliae fibrae, iuxta caulis exortum, quibus oblique serpentes aliae adnascuntur glandulosa radices, ita se multiplicante stirpe.

Proueniunt in agris frumentarijs, tum vna cum ipsis frugibus, tum circa margines agrorum in rubetis ac senticetis. Reperiuntur in superiore ac inferiore Germania, in Bohemia Belgioque locis plurimis, & vt Ruellius testatur, in Gallia quoque.

Seri & semine & radice potest, sed radice citius perficitur; vna enim glans sata, in plures breui tempore multiplicatur.

Ceterum huic simile & aliud quoddam reperitur Legumen: cauliculi eius tenues, imbecilles, angulati, vicinis stirpibus sese implicant: folia paruula, veluti superioris, bina cohaerent, pediculo in capreolo deinente: flosculi alterius similes, sed colore lutei; radix tenuis serpit, extuberantes glandes nullas profert; durabilis autem est.

Secus aruorum margines multis in Brabantia locis gignitur.

Florent Iunio & Iulio, post messem effodiuntur ac colliguntur radicum glandes.

Germani Erdnuß / Erdeichelen / Grundichelen / Aefereichelen / Erdseigen: Belgæ Erdnoten & Erdeichelen appellant, & subiinde Mursen met sterren / hoc est, mures caudatas, a domesticorum paruorum murium similitudine, quam nigra, rotunda, oblonga, glandes retrò propendente tenuis fibrae parte referunt. Recentiores Latine terraë glandes, siue terrestres glandes nominant, & Graece quidem χαμαιβαλανος.

Aπιος.

Est tamen & alius χαμαιβαλανος, qui απιος & ισχας dicitur, cum quo terrestres glandes non conueniunt, utpote & forma non parum, viribus autem plurimum ab eo differentes. Nam Apios quidem Tithymali species est, & radice sua aluum vtrisque mouet; glandes vero istae eandem constringunt, non secus ac Astragalus, cui similiores videntur. Talorum siquidem similitudinem quamdam gerunt, ac formam etiam quodammodo referunt, vnius satiuæ rotundioris, ac breuioris Raphanidis, minores tamen, plures quoque παραφυσιας iuxta ipsas nascentes, sibi inuicem implicatas habent; & resiccatae durae sunt, ac aegre tunduntur.

Porro terraë glandes coctae ac in cibo assumptae, difficilius quidem quam Rapae aut Pastinacae concoquuntur, sed alimenti tamen non minus quam Pastinacae subministrant, minus quam illae inflant, tardius descendunt, ventrem quoque adstringentes: crudae vero elisatæ etiam difficilius concoquuntur, & aegrius ferusque descendunt.

Temperiem autem obtinent calidam quidem mediocrem, siccam vero paulò intensiorem, cum non exigua adstrictione coniunctam; vnde etiam non solum ventris fluxus, sed & sanguinis fluores, praesertim ex vtero, aut per vesicam reprimunt.

De Astragalo ex Plinio & alijs.

CAPVT XX.

ASTRAGALVS, vt Plinius tradit, folia habet longa, incisuris multis, obliqua circa radicem: caules tres aut quatuor foliorum plenos: florem Hyacinthi: radices villosas, implicatas, rubras, praeduras.

Dioscorides vero, Astragalus ait, paruulus in terra frutex, folijs & ramis Ciceri similis: flores purpurei, parui; radix rotunda veluti Raphanus grandis, propagines habet firmas, nigras, duras, veluti cornua, inter se implicatas, gustu adstringentes.

Nascitur in petrosis, apricis, & iisdem niualibus: Plinius. Aut, vt Oribasius, in ventosis ac niualibus. Dioscoridis exemplaria addunt, συσκίοις, id est, opacis. Copiosa in Pheneo Arcadiz, vt

diæ, vt Galenus & Plinius. In Dioscoridis exemplaribus εν Μέρησι τῆς Ἀραβίας legitur: at Dioscoridis locus animaduertitur. Memphis Ægypti ciuitas est, in Arcadia verò nulla.

Radices habet Astragalus, inquit Galenus, adstringentes: quamobrem etiam ex numero est non intrenuè exsiccantium: nam vlcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatum sistit, siquis in vino decoctam radicem bibat.

Eadem quoque de Astragali viribus memoriæ Dioscorides prodidit: Alui fluxum, ait, sistit radix in vino pota, & vrinam mouet: facit ad vetusta vlcera sicca inspersa: sanguinem supprimit: ægrè autem propter duritiam tunditur.

De Astragaloide. C A P. XXI.

Astragaloides.

CAULES Astragaloidi eriguntur, & cubiti altitudinem petunt, angulosi sunt, tenues, duri, & in alas diuisi: folia qualia Galegæ, ex multis ad vnam costam collecta: flosculi elegantes in summis virgulis è cæruleo purpurei, minores quàm Viciæ: siliquæ succedunt teretes, oblongæ, nigricantes, vti maioris Arachi; in quibus semen Vicia minus, maius verò quàm Arachi, sed non perinde rotundum ac globosum: radix longa, tenuis, non absque fibris, alrè descendit, & multo tempore durat, hiemis frigidisque patiens.

Ad hortos Belgij aliunde illatum, peregrinum est legumen: sed in superioris Pannoniæ montibus ac siluis frequens reperitur.

Iunio ac etiam serius floret, siliquæ intereà perficiuntur.

Quòd cum Astragalo similitudinem habere existimatur, Astragaloidis nomen accepit: nonnulli Eruum siluestre appellant.

Non desunt verò & alia quædam leguminosa, siliquas proferentia, quæ & Astragaloides dici possunt: horum cognitionis cupidus requirat in Caroli Clusij Observationibus diligentissimis.

Astragaloides autem quali sit facultate donatum, aut cuiusmodi viribus præditum, compertum nondum est.

De Anthyllide Lenti simili. C A P. XXII.

DVPLEX Dioscoridi Anthyllis: vna Lenti similis, altera Chamæpytin siue Aiugam refert. 1.

Ad prioris descriptionem proximè accedit herba quædam humilis, cauliculi cuius dodrantales: folia Lentis modo ex pluribus formata; vtraque verò mollia, tenui lanugine incanescentia: flosculi in cauliculorum fastigijs lutei, complures, veluti in umbella coniuncti; post quos siliquæ parvæ, in quibus semen exiguum: radix tenuis, duriuscula. Talem siquidem priorem Anthyllidem esse Dioscorides refert; folijs siquidem Lentis similibus, sed mollibus; ramulis dodrantalibus rectis; radice parua tenui. qualis est quam descripsimus.

Nec tamen & illa ab Anthyllidis prioris similitudine abhorret, quæ à C. Clusio in suarum Observationum lib. 2. pro Glauce depingitur. Ternis aut quaternis hæc assurgit tenuibus cauliculis, incanis; folia quos conuestiunt è pluribus ad vnam costam coherentibus veluti Lentis, superiore parte herbido colore virentia, inferiore verò lanuginosa & albicantia: flosculi in summis virgulis coaceruati purpurascunt: radix tenuis & candidula. 2.

Prior harum, circa agrorum margines plerisque Galliæ Narbonensis & Angliæ locis, teste Lobelio, gignitur: reperitur & in longius à mari sitis regionibus, veluti in quibusdam Germaniæ & Parisiorum agris: Brabantis hortensis est. 1.

Alteram Clusius refert à se iuxta Thormis fluuij ripas, infra Salamancam Hispaniæ, procul à mari repertam. 2.

Vtraque

Anthyllis Lenti similis.

Anthyllis altera Lenti similis.

Limodorum siue Orobanche.

Vtraque ad Anthyllidem priorem referenda videtur, quæ Græcis ἀνθυλλίς, Latinis similiter Anthyllis, Auicennæ Zahara appellatur cap. 755.

Ceterum quod ad facultates attinet prioris Anthyllidis, vrinæ difficultatibus & renibus plurimum prodesse denariorum quatuor pondere epotam, scribit Dioscorides: tritam verò cum rosaceo & lacte vteri inflammationes emollire impositam. Plinius verò vuluis vtilissimam, torminibusque & secundarum moræ in vino potam refert: Galenus autem vtramque modicè desiccare ait.

De Limodoro siue Orobanche. CAP. XXIII.

LIMODORVM cauliculus est pedalis aut maior, subrubens, fistulosus, fragilis: flores secundum caulem parte superiore nascuntur subcandidi, aut sublutei, Vrticæ inertis floribus haud multum ab-similes: floribus succedunt oblongi calyculi, in quibus semina minutissima, candicantia, & inutilia: radices subsunt rotundæ, turbinatæ, digiti aut pollicis crassitudine, foris squamis nigricantibus contactæ; intus verò subcandidæ aut subluteæ: quæ recentes succum habent lentum, ac facile franguntur; aridæ verò cornu modo durefcunt.

Gignitur in agris, inter legumina quidem frequentius, cum Lino quoque Cannabe, & Fœno-græco non raro: exit etiam vnà cum segete; iuxta vias quoque secusque; agrorum sepes, vt Matthioli scribit, in Italia freques prouenit: in Belgio in arenosis iuxta maris littora tumulis etiam reperitur.

Theophrastus huiusmodi vitium λιμόδαρον appellat, veluti λιμον, hoc est, famem adferens, frugum enim alimentum ad se trahit, ipsaque & extenuat, & incrementum sumere, perfe-
ctéve

εὐεῖν ἀδολεσχεῖν οὐκ ἔστιν. Σοτῶνι δαπερῶν ἢ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἡ κινεμάριον, ἢ ἀπὸ τῆς ὁμοιοῦτος τοῦ κινεμάριον, ὡς Πλίνιος ἀναφέρει: Διοσκουρίδῃ δὲ οὐκ ἔστιν ἀλλ' ὁ οὐκ ἔστιν.

Est tamen & alia Orobanche, quæ complexu ac circumligando se, legumina Eruumque enecat, quam Theophrastus & Plinius peculiariter Orobanchen nominant.

In olerum, inquit Dioscorides, Orobanche numero est, & tum cruda tum cocta in patinis Asparagi modo editur: cum leguminibus decocta facere creditur, ut ipsa citius concoquantur.

De Anblato, Neottia, alijs Limodori generibus.

CAPVT XXIIII.

Anblatum.

Neottia.

AD Limodori genera referenda sunt quoque Valerij Cordi Anblatum, & quam Neottiam ex vernaculæ vocis significatione dixeris.

Sunt autem Anblato folia quidem nulla, cauliculus verò dodrantalis, erectus & succosus, à cuius medio summum versus, flores in ruffo candicantes, ab exiguis veluti calyculis squamosis exeunt, omnes antrorsus & ad eandem partem spectantes, post quos parua acuminata vascula prodeunt, in quibus semen paruum: radices habet minuscultas, albicantes, succulentas, & squamis, ut Limodori, contextas.

Putri & umbrato gaudet solo: in Franconiæ, Bohemiæ, Silesiæ, Italiæque siluis, ac alibi reperitur.

Vere germinat, Aprili ac Maio mensibus viget, postea delitescit.

Anblatum Cordus appellat, alij radicem squamatam, Matthiolus Dentariæ maiorem speciem facit.

Facultate autem resiccans hæc est, radix gustu acerba: aquam ex tota stirpe destillatam aduersus Comitalem morbum nonnulli commendant, si aliquanto tempore à ieiuno sumatur.

AA

Profert

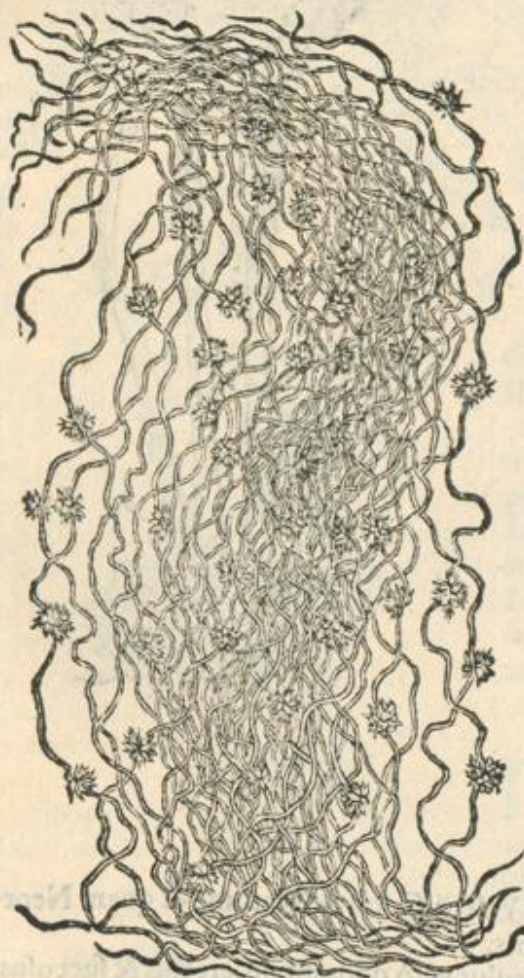
Profert similiter & Neottiacalem absque folijs, Limodori colore quidem similem, sed tenuiorem, teneriorem, ac minorem, in cuius summo flosculi veluti in paruam spicam congesti, eiusdem cum caule coloris: radices multae fibrosae sibi inuicem, nidi alicuius auis modo, implicantur; vnde νεοττίαν, auis nidum, & vulgò nostrate Brabantica lingua *Wogeis neit* nominarunt: Gallicè *Nid d'oiseau*: Germani autem *Margen diehen* appellant.

Λιμόδωρον, vt diximus, genus quoddam est, quod fortè etiam *λειμώδωρον* per *ei* prima syllaba, aut *λειμωνόδωρον* potius, haud abs re quis nuncupauerit, veluti τῶν λειμώνων δῶρον, hoc est, pratorum donum: nam in palustribus & vliginosis locis prouenit, ac in siluis humidioribus, veluti & Anblatum, quod eadem ex causa & *λειμωνόδωρον* esse potest.

Sunt porrò & alia Limodori genera, vt quae à Cisti radicibus exit Hypocistis, & Rapum quod passim cum in superiore, tum in inferiore Germania Genistae conuascitur. Sed de his in capitibus de Cisto & Genista, suis locis agetur.

De Cassutha. CAPVT XXV.

Cassutha.

CASSUTHA plurimis lyrarum fidibus similibus, longis repit cirrhis, aliàs crassitudine capreolorum ac clauicularum Vitis; aliàs tenuibus ac capillamentorum quorundam instar, qui statim ab ipso exortu herbarum fruticumque ramulis ac folijs sese implicant, atque crebris voluminibus proserpentes, comas complectuntur, tam spisso non rarò contextu, vt & propriam parentem subinde laqueis suis strangulent, sic vt aut mole oneratae stirpes procumbant, aut natiuo alimento destituta contabescant. Cirrhi autem vel candidi sunt, vel ex dilutiore purpura rubent. Flores edit Cassutha paruos, cirrhos ipsos quibusdam locis veluti ambientes, à quibus semina quaedam exigua, sed inutilia prodeunt: folia habet nulla: radicibus nititur nullis, in terra enim non gignitur, sed fruticibus herbisque tantum innascitur.

Reperitur Iunio, Iulio & Augusto mensibus: in Rubo, Vepribus, Lupulo & Lino, maior, crassior & candidior: in Thymo verò, Thymbra, & alijs humilioribus, ac durioribus, vt Eryngio, Genista, & alijs, tenuior ac ruffior.

Maiorem crassioremque Officinæ passim Cuscutam appellant: nonnulli quod Linum amplectatur, podagram Lini: doctiores Cassutham aut Cassytham, Gesnerus *λινοδασμόν*: Arabes *Kessuth* ac *Chasuth*: Brabanti vulgari sua lingua *Schofite* & *Wanghe*: Germani *Jutts*

frant / & *Dottern* / *Flachsseyden*: Galli *Goute de Lin*, & *Angurre de Lin*.

Minorem ac tenuiorem, quae duriori Thymo Thymbraeque se impilcat, Dioscorides *Ἐπίθυμον* *Ἐπίθυμον* nominat, Officinæ nomen seruant. Alij, inter quos Acturius, solius Thymi Epithymum; quod verò Thymbrae Epithymbum; & similiter quod Stœbæ innascitur, Epistœben nominauere, singularem cuique generi appellationem tribuentes.

Videtur autem Cassutha, nonnullis quidem huius ætatis doctis, eadem esse cum Cadyta, quam Theophrastus Syriacam herbulam tradit, arboribus, vepribus, & alijs quibusdam innascentem. Verùm cum Cassutha non solum non *βοτάνιον*, hoc est, herbula, siue exigua herba, sed nec herba propriè videatur, vt quae longioribus tantummodò cirrhis constet, ac vitium siue morbus potius sit quàm herba: nec in Syria solum, sed nusquam ferè non reperiatur: ac non arboribus quidem, sed herbis citius, vel herbosis fruticibus vepribusque se implicet, cum Cadyta non admodum conuenit.

Cadytas

Cadytas etenim, vt Theophrastus ait, *βοτάνιον* est & Syriacum quidem, quod etiam arboribus innascitur, modo quo Viscum, Stelis, Hyphear, Polypodium, & alia similia quædam, de quibus eodem loco Theophrastus agit, quo de Cadyta scribit. Meminit Cadyte Plinius quoque lib. xvi. exemplaria quædam Cassythas, sed emendatiora Cadytas habent.

Alij Cassuthan siue Cuscutam, Dioscoridis Androsacen esse existimant, sed quantum & illi à vero aberrarint, Antonius Musa Brasauolus in Examine simplicium dilucide demonstrat. Tamen enim Androsace *ἀνδρακός* ac sine folijs sit, alia tamen ac diuersa à Cassutha est: nam maritima Androsace est herba breuis, tenuibus veluti iuncis aut cirrhis, ab vna radice constans plurimis, in quorum summo, exigui nascuntur folliculi, semen continentes: amarum insuper, totaque candida est, & non vepribus aut alijs herbis innascitur, sed e terra, Musa teste, prodit.

Probabilior ac vero similior eorum videtur sententia, qui Cuscutam siue Cassutham, Orobanche similem, & genus quoddam eius esse existimant, non quidem Dioscoridis Orobanches, sed eius de qua Theophrastus, & quam Plinius lib. xviii. ait, circumligando se, Cicer encicare ac Eruum. Hæc etenim Orobanche Cassuthæ quædam species esse videtur, Eruum videlicet Cassutha.

Orobanchen siquidem Theophrastus Eruum esse scribit, Eruumque ipsum superare, & amplexu compressuque, suo necare: atque in hoc ei similem Aparinen facit, quod ea videlicet Lentem ita aggrediatur, ac veluti laqueis vel retibus totam capellat, sicuti Eruum Orobanche, siue Eruangina, vt Latine Theodorus Gaza vertit.

Temperiem autem Cassutha habet calidam quidem remissiore, siccam verò paulò intensiorem, secundi nempe ordinis, abstergendi deinde facultatem cum quadam adstrictione coniunctam, & præferam ea quæ in Rubo reperitur: parentis enim suæ, cuique innascitur stirpis, naturam ac facultatem aliquam sibi quoque adsciscit. Quæ enim calidioribus herbis, Thymo videlicet, ac Thymbræ adnascitur, calidior, siccior, tenuiorumque partium redditur. Quæ Genistam superat, vrinas potentius mouet, & ad alui deiectiones magis efficax est; humidior quæ Lino implicatur. Adstringendi, vt diximus, facultatem admixtam habet, quæ Rubo insidet; quæ & propter hanc potentiam adiunctam, alijs ad iocinoris lienisque affectus merito præfertur: cum enim expurgandi adstringendi que facultates simul habeat, viceribus istis in primis vtilissima est. Talia enim iocinoris lienisque oportere esse medicamenta, Galenus lib. xiiii. Methodi medendi abunde docet.

Expedit autem hæc Cassutha iocinoris infarctus, lienisque obstructi vitia, venas à pituitosis biliois que corruptis ac superfluis humoribus exonerat, vrinam mediocriter pellit, renes aperit, regio morbo quem iocinoris fellisque obstructio comitatur, succurrit, febribus auxiliatur diuturnis, vt tertianis impuris ac longioribus, item quartanis, & proprie infantium febribus, vt Mesues apud Serapionem ait. qui & naturam Cassuthæ esse tradit, flauam bilem per aluum deducere, ac efficaciorum cum Absynthio præbere effectum, nimio deinde eius vsu ventriculum grauari. Auicenna tamen non grauare eam, sed fortem efficere ventriculum qui debilis sit, scriptum reliquit, quod & nobis magis probatur.

Epithimum Cassutha de qua scripsimus calidius est & siccior, ad tertium videlicet vtriusque qualitatibus gradum, Galeno teste, accedens; partium item tenuiorum, & extergendi aperiendi que efficaciorum potentia præditum; lieni idcirco vtilissimum, & longè quàm iocinori vtilius. Nam vt Galenus lib. xiiii. Methodi scribit, valentiora lienis medicamenta esse debent, quàm iocinoris, tantò videlicet, quantò crassiore vitur alimento.

Opitulatur igitur Epithimum cunctis fere lienis affectionibus: obstructionibus ac schirrosis eius vitijs omnibus succurrit: ad diuturnos capitis dolores, morbum comitalem, melancholiam, & potissimum hypochondriacam efficaciorum est, aliosque ab atra bile morbos exortos: prodest lue venerea, malignis vlcibus, elephantiasi & scabie laborantibus: datur etiam vtiliter aduersus quartanas.

Purgat humores atros & melancholicos per inferna, vt Aëtius, Actuarius & Mesues scribunt; nec non pituitam, Dioscoride teste. Purgat item & inferiorem ventrem, quod in Thymbra ac Stœbe nascitur, sed facultate, vt Actuarius ait, est imbecillius.

De Crista galli. CAP. XXVI.

TENVIS & erectus caulis altitudine pedis, Cristæ galli est, folia angusta per ambitum crenata, flores lutei aut candidi, inertis Vrticæ haud multum absimiles: semen latum, colore nigrum aut subluteum, in valuulis latis, quæ quodam veluti folliculo breui continguntur: radix tenuis & parua.

Exit in aruis, & non rarò in pratis, vtrouique inutilis & vitiosa; plurima æstatis parte floret.

Crista Galli.

Fistularia.

multis aculeis ac spinis horridi, in quibus semen; radice nititur fibrosa.

Apud Hispanos in aruis frequens, frugibus infestus, sed tamen, ut Plinius ait, inter frugum morbos potius, quam inter terræ pestes numerandus: reperitur & plerisque Italiæ ac Galliæ locis.

Fructus æstate perficitur.

Belgæ *katelen*, & *Gele katelen* nominant, & plerique *hauecammestens* / vulgò Latine *Cristam galli*, & *gallinaceam Cristam*: Germani *Gäl Rodel*. Videtur nonnullis *αλεκτορολόφος* veteribus dicta, aut *Mimmulus herba*.

De priore Plinius lib. xxvii. cap. v. sic: *Alektorolophos*, quæ apud nos *Crista* dicitur, folia habet similia *gallinacei cristæ*, plura: caulem tenuem, semen nigrum in *filiquis*.

Mimmuli autem herbam in pratis pessimam ait, lib. xviii. cap. xxviii.

Sed *Alektorolopho* similior, quàm *Mimmulo*, *Crista galli* nostra videtur.

Qua autem hæc facultate aut potentia prædita, cognoscere, curæ adhuc nulli fuit, cum inutilis habeatur.

De Fistularia. CAP. XXVII.

FOLIA *Fistularia* parua habet, crebris incisuris *crispa*; caules *tenues*, breues, quosdam per terram *serpentes*, alios *erectos*, circa quos flores ut *Cristæ gallinacæ*, sed *minores* & colore *rubentes* aut *albicantes*: *filiquæ* deinde haud *absimiles*, parua, in quibus *semen latum* & *nigricans*: *radix tenuis* & *fibrosa*.

Nascitur in *vliginosis pratis*: herba non solum *parum utilis*, sed & *noxia*, ac *pratorum ipsorum vitium*.

In *palustribus Hollandiæ* procerior subinde quàm *alibi reperitur*.

*Mai*o ac *Junio* mensibus cum *flore* ac *valvulis* reperitur.

Germanorum plerique *Wraun Rodel* / alij *Leuskraut* / & *Wraun Leuskraut* / Græcè *φθίζιον*, Latine *Pedicularem* ab effectu nominant quòd *pecori ac iumentis*, quæ in *pratis* ubi hæc *provenit*, *pascuntur*, *pediculorum copiam* gignat: nostri *uode katelen*; recentiorum nonnulli *Fistulariam*; non pauci *Cristam etiam galli* appellant. Cum *Mimmulo* Plinij plus *similitudinis* quàm superior habet.

Creditur ad *Fistulas* & *sinuosa vlcera* utilis esse, nec non *menses*, & aliunde *profluentem sanguinem*, in *vino austero decocta*, potaque *filtere*.

De Tribulo terrestri. CAP. XXVIII.

TERRESTRIS *Tribulus*, quem nunc describimus, caules *promit tenues*, *foliosos*, circa quos *folia ex multis vni costæ adnatis congesta*, *Mochi* siue *fatiui Ciceris*, aut citius *Lentis* folijs *similia*: *fructus secundum caules*, post *quinque foliolorum flosculos*, *iuxta foliorum exortus à breuibis dependent pediculis*, *duri*,

Τρίβολος

Tribulus terrestris.

Τρίβωλος Græcè, & Latine Tribulus dicitur, ac ad differentiam alterius in aquis nascentis

τρίβωλος χερσαίος, & Tribulus terrestris.

Est autem terrestris Tribulus Theophrasto duplex: vnus folio exit Ciceris, alter spinoso constat. Hunc φυλλάμυθον appellari ait, ferius germinare, & semen nigricans in lobo ferre: illum verò περιόν siue præcoquum esse. Cum περιόν autem, qui hoc loco descriptus, magis conuenit; quem & terrestrem Theophrasti Tribulum non omnino abs re quis nuncupauerit. Dioscorides enim, qui vnus terrestris tantum meminit, hunc omisit. Suum siquidem Tribulum non Ciceri, sed Portulacæ similia tradit habere folia, ac tenuiora, & κλήματα, siue tenuiores teneroſque ramulos, per terram stratos, in quibus spinæ acerbæ & duræ. Qui certe Tribulus φυλλάμυθον, alteri videlicet Theophrasti Tribulo, magis similis est, quàm περιόν siue præcoquo.

Tribulus terrestris Dioscoridi

Ceterum in terrestri Tribulo terrea & frigida qualitas, quæ & adstringens, auctore Galeno, superat: fructus eius, cum tenuium sit partium, potus lapides in renibus comminuit.

Terrestris Tribulus, Dioscorides ait, drachmæ pondere epotus & impositus commorsis à vipera opitulatur: auxiliatur etiam aduersus

venena cum vino potus; decoctum eius respersum pulices necat.

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS QVARTÆ
LIBER QVARTVS,
DE GRAMINIBVS ET TRIFOLIIS.
PRÆFATIO.

VCCEDVNT Frugum vitijꝫ Gramina & Trifolia, quorum plurima in pabulum cedunt iumentorum; veluti quoque ex vitijꝫ multa. Sunt autem Graminum innumera quodammodo species; sed non omnes utiles: Trifoliorum etiam non pauca genera, quæ aliò referri possent; sed congeneres ac similes ab inuicem diuellere, nostrum institutum non admisit: proinde Graminum multa; Trifoliorum verò quotquot occurrerunt genera, hoc libro complecti conati sumus.

DE GRAMINE, quod Græcis ἀγροσί, dicitur.

CAPVT PRIMVM.

Gramen.

FOLIIS, culmis, ac iuba parvæ Arundini Gramen istud haud multum ab simile est: folia etenim ei sunt angusta, in acumen fastigiata, Arundinis quidem longè minora, sed quàm pratensis Graminis duriora ac maiora: culmi rotundi, sesquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinque genicula habentes: non spicam, sed iubam fert, Milij aut Arundinis similitudine, minores tamen ac rariores: radicibus serpit longis, candidis, geniculatis, gustu non ingrataꝫ dulcedinis, sibi inuicem implicitis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, folia caulesque proferunt.

Nascitur potissimum in aruis, & agris frumentarijs, tam frugum quàm agrorum vitium ac pestis, agricolis ingratum: nam agro profcisso radices rastris eruunt, ac collectas, flammis ne renascantur exurunt. Facile enim licet semiarida, terra obruta radices reuirefcunt; tam pertinacis est vitæ, & agrè intermoritur.

Floret estate vnà cum frugibus, Autumno radices leguntur. Rura Brabantiaꝫ Pœn nominant, alij Aedgras: Græcis ἀγροσί, est; Latinis communi nomine Gramen. Αγροσί, autem ab ipsis agris dicta putatur, qui Græcis quoque ἀγροί nominantur. Appellatur porro idem & ἀμυγλί, ἀγρόν, Sanguinalis & Vniola.

Radix Graminis mediocriter frigida est & sicca, sapore dulcis instar aquæ, acre tamen quiddam exiguum ac subacerbum, vti Galenus scribit, obtinet:

eruenta vulnera glutinat, decoctum radicis renibus & vesicæ prodest, vrinam mediocriter mouet, calculos subinde pellit.

Dioscorides easdem Gramini, quas Galenus, tribuit vires: Radix, inquit, trita & imposita vulnera glutinat: decoctum eius potum ad tormina facit, & vrinæ difficultatem: calculosa etiam circa vesicam excrementa conterit.

Recentiores decoctum radicum infantium ac puerorum vermes necare ac excludere potum autumant.

Aliud item & Agrosteos reperitur genus, quod culmis folijsque præcedens refert, & non spicam,

spicam, sed iubam quoque profert, tamen non tam effusam, sed rariorem & Auenæ similio- rem, non nihil tamen ab eius differentem: radices eius crassæ, magnis, crebrisque tuberibus valde sunt nodosæ, & hac illacque serpentes progerminant.

Nascitur istud Gramen similibus vti præcedens locis, & non raro secus agrorum margi- nes reperitur.

Nostri à crebris geniculis ac tuberosis radicum nodis, *Yunooogras*/id est, Nodosum Gra- men, appellant.

Meminit huius Marcellus vetus auctor, cap. xxvi. Herba, inquit, quæ Gramen dicitur, nodorum xxvii. ex vino ad medias decocta & expressa atque colata, potuique strangurioso ex vini cyatho vno mixta data, adèdè potenter succurrit, vt vbi sine tormento vrinam facere cœperit, dari non oporteat: sed febricitantibus ex aqua sola dabitur.

Ex quibus verbis apparet, nodosum istud Gramen, apud veteres pro Gramine propriè di- cto siue Agrosti habitum, & aduersus calculum & vesicæ morbos commendatum quoque fuisse: recentior ætas nunc huius, modò illius indifferentur, pro Graminis radicibus vtiuntur.

De Gramine Mannæ. C A P. I I.

Gramen Mannæ primum.

Gramen Mannæ alterum.

AD Graminis genus referenda videntur & alia duo siluestria spuria degeneraque Fru- menta, cerealium seminum vitia.

Vnum culmis assurgit cubitalibus aut altioribus, crebrò geniculatis, per maturitatem sub- rubentibus: folijs arundinaceis, pilosis, præsertim ea quæ culmos ambiunt & amplectuntur parte. Iuba ferè Milij modo effunditur, minùs tamen densa, colore nigricans, cuius singulæ Gramen Mannæ primum. sectiones ac veluti spicæ, longæ & perquam tenues sunt, semenque ab vna tantùm parte ha- bent, Milio minus, forma oblonga; quod à glumis ac vtriculis, quibus continetur, repurga- tum, candidum est: radix vt aliorum cerealium seminum fibrosa.

Plerisque Italiæ & Germaniæ locis incultis sua sponte exit; reperitur & in Bohemia silue- stre, apud quos tamen & in agris seritur, veluti & in Goritiensî agro & Carinthia, vti Mat- thiolus refert; apud Belgas peregrinum, non nisi satum, provenit.

Germani *Himmeldau*, id est, Cæli rorem, appellât; Matthiolus ea de causa Mannæ gramen.

AA 4

Milij

Milij filuestre ac spurium quoddam videtur genus. Creditur à Leoniceno ac Ruellio Capriola ac Sanguinaria dicta. Sunt qui velint Plinij Gramen aculeatum esse, sed quia eius omnino brevis descriptio, affirmari nihil potest. Multum autem à veritate recedunt, qui Coronopus esse existimant. Coronopus siquidem, vt Dioscorides ait, per terram repit, & folijs est fistis: huius verò culmi erecti assurgunt, & folia arundinacea nequaquam in partes finduntur, quæ Mannæ Gramen non esse Coronopus euidenter ostendunt.

Ceterum facultate Graminis istius semen Milio ac Panico simile esse videtur. Bohemum cum pinguium carniū iure coctum edunt, & sic apparatus, gratum ac suauē edulium est.

Gramen
Mannæ
alterum.

Alterum Mannæ Gramen arundinaceæ quoque naturæ est: culmos gignit complures, quosdam autem erectos, nonnullos verò in latus & terram versus reclinatos: folia vt prioris arundinacea: non iubam, sed veluti spicam fert, eamque asperiusculam, Panici paniculis breuiorem, rariorem & tenuiorem multò, & subinde singularem, non rarò autem multiplicem ac ex pluribus constantem; quandoque item herbacei coloris, aliàs in rubore nigricantem; in qua semen candicans, duriusculum, Panico minus.

Frequens est iuxta agrorum aggeres, in hortis & alibi: reperitur non modò in Germania & Belgio, verum & Italia, Gallia, ac alijs Europæ prouincijs.

Panicum palustre nonnulli, alijs Panicum siluestre appellant. Eiusdem cum superiore generis est, & cerealium quoque frugum vitium quoddam, veluti & illud, Mannæ Graminis species, ea de causa, altera.

Semen à gallinis, columbis, atque alijs auiculis, veluti & superioris, subinde editur.

De alijs Graminibus.

C A P. I I I.

Gramen pratense I.

Gramen pratense II.

SUNT verò & alia multa propemodum infinita Graminum genera. Ex his quædam instrumenta & quadrupedia pascuntur animantia, alia parum aut nihil vtilia sunt.

Quæ pabulationi conueniunt, omnia angustis folijs, & gracilibus quoque exeunt culmis: quorum quædam Lolij, aut Milij, aut Panici, aut alterius omnino frugis: nonnulla peculiarem ac sibi propriam spicam aut iubam proferunt: radices omnibus tenues, plurimis fibrosæ, capillamentis similes, paucissimis longæ & serpentes.

Nascun-

Gramen pratense III.

Gramen pratense IIII.

Gramen pratense V.

Gramen pratense VI.

Nascun.

Gramen pratense VII.

Gramen Eriophoron.

Nascuntur frequentius in pratis ac locis palustribus, non raro tamen & in montibus, & quibusvis alijs incultis aut desertis locis virent.

Ula. Hæc genera Theophrastus $\pi\rho\alpha\varsigma$, hoc est, herbas nominat. Est tamen & $\pi\rho\alpha$, eodem auctore, generaliter omnis herba à radice foliata, non ramosa, quæ caule semen fert, vt frumenta, & pleraque olera.

Huiuscemodi autem Gramen Latini generali ac communi Graminis nomine appellant, Gallis *De l'herbe* dicitur, Germanis ac Belgis *Gras*.

Pascuntur id boues & iumenta, cum viride, tum siccum & iam fœnum factum.

Inutilium Graminum non exigua quoque est turba. Quædam horum in locis exeunt palustribus, riguis, & plurima parte aquas habentibus, alia in aridis & apricis.

8. Inter palustria aut potius aquatilia, & vnum est quod Eriophoron rectè appellatur. Habet istud pauca perquam angusta & oblonga folia Gramini similia, inter quæ medius exit teres & longus stylus, iunco læuore & forma similis, ad cuius summum mollis candicans dependet lanugo: radix huius vti aliorum fibrosa.

Plerisque humidis & desertis Brabantie, Hollandie, & Germanie locis, huiuscemodi Gramen reperitur; præsertim Iunio ac Iulio mensibus, quando ex ipsis iunceis stylis lana candicans dependet.

Germani *Mattenflachs* appellant.

9. Ex eorum verò numero, quæ in apricis & aridis locis exeunt, minimum quoddam ac tenuissimum est, subinde vix palmum altum, cui pro folijs iunci sunt tenuissimi, inter quos geniculati & tenuissimi similiter culmi exeunt, dodrantaes, aut breuiiores, mollem, lanuginosam, inconditamque spicam, aut potius $\varphi\omicron\lambda\mu$ siue iubam proferentes: pro radicibus fibræ sunt capillis similes.

Nascitur non in palustribus, sed tenui ac macro solo, locis aridissimis.

Spicæ siue iube Iunio & Iulio mensibus emicant.

Gramen quis dixerit iunceum, propter eam quam cum tenuissimis iuncis folia similitudinem habent.

Spartum herba.

Sparti autem herbæ, quæ in Carthaginensi Hispania gignitur, species fortè quædam est, nam & huic Sparto, pro folijs, styli iuncei sunt, lenti, obliquiosi, ad omnia vitilia utilissimi: locis quoq; gignitur aridis: Plinio etenim auctore, Spartum istud, iuncus proprie est aridi foli.

De

De Gramine Leucanthemo. CAP. IIII.

Gramen Leucanthemum.

AD Graminum genera pertinet & Leucanthemum gramen: cauliculos id gerit à radicibus multos, tenues, teretes, crebrò geniculatos, facile in terram, nisi propè nascentibus fruticibus fulciantur, procumbentes: folia ex singulis geniculis bina, contra se posita, angusta, oblonga, duriuscula, Graminis tamen breuiora. Flosculi summis caulibus erumpunt plurimi, singuli suis insidentes pediculis, candidi, ex aliquot exiguis & angustis foliolis congesti, Leucoij floribus minores; quibus pereuntibus, folliculi succedunt oblongi, in quibus semen paruum Milio simile: radices tenues & geniculatæ, latè veluti Agrosteos serpunt.

Secus scrobes, agrorum aggeres, locis frutetosis ac opacis crebrò reperitur.

Floret Maio & Iunio mensibus, & non rarò ferius quoque.

Recentiorum plerique Eufragiam faciunt, verum perperam; multum enim ab Eufragia differt. Germani Augentrostgras; Brabantii Ooghentroost gras nominant: cum κραταίγονον autem Dioscoridis similitudinem habet nonnullam, quod à nonnullis κραταίγονον, à Theophrasto verò κραταίος appellatur. Nam folium quidem habet Miagrio, quod à Dioscoride Melampyron quoque dicitur, haud multum dissimile, verum minus: culmos etiam geniculatos, ab radice vna complures, & semen exiguum: conueniunt etiam natales, nam frutetosis quoque ac opacis locis prouenit.

Crataegonon autem, vt Dioscorides ait, folia habet Melampyro similia: caules ab vna radice multos, geniculatos: semen Milio simile: nascitur in vmbrosis ac fruticosis, vehementer autem acre.

Porrò, vt Theophrastus tradit, κραταίος nascitur ὡς περ λίνον πύρινον, hoc est, veluti Linum triticeum, & fructum tamquam Milium fert.

Plinius autem Crataegonon non Melampyri folio, aut Lino pyrino: sed spicæ Tritici ^{Plinij error} simile esse prodidit, non absque errore: qui vt satis euidentis est, ita & suspicionem mouet, Theophrasti quoque locum corruptum ac vitiatum esse, ac pro eo, quod legitur, ὡς περ λίνον ^{Theophrasti locum} πύρινον, legendum esse, ὡς περ μελάμπυρον: præsertim cum Lini pyrini, vel apud Theophrastum, vel alios etiam auctores, ne nomen quidem vsquam reperiatur. ^{corrigitur.}

Ceterum Crataegoni, vt Galenus inquit, herbæ fructus & acris gustanti est, & vtenti admodum similis Milio. Traditum est à quibusdam, Dioscorides scribit, seminis Crataegoni potionem efficere, vt mulier masculum pariat, si post mensium purgationem, priusquam concipiat, ieiuna ter in die, trium obolorum pondo, in cyathis aquæ duobus, per dies quadraginta bibat, similiter & vir, totidem diebus, deinde cum ea coëat.

De Gramine Polyanthemo. CAP. V.

ACCEDIT Graminum generibus & Polyanthemum Gramen, quod folia pratensis Graminis minora, tenuiora ac breuiora profert: cauliculi inter hæc exeunt dodrantales, folijs vidui, in quorum summo flosculi in exigua umbella compacti, in candido leuiter purpurascens, Leucoij floribus singuli minores: radice nititur tenui & longa.

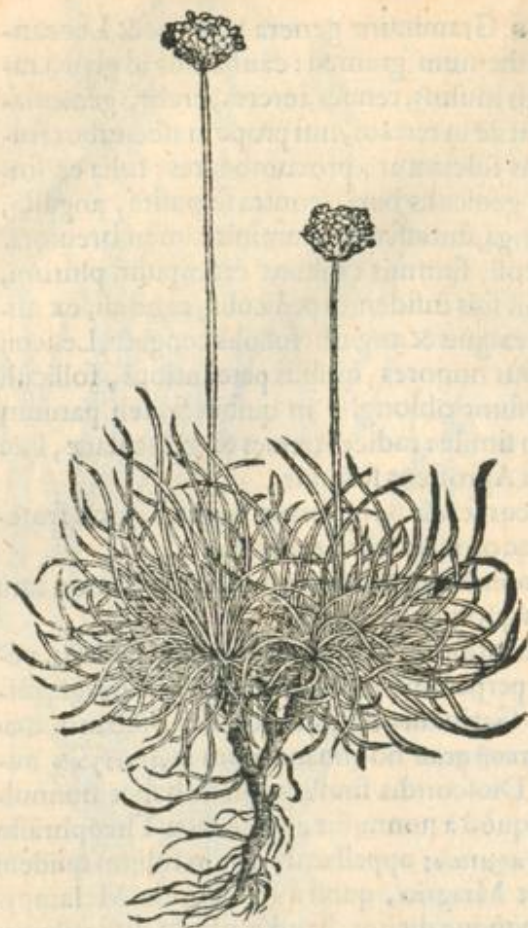
Reperitur in pluribus per Germaniam, Bohemiam, & Silesiam locis in agris, ac non rarò iuxta Rhenum ac Mosam: atque vno quidem loco maius ac altius, alio verò minus ac humilius. Exit & in palustribus nonnullis, haud procul à mari in Zelandia.

A Maio mense in multam ætatem floret.

Gramen appellari potest Polyanthemum, à florum multitudine, alio nempe destitutum nomine:

Gramen Polyanthemum minus.

Gramen Polyanthemum maius.

nomine: nam cum *μαλνος* similitudinem nullam habeat, proprie *ψευδομαλνο* (quod plerisque visum) esse non potest.

Gramen Parnasium.

Vsum in medicina habet nullū: flosculi gratiam aliquam obtinent, & coronis subinde adduntur.

De Gramine Parnasio. CAP. VI.

Ad Graminum genera pertinere videtur, quod Parnasium vulgò cognominatur. Sunt huic folia lata, nonnihil acuminata, Hederæ folijs satis similia, sed nequaquam angulosa, minora item & candidiora, dilute nempe virentia, erumpunt inter hæc complures dodrantes, graciles, angulosi cauliculi, vnico ferè folio, eoque absque pediculo, ipsum amplectente, in cuius fastigio flosculi odorati, candidi, quinque foliorum, atque inde capitula rotunda, acuminata tamen, in quibus semen: radix nigricans fibris multis firmatur.

In riguis & humidis pratis, solo tamen gracili, sæpius prouenit, tum apud Germanos ac Belgas, tum & alibi, veluti patentibus quibusdam locis haud procul ab arenosis tumulis in Batavorum Hollandia.

Iulio mense cum flore reperitur, semen postea succedit.

Germani *Leberblümlein* appellant, atque idcirco Valerius Cordus Hepaticam albam: Poloni Enneadynamin Gesnero teste vocant. Cum eo Gramine, quod à Dioscoride Parnasium dicitur, similitudinem non exiguam habet, atque inde Belgis Gramen Parnasium nominatum. Describitur

bitur

bitur autem istud à Dioscoride his verbis : Quod in Parnaso Gramen nascitur, πολυκλαδώνησι siue multorum est ramulorum : folia Hederæ similia fert : florem album & odoratum : semen exiguum, non inutile : radices quinque aut sex, digitalis crassitudinis, candidas, molles, & admodum dulces. Cum qua descriptione Gramen à nobis propositum conueniret, si radices responderent, quæ neque crassæ neque candidæ sunt. Qua de causa non legitimum, sed spurium genus habendum.

Ceterum spurium istud Gramen Parnasium adstringentis facultatis non expers est, quod sapor eius nonnihil acerbus satis ostendit, quale quoque legitimum esse apparet. Nam Dioscorides Graminis in Parnaso nascentis semen ait valde quidem diureticum esse siue urinas mouere, aluum autem & vomitiones sistere.

De Trifolio pratensi. CAP. VII.

Trifolium pratense.

PRATENSE Trifolium caules cubitales aut longiores promit, rotundos, subinde nonnihil hirsutos, plurima sui parte per terram serpentes: folia circa hos per interualla ex tribus simul hærentibus composita, quorum singularia, quæ quidem terræ ac radicibus proxima, rotundiora sunt, quæ verò secundum caules enascuntur, oblongiora, & crebrò candidiorem maculam διχρόμου, Lunæ ferè similitudine in medio habent: flores in summis caulibus exeunt ab umbella crassiore ac breuiore veluti spica, colore aliàs in rubro purpurei, aliàs candidi, gustanti dulces: semen in exiguis folliculis rotundum: radix longa & lignosa, teres, in altum descendit.

Nascitur in pratis ac palustribus locis, præsertim iis quæ subinde fluuiali aqua rigantur.

Seritur & in aruis apud Brabantos nonnumquam huius generis Trifolium: est hoc eo quod in pratis gignitur lætius & procerius.

Floret Maio & Iunio, ac reliquæ deinde æstatis maxima sæpenuerò parte.

Græci huiusmodi Trifolium, Τρίφυλλον ἐν τῷ χορδοκοπέοις ἡρώδηρον, & non rarò λωτὸν τὸν ἐν χορδοκοπέοις nominant: Latinis Trifolium pratense dicitur: Italis Trifoglio: Hispanis Trebol: Germanis Wisentlee vnd Fleyschblumen: nostris Clauerren: Gallis Treffle, & vetere eiusdem gentis lingua, Visumarus, vt tradit Marcellus scriptor antiquus. Quod in agris seritur, Medicam, imperi-

ti cognitionis herbarum ac simplicium, perperam nominant.

Trifolij autem huius cum folia tum flores refrigerandi ac resiccandi potentiam obtinent. Fertur ex horum decocto, addito melle, enema intestinorum rosiones ac dolores sedare, & viscidos lentosque adherentes intestinis humores educere: ex ipsa verò herba cataplasma vtiliter inflammationibus imponi.

Pascuntur herbam cum boues & iumenta, tum vtilissimè vituli & agnelli: flores apibus graui sunt.

Trifolium quoque inhorrescere, & folio contra tempestatè surrigere certum est, Plinius ait.

De Trifolio bituminoso. CAP. VIII.

TRIFOLIUM bituminosum virgis fruticat tenuibus, magna ex parte erectis, bicubitalibus & altioribus; vnde longiores enascuntur pediculi, tenues, veluti ramuli; in quibus terna folia, oblonga, veluti in mucronem desinentia (quæ tamè ante caulem exeunt, rotundiora sunt) pratensis Trifolij latiora, maiora ac nigriora, è quorum sinibus rursus alij tenues prodeunt cauliculi, umbellas ferentes, Scabiosæ umbellis siue σκιάδίοις minores, plenas florum, coloris cærulei, siue Hyacinthini, id est, eius quem Hyacinthus refert cæruleus. Semen inde subsequitur oblongum, & vti Dioscorides tradit, aliquatenus latum, hirsutum,

BB

& ab

Trifolium bituminosum.

Tariflon.

& ab altera parte summoque cacumine, veluti apicem habens: radix tenuis est & oblonga. Odorem herba foliaque bituminis referunt.

Nascitur, Hippocrates non Cous, sed Hippiatros ait, locis fragosis, ut Ruellij conuersio habet. In Belgio ac Germania nusquam sua sponte, sed in hortis tantummodo sacum prouenit; vbi Iulio & Augusto demum mensis floret.

Græci τεύφλλον, & uti Dioscorides scribit, ὄξυτεύφλλον nominant: plerique μυρωδός, alij ἀσφάλιον, nonnulli κίκλιον, Nicander etiam τεύφλλον, Romani Trifolium acutum aut odoratum, nostra ætas Trifolium bituminosum. Auicennæ Tariflon est, non autem, ut quidam existimant, Handacocha: sub Handacochæ siquidem nomine Auicenna Dioscoridi Lotos dictas comprehendit, vrbanam videlicet, siluestrem, & Ægyptiam, quas vno capite inter se confundit.

Describit Trifolium istud Scribonius etiam Largus cap. CLXIII. his verbis: Quod ὄξυτεύφλλον Græci appellant, nascitur hoc Siciliae plurimum, nam in Italiae regionibus nusquam eam vidi herbam, nisi in Lunæ portu, cum Britanniam peteremus cum Deo nostro Cæsare, plurimum super circumdatos montes. Est autem folijs & specie & numero similis communi Trifolio, nisi quod huius pleniora sunt, & quasi lanuginem quamdam super se habent, & in

extrema parte veluti aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense Trifolium inuenitur.

Vis autem Trifolio, quod Asphaltion dicitur, calida & sicca, Galenus ait, uti bitumen, vtrumque tertio ordine, proinde potum laterum dolores ab obstructione iuuat, & vrinam mensisque prouocat.

Hippocrates Trifolium non solum menses prouocare, sed & foetus cum sumptum tum appositum expellere tradit: Mulier, inquit, si ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato, hoc etiam menses educit & foetus. Et alio loco: Idem etiam (de Trifolio scribens) appositum menses erumpere facit, & foetum eiicit.

Dioscorides, Semen, ait, & folia in aqua pota, pleuriticis, vrinæ difficultati, comitialibus ijs qui aquæ inter cutem principia sentiunt, & hysteriis auxiliantur. Dari autem debent seminis drachmæ tres, foliorum verò quatuor. Præsidio etiam sunt commorsis à serpentibus folia trita & ex aceto mulso pota. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumque decoctum, fori dolores eorum finire, quos serpentes momorderint: qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius vlcus habens foueatur, perinde eum affici ac à serpente ictus. Quidam etiam terna folia, aut semina in tertianis cum vino exhibent, & in quartanis quaterna, veluti febrium circuitus exoluentia. Radix quoque antidotis additur, Dioscorides ait.

At veteres alij non radicem modò, sed & semen ipsis admiscuerunt, ut ex plurimis compositionibus, lib. II. De antidotis apud Galenum videre est: Theriacis videlicet Ælij Galli, Zenonis Laudocei, Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei, & Heræ.

De Trifolio ex America. CAP. IX.

Trifolium ex America

TRIFOLIO bituminoso aliud quoddam simile reperitur peregrinum ex America Trifolium. Caules istud fert à radice complures, rotundos, ramosos, in latus declinantes: folia in singulis pediculis terna, colore in virore subnigra, figura rotundiuscula, primis & è radice exeuntibus bituminosi Trifolij, forma, colore & odore quoque quadamtenus similia, latiora tamen & per ambitus magis crenata, flores in summo ramulorum exeunt, exigui, subcandidi,

Trifolium ex America.

candidi, spicatum digesti; fructus inde rotundi, aliquantulum plani, Aphaces à nobis descriptæ femini ferè similes: radix in plures diuiditur.

Ex America in Belgium Trifolium istud illatum est, vbi Iulio & Augusto floret.

Trifolij bituminosi speciem odor grauis, & eius odori haud multum dissimilis, ostendere videtur.

De Trifolio odorato, siue Meliloto. CAP. X.

Trifolium odoratum siue Melilotus.

TRIFOLIUM odoratum, siue vt Pharmacopœorum Officinæ nominant, Melilotus, stirps est tres aut quatuor pedes alta, caule in alas ac ramulares adnascencias complures, mox à radice diuiso: folia ei terna, Trifolio aut citius Fœnogræco similia, candidiora, per oras lentè ac minutè fimbriata: flores lutei melini coloris, in breuibus spicis exeunt: semen inde subsequitur in exiguis, nigris ac latiusculis siliquis, paruum, colore pallidum: radix longa est. Refert tota herba odorem gratum, ac præcipuè flos eius luteus, qui & siccescentibus ipsis intenditur, exiguum quoque amaritudinem cum folia, tum flores gustatu referunt.

Est & alterum huius generis flore candido, caule, foliis & reliquis priori simile.

Item & tertium quoddam peregrinum ac rarissimum genus, flore purpureo caruleo, sed inodorato.

Reperitur & lutei floris longioribus siliquis, quam Ciliciam plerique cognominant.

Præter hanc & alia est lutei floris quædam, foliis per circumferentiam non crenatis.

Nascitur lutea siue vulgaris Melilotus non in Germania, Gallia, ac Italia modò, verum & in Belgio, circa aruorum & pratorum margines, fluuiorum ac torrentium ripas, ac subinde secus vias, locis asperis & in ruderibus. Similibus locis & candida in multis regionibus exit, apud Belgas tamen rarior, vbi nonnumquam in hortis feritur.

Nominant priorem Melilotum recentiorum nonnulli Trifolium odoratum: plerique Trifolium equinum & caballinum, quod videlicet ab equis avidissimè in pabulo expetatur: Germani *Grosser Steinklee* / id est, nostra lingua, *Groote Steenclaueren* / item & *Bärenklee* / id est, Trifolium vrsinum: Romani ac Hetrusci *Tribo-lo*, vt Matthiolus scribit: Saxifragam luteam Fuchsius; alij Melilotum Germanicum aut Officinarum, appellare malunt. Altera, Melilotus alba dicitur.

Vtuntur autem luteo Trifolio odorato, vniuersæ Germaniæ Officinæ in omnibus medicamentis ac compositionibus, pro veterum vera Meliloto.

Reprehendunt id ex recentioribus complurimi, qui veram esse Melilotum pernegant:

BB 2

quorum

quorum rursus nonnulli nouum & veteribus incognitum Trifolij genus; alij Cytisum veterum esse contendunt: verum neutri horum veritatem assecuti. Cum Cytiso enim exiguum, imò nihil similitudinis habet, vt ex ipsa Cytisi descriptione satis euidens est: nec etiam prioribus seculis incognita stirps est. Nam etiam si non alterius (quod tamen non verisimile) ipsius certè Auicennæ Melilotos est, quam eandem cum Dioscoridis Meliloto esse, de viribus ac facultatibus eius ipsius Dioscoridis testimonium adductum ostendit.

Duorum autem generum Melilotum Auicenna facit, vnam videlicet lutei floris; alteram candidi: vtramque odoratam & nonnullam amaritudinis participem, ac simul digerendi facultatem cum nonnulla adstrictione habentem. qualis vtique est præsentem capite delineata, qua Officinæ & huius inferioris & superioris Germaniæ vtuntur. Qua de causâ nec noua nec veteribus incognita stirps, sed ipsa veterum verissima videtur Melilotus; præsertim cum ei nullæ veræ Meliloti notæ desint, & in qua facultates ac vires omnes, Meliloto à veteribus ascriptæ, reperiuntur.

Est enim odorata herba, quæ & plenius resiccata redolet, ac talis aliquamdiu perdurat, qualem Melilotum esse, Theophrastus lib. De causis sexto, xxii. & xxiii. cap. memoriæ prodidit.

Florem etiam habet lutei coloris, veluti eius esse, quæ in Campania nascitur, Dioscorides tradit, (color enim ad florem contrahendus, nam herba, Plinius ait, incana est) laudatissimam siquidem in Attica, Cyzico & Chalcedone natam ait, quæ colore Croco vicina est, & boni odoris; at eam quæ in Campania, in luteum languescere ac odore infirmiore. Vnde colligendum odorem & colorem floris remitti atque intendi pro locorum ac regionum varietate.

Iam & habet Melilotus Germanica amaritudinem, quam Auicenna, vt diximus, Meliloto inesse scripsit.

Digerendi quoque potentiam obtinet, quam non Auicenna modò, sed & Galenus Meliloto tribuit. Cataplasmatibus siquidem, ac emplastris digerentibus resoluentibusque, nec non concoquentibus, tum & acopis omnibus vtiliter admiscetur.

Quæ certè omnia satis luculenter ostendunt, vulgarem Melilotum à veterum non discrepare, quam Græci quidem *μελίλωτον*, Latini Sertulam Campanam, Cato Sertam Campanam, plerique Coronam Regiam nominant.

Copiosior autem, vt Galenus ait, in Meliloto substantia est calida quam frigida, (primi videlicet ordinis calida & sicca) habet etiam quiddam adstringens, sed & discutit & maturat.

Dioscorides Melilotum tradit adstringentem & malaeticam vim habere: at malaeticam habet non propriam, sed quatenus in inflammationibus, aut aliis collectos humores discutit ac digerit: nam eatenus, quod durum est ac tensum, emollit, quæ propriè non emollitio, sed digestio & per halitum discussio est, cuiusmodi facultatem *δυσφορητικὴν* Græci nominant.

Atque hoc modo inflammationem omnem emollit, præsertim, vt Dioscorides tradit, circa oculos, vterum, sedem, aut testes, cum passo cocta & imposita: interdum autem addito oui luteo affato, aut Fœnigræci farina, aut Lini semine, aut Tritici farina, aut capitulis Papaueris, Seridëve. Sanat eadem recentes melicerides per se in aqua: & *ἀχῶρας* siue manantia capitis vlcera, cum terra Chia, Vino aut Galla illita: stomachi item dolorem & cocta & cruda, cum aliquo ex antedictis, leuat.

Aurium etiam dolores crudæ expressæ succus cum passo instillatus, sedat: capitis verò dolorem, quem *κεφαλαλγίαν* nominant, lenit, cum aceto & rosaceo irrigatus.

De Cytiso, ex Dioscoride, Galeno, & alijs. CAP. XI.

FRVTEX Cytisus est, vt Dioscorides ait, candidus totus, vt Rhamnus, (aut, vt Plinius, aspectu canus, breuiterque si quis exprimere similitudinem velit, angustioris Trifolij frutex) ramos spargit cubitales aut longiores, in quibus folia Fœnogræci aut Lori trifolia, sed minora, & medio eorum neruo maiore ac eminentiore, quæ digitis contrita Erucam olent, gustu Cicer nondum maturum resipiunt.

Galenus lib. i. De antidotis, Cytitum fruticosam plantam esse tradit, eam altitudinem attingentem, ad quam Myrti crescunt. Theophrastus *χαλεπὸν*, siue molestum eum esse scribit, ac omnia sibi propè assistentia enecare, sed eo tamen valentior *ἀλμυρον*, qui ipsum etiam Cytisum interimit.

Materies Cytisi nigra est, & proximè ad Hebenum accedere videtur, vt Plinius post Theophrastum lib. xvi. refert.

Pro legitimo autem Cytiso à recentioribus ostenditur frutex quidam lignosus, bicubitilis, aut altior, in multos ramulos sese explicans: folia cuius vnà cum caulibus incana & albicantia, quæ trita Erucam nonnihil redolent, & terna ab vno pediculo Trifolij instar dependent:

Cytifus vt existimatur.

dent: flores in summis virgulis elegantes, luteo auri relucet colore, forma Genistæ, sed minores, & amplius colorati: valutulæ planæ sunt ac recurvæ, & falcatæ, crescentis Lunæ formam referunt, in quibus semen: radix in ramulos spargitur.

Belgis hæc stirps hortensis tantum est.

Inuentus est hic frutex in Cythno insula, inde translatus in omnes Cycladas: mox in vrbes Græcas, magno casei prouentu, propter quod maximè miror rarum in Italia: non æstuum, non frigorum, non grandinum aut niuis iniuriam expauescit: Plinius.

Galenus in Mysia, qua parte Græciæ finitima est, tractum quemdam occurrere, memoriæ prodidit, quem Britum nominant, vbi collem non magnum, Thymo & Origano refertum, alibi locum Cytiso plenum vidisse se scribit.

Satio autem Cytisi (Columella ait) vel Autumno circa Idus Octobris, vel Vere fieri potest. Cùm terram benè subegeris, areolas facito, ibique, veluti Ocymi semen, Cytisi Autumno serito, plantas deinde Vere disponito, ita vt inter se quoquo versus quatuor pedum spatia distent. Si semen non habueris, cacumina Cytisorum Vere deponito, & stercoretam terram circumaggerato. Si pluuia non inceserit, rigato quindecim proximis diebus, simulatque nouam frondem agere cœperit, sarrito. Potest etiam ante Septembrem satis commodè ramis Cytifus feri, quoniam facile in quouis agro, quamuis macer-

rimo comprehendit, & iniuriam omnem sine noxa sustinet.

Nuncupant hunc fruticem Græci ac Latini *κυσθόν*, Theocritus etiam *κυσθόν*, nonnulli *κυσθόν* per *θ*, alij *πλίν*. A Cythno, aut vt alij, à Cythisa insula nomen, auctore Seruio, habet.

Refrigerant porrò Cytisi folia, Dioscoride auctore, tumores intra initia discutiant, si cum pane trita imponantur: decoctum vrinam cit potum. Galenus Cytisi folia digerendi facultatem obtinere refert, aquæ ac temperatæ mistam, sicut & Maluæ.

Mulieres, Columella ait, si lactis inopia premantur, Cytisum aridum in aquam macerare oportet, & cùm tota præmaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico vino, atque ita potandum dari, sic & ipse valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Hippocrates Cytisum etiam inter ea quæ lac extinctum reuocant, lib. De natura muliebri, & De morb. muliebr. enumerat. Aristomachus quoque Atheniensis apud Plinium, nutricibus in defectu lactis, aridum, atque in aqua decoctum potui, cum vino dari iubet.

Apes non defore Cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus & Aristomachus. Siquidem de Cytiso scriptores vno ore, Galenus inquit, tradunt, apes ex Cytisi flore plurimum mellis excerpere.

Columella Cytisum etiam vtilissimum tradit gallinis, apibus, capris, bubus, & omnigeni pecudum, quod ex eo citò pinguescit, & lactis plurimum præbere ouibus.

Marcellus antiquus auctor alium quemdam Cytisum describit, à superiore Græcorum Cytiso differentem, quem non iumentorum pabulo laudat, aut ad lactis copiam augendam commendat, sed mirum esse remedium tradit aduersus ischiadem & arthritim.

Herba est vel fructetum, ait, quòd maximè circa sepes vinearum nascitur, Latine Cytifus dicitur, virgultis est subtortis vel curuis, folijs oblongis, benè virentibus, floribus conclusis, oblongis, albis vel etiam galbinceis, benè olentibus, id est, mellito odore, fructetum ipsum semper virens ætate atque hieme.

De Pseudocytisis. CAP. XII.

Occurrunt verò & aliæ Trifoliæ, lignosæ ac fruticosæ stirpes, quæ cum Cytiso similitudinem habere posse videntur.

BB 3

Assur-

Pseudocytisus prior.

Pseudocytisus alter.

1. Assurgit vna à radice cauliculis teretibus, fragilibus complurimis, in alas ac ramulos diuisis, folia circa quos crebra, minora quàm Trifolij pratensis, colore virentia: flosculi circa virgularum fastigia spicato quodammodò ordine digesti, lutei, minores quàm Genistæ, alioqui consimiles: succedunt siliquæ tenues, oblongæ, angustæ, & ipsis Genistæ siliquis minores, in quibus femina exigua nigricantia: radix longa, altè descendit, quandoque in obliquum tendit.
2. Altera species copiosis ramulis ac cauliculis superiorem refert, nisi humilior ac lanuginosior esset, nec attollerentur, sed magis ad latus cauliculi eius inclinarent: folia quoque paulò maiora, sed tamen quàm Trifolij pratensis minora: flosculi etiam magis coniuncti, atque veluti in capitulum compressi, tum etiam nonnihil maiores sunt: siliquæ quoque aliquanto grandiores, hirsutæque: radix altè demittitur, in paucos diuisa appendices. Contingit autem non rarò vno loco hanc reperiri hirsutiorē siue lanuginosiorē, quàm altero: quo autem hirsutior ac lanuginosior, hoc etiam magis incanescit, nam ipsa hirsuties albicantem quemdam colorem vnà confert.

Reperiuntur huiusmodi Cytisi, in nostra ætate appellata Morauia, Marcomannorum olim prouincia, & in Pannonia superiore siue Austria, iuxta agrorum limites & vias, præsertim profundiores, & in siluis: vmbra etenim aliquo modo gaudere videntur.

Iunio ac Iulio cum floribus præcipuè vigent, semen interea & post ad maturitatē peruenit.

Carolus Clusius in suis per Hispanias Observationibus & huiuscemodi aliquot genera describit, quæ ab istis exiguum vel nihil differre videntur. Differentia si qua est, cæli soliq; differentiarum ac dissimilium occasione contingere potest: nam hæc duo ad stirpium mutationem plurimum posse, Theophrastus scribit. Describuntur verò ab eodem & hæc quoque genera, in suis per Pannoniam & Austriam Observationibus diligentissimis.

*Cæli soliq;
diferentia
ad stirpium
mutationem
plurimum
facit.*

Cytisi autem esse spurias species, satis manifestum; idcirco & Pseudocytisi dici ac nuncupari possunt, vel Cytisi siluestres.

Qualis autem facultas horum fruticum, vel ad quæ vtilis, exploratum aut cognitum nondum habemus.

De Trifolio fruticante. CAP. XIII.

TRIFOLIUM fruticans virgulas profert tenues, virentes, bicubitales & longiores, in obliquas, breues, ramulares adnascencias subinde diuisas: folia circa has proximè ab ipsis radicibus

Trifolium fruticans.

Trifolium odoratum alterum, siue Lotus sativa.

radicibus plurima, singulis pediculis terna, sed medio eorum maiore ac longiore, Trifolij angustiora & minora, ex nigro virentia, inferiore tamen parte viridiora: flosculi in ramulorum summo, exiguis insident pediculis, lutei, ab angustiore exigua veluti fistula, sese in quinque aut sex foliola pandentes; Buglossi vulgaris floribus quodammodò similes, sed minores: fructus rotundus est, magnitudine Erulix, initio viridis, per maturitatem verò niger, in quibus semina lata, Lentibus similia: radix alba, longa, latè sub terra serpit, ac plurimis non rarò progerminat locis.

Reperitur istud Trifolium apud Belgas in studioforum hortis aliunde inuectum.

Floret æstate, Autumno semen maturatur, frutex ipse perpetuò viret, & viuiradice constat.

Cytisum plerique appellant: nos Trifolium fruticans nominare malimus; cum Cytiso etenim non conuenit, vt ex eius descriptione superiore capite satis manifestum, nisi Marcelli Cytisus sit, cum quo aliquam fortè similitudinem habere videri posset, si flos, qui ei luteus est, albus esset aut galbineus.

Galbineus autem color idem videtur cum cæruleo, aut similis. Vegetius enim Renatus in sua Veterinaria lib. I. cap. xvii. & lib. iii. cap. ii. Eryngium herbam describens, florem inquit habere aureum vel galbineum. Reperitur autem Eryngij flos cæruleus & luteus.

Sunt verò & nonnulli, qui Trifolium istud Polemonium esse existimant, quòd videlicet cum vulgaris Rutæ aliquam huius folia similitudinem habere videantur: sed Polemonium non vulgaris siue graecolentis Rutæ est folio, sed alterius, Hypericoidis videlicet, veluti & Hypericum, Anonis, & Centaurium minus, quæ etiam folio Rutæ describuntur.

Porrò Trifolium fruticans nullius quidem vsus est, nec animantium cuiquam, multò minùs apibus, quod sciatur, gratum.

De Trifolio odorato altero, siue Loto sativa. CAP. XIV.

TRIFOLIUM odoratum alterum cauliculos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulares adnascientias multas: folia singulis germinationibus trina, Trifolio similia, leniter ac superficie tenuis per ambitum crenata, ex quorum alis in singulis pediculis flores in exiguis veluti spicis, pallidi ex cæruleo albicantes, quos aspera sequuntur capitula, in quibus semen Fœnogræco minus: radix fibrosa est.

Tota herba cum caulibus & folijs Trifolio non solùm bituminoso, sed & pratensi candidior est: odorata item est, & aroma cum grauitate quadam sentit, & plenius resiccata quidem: qui in decerpta aridaque diu etiam odor

BB 4 inhæret,

Galbinens color.

inhæret, & pluuiosa ac humente cæli constitutione intenditur. Fertur virens atque crescens septies in die odorem mutare, vnde & Germanicè *Sieben gezeiten kraut* annosæ anus ipsum appellant.

Floret Iunio, Iulio ac Augusto eiusdem, quo fatum est, anni mensibus: in hortis cum in superiore, tum in inferiore Germania, in Italia, Gallia, ac aliis in regionibus feritur.

Trifolium vulgò odoratum appellant: Germani, vt diximus, *Sieben gezeiten* / nostri *Seuenghetijcrup*, hoc est, septem temporum herbam: Hispani *Trebol Real*: Galli *Tressle odoriferant*. Lotus videtur vrbana, siue satiuæ, de qua Dioscorides lib. iv. quæ Græcis *λωτος ἡμερος*, & à quibusdam *σίφυλλον*, ab alijs *σίποδιον* nuncupatur.

Vim autem vrbanam siue domesticam Lotum, mediocriter concoquendi & rescicandi possidere, Galenus ait, & in caliditatis frigiditatisque coniugatione mediam quodammodò ac temperatam esse. Quæ certè facultates in hoc odorato Trifolio euidenter conspicuæ sunt.

Dioscorides, extractus, ait, succus addito melle oculorum argemas, nubeculas, *λευκόμαξα* (albugines vocant) & quæ pupillas oculorum obscurant, expurgat.

Nostri oleum in quo folia floresq; odorati huius Trifolij macerata, recentia vulnera glutinare tradunt, & ad puerorum enterocelas, bubonocœlasq; plurimum commendant. Interponitur & arida herba vestimentis, quæ ne à tineis rodantur, defendere putatur.

De Loto siluestri. CAP. XV.

Lotus siluestris ex Cod. Cæsareo.

DIOSCORIDES trium Lotorum, excepta tamen Loto arbore, mentionem facit: Satiuæ videlicet, Siluestris, & Ægyptiæ; has tres Auicenna vno capite, videlicet 341. sub Handocochæ nomine complexus est.

De ea quæ pro satiuæ habetur, præcedente capite scriptum.

Siluestrem Lotum Dioscorides caule esse ait bicubitali, & maiore, multas alas habente: folia familia Trifolij pratensis: semen veluti Fœnogræci, minus paulò, gustu medicato.

Plurimum hanc in Libya nasci, idem auctor est, & Trifolium minus appellari. Huiuscemodi autem siluestris Lotus hæctenus incognita latet: in vetusto autem Bibliothecæ Cæsareæ Codice, Loti siluestris huius imago reperitur. Depingitur autem caule recto, folijs Trifolij; & è sinu horum, pediculis flores, deinde siliquas, proferentibus; quæ tenues sunt, & quàm Fœnogræci minores, vt imago ostendit.

Vim autem calfacientem & leuiter adstringentem habet: vitia cutis in facie, & ephelidas cum melle peruncta expurgat, bibitur & vtiliter per se trita, aut cum Maluæ semine, cum vino passo, aduersus vesicæ dolores.

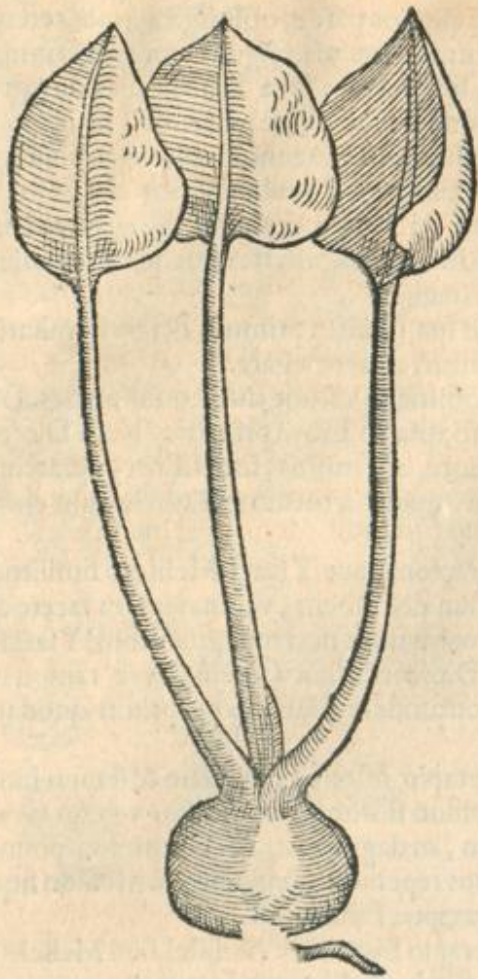
De Loto Ægyptia. CAP. XVI.

LOTVS quæ in campis Ægypti aqua inundatis prouenit, caulis est, vt Dioscorides refert, Ægyptiæ Fabæ assimilis: florem habet paruum, candidum, Lilijs similem; quem ferunt

oriente Sole explicari, occidente verò occludi; totoq; capite sub aquis condi, & rursus oriente Sole emergere. Simile caput eius est Papaueris maximo calyci, in quo semen Milij quantitate, quod rescicatum Ægyptij in panificium recipiunt: radicem Cotoneo Malo similem habet. Eadem de hac Loto Theophrastus refert, paulò tamen latius hanc describens: florem siquidem, ait, candidum, Lilijs angustia foliorum proximum; multos verò ac densos promiscuè exire, Sole occidente sese contrahere caputq; integere; ad ortum verò aperiri, & supra aquam assurgere: idque facere dum caput perficiatur, floresque defluant: capitis autem magnitudinem quantum Papaueris maximi: radicem rotundam Mali Cotonei amplitudine, cortice nigro, quali Nux castanea tegitur; corpus verò internum candidum esse.

Extat

Lotus Ægyptia ex Cod. Cæsareo.

Extat in antiquo illo Bibliothecæ Cæsareæ Codice, Ægyptiæ Loti icon, sed quæ non nisi folia & radicem exprimat: folia autem depinguntur tria, lata, singula longis ac crassis pediculis infidentia, ac è radicibus exeuntia: radix verò rotunda, Mali instar.

Ægyptia Lotus dicitur, quòd in Ægypto gignatur. Radicem huius Corfium appellari Theophrastus ait: Strabo autem Geographiæ lib. xvii. Corfium fructum esse tradit Piperi similem.

Radicem crudam & coctam edi Dioscorides scribit: Theophrastus elixam assamque in speciem albuminis verti memoriæ prodidit, & cibus gratam: mandi etiam crudam, sed gratiorem decoctam, seu aqua, seu pruna.

Qui huius radicibus victitant, Lotophagos dici, Strabo auctor est: Theophrastus autem ex Loti arboris fructu, qui dulcis ac suavis est, viuentes, Lotophagos appellat.

De Trifoliis Corniculatis.

CAP. XVII.

CORNICULATORVM, hoc est, quæ exiguas siliquas instar corniculorum proferunt, Trifoliorum aliquot reperiuntur genera.

Corniculorum autem horum Trifoliorum primum genus, multis exit tenuibus & infirmis cauliculis, humi procumbentibus; circa quos foliola incana, minora & angustio-

1.

Trifolium corniculatum I.

Trifolium corniculatum II.

ra quàm

ra quàm Trifolij: flores profert luteos, splendentes, Ochri floribus minores, complures simul in virgularum fastigiis eminentes: succedunt filiquæ aliquot parvæ, oblongæ, tenues, teretes, & angustæ, in quibus semina rotunda exigua: radix dura ac lignosa, singulis annis regerminat.

2. Alterum genus cauliculos quoque habet tenues, longosque: folia Trifolij aut Fœnogræci, ambitu ferrata: flosculos luteos, pallentes, in umbella instar ferè pratensis Trifolij; post quos exiguæ complures, recurvæ corniculorum modo, filiquæ exeunt, in quibus semina parva, sapore ac forma seminis Genistæ: radicibus firmatur longis, tenuibus & fibrosis.

3. Tertium genus caule, foliis, ac radicibus, prioribus, vti Tragus ait, simile, flores autem maiores, & in luteo splendidiore; filiquæ verò ei longiores, ex singulis tres, aut quatuor, autium vnguibus persimiles, in quibus semina rotunda, vt Arachi.

Nascuntur hæc genera pluribus Germaniæ locis sua sponte: primum Belgio familiarius est, vbi secus vias & agrorum margines passim reperitur: florent æstate.

Trifolia corniculata, ad differentiam aliorum nominari possunt, aut Loti siluestres. Differunt tamen non parùm à Dioscoridis siluestri Loto, quæ in Libya provenit. Nam Dioscoridis silvestris Lotus caule est bicubitali, & sæpè maiore, alis multis, folijs Tritolij pratensis, semine Fœnogræci, multò minore, gustu medicato. quale in totum nullum horum corniculorum Trifoliorum est.

Silvestris Lotus.

Habent autem ista corniculata Trifolia, cum Serapionis aut Ysaaci Meliloto similitudinem maximam. Serapio enim ex Ysaaco Melilotum describens, vaginas ipsam facere ait, veluti & ista Trifolia faciunt, quam ob causam (ceteris notis non repugnantibus) Ysaaci & Serapionis Meliloti videntur: non tamen idcirco Dioscoridis aut Galeni, licet tamen has inter se Serapio confundat, vt sæpè multas alias confundere Arabibus proprium quodammodò est vitium.

Differentiam vtriusque ipse siue Ysaac siue Serapio ostendit, vaginam & semen huius Meliloti præcipuè commendans: nam alterius Meliloti floribus potissimum veteres Græci vsi sunt, non filiquis aut semine, vt ex emplastrorum, malagmatum, & aliorum compositionibus, quæ apud Galenum, Paulum, Aëtium, & alios reperiuntur, evidens est. Meliloti siquidem, quod à Dioscoride describitur, in floribus præcipua facultas est.

Melilotus Ysaaci aut Serapionis.

[ ] *Videtur redundare.*

Describit autem Melilotum suam ex Ysaaco, Serapio his verbis: Alchilel, siue Melich (ita enim Melilotum Arabes hi nominant) herba est, quæ habet folia rotunda, viridia: ramuli eius sunt subtiles multum, & folia rara, & fructus habens vaginas subtiles, rotundas [sicut virgæ puerorum parvulorum] & sunt in eis grana pauca, glauci coloris, rotunda, minora granis Sinapis, & quod de ipsa administratur, sunt illæ vaginæ, cum eo, quod est in eis ex granis.

Quæ certè descriptio istis corniculatis Trifolijs satis respondet, & præsertim primo ac tertio generibus.

1. At primum horum Germani *Wilder klee / Stein klee / Unser Frauen schächlin / vnd Vogels wicken* appellant: nostri *Steen claueren / & Vogels Ditsen*: nonnulli Herbam leporinam: Fuchsius Melilotum Germanicam facit.

2. Alterum genus idem Melilotum Italicam, & Germanis *Wälscher Steinklee* nuncupat, & cum vera Meliloto conuenire existimauit, cum qua tamen per omnia non communicat.

3. Facultatem autem primum genus possidet euidenter adstringentem, frigidum ac siccum natura sua, incipientibus idcirco inflammationibus vtile, & omnibus, quæ reprimi ac refrigerari desiderant.

Ceterorum duorum non ita exploratæ aut cognitæ nobis vires sunt.

De Trifolijs cochlearis, hoc est, quorum filiqua, testæ cochlearum similitudine, in vertiginem torta sunt. CAP. XVIII.

1. **H**VIUSCEMODI Trifoliorum duo potissimum sunt genera. Primum cauliculos habet tenues, rotundos, non erectos, sed per terram repentes: folia Trifolio similia, verum minora, teneriora, & per ambitum crenata: flores ex luteo pallentes, parvulos in summo pediculorum: fructus latus est, & aliquot circumuolutionibus in spiras cochleæ modo contorquetur, in quibus semina parua, candida, nonnihil recurua: radix tenuis est.

2. Alterum cauliculis prius refert: folia quoque Trifolij minora, sed haudquaquam per margines incisa: flosculi quoque lutei: valuulæ quoque in spiras contortæ, sed longiores, angustiores, & spinulis aliquot horridula.

Conuenit istud aut saltem proximum est ei, quod à Carolo Clusio Medica Marina appellatur, & à se in Hispania & Gallia Narbonensi iuxta maris Mediterranei; in Lusitania verò iuxta Oceani littora repertum refert.

Apud Belgas & Germanos vtrumque hortense est. Æstate flores ac semina proferunt. Galli

Trifolium cochleatum primum.

Trifolium cochleatum alterum.

Galli huiuscemodi Trifolium *L'herbe au limasson* nuncupant: recentiorum plerique hæc Trifolia Medicas esse iudicant; nos Trifolia cochleata appellare maluimus, à siliquis cochleæ alicuius modo conuolutis: nam cum Medicæ descriptione (licet fortè similitudinem aliquam habeant) non conueniunt. Lentis enim magnitudinem, fructus siue siliqua multùm excedit: semen verò quod in ipsis continetur, non modò Lentis formam non habet, sed nec magnitudinem, multò Lente minus. Iam & iumentorum aut boum pabulo hæc Trifolia nec requiruntur, nec vtilia habentur, ita vt his de caussis (præter alias rationes) non esse veras Medicas, abundè constare videatur.

De Medica. CAP. XIX.

Ex Trifoliorum, & eorum quidem quorum valuulæ cochlearum modo intorquentur, genere & Medica est. Virgulas hæc siue cauliculos habet complures, rotundos, virentes: folia Trifolio similia, circa caules minora & contractiora: flores in umbella breui, crassæque spicæ quodam modò persimili exeunt, pratensis Trifolij angustiore & minore; colore vt plurimum in cæruleo purpurei: sequuntur inde siliquæ siue cornicula cochlearum similitudine intorta, sed multò, quàm cochleatorum Trifolium, angustiora; Lentis videlicet tantùm latitudine, aut paulò ampliore, ac in pauciores spiras contracta, duas videlicet aut tres tantùm, in quibus semen minutum & candidum; radices subsunt, vti aliorum Trifoliorum, longæ, tenues, & lignosæ.

Nascitur plerisque Hispaniæ locis sua sponte, quod satiuo tenuiora habet folia, & flores subinde subluteos. In Valentino regno, & vocata Catalonia, Tarraconensis Hispaniæ prouincijs, in agris feruntur, vbi crebrò singulis æstiuis mensibus refecatur, & in decem aut duodecim annos perdurat.

Serendam Medicam Varro ait in terra non nimium arida, aut varia, sed temperata. Palladius Aprili mense serendam esse Medicam scribit, ac semel satam decem annis permanere, ita vt quater vel sexies possit per annum recidi.

Appellant hanc herbam Græci *μνδραχιν*, Latini similiter Medicam, Castellani *Mielguas*, Valentini ac Catalani *Alfafa*, voce aut Barbara, aut ab Arabica deslexa: nam Arabum princeps

Medica.

Trifolium agrarium.

Trifolium agrarium.

ceps Auicenna Medicam *Cot, Alafeleti & Alfasafa* nominat. Veram autem & legitimam hanc esse Medicam, ipsa Medicæ dilucida apud Dioscoridem descriptio euidenter ostendit, quæ talis est: Μηδική ἔστι μὲν ἀπὸ φουμῆν τελευτῶν τῆ ἐν χορδοκοπίοις, περὶ γούσι δὲ γενοφυλοστέα γίνεσθαι, καυλοὺς ἀνεῖσαι τελευτῶν ὁμοίους, ἐφ' οἷς τὸ σπέρμα περὶ σπυρκα φακοῦ τὸ μέγεθος, ἴσως εὐμυδρὸν ὡς κρεάτων. hoc est, Medica cum recenter prodijt similis est Trifolio pratensi, verum in progressu folia eius angustiora: caules producit Trifolio similes, quibus fructus accrescit Lentis magnitudine, corniculi modo intortus.

In qua descriptione σπέρματος, nomen ad totum fructum (vt non raro aliàs) referendum, qui, vt scripsimus, Lentis magnitudinem proximè exprimit, & corniculi implicati ac contorti similitudinem refert.

Nominatur autem Medica à Media. Externa, inquit Plinius, Græciæ, per bellum Persarum, quod Darius intulit, inuecta.

Facultatem autem Medica frigidam habet, ea de causa, quibus refrigeratione opus est, viridis imposita prodest.

De Trifolio agrario. CAP. XX.

IN Medicæ nomen & appellationem recipi quoque posse videtur Trifolij quoddam genus siluestre. Cauliculi huic sunt tenues, folia ex interuallis Trifolio similia, verum minora, per oras leniter crenata: flores exigui & lutei, in breues veluti spiculas aut paniculas compacti, quos succedunt parua capitula, ex multis nigricantibus, latis, recuruis seminibus congesta: radix tenuis est & fibrosa.

In Germania ac Belgio secus vias, agrorum margines, ac non raro in ipsis agris frumentum ferentibus reperitur.

Plurima æstatis parte floret, semen interea producitur.

Plerique nostrate idiomate *Steenclaueren* & Germanico *Steinflee* nominant; proprius tamen *Feldflee* & *Veltclaueren*, ac Latine Trifolium agrarium quis nuncupauerit: existimatur, vt diximus, Medicæ esse species, propter seminis cum Lente aliquam similitudinem, quod tamen non rotundum est, nec corniculi alicuius intorti, vel cochleæ modo in spiras vllas contractum: vnde manifestum eius cum Medica discrimen. Iam & herba ipsa iumentorum, pecudum & quadrupedum pabulo, non expetitur, sed ferè negligitur. Medica enim, auctor Dioscorides, pro gramine vruntur, qui pecora alunt.

De Trifolio candido. CAP. XXI.

CA N D I D V M Trifolium rectis assurgit caulibus compluribus, sesquipedalibus, aut

aut altioribus: folia ei Trifolio aut Fœnogræco minora, in singulis pediculis trina, acuminata: flores candidi, aut tenuiter ex albido purpurascens: radix lignosa & viua est. Tota herba, vnâ cum caulibus & foliis, ab vtraque parte incana est, & molli tenuiq; lanugine hirsuta.

Nascitur in quorundam hortis: peregrina enim Belgio & aliunde inuecta, floret hîc sub finem æstatis.

Studioforum plerique Glaucem, alij Cytisum faciunt, nonnulli Scribonij Oxytriphylon. at Scribonij Oxytriphylon à Trifolio bituminoso non differt.

Cytisus verò frutex est, vti paulò antè scripsimus, lignosus, apibus & iumentis gratus; at istud Trifolium nec lignosum est, nec vel apibus vel animantium cuiquam iucundum esse obseruari potuit.

Cum Glauce autem similitudinis quoque nihil aut exiguum omnino habet, neque enim caulibus suis serpit, neque flores habet purpureos, & ramuli eius dodrante sunt longiores.

Describit verò Glaucem Plinius his verbis: Glaux antiquitus *βγαλακτόν* vocabatur, Cytiso & Lenticulæ foliis similis, auersa candidiora (superna virent, Diosc. addit) rami in terram serpunt quini senive, admodum tenues) dodrantes, Dioscorides) ab radice: flosculi purpurei exeunt, inuenitur circa mare. Eugalacton ab effectu nominatur, & idcirco à quibusdam non *γλαύξ*, sed *γλαῖξ* aut *γαλαῖξ* pronuntiat: Hæc, inquit Dioscorides, decocta cum farina hordeacea, & sale, & oleo, & in lorbitione exhibita, extinctum lac reuocat: eamque quæ hauserit, Plinius superaddit, balneis vti conuenit.

Glaux.

At candidum Trifolium cuius facultatis sit, aut ad quæ vtile, incompertum.

De Lagopo. CAP. XXII.

Lagopus.

Lagopus maior folio Trifolij.

LAGOPVS caule enascitur rotundo, erecto, foliis Trifolij minoribus, paucis: paniculas siue spicas in summo cauliculi & ramulorum gerit molles, lanuginosas, leporinis pedibus simillimas: flores vt plurimum luteoli, semen paruum.

Sunt tamen & Lagopi quidam maiores, flore rubentes: vni folium latius, & Trifolij pratensis æmulum; alteri oblongius.

CC

In se.

Lagopus maior alter.

Lagopyrus.

L.

24

Trifolium acetosum.

Oxys Plinij

In segetibus & hortorum areis Iulio & Augusto mensibus reperitur; & quibusdam locis maior & altior, aliis minor & humilior.

Græcis λαγώπιος: Latinis Leporinus pes, & Pes leporis, à similitudine dicitur: Germanis Hasenfuß / Katzenflee: nostris Hasen poothens / & Hasen doethens: Hispanis Pie de liebre: Italis Pie de lepre: Gallis Pied de lieure: nonnullis Trifolium humile, quibusdam Hippocratis λαγώπιος videtur.

At Lagopyrus, non Trifolio, sed Tritico similis est vb. arefcit, & folio paruo velut Olea, sed longiore, vti Hippocrates scribit.

Adtringit autem Lagopus & exsiccat. Vim habet, Dioscorides ait, sistendi aluum, cum vino pota; febrientibus autem, cum aqua danda. Alligatur eadem, contra inguinum inflammationes.

De Trifolio acetoso.

CAP. XXIII.

HVMILIS herba Trifolium est acetosum, cauliculi ei è radice tenues exeunt, in quorum singulis tria insident foliola, exigua, tenuia, pallidè virentia, sapore acida, quorum singula cordis effigiem quadamtenus referunt: flores in breuibus pediculis inter folia è radice profiliunt, candidi, quinque foliolorum, post quos capitula Ochris minora, pentagona, in quibus semen exiguum & luteum: radix obliqua, tenuis & ruffa.

Nascitur locis siluosis, humidioribus, iuxta arborum sæpè radices, secus aquosa, & subinde petrosa loca. In Germania Belgioque fatis frequens.

Apud Hispanos verò quibusdam locis alia huius reperitur species, flores ferens luteos, & siliquas tenues, teretes, & oblongas, vulgari alioqui similis.

Aprili mensè & sub initium Maij florent, semen citò post succedit.

Trifolium nominant acetosum: Officinæ & vulgò Alleluia, & Panem cuculi: quòd vel cuculus auis eo vescatur, aut quia hoc erumpente ac florente vocem potissimùm edat, quo etiam tempore Alleluia in templis frequentius cani consuevit. Hieronymus Fracastorius Luyulam nominat. Alexander Benedictus vulgò Alimoniam vocari tradit. Germanis Saurerklee / Buchklee / Buchampffer / Buchbrot / Buchguckklee / Gauckklee / & Hasenflee: Belgis Coeckcoerbroot: Gallis Pain de cocu appellatur.

Plinio Oxys dicta putatur, de qua sic libro XXVII. cap. XII. Oxys folia terna habet, datur ad stomachum dissolutum, edunt & qui enterocelen habent. Galeno autem lib. IIII. De simplicibus, Oxys eadem quæ & Oxalis. Dicitur Plinio Oxys etiam Iunci species.

Porro

Oxys siue Trifolium acetosum, flore luteo.

Porro temperiem Trifolium acetosum frigidam & siccam habet, putridis ac foetidis oris vlceribus medetur, sitim arcet, & eadem quæ Oxalis potest.

De Trifolio aureo. CAP. XXIII.

Trifolium aureum.

AVREVM Trifolium absque caule herba est: folia habet lata, magnitudine foliorum Alari, sed in tres diuisa partes, & magno alicui Trifolio similia; inter quæ medijs ex ipsiis radicibus graciles teretesque, subhirsuti, ac modice ex virore rubentes, erumpunt coliculi, dodrante breuiores: in quorum summo singuli flosculi, forma & magnitudine Ranunculi hortensis floribus similes, colore cæruleo diluto, ex senis septenisque foliolis commissi, quorum medium exiguum occupat capitulum, paucis & exiguis staminibus candidis circumdatum, in quo semen deinde nascitur paruum cædicansque, quod sua sponte maturum exilit: radices subsunt graciles, numerosæ, nigræ, & in diuersa tendentes.

Folia hieme permanent: flores, si cælum clemens fuerit, circa Februarij medium erumpunt, sin rigidius, mense Martio. Semen Maio maturescit. Post florum desuuium noua erumpunt folia, quæ auersa parte nonnihil purpurascunt, sed minus tamen quam Cyclamini minoris.

Reperitur plerisque Germaniæ superioris locis in siluis vmbrosis, inter fruteta, in Bohemia verò & secus vias; in Belgio autem non nisi fatum prouenit. Inueniri & apud Italos, & non modò cæruleo flore, eoque subinde multiplici, sed & candido, ab Alfonso Pancio Doctore Medico in Academia Ferrariensi, in simplicium cognitione versatissimo, accepimus. Fertur & in Silesia gigni flore rubens.

Herbarij nostræ ætatis Hepaticam appellant: Germanicè Edel Leberkraut / item & Guld den Klec. hoc est, Trifolium aureum: nostris Edel Leuerkraut & Guldten Leuerkraut: Gallis Hepatique. Baptista Sardus Trinitatem & Trinitatis herbam nominat.

Sunt qui βάραιον esse suspicentur, quam Trifoliam herbam esse Helychius scribit. Sed Bazaris. laris descriptione nusquam exstante, nihil definiti potest.

Refrigerandi autem ac resiccandi potentia cum adstrictione hæc herba prædita est: hepatici per caliditatem debilitato conferre fertur; nam & refrigerat, & robur ei non exiguum confert.

Laudatur, & ad ramicem efficax à Bapt. Sardo perhibetur, si resiccatae puluis cochlearis mensura, ex vino aut iure aliquo aliquot continuis diebus exhibeatur.

Trifolium palustre.

PALUSTRE Trifolium caulibus exit cubitalibus, virentibus, leuibus, interna parte porosis: folia ei lata, glabra & carnosâ, Faselorum, siue Bœnarum foliis similia, nisi quòd in singulis pediculis non plura, sed tria tantum vt Trifolio: flores à medio caulis sursum versus ordine digesti, candidi, foliosi: folliculi inde parui, rotundi, in quibus semen rufum Milio simile: radicibus serpit pluribus, geniculatis, intus candidis, & porosis, in diuersa tendētibus, quæ & pluribus locis erumpunt, & caules foliaq; promūt, vnde facilè herba ipsa latè propagatur. Saporem habet semen nõnullæ amaritudinis participem.

Nascitur vlginosis palustribus locis, sterili ac macro solo.

Germani *Diberflee* / id est, Castoris Trifolium, siue Trifolium fibrinum nuncupant. Belgæ autem à similitudine foliorum cum Bœna siue Fasele, *Bœrboent*, hoc est, Faselum hircinum, aut Bœnam hircinam: recentiores Trifolium palustre nominant. Cum Isopyro autem non exiguam similitudinem habet: nam Phasiolo, siue Fasele, foliis simillimum est, ita vt propter hanc quoque similitudinem vulgò etiam à Belgis, vt iam diximus, Faselus nuncupetur hircinus.

Isopyron enim & Phasiolum dici, propter eam quam cum Phasiolo similitudinem habet, Dioscorides auctor est. Additur & alia in vulgaribus Dioscoridis & Plinij exemplaribus ra-

Dioscoridis
& Plinij
loca emen-
data.

tio: & in illius quidem τὸ καὶ ἀνεστὶ τὸ πῦλον ἔλινα φέρει, id est, quòd in summo folio clauiculas ferat: in huius verò, quoniam folium, quod est Aniso simile, in pampinos torquetur. Quæ vtrique auctori perperam accessisse, satis manifestum: nec etenim Fasele, nec Faseoli, siue Dolichi, folium clauiculas habet; & Anisi folium, præter quòd clauiculis careat, cum Fasele aut etiam Faseoli foliis, nullam habet similitudinem.

Isopyron.

Emendandum igitur Dioscor. exemplar, & hoc modo legendum: Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, διὰ τὸ εἰοικέναι φασίολῳ, ἐπεισὶ δὲ κεφαλαὶ ἐπ' ἀκρὸς τῶν καλοῦ λεπτῶν, σπερματίων πλήρεις, ὡς φασίολων μελῶν θύρω γέυσιν. hoc est, Isopyron aliqui Phasiolum nominant, à similitudine Phasioli, capitula ei sunt in summo caule tenuia, plena feminis, in gustu Meláthio similis.

Quod verò deinde sequitur: τὸ δὲ φύλλον ἀνίσω, id est, folium verò Anisi, aut accessorium similiter est, aut de gustu quoque venit intelligendum: forma siquidem folium Isopyri Anisum referre non potest, cum Phasioli foliis simile sit: sed verisimilius est ab aliquo adiectum, Oribasij enim liber ex Dioscoride transcriptus, hoc postremum non habet.

Atque hoc quidem modo Isopyri descriptione emendata & castigata, Trifolium palustre ei tam simile est, vt non aliud quam verum Isopyrum videatur.

Isopyri autem semen, vt Dioscorides ait, contra tussim & dolores circa thoracem cum melicrato sumptum prodest: confert etiam hepaticis & sanguinem exscreantibus. Extergit enim, inquit Galenus, & incidit humores crassos, cù hoc, vt corpora cõtrahat & constringat.

581

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS QVARTAE
LIBER QVINTVS,
DE AQVATILIBVS ET PALVSTRIBVS
HERBIS.

PRÆFATIO.

POST Gramina ac Trifolia ad aquatiles & reliquas palustres transeundum videtur: quæ, ut antea diximus, nulli alteri operis nostri parti quàm huic addi potuerunt. Subsequi hic liber tertium potuisset, sed Graminum & Trifoliorum descriptiones pramittere magis consonum fuit, aquatilium verò & palustrium postea tractare.

DE TRIBULO AQVATILI.

CAPVT PRIMVM.

Tribulus aquatilis.

AQVATILIS Tribulus caules habet longos, inferiore, & qua sub aquis est parte, graciliores, iuxta verò aquæ superficiem crassiores ac foliosos: adhærent sub aquis crebra capillamenta, quibus & fundo affigitur: superior folia promit lata, Populeis aut Ulmeis propemodum similia, sed breuiora & forma quodammodò rhombi, per circumferentiam crenata, inter quæ flosculi exeunt; deinde fructus Auellanis nucibus paulo maiores, nigricantes, quatuor duris aculeis modicè recuruis spinosi, in quibus nucleus candidus, gustu haud ingratus, qui & recens mandi, & arefactus molaque contritus in panem cogi posse fertur.

In superiore Germania in lutosis lacubus & vrbiù fossis, quibus limosus subest fundus, nasci Cordus refert: apud Brabantos verò & alibi in Belgio in stagnantibus puris & fontanis aquis non rarò reperitur. Matthiolus non modò in dulcium aquarum lacubus, sed & in marinis quibusdã iuxta Venetias prouenire, auctor est.

Τρίβολος ἁνδρῶν Græcis: Latinis Tribulus aquatilis siue aquaticus, & Tribulus lacustris: Officinis Tribulus marinus dicitur: Germanis Wassernuß/ Weibernuß/ Seennuß/ Stachelnuß/ Spisnuß: Brabâtis Waternoten; & à similitudine aculeorum ferreorû, Mincijfers: Galli Macres.

Fructus autem huius Tribuli, plerique Castaneas aquatiles appellant.

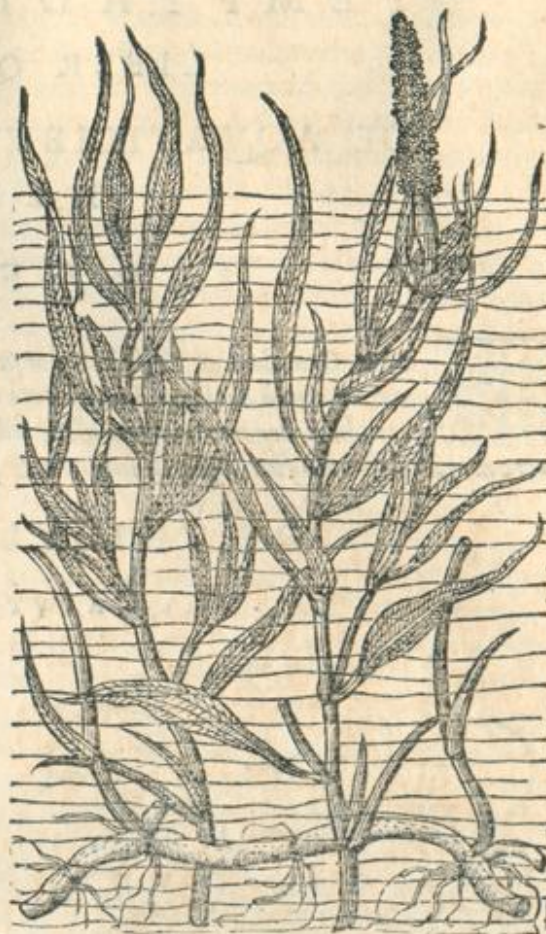
Refrigerantis porrò Tribulus iste est naturæ, ex humida & frigida essentia componitur, quæ magis in hoc aquea est, quàm in terrestri, in qua terreum frigidum potentius, ut Galenus ait: proinde inflammationes omnes, uti Dioscorides tradit, cataplasmate adiuuat: cum melle aphthas, tonsillas, oris putredines, gingiuasque perfanat. Succus ad oculorum medicamenta colligitur.

Thraces, Plinius inquit, qui Strymona habitant, foliis Tribuli equos saginant, ipsi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem.

1.

Potamogeton tertius.

2.

3.

CAVLICVLOS habet Fontalis tenues, viticulosos, geniculatos: folia oblonga, Betæ foliis minora durioraque, quæ tenuibus ac longiusculis pediculis insidentes, supra aquas eminent, & ipsius superficiei, uti Nymphææ folia, incumbunt: flores in breuibus spicis, ex dilutione purpura rubent, ut Bistortæ: semen durum.

Reperitur in paludibus, lacubus, vrbium fossis, & aliis stagnantibus aquis, non rarè etiam in riuis lentè fluentibus: vbique frequens.

Flores conspicui sunt, Augusto aut Septèbri.

A Græcis ποταμογεiton dicitur & σαχινε, Latinis Fontalis & Spicata: Germani Saamfrant/ nostri Fontepnerupt/ Galli Essi d'eau nominant.

Huius verò & aliud maius quoddam genus reperiri est, quod albicantibus & articulatis radicibus secundum aquæ fundum repit, à quibus (exiguis fibris deorsum emissis) cauliculi assurgunt tenues, oblongi, geniculis intersepti, inferius paruis, superius autem maioribus, longioribus, angustis foliis adnatis; quorum medius neruus durus, subinde stili alicuius instar, folij fastigium superans eminent. Flores in crassa spica subrubent. Sub aquis verò herba hæc vnà cum foliis suis conditur, solæ spicæ supereminet.

In stagnantibus aquis apud Hollandos satis frequens.

Iunio ac Iulio spicæ florentes conspiciuntur.

Est autem & alia quædam Potamogeton siue Spicata,

Spicata,

Spicata, quæ cōpluribus tenuibus ac teretibus cauliculis luxuriat, in alas subinde distributis: folia huic sunt lata, oblonga, acuminata, multò quàm prioris minora: è sinu ramulorum ac foliorum pediculi subinde prodeunt, in quibus spica brevis, flosculos proferens candidantes, muscosos; ac deinde semina plana, rotunda veluti Aphaces: radix fibrosa fundo adhæret.

Tota & hæc sub vndis nascitur, eminente tantummodò cacumine, sed in aquis haud profundis & dulcibus, quæ tamen maritimo æstu attolluntur: veluti in sinu illo qui à Dordracō Hollandiæ ciuitate ad Bredam Brabantiæ ciuitatem patet.

Potamogeton autem, inquit Galenus, adstringit & refrigerat similiter Polygono, sed essentia eius crassior est quàm Polygōni.

Dioscorides refrigerare & adstringere similiter ait, & vtile pruriginibus, malis depascentibus, verustisquæ vlceribus esse. Plinius ex vino dysentericis & cœliacis mederi scribit, vsuquæ in foliis: quæ & cruribus vitiosis vtilia, & contra vlcerum nomas cum melle, vel aceto, lib. XXVI. cap. VIII.

De Ranæ morsu. CAP. III.

Ranæ morsus.

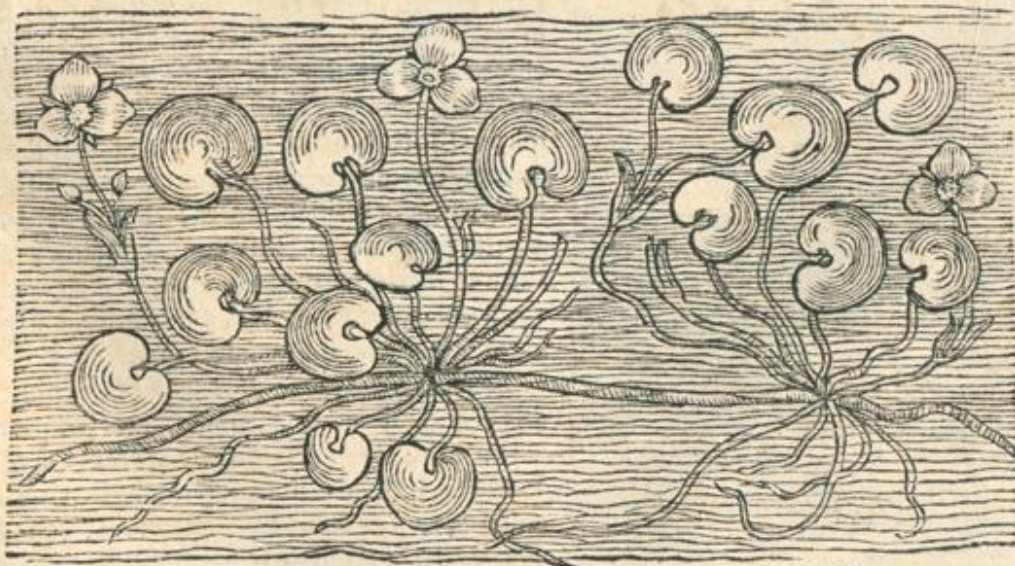
FLVITAT & in aquis, ac eius occupat superficiem, sicuti Fontalis, huius veluti species, quem Ranæ morsum plerique nominant: sunt huic folia breuiora, rotunda; Asari foliis fere similia, sed minora, eodem quo Fontalis modo aquæ innatantia. Flores in longioribus pediculis inter folia exeunt, parui, candidi, medio lutei, ex tribus foliolis, Plantaginis aquaticæ floribus maiores, Iulio aut Augusto conspicui: pro radicibus tenues fibræ sunt, quæ ex breui ac paruo veluti capite, vnde foliorum exortus, fundum versus tendunt, à quo etiam obliquæ fibræ exeunt, quibus progerminantibus seipsum multiplicat.

Reperitur similibus & iisdem crebrò, quibus Fontalis, locis.

Nostri Døsthen Beet / id est, Ranæ morsum, vti diximus, appellant: plerique etiam Nymphæam paruam, & Clept Plompen.

Fontalis siue Potamogetonis species videtur, & eiusdem cum eo facultatis.

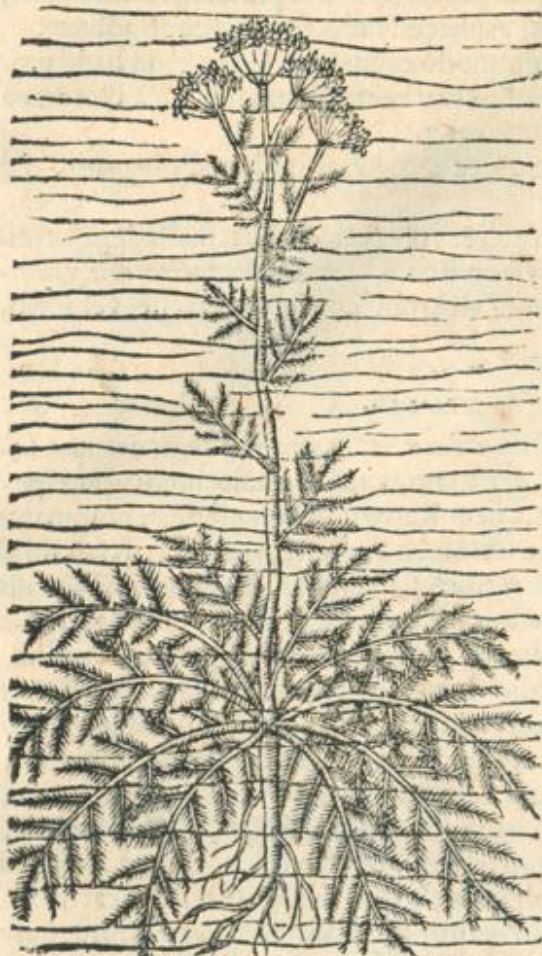
Ranæ morsus altera icon.

CC 4

De

Viola aquatilis altera icon.

1.

2.

1.

AQUATILE Millefolium caulem promit rectum, læuem, & tenerum: folia verò complura, multis incisuris diuisa, Fœniculi foliis similia, ampliùs verò dissecta, quæ super vndas eminent: flosculi in vmbellis veluti Millefolij: radix singularis.

Huius autem species esse habetur, quæ Viola nuncupatur aquatilis. Caules quoque hæc habet teneros, rectos, singulares: folia circa imum caulis, orbiculatim ipsum ambientia, multifida, similia quodammodò vulgari Millefolio, verùm quàm huius ampliora maioraque: flores iuxta summum caulis proueniunt, & ipsi orbiculato ambitu digesti, & ex quinque foliolis congesti, Leucis iimiles, sed minores, candidi, medio illorum luteo, odorati: radices subsunt tenues, fibrosæ, nigrae, extrema tamen parte alabastri modo resplendentes. Tota herba ante caulis prouentum sub aquis conditur, atque tunc ei innatans nouella videtur Abies: caulis verò vbi excreuerit, vnà cum floribus superficiem superat ac supra aquas eminent.

Reperiuntur in lacubus & aquis stagnantibus aut pigriùs fluentibus, apud Belgas frequenter.

Priorem herbam Græci *μυρόφυλλον* appellant, Latini Millefolium ac Myriophyllon: dicitur verò & spuris vocibus *μυλλόφυλλον*, *σερπωπιλή*, *αχιλλεϊος*, & Romanis Superciliū Veneris: Officinis

cinis incognitum. Differt autem istud Millefolium ab altero terrestri, *σεσπώτιον χλιόφυλλον* quem nominant, de quo Pemptadis primæ lib. 1111.

Alteram vulgò Water Violam appellant, id est, Violam aquatilem: Gallicè *Gyrosflees d'eau*. Matthiolum hanc quoque Myriophylli speciem facit, tamen cum descriptione eius parum conueniat. Nec enim caule est singulari, nec radice vnica, quale Myriophyllon esse describitur: constant siquidem radices multis fibris, & caules profert complures.

Describitur autem Myriophyllon à Dioscoride his verbis: Cauliculus est *μονοφυής*, id est, singularis, tener, vnica radice nixus, circa quem folia multa læuia, Fœniculo similia.

At Myriophyllon, vt Galenus ait, resicatoriæ est facultatis: cum verò & inflammationes vulnerum arceat, refrigerans quoque esse apparet. Dioscorides siquidem Myriophyllon recentia vulnera inquit ab inflammatione vindicare, cum aceto virens aut resiccatum impositum. Datur verò & ex alto præcipitatis cum aceto & sale.

Facultatem autem Viola palustris frigidam similiter videtur habere & siccam; nullius tamen in medicina vsus.

De Nymphaea. CAP. V.

Nymphaea alba.

Nymphaea lutea.

AQVAVM soboles & Nymphaea vtraque est, candida videlicet & lutea. Folia candida habet in longis, teretibus, glabris, intusque porosis pediculis, magna, lata, & propemodum rotunda, aquæ plurima parte supernatantia, quæ superiore parte glabra & læuia sunt, inferiore verò fibris aliquot distincta, flores in similibus cauliculis & in singulis singuli eminent candidi, ex compluribus foliolis oblongis & acuminatis, in quorum medio stamina multa lutea: post florem capitulum prodit rotundum, in quo semen nigricans, splendens, Milio maius: radices subsunt crassæ, nodosæ, foris nigræ, intus candidæ ac fungosæ, vnde plurimæ exeunt fibræ, quibus in fundo hæret.

Luteæ folia similia candidæ sunt, paulò tamen oblongiora; foliorum florumque pediculi similes, nisi angulosi essent: flores lutei, ex quinque tantum foliolis breuibibus, rotundiusculis commissi, in medio quorum capitulum gignitur rotundum, turbinatum, compluribus luteis staminibus circumdatum, in quo, vbi ad maturitatem peruenerit, semina quoque splendentia, maiora quàm alterius, Triticeo grano minora: radices crassæ sunt, longæ, quibusdam veluti acetabulis asperæ, intus forisque candidæ, substantia fungosa & porosa.

Nascitur

1.

2.

Nymphæa lutea parua.

Nascitur vtraque in paludibus, stagnantibus aquis, amplioribus fossis, & pigro lapsu dilatantibus rivulis, ad subinde fluminibus.

Maior ac Iunio floret.

Præter verò superiores duas Nymphæas & aliam luteam minorem luxurians natura progenit. Hæc à radice crassiore, & quodammodo geniculata fibras aliquot tenuiores, hinc inde sparsas promit, & in longis pediculis folia, tum & cauliculos fastigio floriferos, qui ab ipsis fibris, qua parte radículas faciunt, exeunt: folia lata, quali rotunda, glabra veluti Nymphææ luteæ, sed minora, nec palmo ampliora, aquæ similiter vt illius supernatant: flosculi parui, & lutei particulatim prodeunt; succedente capitulo multò quàm luteæ minore. In residui Rheno apud Hollandos frequens, tum & in aliis stagnantibus rivis.

Floret vnà cum maiore.

Iam & alia quedam parua est, folijs rotundis, minutis, haud multò quàm Brassicæ marinæ maioribus, flosculis albidis, fructu veluti Capparis, in quo semina qualia Papaueris.

Apud Bohemos, in aquis stagnantibus hanc prodire, auctor est Matthioli.

Græcis Νυμφαία, ac Latinis similiter Nymphæa, quòd aquosa loca amet, dicta, auctore Dioscoride: Officinæ Nenuphar nuncupant. Apuleius Latinè ait appellari Matrem Herculaniam, Algam palustrem, Papauer palustre, Clauum Veneris ac Digitum Veneris. Marcellus

peruētustus auctor, Latinè Clauam Herculis, & Gallicè *Balitin* nominari refert. Germani *Wasser mon / Hwurz / Harstrang / Seebumen / Wasser Gilgen / Belgæ Plompen* appellant, Galli *Blanc d'eau*. Luteæ flos *Ὠλίπαρος*, vt Dioscorides refert, dicitur.

Habet autem, Galenus ait, Nymphææ tum radix, tum semen desiccandi vim citra morsum: itaque ventris profluvia cohibet, semenque siue per insomnia, siue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dysentericos.

Ceterùm Nymphæa quæ candidam habet radicem, potentioris est facultatis, vt & muliebri medeatur profluuio. Verùm & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem, ex vino nigro austero bibitur: nonnullam verò habent & abitergendi potentiam, itaque & alphas sanant & alopecias: ad alphas macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea cuius radix nigra est, sicuti ad alia, cuius alba, Galeno auctore.

Theophrastus, qui vnus Nymphææ tantummodò meminit, Folium, inquit, magnum super aquam habet, quod sanguinem supprimit, si tritum vulnere imponatur.

Dioscorides, Radix, ait, Nymphææ (albæ videlicet) sicca cum vino pota cœliacis & dysentericis auxiliatur: stomachi & vesicæ doloribus imponitur, alphas ex aqua abstergit, alopecias cum pice superposita medetur. Bibitur verò & radix ad Veneris insomnia, siquidem ea prorsus adimit, & genitale infirmant paucis diebus assidue pota. Idem semen potum efficit. Profunt autem semen & radix luteæ, contra fluorem muliebrem ex nigro vino bibita, eodem auctore.

Nostri ætas candidæ Nymphææ flores ad capitis ex causa calida affectus commendat: luteæ verò radicem renum & vesicæ calidis morbis mederi, & aduersus gonorrhœam efficacem, non temerè existimat.

De Lente lacustris. CAP. VI.

LACVSTRIS Lens, veluti Muscus quidam viridis est, minimis foliolis, rotundis, Lentis magnitudine, è quorum medio inferiore parte tenuissimæ fibræ capillorum instar descendunt, quæ ipsis radicem loco sunt: caule, flore & fructu caret.

In lacubus, vrbium fossis, & aliis non decurrentibus aut fluentibus aquis, innatans & latè sæpè superficiem eius occupans, reperitur.

Græcis

Lens lacustris.

Græcis φακος ὁ ἐπὶ τῷ πελάγει dicitur; Latinis Lens lacustris, Lens aquatilis, & Lens palustris. Pharmacopœi aquæ Leticulam nominant: Germani *Wecrusen*, Belgæ *Waterluisen* / & frequentius *Endengruen* / hoc est, Anatum herbam, quòd videlicet eam Anates pascantur. Itali *Lente di palude*: Galli *Lentille d'eau*: Hispani *Lenteias de agua*.

Est autem, vt Galenus tradit, humidæ & frigidæ temperaturæ, vtrunque ex secundo quodammodo ordine.

Prodest, Dioscorides ait, omnibus inflammationibus, erysipelatis, podagrisque, & per se, & cum polenta imposita: puerorum etiam enterocelas glutinat.

De Ranunculo aquatili. CAP. VII.

RANUNCVLVS aquatilis cauliculos habet rotundos, tenues, in rectum & obliquum sparsos: folia sub aquis multifida, Chamæmeli foliis similia, extra aquas autem rotunda, & per ambitum crenata: flores candidi sunt & odorati, forma Ranunculi persimiles, quos, veluti in hortensi Ranunculo, aspera consequuntur capitula, semen continentia: radices tenues sunt & capillaceæ.

In fossis aquas habentibus, & lentè decurrentibus riulis, necnon iuxta eorundem ripas, ac aliis locis humentibus gignitur.

Ranunculus aquatilis.

Aprili, Maio & subinde Iunio mensibus abundè & latè floret.

Ranunculus quidem est aquatilis, & Polyanthemum aquatile: Pharmacopœorum & herbariorum plerique Hepaticam aquaticam, & Hepaticam albam perperam appellant, & cum maiore errore refrigerantis Hepaticæ albæ loco, medicamentis admiscunt: facultate siquidem hic aquatilis Ranunculus calidus est, & Ranunculo herbæ similis.

De Sagitta. CAP. VIII.

SAGITTA herba in longis triangularibus læuibus pediculis, folia profert triangularia, Ari foliis longiora & angustiora, alatae sagittæ cuspidem proximè referentia, inter quæ medius exit caulis rotundus, læuis, intus spongiosus, in quo per interualla terni nascuntur flores, & ipsi ex tribus foliolis commissi, candidi, staminibus quibusdam in medio puniceis.

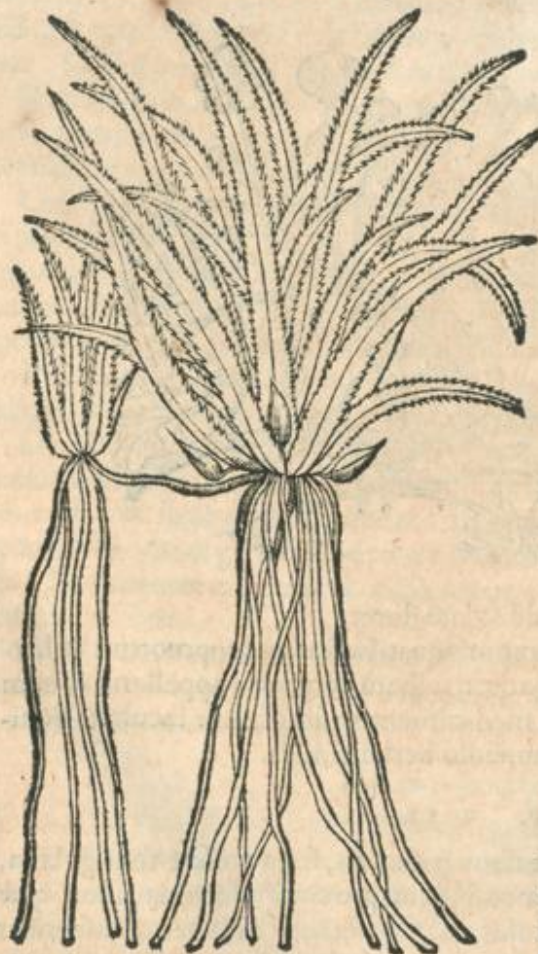
Flori-

Sagitta maior.

Sagitta minor.

Sedum aquatile siue Stratiotes potamios.

Πίσσαρα.

Floribus subnascuntur virentes rotundæ & nonnihil asperæ pilulæ, Castaneis minores: radices subsunt pallidæ & fibrosæ.

Gignitur in lacubus & aquis resedibus, vel etiam riululis lentè defluentibus: radices fundo inhærent: folia, flores, & fructus super aquas eminent, & vno quidem loco lætior ac maior reperitur, altero verò minor & angustioribus foliis.

Floret potissimum Maio, fructus Iulio perficitur mense.

Sagittam & Sagittalem recentiores appellant: nonnulli Linguam serpentis, & vulgò Serpentis tonghen. Sagittam autem à Græcis *πισσαρα* appellari, Magonem referre Plinius tradit; Pistanam dicit à Græcis vocari, quam inter vluas Sagittam appellamus, lib. XXI. cap. XVII.

De Sedo aquatili siue Stratiote potamio. CAP. IX.

AQUATILE Sedum, folia habet Aloës herbæ similia, sed breuiora & minora, per ambitus, duris quibusdam breuibus aculeis spinosa, inter quæ vaginæ quædam erumpunt, Cancrorum forficulis persimiles, quibus dehiscentibus flores exeunt candidi, trium foliorum, Ranæ morsus persimiles, luteola exigua stamina in medio gerentes. Pro radicibus fibræ longæ sunt, rotundæ, candidæ, crassioribus lyrarum fidibus, aut longis lumbricis persimiles, quæ ab ipso, folia promente, breui capite descendentes, aquæ fundum petunt, quem tamen rariùs assequuntur.

Exeunt

Sedi aquatilis icona cum floribus.

Exeunt ab eodem & alia obliqua fibra, quibus uti Ranæ morsus multiplicatur.

In stagnantiu aquaru lacubus & fossis apud Hollandos freques gignitur, atq; locis circa Scaldim & Diliam Belgij flumina copulimis reperitur. Maxima foliorum pars vna cum floribus aquas superat, reliqua ipsius stirpis sub aquis conditur.

Iunio, Julio, & subinde Augusto floret.

Sedum appellari potest aquatile, ab Aloës videlicet similitudine, quod Latine quoque Sedum appellatur; à quibusdam Cancrichele, siue Cancrichele dicitur. Videtur autem *σεπνάτης ὀβήτης ὕδατων φύκος*, id est, Stratiotes aquatilis, quem & *σεπνάτης ποτάμιου* nominant. Latine Militarem aquatilem quis appella-uerit. Nam aquis innascitur, iisdem que supernatat, & si fibra illa quas ad aquarum fundum demittit, radices non sunt, absque radice etiam viuit: iam & Semperuiuo orbiculato foliorum ambitu similis est, foliisque quam illud maioribus ac longioribus, necnon refrigerantis etiam nature, qualem Stratiotem potamium esse Dioscorides memorie prodidit.

Sistit autem hic Stratiotes, eodem auctore, sanguinem e renibus fluentem; vulnera ab inflammatione asseruat; erysipelatis & œdematis cum aceto impositus prodest.

De Sio. CAP. 5.

Sium.

Sium alterum.

Sium longis, tricubitalibus aut amplioribus, crassis, striatis angulosis & inanibus affurgit caulibus, qui superius attenuati, in alas quasdam diuiduntur: folia ei oblonga, ex pluribus aliis

DD

aliis

aliis commissa, quorum singularia, pingua, glabra, & per circumferentiam ferræ modo incisa, particularibus Hippofelini foliis minora: flores in umbellis candidi: radices tenues, nigrae & capillaceae veluti fibræ sunt, quæ non modò subsunt, sed & caulium geniculis adnascuntur, iis quibus aquis conduntur aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam Hippofelino, tota herba odoratior est, Naphthæ (vulgò Petrolei) odore vicina.

Huic autem affine est, quod Lobelius in palustribus scrobibus nonnullis haud procul Antuerpiâ reperiri refert, foliis (vt pingitur) magis dissectis, singularibus per marginem quoque crenatis: cuius flores in umbellis e luteo virent: semen sapore nonnihil habet acredinis: radix multis fibris fundo adhæret.

In perennibus nascitur riualis, & subinde, sed rariùs, in scedibus exit aquis. Iulio & Augusto floret.

Germanorum plerique *Wassereppich* / *Froscheppich* / *Wassermarf*: & nostra dialecto *Water eype* nominant: aquatile Apium, aut Hydrofelinon quis dixerit: Itali *Gorgolestro*: Hispani *Rabaças*. Plinio ac Latinis Lauer; Dioscoridi *Σιον* est: quod in vetustis eius exemplaribus, Anagallis aquatica & Iuncus quoque dici odoratus legitur: vnde occasionem sumpsisse videntur, qui Anagallidem vulgò dictam aquaticam, verum Sium esse existimarunt. Qui si diligenter Sij descriptionem expendissent, vocibus his supposititiis aut adulterinis, licet sæpenumerò ad stirpium notitiam conferant, non tamen temerè ipsis quidquam tribuendum, facile animaduertissent. Nam cum Anagallide aquatica, aut Iuncò odorato, Sium, vt à Dioscoride describitur, similitudinis habet nihil. Est etenim Sium, vt scribit, *θαμνίον ὀρθόν, λιπαρόν, φύλλα ἔχον πλατὰ ἰπποσελίω ὀικία, μικρότερα δὲ ἢ ἀεφμαντίλοα*: id est Frutex rectus, pinguis, folia habens lata, Hippofelino similia, sed minora & odorata; qualis non est Iuncus odoratus, nec etiam Anagallis aquatica, quæ neque fruticis specie adolescit, aut odorata, vel Hippofelino aliquo modo similis, sed planè dissimilis, à Sio his de causis multum differens.

Porro Sium, vt Galenus ait, quantum gustu odoratum est, tantum etiam excalescentis facultatis est particeps. Crudum coctumque esu calculos, Dioscorides tradit, conterit & expellit, vrinas cit, partus & menses euocat, comestum dyntericis vtile.

De Iuncò odorato aquatili, altera Sij specie. CAP. XI.

Iuncus odoratus aquatilis.

SIO autem siue Laueri odore & facultate proximum est alterum quoddam veluti Sij genus, multò tamen & minus & tenuius. Cauliculi huic sunt tenues, rotundi, læues, obscure geniculati, inanes, Iuncis quodammodò similes: pro foliis pauci tenues sunt & inanes quoque pediculi, siue *ράχες* aut costæ, à quibus parua aliquot & angusta promuntur foliola: flores in exiguis umbellis, Scabiosæ angustioribus & minoribus, candidi, simul compressi exeunt: semen Aniso maius, subcandidum, superiore parte latius: radices tenuissimæ & nigrae fibræ sunt, caulibus inferiùs adhærentes. Emitterit verò & ex imo caulis fibras oblique serpentes, quæ alicubi terræ aut luto hærentes, radices faciunt & cauliculos promunt, seipsam hoc modo multiplicante stirpe, quæ tamen & semine feri potest.

Reperitur in perennatibus riualis, aut aliis aquis frequentius, ac sæpissimè vbi Sium gignitur: non rarò etiam in palustribus & riguis, iuxta riualos ac fossas.

Adolescit etiam in hortis aut alibi, locis non perinde humidis satum; quod tamen minus attollitur, & breuius est, foliaque habet terræ proxima, Chærefolio similia, sed tenuiora, reliqua verò vt eius quod in aquis exit; radices autem crassas, paruis siluestribus Rapis similes, verùm minores ac breuiiores, à quibus & transuersæ quædam serpentes exeunt fibræ, ab his verò & radiculæ ac folia prodeunt. Ita non rarò

rarò

rarò in alium locum translata stirpes, formam effigiemque aliqua parte commutant.

Floret utrunque aestiuis mensibus.

Augusto semen in hortis quidem ad maturitatem peruenit.

Anonymos & absq; nomine est, nisi Siu illud sit, cui *χρίνου ἀρωματικού*, id est, Iunci odorati ^{Iunci} nomen tribui potest: quod Sio datum legitur, inter eas voces, quae supposititiue habentur: quo ^{odoratus.} nomine istud Sij genus non improprie appellari posse videtur, quando illi caules sunt Iuncis similes & odorati, tamen non ille sit odoratus Iuncus, qui proprie ac verè talis nominatur.

Matthiolus huius genus illud, quod in hortis aut alibi loco non palustri natum, formam commutauit, inter Oenanthes à se depictas quartam fecit, ab Oenanthe tamen multum differens est.

Ceterum Sium istud ut odore saporeque prius refert, sic & viribus ac temperamento simile: calidum videlicet ac siccum, & vrinas ciens.

De Phellandrio Sij tertia specie. CAP. XII.

Phellandrium.

EST verò & tertium, Sio odore & facultate cognatum genus: caulem istud habet crassum, inanem, geniculatum, supra aquas bicubitalem, aut longiorem, in plures alas diuisum, primum viridem, postea verò, cum semen maturum esse coeperit, in luteum languescens: folia hortensis Apij (vulgò Petroselin) tenuiora: flores in non magnis umbellis, parui sunt & candidi: semen odoratum, subnigricans, Aniso maius: radices fibre sunt veluti Sij nigre, ad inferiorè caulis partè ipsis geniculis adhaerentes.

Exit iisdem ac similibus quibus Sium locis, & simul cum eo saepe reperitur.

Ætate floris productio, Augusto semen maturum est.

Apud nostros, quod sciam, nomen non habet: Officinis etiam incognitum, sicuti & Sium: à Plinio Phellandrium nominatum videtur, quod lib. xxvii. cap. xii. scribit in palustribus nasci folio Apij. potest autem & istud genus, Sium illud esse, quod Pseusippus apud Athenarum in aqua nasci affirmat, foliumque habere palustri Apio simile, de quo Homerus:

Ἀπὸ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σὺν ἰδὲ σελίνῳ. id est, *Sunt Apio atque Sio circum mollissima prata.*

si modò hoc Pseusippi Sium non idem est, cum priore loco descripto Sio.

Quod autem ad facultates attinet, haud dubium est, quin calidum sit & siccum, ac Sio potentia ac temperamento simillimum. Qua

de causa vrinam & menses prouocat; ad vesicæ frigidus affectus vtile, & ad calculum, quem comminuere ac expellere potest, si natura sua friabilis fuerit.

Plinius, Phellandrij, inquit, semen bibitur propter calculos & vesicæ incommoda.

De Nasturtio aquatico, sine Sio Cratena. CAP. XIII.

NASTURTIO aquatico caulis est crassus, longus, & inanis: folia multa, oblonga, & virentia, ex pluribus in rotunditate oblongis composita, flores iuxta alarum & caulis superiores partes particulatim prodeunt: siliquæ deinde rotundæ, tenues, oblongæ, in quibus semen paruum lutei coloris. Pro radicibus fibræ tenues candidæque sunt, cauli, qua parte aquis immergitur, pluribus locis adhaerentes.

In fontium limpidissimorum riulis, & aliis locis puras aquas habentibus, gignitur.

Floret æstate, semè interea maturatur: hibernis mensibus ad epulas infertur, & acetariorū locum explet. Tota herba odorem, sed saporem magis, Nasturtij refert, vnde & illi nomen.

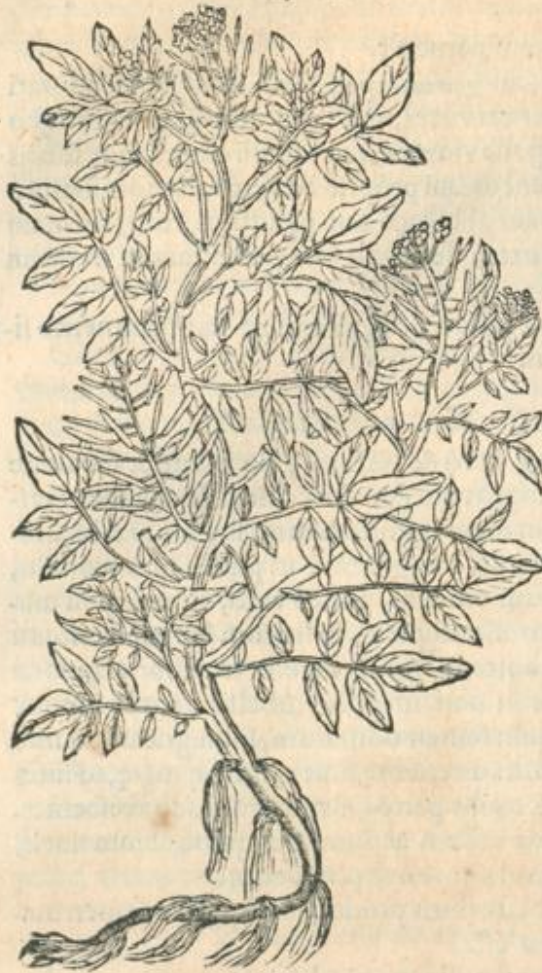
Appellatur autem nostris *Waterkerse* Germanis *Wuntres* Italis *Cressione*, Gallis *Cresson d'eau*. Latine recentiores Nasturtium nominant aquaticum, plerique etiam Nasturtiatiam.

Nasturtium aquaticum.

Sium Crateua.

Sium Plinij

Flos Cuculi.

Dioscoridis autem σισύμβριον ἕτερον sive Silymbrium alterum est, quod à nonnullis, quia gustu καρδαμον, hoc est Nasturtium representet, καρδαμίνη nominatur; ab aliis verò Sium.

Appellatur autem Sium à Crateua ac Plinio. Crateuas siquidem, σίον, αἶτ, πῶτα θαλασσοειδής, ὀλίγη, ἔχουσα φύλλα πολλὰ, ἀειφερῆ, μελζονα ἰδιόσμου, μέλανα, παρεγύζοντα ἐν ζάμω. id est, Sium herba est fruticosa, vilis, multa ferens folia, rotunda, maiora quàm Menthæ, nigra & ad Erucam accedentia. Plinius verò lib. xxi. cap. xxi. Sium, inquit, latius Apio in aqua nascens, pinguius nigriusque, copiosum semine, sapore Nasturtij.

Quarum descriptionum vtraque Nasturtio aquatico conuenit, quod non modò diuisura foliorum, aut flore & semine ad Erucam accedit; verumetiam odore ac sapore hortensii Nasturtio ac Erucæ simile est.

Facultatem autem istud Nasturtium euidenter habet calidam & siccam: ad stomachacem, quam Germani Schöbeck / & Scheubepeli nuncupant, in vino aut lacte decoctum, & aliquot continuis diebus epotum, multum prodest. Vrinam prouocat, calculum & arenulas conterit ac expellit, renibus & vesicæ vtile.

Sunt qui referant maligna & antiqua vlcera vtiliter decocto huius foueri ac lauari, herbamque ipsam deinde imponi. Galenus Silymbrium alterum calidam habere & siccam temperiem ait, & virens quidem secundi, siccum verò tertij ordinis.

Estur, inquit Dioscorides, crudum, vrinam mouet, purgat lentiginem & ephelim, tota nocte impositum, matutinoque tempore detractum.

De flore Cuculi. CAP. XIII.

FLORI, vt vulgò nuncupant, Cuculi mox à radice folia in oblongis pediculis sunt rotundiuscula, inter quæ medius exit caulis tenellus, pedali ferè altitudine: circa quem folia tenuia, Erucæ hortensis foliorum diuisura: flores in summo candidi, aut modicè purpurascens, paruis Leucois quodammodò similes: semen in exiguis valuulis minutum: radix fibrosa est.

Nascitur non tam in aquis quàm in locis humilioribus, & quæ creberrimè, non modò caelesti ac pluuia, sed & riulorum ac redundantium stagnorum aquis irrigantur.

Florem Aprili ac Maio edit.

Vulgò, vt scripsimus, Cuculi florem appellant; plerique Nasturtium aquaticum minus, vel Nasturtium aquatile alterum: Germanicè Gauchblum / Wilderkress / & Wiesen kress dicitur / Brabanticè Coetkroey bloeme / Cley Waterkasse / Gallicè Passerage sauage.

Silymbrij alterius species quædam esse videtur, ei facultate ac temperamento similis, acris quoque & calida.

De

De Anagallide aquatili. CAP. XV.

Anagallis aquatica.

CAULES Anagallis habet aquatica pingues, rotundos, & in nonnullas alas diuisos: folia crassa, læuia, lata, subnigra: flores circa cauliculis & alarum summa, cæruleos, Anagallidis femine floribus similes, sed minores: radix subest candida, longa, serpens, tenuibus hærens fibris, ex qua complures attolluntur caules.

Et hæc in residibus exit aquis, & circa fontes, ac riuorum ac fluuiorum margines.

Iunio, Iulio ac Augusto flores semenq; profert.

Nostri ætas Anagallidem aquaticam nominat, plerique Becabungam, à Germanica appellatione voce mutuata: Germani *Bachblunghen* & *Bunghen*/Belge *Waterpunghen*/ & *Beetpunghen*/ Galli *Berle* nominant, unde & *Berula* Latine dicitur. Marcellus tamen *Berulam* dici refert, quam Græci *ραρδαμύλιον* vocant.

Putatur autem Anagallis hæc, *Cepæ* esse, *Cepæ* quam Dioscorides *Portulacæ* similem scribit, sed nigriora habere folia, & radicem tenuem, cum qua Anagallis ista aquatica conuenire potest, si per *ἀντιόχου, ἡνταία*, id est, hortensis dicitur. Quod si verò idcirco *ἡνταία*, quod vel solium, vel ut plurimum in hortis nascatur, nominata sit; parum ei Anagallis hæc respondebit, quæ nusquam minus quam in hortis nascitur: natura sua in totum siluestris, aquosa requirens loca, perenniterque rigari postulans.

Qualitatem autem ac temperiem Anagallis aquatica calidam habet ac siccam, Nasturtio

aquatico similem, remissiore tamen: editur etiam ut illud; & ad Germaniæ maritimæ *ἄνταίων* malum, quod *Scheurbeyl* appellant, utilis quoque, eodem quo Nasturtium aquatile sumptum modo: facultate tamen ac viribus minus potens.

De Cochlearia. CAP. XVI.

HVMILIS herba Cochlearia est: folia fert in mediocri longitudinis pediculis à radice exeuntibus complura, splendentia, lata, crassa, modicè caua, instar parui & non valdè profundi cochlearis, interdum nonnihil angulosa: inter folia caules prodeunt dodrantaes: flores in coliculis candidi, secundum longitudinem eorum nascuntur: semen paruum, rufum, in exiguis valuulis, uti Nasturtij: radices tenues sunt & albæ fibræ.

In Frisia, Hollandia, ac aliis maritimis inferioris Germaniæ regionibus, locis palustribus, & circa aggeres spontè nascitur: apud Brabantos & alibi quoq; in horis sata, feliciter prouenit.

Gignitur verò & Cochlearia in Britannia haud procul à Tamisi fluuio, & Lobelius refert, flore, semine, gustuque priori similis: foliis quoque, colore quidem, sed non perinde cauis, & ad exigui Lapathi aut Atriplicis magis accedentibus.

Amat autem Cochlearia non aquas, sed palustria loca & rigua.

Floret Aprili & Maio mensibus, altero à satione anno: semen Maio & Iunio particulatim maturefcit.

Nominant eam Hollandi, Frisij, ac aliæ finitimæ nationes *Löffelkraut* & *Lepelcruyt*/ Latine Cochleariam: veteribus, in fallor, incognita. nam cum *Telephio* aut *Britannica* (quod aliquando suspicati fuimus) non conuenit. Caule enim & foliis *Portulacam* non refert, uti *Telephium*: nec adstringens aut *Lapathis* facultate assimilis, veluti *Britannica* est, Dioscoride & Galeno auctoribus.

Facultatem autem Cochlearia calidam euidenter habet & siccam, virenti Nasturtio sapore & qualitate perisimilem. Malo, quod *Schöbbeck* Germania nuncupat, efficaciter medetur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota.

Est autem malum istud graue, permolestum, ac diuturnum; abscedunt, tument, exulcerant.

ranturque gingivæ: ex ore malus odor: in femoribus aut cruribus lioues, haud multum dif-
similes iis, qui parte quapiam suggillata excitantur, creberrimè concomitantur: facies reli-
quumque corpus sæpenumerò pallet: pedesque œdematosi, veluti in leucophlegmatia.

Castrensis, Olaus Magnus ait in gentium Septemtrionalium historia, est morbus, qui
vexat obsessos & inclusos, ac falsorum videtur ciborum esu nasci, frigida verò murorum ex-
halatione foueri.

Nominant hoc malum Germani, vt diximus, *Scö:beck* / & *Schoon:uytch*: à Plinio huius ma-
li symptoma, os infestans *σμακακή*, crura verò afficiens, *σκιλοτύρβη* appellatur: Marcellus
vetus scriptor, oris malum *Oscedinem* nuncupat.

Hippocrates lib. De internis affectionibus, huic malo simile (si modò non idem est) descri-
bit, quod *είλειο αιματίλω* nominat. Ex ore malè, ait, olet à dentibus, & gingivæ discedunt, &
à naribus sanguis fluit: aliquando etiam ex cruribus vlcera pullulant, & alia sanescunt, alia
emergunt, & color fit niger, & cutis tenuis.

Ex crasso autem, frigido, lentoque sanguine, qualis est, non ex adustione, sed qui veluti li-
mus sanguinis, melancholicus succus, originem sumit: qui ex praua viuendi victusque ratio-
ne, vt diximus, in corporibus colligitur.

Afficiuntur autem per hoc malum non modò oculis patentes partes, verùm & interiores
non parum læduntur: nam iecur quidem non rarò, creberrimè autem lien, crasso huiusce-
modi, frigido lentoque succo repletur, tumidumque efficitur, vtpote cuius substantia rara
laxaque sit, & promptissima ad recipiendos huius generis crassiores frigidioresque humores:

Quod & Hippocrates, *Prorrhethici* lib. 11. scriptum reliquit: Gingivæ, ait, vitiatæ, & ora gra-
ueolentia his sunt, quibus splenes magni. Quicumque verò habent splenes magnos, & ne-
que sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neque oris graueolentia, horum tibię vlcera praua
habent & cicatrices nigras. Tradit idem Paulus *Ægineta* lib. 111. cap. XLIX. vbi huius morbi
differentiam, ab ictero nigro, promptum est videre.

Sed de hoc morbo hæcenus, & præter institutum: nunc ad stirpes herbasque reuertimur.

De Hepatorio aquatili. CAP. XVII.

AQUATILE Hepatorium caule assurgit bicubitali, obscure rubente, complurimis alis
ramoso: folia, quam vulgaris siue adulterini Hepatorij latiora sunt, alioqui ei satis simi-
lia,

Hepatorium aquatile.

Marrubium aquatile.

lia, ambitu quoque crenata, atque incisa: in fastigiis cauliculorum flosculus eminent aliquot exiguis foliis veluti alabastris cinctus, colore luteus sed nigro permixto, Chrysanthemi aut Chamæmeli medio disco similis; cuius confarcta stamina plana & oblonga post se relinquunt semina parte superiore aspera, & prætereuntium vestitui, ubi inaruerint, adhærescentia: radix multis fibris hinc inde spargitur.

In riguis gignitur, quæ rarè & non nisi siccissimis ac feruentissimis temporibus, aquis carent: prodit verò & intra fluuiorum quorundam latè patentes alueos; quod altius crescit & flores profert, orbiculato ambitu, multis exiguis luteis foliolis stipatos, Buphthalmi æmulos. Non modò autem in Belgio, sed & in Germania ac Bohemia reperitur; nec destituuntur eo humida Britannia loca.

Plurima ætatis parte floret ac viget, semenque perficit.

Ad Hepatorium illud videtur referendum, quod vulgare & adulterinum cognominatur, quod & Terzola dicitur, de quo Pemptadis primæ lib. 11. cap. vii. qua de causa Hepatorium aquatile & Terzola aquatica dici potest.

Amara autem hæc herba est, proinde calida ac sicca, vsum tamen in medicina habere ignoratur.

De Marrubio aquatili.

CAP. XVIII.

MARRUBIUM quod aquatile dicitur, nigrum Marrubium siue Ballotem caule & florum calycibus, asperis pungentibus ac verticillatim cauliculos ambientibus satis refert: folia eius nigricant quoque, sed longiora, duriora, per margines profundius incisa quam Ballotes, nequaquam tamen pilosa, sed rugosa quidem: flosculi parui inalbicant: radix multis nigricantibus fibris cohæret.

In riuis, ad scrobium aquas habentium margines, & secus fossas, gignitur: rigari etenim postulat, in aridis autem non prouenit.

Viget ac floret æstiuis mensibus, Iulio & Augusto.

Aquatile ac palustre Marrubium dicitur: videtur Matthiolo Sideritidis esse species, & illa quidem, quæ à Dioscoride primo loco describitur, sed cum hac magis conuenit herba Iudæica, ut primæ Pemptadis libro quarto satis luculenter ostendimus. Cum secunda autem Sideritide (quod & suos assertores habet) multo minus respondet: nulli siquidem Filici folio similis est. Sunt verò & quibus placeat Ægyptiam dici herbam, quod hi qui se Ægyptios mentiuntur (quales per Germaniæ ciuitates subinde discurrunt ac diuagantur) hac herba, nigricantem colorem, qualemque Ægyptij, & Africani obtinent, sibi asciscant. Succus enim

DD 4

huius

huius herbae, huiuscemodi colore quatuor inficit; qui & adeo pertinaciter inhaeret, ut elui aut abstergi nequeat: adeo ut tela lineae hoc infectae, perpetuo eum retineant.
Refrigerandi autem atque vna valide adstringendi facultatem habere videtur.

De Bechio siue Farfara.

CAP. XIX.

Bechij siue Farfaræ flores.

Farfaræ folia.

BECHIO siue Farfaræ sex, septem, aut plura à radice prodeunt folia lata, angulosa, Hederae foliis maiora, candidioraque, Populi albæ similia, sed tamen maiora, quæ superius molli tenuique lanugine inalbicant, inferius herbaceo colore virent: flores in breuibus pediculis ante folia exeunt colore lutei è multis foliolis facti, qui citissime in pappos euanescent: radix tenuis & candida latè sub terra serpit.

Sub finem Martij & circa Aprilis Kalendas fugacissimi flores conspicui sunt, qui citò vna cum pediculis marcent, inde folia progignuntur tota æstate in vigore futura. Atque hinc data occasio, ut absque flore Bechium creditum fuerit, quod & Plinius lib. xxvi. cap. vi. etiam scripsit.

Secus fontes, & riuulorum fluuiorumque ripas, scrobium ac fossarum margines, aliisque humentibus & aquosis locis spontè nascitur.

Græci βήχρον, Latini Bechion & Tussilaginem nominant: in Officinis Farfara & Vngula caballina, nonnullis Para equina, aliis Populago aut Farfarella: Germanis *Nosshuf* / *Wianta laulich*, Belgis *Doefbladeren*, Italis *Vnghia di cavallo*, Hispanis *Vnha de asno*, Gallis *Pas d'asne*, Anglis *Fole foote* & *Coltes foote* dicitur.

Chameleuce.

Eadem verò & Chamæleuce est, quam Plinius lib. xxiii. cap. xv. Farfugium & Farranum (si non in exemplari lapsus) appellari etiam refert. Quod & Aëtius satis innuit lib. primo, Bechij nomen prætermittens, Chamæleucæ verò omnes Bechij vires & facultates ascribens. Accedere videtur Oribasius Collectionum medicinalium lib. xv. Chamæleuces folius mentionem faciens. Consentit & ipse Plinius, quosdam Bechion alio nomine Chamæleucen dictam putare referens, lib. xxvi. cap. vi. Et fieri potest ut de vna eademque herba, separatis locis, differentibusque nominibus Dioscorides scripserit. Si modò pro *χαιμαλδύνη* non sit legendum *χαιμαπύνη*, ut quidam existimat in Dioscoridis exemplari legi oportere.

Dioscoridi locus suspectus.

Bechion autem & Tussilago ab effectu dicitur: Farfara verò à Populo alba, cuius folia refert,

refert, quæ veteribus Latinis Farfarus dicta est, ut apud Plautum in Pœnulo:

— *Viscum legioni dedi*

Fundasq; eos prosternebam ut folia Farfari.

Appellatur verò Populus alba Græcis λούκη, atque hinc quoque Chamæleuces nomen Bechio accessit.

Recenset Plinius lib. xxvi. cap. vi. duas Bechij species, quarum alteram à quibusdam Saluiam appellari ait, & reuera hæc non alia quàm Saluia, Græcis ἐλλισφακος dicta, quam Apuleius cap. ci. Bechion ac Tussilaginem etiam dici testis est.

Ceterum Bechij recentia & adhuc virentia folia refrigerandi nonnullam vnà cum reficandi potentia vim obtinent: vlceribus calidis, & partibus inflammationem laborantibus imposita profunt. Arida verò folia calida sunt & sicca, & modice acria; horum in prunas candentes iniectorum fumus per infundibulum aut arundinem patente ac hiantem ore receptus, orthopnoæ & tussi siccæ medetur, præstant idem radices aridæ recepto quoque earum fumo. Auxiliantur verò & eadem in tabellis ex saccharo, aut eiegmate permixtæ aduersus tussim veterem & respirandi difficultatem. Recentium verò foliorum & radicum decoctum, vel ex his Serapium, recenti & ex tenui destillatione tussi medetur.

De Petasite. C A P. XX.

Petasites.

Petasites sine flore.

PETASITES prius quàm folia, flores, veluti Bechion, similiter profert, sed exiguos, mucosos, colore purpurascens, qui in crassam veluti spicam coacti, citò vnà cum crasso, carnosio, fragiliq; suo cauliculo marcescunt ac concidunt: folia prægrandia petaso siue galero aut rotundo pileo similia, tantæ amplitudinis, ut humanum caput ab insolatu & pluuiis vnicum vindicare queat, atque idcirco quàm Bardanæ maiora; colore subcandida, inferiore tamen parte albidiora: singuli autem pediculi sua sustinent folia, pediculus verò non raro cubitalis, crassus, carnosus, cui folium circumferentiæ centro aut proximè insidet, amplissimi Fungi (nisi vna parte fissuram ad pediculum pertingentem haberet) speciem quamdam referens, præsertim pereuntis ac emaridi. Nam initio quidem Fungorum superior superficies conuexa apparet; cum verò marcescunt, concaua magis. Ita & Petasitis folium concaui non-nihil

nihil superiore parte habet; radix crassa, longa, foris nigricat, interiùs candida, sapore amariscula, sæpenumerò tamen a vermiculis exesa.

In humidis prouenit prope fluuiorum ripas, iuxta lacuum & stagnorum margines ac vicinos aggeres.

Circa Calendas Aprilis spica cum floribus viget; sequuntur inde folia in hiemem vsque permansura, nouis subinde lubnascentibus.

Græcis est *πετασίτης*, ab amplitudine folij *πέλασος* siue galerum, vt diximus, referente: Latini Petasitem similiter appellant, Germani *Pestilens wurz*, Belgæ *Dorlebtaderen*. Similem Bechio siue Tussilagini ac congenerem esse, satis apparet; sed idcirco non esse Petasitem, haudquaquam consequitur. Sed folium, refractarius dicit, non est rotundum ac solidum veluti Fungus, sed rimam habet. At Dioscorides folium non esse vti Fungum solidum ait; sed suo pediculo *περὶ σκέλης ὡς ἀπὸρ μύκης*, id est, incumbens veluti Fungus, vti re vera est. Sed quorsum hic vrgemus nimium Dioscoridis verba? constat enim, in comparationibus non semper ipsum fuisse valde exquisitum, & qualemcumque similitudinem sæpe illi satis fuisse. Quid Viticis & Conyzae foliis cum Oliuæ? quid Althææ cum Cyclamini? quid Cannabæ cum Fraxini? quid item Quinquefolij cum Menthae? & tamen harum cum illarum foliis comparata reperiuntur.

Temperiem Petasitis radix, & quidem arida, calidam ac siccam obtinet ordine secundo, tenuium quoque est partium, & ad sudores mouendos efficax; valet idcirco aduersus pestilentes morbos, & alios qui sudore leuari possunt, ventris lumbricos eadem interimit, vrinas cit, & menses promouet, præsertim cortex, qui radice præstantior pars est: folia malignis & erodentibus viceribus vtiliter quoque imponi posse feruntur.

De *Caltha palustris*. CAP. XXI.

Caltha palustris.

Caltha palustris absque flore in aquis proueniens.

PALVSTRIS *Caltha* foliis ac floribus minus *Chelidonium* ita refert, vt species omnino eius aliqua videri posset, nisi multò maior foret, ac durabilis, nec facilè intercidens. folia huius lata sunt, subrotunda, læuia, eleganter virentia, ambitu tenuiter crenata, quadruplo aut ampliùs quàm in noris *Chelidonium* maiora: caules inter hæc dodrantales in obliquum assurgunt, in quibus flores auri luteo resplendent colore, *Ranunculi* similes, sed maiores etiam radices multis committuntur fibris.

Humidis,

Humidis palustribus locis, veluti riguis pratis gaudet, subinde ab ipsis aquis exit: cuius folia supereminentia longioribus nituntur pediculis, quæ aliàs brevioribus insistant: flores huic rarò vel numquam apparent; quamobrem Epimedium esse quandoque visum fuit: sed temerè: nam hæc ab illa, quæ in locis minùs aquosis gignitur, in pratis videlicet, haud alia est.

Vnà cum Ranunculis Vere floret, tamen & seriùs; subinde quoque æstate: toto autem anno ipsa viret herba.

Germanis *Wißblumen* / *Dotterblumen* / *Gäl Wiesblumen* & *Marterblumen* appellatur. Valerius Cordus Caltham palustrem nominat. Non est Chamæleuce aut Tussilaginis species aliqua. Ineptè quoque Farfugium & Farranum habetur. Chamæleuce liquidem, quæ à Plinio Farfugium ac Farranum dici perhibetur, à similitudine foliorum *λάνης*, id est, Populi albæ appellationem accepit. Virent autem Leuces folia superiùs quidem, at inferiùs tenui candidaque lanugine incanescunt. Calthæ verò huius neutra inalbescent parte: nec formæ eorum respondet.

De facultatibus verò huius, quod vel ex aliorum scriptis, vel vsu & experientia comperitum adferamus, occurrit nihil.

De Epimedio. CAP. XXII.

Epimedium.

INTER eas stirpes quæ locis exeunt riguis, venit & Epimedium numerandum, quod auctoribus Dioscoride ac Plinio in humidis nascitur. Caulis est haud magnus, Hederæ foliis, denis aut duodenis, neque florem neque fructum ferens, radice tenui, nigra, grauis odoris: atqui tale quidem Epimedium nondum à quoquam repertum accepimus. Ostenditur tamen huius nomine, herba palustris, flores & fructus faciens.

Folia huius ampla, numerosa, & creberrimè ter trina à teretibus tenuibusque dependent pediculis: sunt hæc Hederæ foliorum figura, lata, acuminata, duriuscula; sed dilutiùs virentia, ac per circumferentiam serrata: surgit inter hæc teres & dodrantalis cauliculus rarò folia superans, perquam elegantes progignens flosculos, forma quadrangulares, quorum rubent margines, interiora lutea, medijs verò virent apices: rubet verò & exteriori & auersa parte flosculus, sed discurrentibus rectis candidisque striis variegatus: radix multas in obliquum propaggines emittit, inferiùs fibrosa.

Nascitur in humidis & in plerisque Italiæ pratis circa Bononiam ac Vincentiam; apud Belgas in hortis quandoque reperitur.

Appellant posteriores Epimedium, sed legitimum esse affirmari nequit. Nam, ut supra diximus, Epimedio Dioscorides florem & semen

esse negat. Plinius numquam florere Epimedium etiam refert.

Epimedium autem moderatè refrigeratorem vim habere Galenus affirmat, cum aquea humiditate: talis verò & facultas eius esse videtur herbæ quæ pro Epimedio habetur.

De Argentina siue Potentilla. CAP. XXIII.

ARGENTINA siue Potentilla tenuibus & viticulosus cauliculis humi serpit: folia eius oblonga, veluti ex pluribus composita, Agrimonix ferè similia, sed Tanaceto proximiora, minora tamen, ambitu quoque serrata; superiore parte herbaceo colore virentia, inferiore verò inalbicantia: flosculi in tenuibus pediculis lutei, veluti Pentaphylli.

Humidis locis ac secus scrobes riuulosque frequenter occurrit.

Flores Iunio ac Iulio promit.

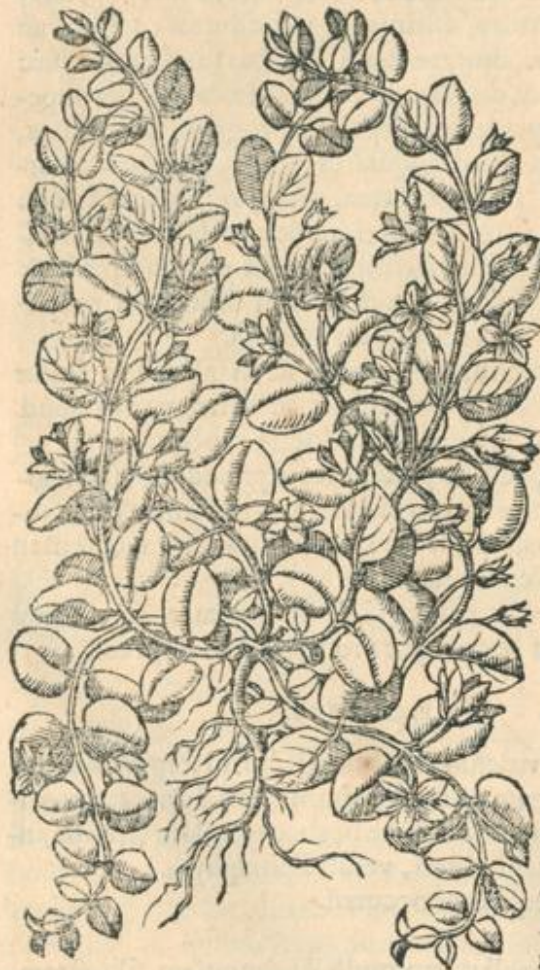
Argentynam & Potentillam recentior ætas appellat: nonnulli Agrimoniam siluestrem, alij

Argentina.

Nummularia.

alij Tanacetum silvestre : Germani *Brenschich* & *Genferich*: Brabanti *Ganferich*: Galli *Argentine*.

Temperiem autem Argentina mediocriter frigidam habet, siccam verò ordine tertio ferè, vnà cum adstringendi facultate.

Sanguinem autem vndequaue fluentem reprimat, menses mulierum sistit; hæmoptoicis ac dysentericis utilis. valet & ad alias alui fluxiones, quocumque tandem adhibeatur modo. puluis aridæ abrasa & intertrigines etiam iumentorum inspersus sanat; prodest & hoc modo cruentis vulneribus. Decoctum ex aqua mobiles dentes firmat, & gingivarum ac oris vlcibus conducit.

De Nummularia. CAP. XXIII.

SERPIT Nummularia veluti Argentina; tenues oblongos coliculos multos emittit, circa quos ab utroque latere, folia digitalis latitudinis, propemodum rotunda, virentia; atque è finu horum flosculi in breuibus pediculis, colore lutei, Ranunculi floribus similes: radix tenuis est.

Iuxta scrobes & fluenta, aliaque rigua loca prouenit, subinde & in humidis reperitur siluis.

A Maio mense in multam ætatem floret.

Nummulariam appellant, & Centummorbiam: nonnulli & Serpentariam. feruntur autem serpentes vulnerati, hac sibi mederi, vnde nomen accepit Serpentariæ. Centummorbiam à mirifica aduersus multos morbos efficacia dicta existimatur: Nummularia, verò à figura nummi, quam folia referunt. Germanis *Egelkraut* / *Pfenningkraut*: Belgis *Pemungkraut*.

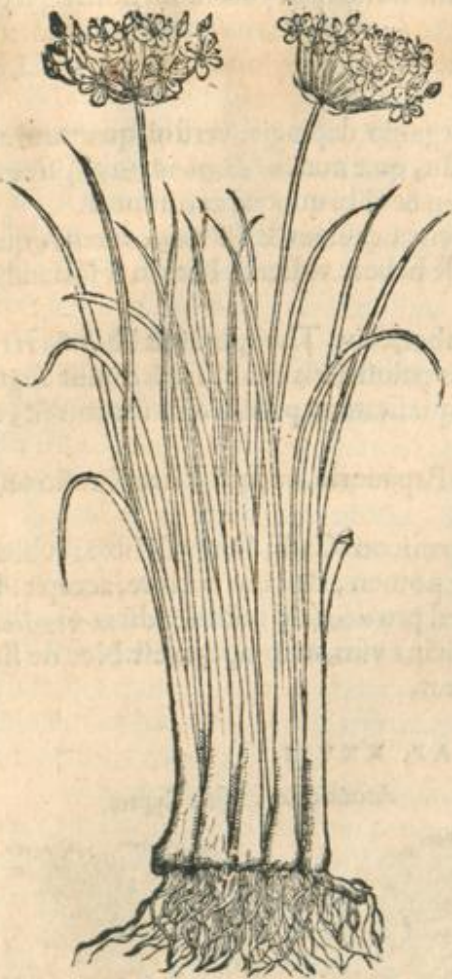
Resiccantem autem hanc herbam esse, sapor eius adstringens ostendit, est verò & simul modicè refrigerans.

Flores & folia trita vulneribus & nonnullis vlcibus imposita profunt: eadem cum vino sumpta dysenterias, ventris imbecillitates fluxusque sanant. Conducunt & ad sanguinis reiectiones, profluvia muliebria, & interaneorum vulnera, & pulmonis exulcerationes. Vinum in quo herbæ folia decocta, vlcibus confert, si hoc lauentur & abstergantur: auctor Leonhartus Fuchsius.

De Gladiolo aquatili. CAP. XXV.

FOLIA à radice Gladiolus aquatilis multa emittit Pseudoirisidæ luteæ foliis angustiora longioraque: inter quæ caulis medius exit duos longus cubitos, aut altior, læuis, æqualis, nullis internodiis interceptus; in cuius summo complures erumpunt flosculi, longioribus pediculis infidentes, in purpura diluti aut albidis, in quibus stamina exigua crocei coloris: sequuntur inde capitula purpurea, quasi rotunda, paruarum pilularum instar, sed corniculata, & in his semen minutum: radix crassa, candida, geniculis constat,

Gladiolus aquatilis.

stat, & adherentes fibras complures habet.
Nascitur in locis palustribus in stagnantibus
aquis, aut lente pigreque fluentibus riuulis.

A Maio ad Augustum vsque floret.
Nostri Water Luch appellant: Latine Gladio-
lum palustrem siue aquatilem: plerique etiam
Scirpum: sunt qui inter Iuncos perperam refe-
rant, & Iuncum floridum vocitent. Videtur
Dioscoridis esse *ωραγυδισιον*, quod folia Gladio-
li sed angustiora, & magis inclinata habere, & in summo caule quasi globulos ferre traditur.
Sparganion
Ξιφιδισιον id quoque à nonnullis nuncupatur.

Facultatem autem Gladiolus iste palustris
refrigerantem habet, non tamen insignem.
Dioscorides Sparganij radicem & semen cum
vino dari ait à serpentibus ictis.

De Platanaria, siue Butomo Theophrasti.

CAP. XXVI.

PLATANARIA angusta habet folia, aspe-
ra, dorso eminentiore quodam modò trian-
gula: caules læues, rotundos, bicubitales, aut al-
tiores, in ramulos & alas quasdam diuisos: fru-
ctus circa hos complures, rotundi, nucis paruae
magitudine, & vbi ad perfectionem peruene-
runt, asperi, Platani pilulis quadam tenus simi-
les, coloris herbacei: radices subsunt fibrosæ.

Locis palustribus, perennes aquas habenti-
bus exit, ac iuxta riuulorum quorundamque
fluuiorum margines.

Pilulas Iulio & Augusto mense profert.

Platanaria siue Butomon.

Platanaria altera.

EE Platanaria

Gramen arundinaceū Platanaria à fructuum cum Platani pilulis similitudine nuncupari potest. Ex nostris plerique *Sietgras* nominant; id est, Gramen arundinaceum, ac Græcè *καλαμάριον*: non videtur tamen Gramen arundinaceum esse, quod Dioscorides ait in Babylone iuxta vias nasci, & iumenta necare tradi.

Matthiolum hanc vel huic omnino similem pro Sparganio depingit: verum quantum ab eius descriptione absit, vel solus pilularum situs ostendit, quæ non *ἐπ' ἀκροῦ τῆς καυλῆς*, siue in summo caulis modò, sed & multò infra eius fastigium & alibi quoque exoriuntur.

Est autem huius generis & alia quædam, pilulas & circa caulem & *ἐπ' ἀκροῦ* ferens, quæ cum Sparganio plus, quàm superior, similitudinis posse habere videtur. Hæc in Hollandiæ locis palustribus, tum & alibi, spontè nascitur.

Plus tamen similitudinis Platanaria cum *βουτόμο* habet, cuius Theophrastus lib. I. & IIII. De stirpium historia sæpius meminit, quodque ait locis palustribus exire, foliis multis angularibus, Arundini ac Cyperi similibus: caule, qui æqualitatem peculiarem sortitus sit; & fructu nigro, Sidæ magnitudine proximo.

Sida. Sida autem lacustris est planta, quæ caput gerit vti Papaueris, eodem Theophrasto teste lib. IIII.

Geoponicon locus relictus. Huius Butomi mentionem facit Democritus Geoponicon Cassij Dionysij lib. II. vbi ait folia ipsum habere Cyperi, grata bouum pabulo. vnde nomen, Ruellio auctore, accepit. In Græco exemplari habetur: *Φύλλα ὁμοία φέροι ἀειρίοις*. sed pro *ἀειρίοις*, restituendū *κυπερίοις*.

Porro Platanariæ facultas, cum ea nullius sit in Medicina vsus, incomperta est. Nec de Butomi viribus, apud Veteres quidquam scriptum reperitur.

De Arundine vulgari.

CAP. XXVII.

Arundo Phragmites.

Arundo donax siue Cypria.

ARUNDO vulgaris multos profert culmos, crassiores quidem quàm vllius vulgaris Frumenti, sed tenuiores quàm multarum aliarum Arundinum, inanes, geniculatos, interiore parte membrana tenui subcinctos: folia longa, lata, aspera: in summo caulis effusa exit iuba, mollis, ac veluti lanuginosa: radices subsunt longæ, numerosæ, geniculatæ, latè serpentes.

Nascitur in aquis resedibus, veluti in vrbium fossis, & circa fluminum laxiorum ripas.

Iubæ

Iubæ sub finem æstatis exeunt.

Arundinem Græci κάλαμον nūcupant: nostri tūet / Germani Rohr / Galli Canne ou Roseau.

Tradunt autem veteres Calamorum siue Arundinum complura genera. Theophrastus omnes in duo prima genera primūm distinxit, inde in plures species subdivisit: Calami, ait, duo genera tradunt, τὸν τε ἀλυπηκὸν, καὶ τὸν ἑτερον, hoc est, tibialem, vt Plinius reddidit, & reliquum siue alterum.

Ἀλυπηκὸν, siue tibialem, Plinius foraminibus multis peruium esse scribit, ac tibiis vtilem, eumque & Orchomenium nominat: reliquos autem Calamos inter se differre, Theophrastus affirmat, firmitate, crassitudine, tenuitate, exilitate.

Crassam & validam χασκίαν nominant, Gaza Arundinem Vallatoriam; tenuem verò & exilem πλόκιμον, texilem, Plinius Plotiam, si modò nō vitiosum exemplar. Hanc nasci Theophrastus refert, ἐπὶ τῷ πλοάδων, id est, in insulis fluitantibus, Plinio interprete: illam verò ἐπὶ τοῖς κώμοσι, in ripis expatiantis lacus, reddit Plinius.

Κώμοις autem appellant, vbi acruata Arundo, multo radicum mutuo implexu est.

Feruntur auleticæ siue tibiales Arundines, aucta altitudine lacus, durante inundatione crassari, & vt Plinius ait, cum anno vno inundatio permanferit, proficere in aucupatorium amplitudinem: hanc ζόργίτις ille, hic armamentariam appellat: cum verò aqua non permanferit, & maturius reciproca fuerit, graciles βομυκίας siue bombycinas nasci.

Est autem ζόργίτις plenior, carnosior, folium eius amplius candidiusque, & minus lanuginis habet quam ceteræ: quædam etiam omnino nihil habent, quas δυνάχας & spadones nominant: ex hac optima fieri affirmant τὰ ζόρη, Gaza paria: Plinius, Hinc erant armamenta ad inclusos cantus, vertit.

Genera autem non hæc solūm, sed plura etiam intelliguntur. Theophrastus deinde scribit: Quædam enim densa tam carne, quam geniculis; alia caua tota, quam σείργια siue σείργιαν & fistularem nominat, fistulis utilissimam: alia solida & pænè tota intus repleta. Item alia breuis; alia procera, excelsa crassaque; & alia gracilis & foliosa; alia paucis omnino foliis, siue vnifolia. Multæ etiam differentie pro natura vsuque intelliguntur, singulæ autem ad singula vtilis, nominibus autem variis appellantur, sed δόναξ communissima, quam densissimam maximè omnium referūt, & apud flumina lacusque potissimūm nasci: τοξική quoque, quam Creticam quidam appellant, Plinius Sagittariam, sui generis est, nodis paucis geniculata, carnosior omnibus, flexumque maximè recipiens, obsequensque quò libeat flecti, calefacta.

Sunt & differentie magnæ, ex foliorum non multitudine aut magnitudine modò, sed & colore, quippe que Laconica cognominatur, versicolor est; item & ab ipso situ: quædam enim ab ima parte foliorum plurimum ferunt, alia fruticis modo adolescit.

Genus etiam quoddam ἐπήγειον nascitur, quod non erigit caulem, sed iuxta terram Graminis modo se spargit: vocatur à quibusdam Elegia, Plinius inquit. Huius mascula solida est, femina verò caua & inanis.

Dioscorides Arundines in quinque contraxit genera: verūm an benè vel secūs, expendendum Lectori relinquimus.

Primam in Arundinum genere, ρασόν, id est, solidam siue plenam facit, ex qua sagittæ fiunt: ζεξιὸν κάλαμος hunc Theophrastus, id est, sagittariam Arundinem nominat.

Proxima femina est, ex qua ligulæ tiliarum: hæc ζόργίτις καὶ δυνάχας dicitur.

Tertia Syringias, quam πολυσάρκω, hoc est, multūm carnosam, siue multūm carnis habentē, πυκνογονάτην siue frequentibus geniculis, & ad librorū conscriptionem vtilem Theophrastus refert, qui & hanc κοίλω cauam & inanem esse tradit, quod & Syringie nomen satis ostendit.

Quarta δόναξ crassa, concaua, apud amnes nascens, quæ à quibusdam Cypria.

Quinta phragmites, sepicularis, sepiaria, gracilis, candicans, vulgò cognita: Ruellius hanc Vallatoriam interpretatur: at Gaza Vallatoriam eam conuertit, quam Theophrastus χασκίαν vocat. Quod si Matthiolus animaduertisset, non tam facile vitiosam Dioscoridis lectionem esse suspicatus fuisset: nam mendum hinc nullum apparet, tali omnino existente Sepiculari, qualem eam Dioscorides perhibet. Siquidem, vt existimamus, Phragmites sit passim Belgio ac Germaniæ vulgarior, tenuis, candicans, præsertim vbi inaruerit, & inanis Arundo: quæ certè non solūm ad operiendas domos vtilis, sed & sepimentis maximè idonea est.

Inanem verò & φραγμίτις esse, ipse etiam Hippocrates lib. De Hæmorrhoidibus ostendit, vbi καυσήρα siue κλυσηρα efformare docet, ad modum Calami Phragmitis, instrumentū per quod ferrum candens in anum mittatur. Potest verò hæc vulgaris Arundo & Theophrasti σείργια siue Fistularis esse, quæ, Theophrasto & Plinio auctoribus, vacua & inanis est.

Ceterūm quod ad facultates attinet, Calami Phragmitis, inquit Galenus, radicem cum bulbis aculeos & stipites ex alto extrahere quidam scripsere, ceu trahendi quædam vis ei in-

Plinij locus
suspectus.

Κωμόσι.

1.

2.

3.

4.

5.

Matthio-
liu notatur

esset: nos tamen eius rei periculum non fecimus, verum quantum gustu liceat coniecere, abstergentem facultatem possidet non paucam, minimeque acrem: quinetiam folia ipsa abstergentis sunt facultatis: cortex vero eius combustus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens absterforium quiddam, ut exsiccet & excalefaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen desiccet quam excalefaciat. Vitandus est eius flos, quem ἀνθήλλω vocant, nam si in aures incidat, aded tenaciter adhærens affigitur, ut auelli non possit, auditumque viciat, quamobrem sæpissimè exsurdar.

De Typha palustris. CAP. XXVIII.

Typha palustris.

PALVSTRI Typhæ oblonga sunt folia, angusta, dorso eminentiore triangula: caulis inter ea exit rectus, altus, glaber, lævisque & enodis, non inanis, cui summo cacumine primum tenuis gignitur spica muscosos flores proferens, qua marcescente ac decedente panicula relinquitur, densa compactaque lanugine stipata, pollicis crassitudine, palmo non raro longior, punicea ac obscuri coloris, in pappos tandem euanescentes: radices crassæ, geniculatæ, candidæ, sapore dulces.

Locis palustribus, in stagnantibus aquis, & iuxta laxorum fluuiorum ripas exit.

Iulio & Augusto paniculæ vigent, flosculorum spica iam arida ac decedente. Restant subinde paniculæ ad alterius anni æstatem, atque tunc non raro pediculi in ipsa panicularum lanugine nati reperiuntur; quod admiratione haud caret. Cum enim caulis tunc omnino sit aridus, & lanugo aded sicca ut vento abripiatur, animalcula huiuscemodi sub lanugine ista gigni ac viuere posse mirum est.

A Dioscoride τύφη siue Typha nuncupatur: recentiores ad differentiam alterius Typhæ, quæ inter fruges est, palustrem & lacustrem Typham hanc nominant: appellatur ab iisdem Cestum morionis, nec non Typha aquatica.

Theophrastus Typhæ siue Tiphæ etiam cuiusdam meminit in lacubus exeuntis, quæ absque folio, uti scribit, est, quia non ut reliqua ra-

dice numerosa adhæreat, & huic nostræ ea de causa parum similis. Plus certè similitudinis nostra cum φλεῶ Theophrasti habet, eo videlicet, qui in lacubus nascitur.

φλεῶς.

Reperitur enim & alter Phleus, spinosa stirps, quæ & σολῆν.

Αἰθήλλω.

Lacustris Phlei flos ἀνθήλλω siue ἀνθήλλω, id est, panicula dicitur: id πλακκωνθῶδες, Theophrastus ait, quoddam molle & subrubens est, quo vtuntur πρὸς τὰς κόνιας, hoc est, ad opera tectoria, miscentes videlicet (uti verisimile est) pappos siue lanuginè luteo aut calce, sicuti nunc iisdem, pilus aliquis, scænum, aut confimile quidpiam, ab his qui in operibus versantur tectoriis, adicitur admisceturque, quò aut tenacius parietibus adhæreant: aut minus findantur disrumanturve, ex luteo illiniti, cratitij parietes.

De hac etiam palustri Aristophanes in Ranis, ubi eas inter se loquentes adducit, admodum lætantes, quòd totum diem consumpsissent inter Cyperum & Phleum saltantes.

Huius generis feminam ait quoque Theophrastus sterilem & ad nexus utilem, marem verò inutilem. Quòd & nostri de Typha palustri referunt: aiunt enim folia eius, quando caulem non promit, ad tegetes & storeas, quas mattas vulgò, contexendas, vtilia fore; ubi verò caulem facit, inutilia.

Scirpna.

Dioscorides Typhæ palustris florem ἀνθήλλω quoque à nonnullis nuncupari refert. Ouidius hanc stirpem Scirpum videtur nominare; ex ea etenim storeas scirpeas mattas nominat, ut Fastorum vi.

*At dominus, discedite, ait, plaustroq; morantes
Sustulit, in plaustro scirpea matta fuit.*

Germani

Germanicaulem cum spica *Narrenkolben* / & *Liesknospen* / nostri *Lischdodden* / & *Donsen*, Galli *Masses* appellant: & appositè quidem, inquit Ruellius: Galliae rura *Massas* dixerunt, quòd scepra regum, *Massas* vulgò dictas, perpolitus caulis lanosa floccorum densitate summam fatigatus amuletur. Hetruscis, Matthiolo auctore, *Mazza sorda* dicitur, quòd eius lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat.

Cibo idonea, Theophrastus ait, Phlei pars tenera ab radicibus proxima est, ut quam pueri parvuli potissimum mandunt.

Dioscorides Typhae florem suillo adipe eloto exceptum, ambustis mederi refert.

Herodotus Indos qui in palustribus fluminis habitant, vestem ferre scribit *φλοίνω*, id est, ex *φλωφ*, quem ipse *φλωφ* nominat.

Nostri ex foliis storeas siue mattas, & alia multa contextunt.

De Iunco. C A P. XXIX.

Iuncus Holoschænos.

Iuncus lævis.

Iuncus acutus.

IUNCORVM non vnum genus est, omnes autem absque foliis, foliorum verò loco rectos, rotundos, tenues, longos & enodes promunt, veluti stylos, in acumen fastigiatos: fructum non omnes, sed qui ferunt, paulò infra cacumen, ab vno latere findente se Iunco edunt, in parvis breuibuscque pediculis, coherentium paruarum vuarum modo, in quibus semen exiguum cuspidis effigie: radices tenues & fibrosæ. Plinius, & eo prior Theophrastus, Iunci radices omnibus annis emori, renasci autem eundem ex semine, marem verò sterilem ex semetipso cacumine in terram defixo, affirmant. Quale tamen nihil à nobis obseruari potuit.

Horum vnum genus magnitudine & crassitudine reliquos superat, quod læue, plenumque medulla est fungosa, candida, ad lucernarum lumina, in quibus ellychnij vice est, tum & alia multa utili. Iuncus etiam ipse ad tegetes & vtilia omnia utilissimus, locis gignitur humidioribus, aquas crebrò aut semper habentibus. 1.

Proximum huic læuore similis alter est, sed minor, breuior, tenuiorque, qui & ad nexus similiter utilis, & medulla candida fungosaque refertus: exit locis haud dissimilibus, sed non perinde humidis. 2.

Tertius secundo magnitudine similis est, sed asperior, & medullam habet candidam quidem, sed omnino exigua: plurima parte inanis, ad vincendum quoque idoneus, & præsertim 3.

reficcatus & aridus: huius Iunci siue styli, non omnes è radicibus, vt duorum aliorum, sed nonnulli ex aliorum sinibus oriuntur, sicuti Iridis & Ferulaceorum multorum folia ab aliis ante caulis productionem exeunt: reperitur iisdem, quibus priores, locis.

Appellatur autem Iuncus Græcis quidem *χοῖνος*, Germanis *Wunzen*/ Belgis *Wiesen*/ Italis *Giunco*, Hispanis *Iunco*, Gallis *Ionc*.

1. Et primum quidem à nobis descripti genus *ὄλοχοῖνον* à Græcis nuncupato simile est: plerique ex nostris vulgò *Wattenwiesen* nominant.
2. Proximus laevis Iuncus, siue *χοῖνος λεία* Dioscoridis esse videtur.
3. Tertius acutus Iuncus, & *ὄξυχοῖνος* appellari potest: à nostris *Weren Wiesen* nuncupatur. Iunci enim aliquot differentia genera veteres tradunt.

Tria enim Iunci genera sunt, inquit Theophrastus, vt nonnulli distinguunt, *ὄξυς ἢ ἀκαρπος*, acutus & sterilis, quem marem appellant; *καρπύος* frugifer, quem *μελαγκραῖν* (artiferum Gaza vertit) vocitamus, quoniam semen nigrum ferat: crassior hic Iuncus & carnosior: tertius magnitudine, crassitudine, carnositate insignis, qui *ὄλοχοῖνος* vocatus est, Gaza Mariscum interpretatur.

Plinius tamen Holoschœnum à Marisco differentem facit.

Dioscorides tria quoque Iunci assignat genera, aliter tamen, quàm Theophrastus ea distinguens, vnum lauem Iuncum, siue *χοῖνον λείαν* nuncupat, alterum *ὄξυχοῖνον* & acutum, tertium cum Theophrasto *ὄλοχοῖνον*. Et acuti quidem vnum ait *ἀκαρπύον* siue sterilem: alterum fructiferum, semen nigrum ferentem: hunc *μελαγκραῖν*, illum marem Theophrastus nuncupat.

Holoschœni autem, vt Galenus inquit, fructus somnum adfert; conciliat & Oxyshœni eius, quæ semen fert, somnum, sed minùs quàm Holoschœni: quamquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque si frictum cum vino bibatur, ventris fluxus desiccet, & muliebri rubrum profluuium sistit. Ex quibus clarum est, quòd composita eorum temperies est, ex terrena videlicet essentia leuiter frigida & aquea leuiter calida: vt & inferna desiccare possunt, & sensim frigidus ad caput vapores summittere, quibus somnolentos efficiant.

Dioscorides, quæ proxima sunt radici folia tenera, conuenienter, ait, imponuntur à phalangis demorsis.

De Plantagine, vulgò dicta, aquatica. CAP. XXX.

Plantago aquatica.

PLANTAGO aquatica, vt à recentioribus nominatur, folia habet in prælongis crassis pediculis, longa, lata, in mucronem desinentia, Plantaginis maioris foliis longiora & acuminatiora. Caules inter ea exeunt longi triangulares, intus fungosi, in complures ramulos diuisi, in quibus flores candidi, parui, tribus constantes foliolis, & fructus deinde parui, & triangulares, virentes: radices sub sunt fibrosæ.

Exit humilioribus & aquas habetibus locis, in fossis iuxta lacuum & riulorù margines.

Floret Iunio, Iulio, & subinde Augusto mensibus.

Nostræ ætatis studiosi Plantaginem appellant aquaticam; & Germanicè *Wasser Wegerich*, id est, nostrate lingua *Water Wechbree*/ & Gallicè *Plantain d'eau*; Plantagini tamen non admodum similem: præter enim folium, nihil habet Plantaginis, quod tamen & ipsum Plantaginis folio non satis respondet: nam longius, magis fastigiatum, & minùs neruosum est. Simon Ianuensis hanc Barbam siluam nominat.

Sunt qui velint Alisma esse, cui quoque non videtur simile: Alisma siquidem, Dioscoride & Plinio auctoribus, folia habet Plantaginis angustiora, in terram reflexa, & caulem simplicem:

Lysimachium aquatile.

Hydropeperi.

plicem: sed hæc herba, Plantaginis maiora, longiora, non deorsum reflexa, at sursum erecta habet, & caule plurimis alis ramosum. Quæ manifestam huius cum Alismate differentiam ostendunt.

Facultatem autem hæc Plantago frigidam videtur habere & siccam, nullius interim tamen, quod sciatur, usus.

De Lysimachio aquatili. CAP. XXXI.

AD numerum aquatilium & palustrium herbarum accedit & Lysimachium quoddam spurium. Caule istud assurgit cubito altiore, erecto, quasi articulis intercepto, inferius nudo, à medio verò sursum versus foliis conuictito, è singulis geniculis binis, alterno ordine contra se positis; quæ oblonga Salicis ac Lysimachij lutei figura & magnitudine satis similia sunt. Ex quorum sinu in breuibus pediculis capitula prodeunt quaternaria senave, quæ flosculos, exiguos, musculos, luteos proferunt: radix recte descendens à geniculis fibras complurimas emittit, veluti Phellandrij.

In stagnantibus riuis & fossis Hollandiæ Batavorum, tum & alibi similibus locis gigantur.

Æstiuis mensibus flores profert.

Lysimachij speciem esse, ostendunt folia; palustre idcirco & aquatile Lysimachium rectè nuncupari potest, & inter spuria haberi: aliis eius nominibus (si quæ habet) incognitis.

De facultate autem & usu huius Lysimachij, nihil quod affirmemus occurrit.

De Hydropepere. CAP. XXXII.

HIDROPEPERI caules edit cubitales, rotundos, leues, geniculatos, in plures ramulos diuisos: folia oblonga, mali Persicæ aut Salicis foliis similia: flores ex alarum foliorumque sinibus, tum & in summis cauliculis, in longioribus pediculis racematim coherent, colore candidi, aut purpurei: quos deinde semen sequitur minutum, latiusculum, rufum, aut nigricans: radicibus multis ac fibrosis nititur. Tota herba cum foliis, floribus & semine, acris est, & Piper sapore refert, citra tamen ullam odoris gratiam.

Nascitur locis palustribus, in fossis & scrobibus hibernis mensibus aquas habentibus, & iuxta stagnantes aquas.

Iulio & Augusto potissimum floret.

Græcis *ὑδροπέπερι*, Latinis Hidropiper siue Piper aquaticum, aut Piper aquatile dicitur, Germanis Wasser Pfeffer / oder Mucken kraut / nostris Water Peper / Gallis *Curaige*, Hispanis *Pimienta aquatica*.

Facultatem autem habet euidenter calidam

EE 4

& sic-

Percicaria.

Molybdæna
Plumbago.

& siccam: non tamen, ut Galenus affirmat, tam calidum, quam Piper. Folia unà cum fructu imposita, Dioscorides ait, œdemata & veteres durities discutunt, ac suggillata delent.

De Percicaria. CAP. XXXIII.

PERSICARIA caulibus, foliis, floribus, semine, Hydropeperi simillima est: caules habet rotundos, geniculatos, folia quoque Percicæ aut Salicis, sed sæpè latiora & nigriora quam Hydropeperis, macula siue litura in medio nigra, plumbi colore, qua nota manifestissima ab Hydropepere dignoscitur: flores similiter racemosi, candidi, frequentius purpurascens: semen nigrum, & radices fibrosæ. Sapore autem hæc herba non est acris, sed subacidum quidpiam respicit.

Reperitur similibus, & sæpè iisdem quibus Hydropeperi locis, floretque eodem tempore.

Percicaria à foliorum Percicæ similitudine nuncupatur. Germani *Persichtraut* und *Stöckhtraut*, Belgæ *Persentruyt* nominant. Sunt qui velint Plinij Plumbaginem esse, propter eas, quæ in foliis conspiciuntur plumbei coloris, notas: sed Plumbaginem Plinius non à colore, sed magis ab effectu nomen habere vult, quòd videlicet plumbo oculorum affectui medeatur.

Nascitur, Plinius libro xxv. cap. xiiii. ait, vulgò Molybdæna, id est, Plumbago etiam in aruo, folio Lapathi, crassa radice, hispida:

hac commanducata, si oculus subinde linatur, plumbum, quod est genus vitij, ex oculo tollitur.

Temperiem autem Percicaria frigidam habet, & nonnihil siccam, inflammationibus incipientibus & recentibus vulneribus fertur prodesse imposita.

REM-

REMBERTI DODONAEI
AD IULIUM ALEXANDRINUM
DE FABAEPISTOLA.

POSTEA QUAM Annotationes tuæ, mi Alexandrine, in quâdam Galeni loca ad me peruenierunt, atque in cap. XIX. lib. primi De alimentorum facultatibus incidissem, non satis potui admirari, quod nostram de Bona Germanis dicta sententiam ac iudicium olim tibi probatum, nunc putaueris (ut planè loquar) futilibus vanisq; quibusdam argumentis refellendum. Placebant tibi tum ex Veteribus adductæ observationes & variorum locorum testimonia, quibus Bonam vulgò dictam Fabam, non esse *κόμρον* ac legitimam Fabam euicimus. Tantoq; magis iudiciū hoc nostrum tibi cōmendabatur, quod olim etiam in eadem sententia fuisset doctiss. vir Euricius Cordus in suo Botanologico, quod tibi primus & ostendi & communicauī. In quo iisdem quidem, sed paucioribus testimoniis vulgò habitam Fabam siue Bonam, non esse legitimam ac genuinam veterum Latinorum Fabam ac Græcorum *κόμρον*, ipse item docet. Cuius nos iudicium amplexantes, hoc ipsum quoque pluribus argumentis, ac ex Veteribus petitis testimoniis confirmare ac adstruere annisi sumus. Quæ talia sunt, ut vel ipsa luce clariùs ostendant, vulgarem Fabam siue Bonam non esse *κόμρον* & Fabam, sed omnino alterius nominis legumen. Cumq; confitearis ipse, mi Alexandrine, argumenta ac testimonia nostra magna & non pauca esse, tamen, à priore tua sententia nunc recedens, hæc confutare conaris; unicum & paruum, ut ipse ais, his opponens, quo uniuersum nostrum iudicium corrui turum speras, ac nescio qua temeritate tibi persuades. An verò unico & exiguo argumento dilui poterunt multa & magna? Falleris Alexandrine, si hoc ex animi sententia censes. Maioris auctoritatis semper habita sunt multa & magna argumenta, quàm pauca & exigua. Quid ergo te mouit, ut unico eoque paruo argumento, putaueris magna & non pauca refellenda? Hilum ais. Hilumne res minima ac nullius pretij? Sane, si non aliud habes, quàm ab Hilo petatum aut diductum, sententia tua in se mox corruet, & in nihilum abibit. Nam Hilum ne *χρὸν* quidem pro tua sententia facere, aut tibi prodesse potest. Sed dilues quoque, dicēsque nostra argumenta, atque ex Veteribus petita testimonia, aliter esse accipienda ac intelligenda, quàm nos fecimus. Sed de his posterius. Nunc prius de Hilo nobis respondendum. Testes adducis Ciceronem, Varronem, ac Festum, magnos quidem celebres classici auctores, sed qui in nullo tibi patrocinentur. Neque enim pro tua sententia ex his quidquam in medium proferre potes. Cicero eloquentiæ princeps Tusculanarum questionum libro primo, satis quidem Hilum rem esse minimam ostendit, sed tamen quid propriè sit, multò minùs aliquid esse Fabæ adherens, non explicat, ex Poëta verba adferens:

— Num illud quod Sisyphus versat

Saxum, sudans nitendo, neque proficit hilum.

Varro Hilum significare prodidit, non quod Fabæ adherens reperitur, sed medullam eius ferulaceæ plantæ quæ *Asphodelus* dicitur, ut refert Isidorus. Et hæc quidem de Hilo apud Ciceronem & Varronem. Ex his autem nihil quod secundum te faciat colligere potes. Superest Sextus Pompeius Festus, ex quo Hilum interpretari minimum esse in Fabæ grano nigricans illud, quod in summo grani est. Addis deinde: quod in nullo (quod scias) cum visatur, quàm Fabæ (nempe vulgaris) grano, nigrum exiguumque id, hoc in quo visatur Fabæ habendum esse granum semēnque, quasi demonstrari. Ac paulo post, Et reperiri, ais, quidem in Phaseoli quoque grano, sed grani in medio, non autem in summitate nigrum quippiam. esseq; id in Phaseolo multo quàm in Fabæ maius, locumq; occupare maiorem, ut propterea Hilum esse non possit, quippe non tam paruum: tum verò neque carpi aut decerpi digitis manuq; ex Phaseolis illud posse, ut ex Fabis potest, ex quibus exemplum est, & digitis decerptum, abiici in contemptum tamquam nihili res (ut fieri solet) possit. Hætenus quidem Alexandrine tua, in quibus Festum adducis, veluti pro tua facientem sententia. Sed nec vel hunc sententiæ tuæ adstipulantem offendes, si modo emendata consulueris exemplaria, quale est à Iosepho Scaligero summa cum diligentia ac animaduersione quàm correctissimum emendatissimumq; an. LXXXII. editum, in quo Hilum esse in summitate (ut tu refers) nigricans Fabæ grano adherens haudquaquam legitur; sed omnino aliter. Verba autem hæc sunt Festi: Hilum putant esse quod grano Fabæ adheret. Vides nunc, temerè Hilum te facere quod in summitate Fabæ grano adheret: & Festum secus quàm exemplar habet à te testem adduci. Festus siquidem nullum locum designans, Hilum illud putari ait, quod Fabæ grano adheret. Iam verò, ut & ipse affirmas, Hilum exiguum quiddam est, atque idcirco vestigium illud in Phaseoli medio, quo siliquæ annectitur, negas Hilum esse: Maius siquidem ais, quàm Hilum esse queat; ut ipse nigrum illud

illud in summitate Fabe (vulgaris nempe) apparens, magnitudine excedens. Adhibe oculos, ad-
 moue perspicilla si caligant, profer in medium Bonam, etiam minorem, & Phaseoli granum siue
 fructum: obserua deinde notam qua Phaseoli fructus siliquæ adheret, & nigricans illud oblon-
 gum, quod in huius Bone summitate conspicuū est, haud poteris non improbare sententiam tuam,
 & aliena à veritate te scripisse non mox confiteri. Manifestissimum siquidem est, etiam minoris
 Bone notulam oblongam nigricantem, maiorem esse & plus spatij occupare, quam Phaseoli, de qua
 scripsimus, nota siue vestigium. Si ergo Phaseoli vestigium, Hilum dici non debet, quod maiuscu-
 lum sit; nec certè vel oblonga nigra macula, vel id quo hæc tegitur, in summitate Bone adhærens,
 Hilum esse poterit: nam ipsam in Phaseoli grano apparentem notam quantitate excedunt: non mo-
 dō quidem maioris, sed etiam minoris Bone, cuius, & nota nigra, & quo hæc contegitur unguicu-
 lus, minora sunt quam maioris. Quid restat nunc, Alexandrine, nisi vt ingenuè agnoscas, Hilum,
 quod multis & magnis argumentis opponere studuisti, ne quod quidem ac ne Hilum pro te facere, aut
 sententiæ nostræ aduersari posse. Præter verò istud de Hilo inualidum argumentum, & aliud in
 medium producis, & ipsum nihili, de pulte videlicet, quæ Græcis ἔτρος dicitur, quam Galenus lib. 1.
 De aliment. facult. ex Fabis in ollis liquidam, in paninis spissam confici scribit. Tu verò ex nullo
 alio legumine meliorem præstari, quam ex vulgaribus Fabis, hoc est, Bonis, nullamq; hæc frequen-
 tiorem mensis inferri addis. Ex quo autem legumine huiuscemodi pultes Tridentini aut Ananien-
 ses rustici coquant, ignorare me fateor. Sed in Pannonia superiore, in Bohemia, ac in Belgio scio
 tales frequentissimè ex Eruiilis parari. Et Galenus nō ex solis Fabis, sed ex quouis legumine ἔτρος
 parari, in lib. De Euchymia & Cachoymia scriptum reliquit: ἔτρος, αἶτ, οὐν ὀρουάτω τὸ ἐν τῷ
 ἰπερβύτων ὀπελίων τε καὶ καὶ ἐπὶ τὸν σὺδαζοῦδρον: hoc est, Etnos apello ex fractis ospreis & legumi-
 nibus confectum. Quid nunc habes, Alexandrine, cū ἔτρος non modò in Fabis, sed & ex aliis legu-
 minibus componatur? Atque sic argumentis exiguis (vt ipsus scribis) quibus magna & non pauca
 oppugnanda duxisti, responsum esto. Reliqua siquidem quæ prætere: adfers responsione non sunt
 digna, utpote ad rem nō facientia. Pergamus igitur ad ea quibus nostræ diluere ac conficere te præ-
 sumis. Occurrunt autem primū quæ de rotunditate ac paruitate Fabe adduxi, quam talem esse,
 ex quarundam stirpium baccis ac seminibus ad Fabam comparatis ostēdimus, vt sunt Terebinthi,
 Loti, Tilia, Taxi, Xyridisq; fructus. Hic tu nos plures Terebinthos à Theophrasto lib. De historia
 stirpium describi in medium adfers. Quod vt nemo negauerit, ita quoque fatendum, ex feminis
 appellatis Terebinthis alteram fructu magnitudine Fabe à Theophrasto describi. Exiguum au-
 tem & rotundum huius esse vel amicissimus tuus Mattheolus testabitur: qui Terebinthum hanc
 pictura exprimit, quare non est quod incognitam suspiceris aut affirmes. Indica est Terebinthus
 quam tu haud notam existimas, sed hæc fructum non Fabe magnitudine, sed Amigdalæ similem
 profert. Loti verò, Tilia, & Taxi fructus, qui Fabis quoque comparati reperiuntur, nescio vnde
 existimes à Theophrasto maiores visos, quam sint modò orbi nostro ac præsentī tempore cogniti;
 hos etenim vel magnitudine vel forma iam alios factos à nemine hætenus proditum est; tuum
 istud est commentum aut potius somnium. Xyridis semen Fabe simile quoque Dioscorides refert,
 forma videlicet, nempe σφαιρόλου, idcirco tamen nec colore nec sapore ipsam referre ait, quod tu
 nihilominus affirmare studes, Dioscoridis verba in alienum detorquens sensum, contra loquendū
 eius consuetudinem, & secus quam à quoquam vquam hæc verba accepta sunt. Interpretaris
 verò & σφαιρόλου esse id quod teres & cylindratum, & similiter contra Dioscoridis mentem
 loquendūque usum. Dioscorides siquidem σφαιρόλου globosam figuram habens appellat, non quod
 teretem aut cylindri formam obtinet; Aristolochiam oblonga & cylindri ferè modo terete radice
 μακρῶν, alteram verò globosa radice σφαιρόλου vocat. ita & κέχυμνον siue cepam, cuius bulbus ad
 globosam figuram accedit, σφαιρόλου nominat. Κέχυμνον, αἶτ, δειώτερον τὸ μακρὸν τῶ σφαιρόλου.
 Sunt & talia globosa rotunda nonnulla alia, vt Rubiæ semen, siluestris vnus Cymini capitula,
 Rusci bacca, &c. quæ Græcè à Dioscoride σφαιρόλου quoque dicuntur. Latini hæc rotunda appel-
 lant; sed magis propriè globosa dixerint, nam & rotunda habentur, plana ac compressa circularem
 habentia circumferentiam, vt sunt Sampsychi, Cotyledonis, Cyclaminiq; folia, Cretici Seseleos se-
 men, Lupini fructus, Anthemidis capitula, Achilleæ aliorum similium umbellæ, quæ à Dioscoride
 haudquaquam σφαιρόλου, sed κέχυμνον perhibentur. In Tithymalo Paralio non est hærendum, neque
 refert huc adduci, quomodo vel in Oribasy vel Plinij exemplaribus legatur: ipse notissimus est, &
 non in Italia tantum, verum & Belgij maritimis nonnullus frequens nascitur. Umbellam fert par-
 uam, quam Dioscorides κέχυμνον nominat, & κέχυμνον esse tradit, in qua fructus, aliorum Tithy-
 malorum amulus. Plinij exemplaria quædam magnitudine Fabe hunc esse habent, alia verò aliter.
 Oniscos autem Galenus esculentis Fabis similes facit, non colore, vt tu interpretaris: sed (si dili-
 genter verba eius expendantur) tunc ubi sese in globuli figuram contraxerint. Si etenim colore
 similes essent, quorsum opus foret in globulum aut spheram cōtrahi, vt similes Fabis redderentur?
 Nam sese in orbiculum siue spherulam contrahendo colorem haud immutant. Sunt autem Onisci
 non

non omnes natura tales, sed precipue tantummodo $\varphi\alpha\iota\delta\iota\ \kappa\alpha\iota\ \tau\lambda\omega\zeta\epsilon\beta\alpha\upsilon\delta\iota\tau\epsilon\alpha$, id est fusci colore existentes. Inter Oniscos siquidem quidam sunt colore sordentes, ac terreum quid præ se ferentes, qui omnino non conglobantur, aut certe nec citò nec facile: alij ad caruleum colorem inclinant, & superficie nonnihil splendent. Hi sunt $\varphi\alpha\iota\delta\iota$ à Galeno nuncupati, qui facile & vel leuissimo contactu sese in globulum conformant, quam formam ubi acceperint, Galenus ait esculentis Fabis persimiles esse, atque idcirco & $\kappa\omega\acute{\alpha}\mu\omega\varsigma$ à nonnullis appellari. Intelligis modo Galenum, ac sensum verborum eius tenes? Hunc nescio quomodo aliò detorquere conaris, perperam eius verba transferens, ne Fabam veterum parvam ac absolute rotundam tibi consitendum foret. quod tamen tandem agnoscere debebis, utcumque & alium elabendi modum quæras, Oniscos cum se contrahunt orbicularem ac sphericam formam prorsus non reddere, sed oblongam ex parte referre scribens, quæ Fabæ figura est & forma, ut tu addis. Hic iterum te moneo, ut cacutiētibus tuis oculis perspicilla admoneas, quò de figura Oniscorum contractorum rectius iudicare, & in absolute sphaera modum hos sese contrahere (talem enim formam exquisitè referunt) melius videre queas, atque hanc elabendi rationem ac viam tibi in nullo vtilem esse cognoscas. Simili modo & illudre nostrum argumentum ex cap. de Aphace & Vicia studes, in quo hæc verba statim initio leguntur: $\tau\omicron\ \chi\eta\mu\alpha\ \tau\upsilon\varsigma\ \alpha\pi\epsilon\varrho\upsilon\delta\iota\tau\omega\upsilon\ \tau\acute{\alpha}\tau\epsilon\upsilon\ \epsilon\sigma\tau\iota\ \sigma\upsilon\lambda\omicron\iota\ \delta\epsilon\iota\upsilon$, id est, Forma horum seminum non est globosa, veluti est Fabarum. Quibus verbis $\tau\acute{\alpha}\varsigma\ \kappa\omega\acute{\alpha}\mu\omega\varsigma\ \epsilon\sigma\tau\iota\ \sigma\upsilon\lambda\omicron\iota\ \delta\epsilon\iota\upsilon$, hoc est, globosos esse manifestè innuitur. Tu verò $\epsilon\sigma\tau\iota\ \sigma\upsilon\lambda\omicron\iota\ \delta\epsilon\iota\upsilon$ non quod globosum, sed quod teretem figuram habet, iterum esse contendis. Ad quod non aliud respōdeo, quam quæ paulò antè de $\epsilon\sigma\tau\iota\ \sigma\upsilon\lambda\omicron\iota\ \delta\epsilon\iota\upsilon$ scripta. Acrochordones, Thymos, Epinyctidasq; exigua esse tubercula, quis negauerit? Si fortuito casu aliquod istorum quandoque maius reperiat, ad hoc comparatio non est facienda. Ad ea enim quæ frequentissima ac communissima, comparatio adhiberi solet. temerè idcirco & præter rem adfers te verrucas vidisse dimidiatæ vulgaris Fabæ magnitudine. De pondere verò Fabæ quæ scripsimus per euidētem calumniam diluere laboras. Ais granum eius numquam tres obolos pendere, & verum hoc non reperisse te, atque ex aceruo commune granum Fabæ accepisse, idq; vix decem tritici grana pependisse. Accepisti haud dubiò minoris Bonæ granum. At ego non istius sed maioris Bonæ fructum sæpè dimidiā drachmam pendere scripsi, idq; in cap. de Bona maiore. Quod ne inficias ire posses, hinc quoque & maiores & minores aliquot Bonas ad te misi, ut discrimen utrarumque cognosceres, quod videris noluisse animaduertere, tametsi separatis capitibus à me de his sit scriptum. Harum maiores (plus minus) semidrachmam pondere aquarunt, tametsi non huius generis maxima, sed mediocris magnitudinis tantummodò. Anne manifestè a calumnia, ad minores pertrahere, quod de maioribus scripsi? Ita sanè videtur. Maiores autem negabis fortassis te umquam vidisse, quod certè non potes, cum Vienna & Praga harum & recentium & aridarum etiam sit usus, ubi haud dubiò illas non solum vidisti mensis inferri, sed, ut verisimile est, gustasti & edisti quandoque. Sed dissimulandum hoc erat, ut liberior calumniandi occasio relinqueretur. Quod non modo hoc loco, sed & alibi facere videris: siquidem quòd Bona in auditoriū meatum incidere nequeat, id quoq; de minoribus accipis, in cap. tamen de maioribus Bonis à nobis traditum. Vidisti ne aliquando tam patentem hominis auditorium meatum, ut in eum facile maior Bona incidere potuerit? negas. Quid ergo hic cauillaris? Simile est de gallo gallinaceo, quem ais posse Fabas deglutire: minores Bonas fortassis posses, sed maiores à gallo non meministi integras (ut credo) deuoratas. Hic verò etiam cauillaris, in Ovespio Luciani legi affirmas, quod ex $\epsilon\upsilon\upsilon\alpha\upsilon\iota\omega$ in priore editione citauit: esto, sit lapsus iste transcribentis vel meus, quid ad rem? Luciani locū esse confiteris? atque in eius Dialogis reperiri Mycillū obiicere gallo, quòd Fabas sublegisset. De reliquis abstinco, ut de formicis Fabæ tunicā adferentibus, &c. quia ne minora ac tenuia nimis, ut ais, prosequamur postulas. Ad Aristotelis locum lib. De Historia animalium sexto veniendum. In hoc autem quasdam voces aliter reddendas censes, quàm à Theodoro Gaza sint conuersa. Verum prætermisisti istis ad inspectionem pulli te prouoco. Frange ac aperit ouum gallinacū decimo, vndecimo, aut duodecimo ab incubitu die, qualisq; tunc sit pulli formatio, considera & vide. Reperies caput formatum, & utrimq; eminentes oculos, partibus tamen eorum indiscretis, reliqui verò corporis fibras ac rudimenta: ut hinc pateat haud perperam ab Aristotele scriptum, decimo die caput reliquo corpore grandius esse, & oculos Fabis maiores per id tempus eminere, Fabis videlicet quas veteres $\kappa\omega\acute{\alpha}\mu\omega\varsigma$ dixerunt. Quid nunc Alexandrine, Fabam ne de loco sedeq; sua deiectam restituiisti? & de bonorum facultatumq; suarum possessione deturbatam reduxisti? ex auctoritate auctoritatem reddidisti ne omnem? Ita enim lib. VII. De simp. medic. facult. cap. de Fabâ inaniter gloriaris, triumphum canens ante victoriam. Sed erubescere te nunc video, salua res est. Agnoscis modo te temerè nimis Euricij Cordi ac nostram sententiam impugnasse, tuasq; argumenta omnia concidisse, ac in nihilum euanuisse: Bonamq; nec maiorem, nec etiam minorem, veterum $\kappa\omega\acute{\alpha}\mu\omega\varsigma$, Latinis Fabam dictam, esse confiteris. cum orbicularem siue sphaeroidem formam neutra obtineat, qualem $\kappa\omega\acute{\alpha}\mu\omega\varsigma$ esse abundè ostensum. Vale. Antuerpiæ, anno 1582.

R E M-

REMBERTI DODONAEI

AD IULIUM ALEXANDRINUM

EPISTOLA ALTERA:

DE PHASELO.

VDVM absolueram, Alexandrine, priorem epistolam, cum in locum secundae
 libri De alimentorum facultatibus cap. primi inciderem, ubi refers, recentis
 Phaseli siliquas esculentas esse, ut & Phaseoli siue Dolichi; ex quo deinde
 nonnullam occasionem iterum arripis, reiicienda ac reprobanda nostra de
 vulgari Faba siue Bona sententia. Galeni sunt verba: Κράμων δ' οὐκ ἔστι
 χλωρόν ὁ λοβός ἐδωδιμός: id est, Fabarum autem viridium siliqua non est
 esculenta. Quibus tu hac adicias: Vbi igitur sunt, qui nostrates Fabas maio-
 res, minoreve, veterum esse Phaseolos persuadere nobis conantur? est siquidem Phaseli
 siliqua esculenta, recentis, ut & Fasioli, siue Dolichi, itidem recentis: estur enim utraque
 hodie pariter; at Fabarum nusquam editur. Hic optarim interrogatum te Alexandrine, apud
 quem auctorem umquam legeris Phaseli recentis siliquas edules esse. Nullum enim (si recte iudi-
 co) auctorem proferre poteris. Nam Galenus eodem loco solius Dolichi, dum adhuc virescit, fru-
 ctum integrum vescum esse testatur. Fructum autem nominat, quod ex siliqua & semine compo-
 nitur. Unde ergo Phaseli etiam immaturum fructum esculentum esse cognovisti? Sed fortassis
 Phaselum Phaseolo siue Dolicho congenerem facis: ut posteriora tua verba ostendunt, in qui-
 bus Phaselos & Phaseolos siue Dolichos veluti duo differentia quidem legumina nominas, sed ta-
 men forma similia eorum semina affirmas, & renū quorundam animalium similitudinem utraq;
 referre. Illud insuper (ais) in utrisque, Phaselis inquam & Phasiolis siue Dolichis, magna
 cum animalium quorundam renibus similitudo, in Fabis nulla. Hac certe verba ostendunt,
 exiguum te discrimen inter Phaselum trisyllabum, & Phaseolum tetrasyllabum siue Dolichum
 agnoscere. Quod & cap. xxv. eiusdem libri apertius ostendis; ubi Phaselum aliud nihil esse af-
 firmas, quam qui ab Italis omnibus Fasolo dicitur: Phasiolum verò (ut quibusdam placet) nihil
 aliud quam Fasolo Turchesco, à Dioscoride Smilax hortensis, à Galeno verò Dolichus dictus,
 cum Phaselo genus non diuersum, specie, ut ais, diuersa tamen. Hic velim ex te scire, mi Alexan-
 drine, quid inter hac genere eadem, specificam differentiam pariat, quod tu nec exprimis nec
 ostendis. Sunt quidem, scio, nonnulli, qui inter Phaseoli albida semina, & alia quae vel lutea, vel
 rubentia, vel nigricantia, vel ex albedo nigroq; permixtis colorata, discrimen facere conantur;
 propterea quaedam albida semina renum quorundam animalium figuram paulo magis exprimere vi-
 deantur, quam alterius coloris. Quod si autem huiuscemodi est discrimen, quo specie diuersa ac
 differentia esse existimas: valde exiguum illud est, & certe tam exiguum, ut nec nomine nec spe-
 cie, hac ea propter distinguenda sint. Neque enim color vel nomen vel speciem mutat, nisi alia ad-
 sint discrimen ostendentia. Cuiuscumque ergo coloris Dolichi semina sint, haud idcirco nominibus
 distinguenda, & quaedam Phaseli, alia Phaseoli dicenda. Phaselus etenim haud alius est, quam
 vulgaris Faba Germanis Bona dicta, à Phaseolo siue Dolicho differens: ut Pempt. llll. lib. ll.
 cap. x. abunde multis ostensum est. Quibus accedere potest, quod Galenus lib. x. De alimentorum
 facult. inter ea semina, quae in aqua eousque dum radices egerint, id est, germina fecerint,
 macerata eduntur, Phaselos quoque recenset: & nostra hac aetate vulgares Faba, siue Ger-
 manorum Bona in aqua macerata quoque edantur; & quidem à Religiosis montis Athou,
 ut Bellonius Singularium lib. i. cap. xxxviii. & xlviil. refert, quos verisimile est hanc
 consuetudinem à veteribus retinuisse: sic ut & hinc colligendum videatur, veteribus Phaselos
 dictos fuisse, quas modo vulgò & perperam Fabas, Germani verò Bonas vocant. Semina
 verò, quae in aqua macerata, donec radices produxerint, eduntur referente Galeno, sunt Fæni-
 graeci, Phaseli ac Eruiiæ; item & Lupini. horum autem nullum cum vulgari Faba siue Bona con-
 uenire potest, excepto solo Phaselo. Proinde & hac tua argumenta planè, Alexandrine, concidunt,
 neq; enim vulgarem Fabam Phaselum esse negare potes: multò verò mirus legitimam Fabam esse
 affirmare. Neque tibi in villo prodesse queunt Galeni verba quae ex cap. de Dolicho, haud integra
 sed mutila in medium profers, deinde & aliò detorques. Refert Galenus Dioclis verba de Doli-
 cho ac Pisis, post quae deinceps Ochri, Lentis, Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri siue
 Cicercula nomen praetermittens, eandem, inquit, dubitationem praebet. (quam videlicet Hippo-
 crates prius) Dicere tamen (addit) quis possit: omnia hac, Ochrum, Lathyrum, Faselos, vnum
 esse

esse

esse genus, verum pluribus nominibus appellari. Hic tu mox Alexandrine adiciis: Et re vera sunt genere eadem, speciebus quibusdam diuersa cuncta hæc. At Galenus, dicere aliquos posse eadem esse genere hæc refert; non, vt tu, affirmat. Anne Ochri, Lathyri, ac Faseli eadem sunt? negas. Sed Phaselum ac Phaseolum eadem genere esse respondes. Verum hoc ex istis Galeni verbis colligi nequaquam potest. Desine ergo Galeni verba ad alium sensum contra mentem eius detorque, & integra, non mutila in medium proferto. Quod quia abs te non factum, hic integra adscribenda putauimus: In libro De ratione victus, Hippocrates scriptum sic reliquit: Pifa minus quidem inflant, sed magis per aluum secedunt: Ochri autem & Dolichi iis quidem secedunt celerius, verum minus sunt flatulenti, & nutriunt affluentius. Cum enim Hippocrates his verbis Pifa Fabis comparat, quarum prius vt cibi flatulenti meminerat, deinde Ochros & Dolichos adscribat; in eo significat, Dolichon eiusdem esse generis cum prædictis feminibus, & potissimum cum Ochris. Verum cum nullam prorsus Lathyri aut Phaseli mentionem fecerit, suspicari quodammodo possumus, illorum feminum quoddam licere appellare Dolichon. Quod si quis Phaselos etiam in Lathyrorum genere reponat, negare saltem non poterit, quin Lathyri in prædicta oratione Dolichi appellari queant. Nam & Diocles in Leguminum catalogo, vt Fabas primas recensuit, mox Pifa, deinceps ad verbum sic scribit: Dolichi verò non minus quam Pifa nutriunt, præterea flatu similiter carent: quod verò ad suauitatem pertinet, ad deiectionem, vincuntur. Verum is quoque deinceps Ochri quidem, & Lentis, & Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri autem nomen prætermittens, eandem præbet dubitationem. Dicere tamen quis possit, omnia hæc, Ochros, Lathyros, Phaselos, vnum esse genus, verum pluribus nominibus appellari. Hæc sunt, mi Alexandrine, integra Galeni verba, quæ quàm nihil pro tua sententia faciant, vel nostra aduersentur, satis manifestum. Vale.

